

รายงานการวิจัย

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ทางภาษาและ
วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์
สู่สังคมฐานความรู้

**The Application of Information Systems for the Knowledge
Management of the Language and Culture of the Various Ethnic
Groups in Phetchabun Province to the Knowledge-based Society**

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาภาภรณ์ วรรณ
สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ประจำปีงบประมาณ 2559

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ทางภาษาและ
วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์
สู่สังคมฐานความรู้

**The Application of Information Systems for the Knowledge
Management of the Language and Culture of the Various Ethnic
Groups in Phetchabun Province to the Knowledge-based Society**

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาภาภรณ์ วรรณ
สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ทุนอุดหนุนโดย งบประมาณแผ่นดินที่พิจารณาโดยผ่านความเห็นชอบจาก
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
ประจำปีงบประมาณ 2559

ชื่องานวิจัย	การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้สังกมฐานความรู้
ผู้วิจัย	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อภาภรณ์ วรรณา
สาขาวิชา	สารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ปีเสร็จวิจัย 2558

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการสร้างทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ผ่านความหลากหลายทางชาติพันธุ์ต่างๆ และพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในระดับรากหญ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์จากทุนทางสังคมและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ ตลอดจนเสริมสร้างภูมิคุ้มกันในชุมชนชาติพันธุ์ต่างๆ ภายในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อที่จะนำไปสู่การนำทุนทางสังคมและวัฒนธรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ประชากรที่ใช้ในการศึกษาการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์อย่างยั่งยืน ได้แก่ ชาวพื้นเมือง ชาวไทยหล่ม ชาวเขา (เผ่าม้ง เผ่าลีซอ เผ่าเย้า เผ่ามูเซอ) ชาวจีน ชาวบน ชาวลาว (ลาวพวน ลาวเงี้ยว ลาวครั่ง) ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า การสร้างทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ โดยการนำค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปกรรม จริยธรรม ตลอดจนศิลปะ วรรณคดี ที่เป็นวัฒนธรรมของชุมชน มาสร้างทุนเพื่อให้เกิดรายได้เพิ่มมากขึ้น เช่น การรื้อฟื้นตรุด ของชาวบน บ้านน้ำเลา ตำบลบ้านโคก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นนาฏยประดิษฐ์ที่สร้างสรรค์ขึ้นจากประเพณีพื้นตรุดของชาวบ้านน้ำเลา สามารถนำไปใช้ในการแสดงเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้ในอนาคต โดยการนำเอาอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ควรส่งเสริมให้มีกระบวนการสร้างทุนทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมโดยดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ส่งเสริมการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและหลากหลายรูปแบบ และควรสร้างโอกาสให้คนในชุมชนได้ทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเองโดยใช้ศักยภาพที่มีอยู่

คำสำคัญ : การสร้างทุนทางสังคม, การสร้างทุนทางวัฒนธรรม, ความหลากหลายทางชาติพันธุ์

Research The Creative Economy with Competency Language and Culture to the
Strengthening of Various Ethnic Groups in Phetchabun Province

Researcher Asst. Prof. Dr. Samran Tao-ngoen

Major English Department

Phetchabun Rajabhat University **Year** 2014

Abstract

This research aims to build social capital and culture of the ethnic diversity in Phetchabun and develop a strong grassroots community of various ethnic groups in Phetchabun province of social capital and cultural, ethnic and other groups as well as strengthening the immune system in various ethnic communities in Phetchabun province by promoting the restoration and preservation of local culture plays in promoting tourism, conservation of the natural environment and environmental social through a process of community participation in order to lead the social and cultural capital, strengthening the community and bring their own identity and the identity of ethnic groups used in advantage to develop a cultural promote the maintenance of cultural heritage and the cultural capital to add value and enhance the economic, social, and cultural industries to encourage local agencies to participate. The population in this study to create a society of learning a language and culture diversity in Phetchabun province for sustainable was local people, Thai Lom, tribe hill (Hmong tribe, Lisu tribe, Yao tribe, and Lahu tribe), Chinese people, Nyahkur (Chaobon) people, Lao people (Lao Phuan people, Lao Gao people, Lao Khrang people). The results of this research found that the construct of social and cultural capital of ethnic diversity by adopting the values, beliefs, traditions, ethics, morality, art, literature, the culture of the community to build capital to increase revenue such as the Fantud dance of Nyahkur (Chaobon) people at Ban Namlao, Bangkok sub-district, Muang district, Phetchabun province which is created from tradition of Fantud festival of Namloa village can be used to generate revenue for the community in the future by use of self-identity and ethnic identity to their advantage. The recommendations from this research should encourage the creation of social capital and cultural participation by the community to be involved in the retrieval process to romotional activities ongoing and varied forms and should create opportunities for people in the community activities by using its existing potential.

Keyword : Social Capital, Cultural Capital, Ethnic Diversity

(ค)

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากงานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณแผ่นดิน ประจำปีงบประมาณ 2559 โดยผ่านความเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ คณะวิจัยขอขอบคุณนายสมศักดิ์ โพธิ์ศรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคงขุย นายศักดิ์ เสงี่ยมสมานันท์ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเขาค้อ นายสมบัติ ช่วยเมือง ผู้ใหญ่บ้านน้ำเลา ตำบลตะเปาะ ตลอดจนบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ช่วยในการประสานงาน อำนวยความสะดวก ตอบแบบสอบถาม และเก็บข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาภาภรณ์ วรรณ

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ.....	ก
Abstract.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญรูป	ช
สารบัญตาราง	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ.....	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย.....	4
1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย	4
1.4 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	5
บทที่ ๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
2.1 ความหลากหลายทางภาษาของจังหวัดเพชรบูรณ์.....	6
2.2 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์.....	15
2.3 การจัดการความรู้.....	80
2.4 กระบวนการจัดการความรู้.....	83
2.5 เว็บเชิงความหมาย	84
2.6 ออนโทโลยี.....	86
2.7 หลักการและภาษาเชิงความหมาย.....	91
2.8 RAP (RDF API for PHP) กับการพัฒนาเว็บเชิงความหมาย	95
2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	96
บทที่ ๓ วิธีการดำเนินงานวิจัย.....	98
3.1 การวิเคราะห์ความต้องการของระบบงาน	98
3.2 การออกแบบโครงสร้างฐานข้อมูลออนโทโลยี.....	99
3.3 การพัฒนาโปรแกรม.....	99
3.4 การพัฒนาโปรแกรม.....	104
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	105
4.1 ดัชนีแบบฐานข้อมูลระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์สู่สังคมฐานความรู้	105
4.2 ผลการฝึกอบรม.....	111

บทที่ ๕	สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	114
5.1	สรุปผลการวิจัย	114
5.2	อภิปรายผลการวิจัย.....	117
5.3	ข้อเสนอแนะ	118
เอกสารอ้างอิง.....		119
ภาคผนวก.....		123
ภาคผนวก ก	เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต	124
ภาคผนวก ข	แบบประเมินความคิดเห็นต่อคู่มือการฝึก.....	127
ภาคผนวก ค	แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม	128
ภาคผนวก ง	แบบสังเกตการปฏิบัติงานจริงของผู้ผ่านการฝึกอบรม.....	130
ภาคผนวก จ	แบบประเมินผลการฝึกอบรม	132
ภาคผนวก ฉ	ประวัติคณะผู้วิจัย.....	135

สารบัญรูป

	หน้า
รูปที่ 2.1 กระบวนการจัดการความรู้เด่นชัดและซ่อนเร้น	81
รูปที่ 2.2 โมเดลปลาทู.....	82
รูปที่ 2.3 กระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management Process)	84
รูปที่ 2.4 ลำดับชั้นของเทคโนโลยีเชิงความหมาย (Berners-Lee, 2000)	85
รูปที่ 2.5 ขั้นตอนการสร้างออนโทโลยี.....	87
รูปที่ 2.6 ประเภทออนโทโลยี.....	88
รูปที่ 3.1 หน้าจอของโปรแกรมโปรทีเจ	100
รูปที่ 3.2 ขั้นตอนการแปลภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ	101
รูปที่ 4.1 แผนภูมิวิธีการสืบค้นข้อมูลสำหรับผู้ใช้	108

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 คะแนนแบบอินทราภาคชั้น	103
ตารางที่ 4.1 ลักษณะ โครงสร้างข้อมูลที่จัดเก็บ	106
ตารางที่ 4.2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์จากแบบทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม	111
ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นต่อการฝึกอบรม	112
ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นต่อคู่มือการฝึกอบรม.....	113

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย

ภาษาและวัฒนธรรมเป็นฐานรากของระบบวิถีคิด และเป็นอัตลักษณ์หรือความเป็นตัวตนของกลุ่มชนต่างๆ แต่ในปัจจุบันภาษาและวัฒนธรรมของชนกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยที่ไม่ใช่ภาษาราชการ หรือไม่มีอำนาจทางการเมืองการปกครอง กำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤตและเสี่ยงต่อการเสื่อมสลายไปในอนาคตอันใกล้ เป็นปัญหาคุกคามต่อความหลากหลายของภูมิปัญญา ภาษาและวัฒนธรรมในโลกยุคปัจจุบัน ปัญหาวิกฤตด้านความหลากหลายของภาษาและวัฒนธรรมเป็นปัญหาระดับโลกโดย 90% ของภาษาในโลกกว่า 6,000 ภาษา กำลังอยู่ในภาวะวิกฤต (Krauss, 1992) และอาจจะไม่สามารถดำรงอยู่ให้พ้นศตวรรษนี้ มีเพียงภาษาใหญ่หรือภาษาราชการเท่านั้นที่ยังปลอดภัย ซึ่งมีผลให้กลุ่มชนต่างๆ อ่อนแอ ไม่สามารถธำรงรักษาเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของตนเองไว้ได้ ประเทศไทยก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ประสบกับภาวะวิกฤตนี้

ประเทศไทยมีความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก โดยมีภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ถึงกว่า 70 กลุ่ม (จากงานแผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย โดยสุวิไลและคณะ, 2547) ซึ่งนับว่าเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ มีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาและความรู้ที่เกี่ยวกับมนุษย์ในเอเชียอาคเนย์ โดยมีภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาราชการเพียงภาษาเดียว และใช้เพื่อใช้ในการสอนในโรงเรียน เป็นสื่อในการติดต่องานทุกระดับ และในสื่อสารมวลชน กลุ่มภาษาต่างๆ ในประเทศไทย มีจำนวนอย่างน้อย 14 ภาษาที่กำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤตที่รุนแรงและชัดเจน มีโอกาสที่จะเสื่อมสลายไปในศตวรรษนี้ได้แก่ ชอง กะซอง ชำเร ชะโอจ (ซุฮัง) ฉุฮกูร โซ (ทะเว็ง) ละว้า (ละเวือะ) มลาบริ อิมปี บิซุ ซาไก (เกนชีว) ละว้า (ก้อง) มอเก็น อูรักละโวย ส่วนกลุ่มภาษาท้องถิ่นอื่นๆ ที่ไม่ใช่ภาษาราชการ ล้วนอยู่ในภาวะไม่ปลอดภัย ชุมชนเหล่านี้อยู่ในภาวะวิกฤตระดับต่างๆ กัน ส่วนมากอ่อนแอ ขาดความมั่นใจ

จังหวัดเพชรบูรณ์มีทิวทัศน์ที่งดงามมีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์ ทรัพยากรอาหาร จนทำให้ผู้คนจากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ต่างอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานมากมาย จนมีความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก โดยมีภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างๆ ซึ่งมีเอกลักษณ์ถึงกว่า 10 กลุ่ม (สุวิไลและคณะ, 2540) ซึ่งนับว่าเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ มีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาและความรู้ที่เกี่ยวกับมนุษย์ในเอเชียอาคเนย์ โดยมีภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาราชการเพียงภาษาเดียว ในการติดต่องานทุกระดับ และในสื่อสารมวลชน กลุ่มภาษาต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีจำนวนอย่างน้อย 3 ภาษาที่กำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤตที่รุนแรงและชัดเจน มีโอกาสที่จะเสื่อมสลาย

ในศตวรรษนี้ ได้แก่ ภาษาชาวนน (ญ้อกูร) ลาวเงวี่ ลาวครั้ง ชุมชนเหล่านี้อยู่ในภาวะวิกฤตต่างๆ กัน ส่วนมากอ่อนแอ ขาดความมั่นใจ รวมกันไม่ติด กลุ่มใหญ่บางกลุ่ม มีประเพณีรักษาต่อไป เกรงถูกครอบงำและสูญเสีย

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในแต่ละชุมชนแสดงให้เห็นถึงความเป็นลักษณะเฉพาะหรือความเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชน ปัญหาและความต้องการในชุมชนย่อมแตกต่างกันไป การช่วยเหลือหรือชุมชนต้องการพึ่งตนเองย่อมแตกต่างกัน ไม่เหมือนกันทั้งหมดอาจจะมีลักษณะต่างๆ ไป ในสถาบันทางสังคมมีความคล้ายคลึงกัน แต่ความมีชีวิตมีชีวิตทางวัฒนธรรมในสถาบันต่างๆ ย่อมแตกต่างกันไป เช่น ในแต่ละชุมชนย่อมมีสถาบันต่างๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน แต่บริบทเนื้อหาการคงอยู่ การปรับตัว และการเปลี่ยนแปลงในแต่ละสถาบันแตกต่างกันไป ซึ่งไม่เหมือนกัน ดังนั้นแสดงให้เห็นว่าความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีความสำคัญอย่างมากในการพัฒนา ดังจะเห็นว่าผลกระทบของการพัฒนาประเทศโดยไม่ได้คำนึงถึงการพัฒนาที่ต้องการความแตกต่างกันตามความหลากหลายทางวัฒนธรรมจึงทำให้เกิดช่องว่างของการพัฒนา หรือเกิดผลกระทบในการพัฒนาประเทศที่ทำให้บางชุมชนไม่ได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่เหมาะสม (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2543)

ในสภาพสังคมฐานความรู้ (Knowledge-based Society) ข้อมูล ข่าวสาร และความรู้เป็นทรัพยากรหลักในการนำไปพัฒนาการดำเนินงานขององค์กรให้มีประสิทธิภาพและสร้างความสำเร็จเปรียบในการแข่งขันเชิงธุรกิจ รวมทั้งความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนากระบวนการจัดการสารสนเทศและความรู้ เช่น พัฒนาสารสนเทศในรูปแบบสิ่งพิมพ์มาเป็นสื่อดิจิทัลที่สามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ทุกที่ทุกเวลา ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้นักวิชาชีพสารสนเทศในปัจจุบันมีบทบาทหน้าที่เปลี่ยนไปจากเดิม ซึ่งจะเห็นได้จากการศึกษาบทบาทหน้าที่ของบรรณารักษ์ในสภาพแวดล้อมของอินเทอร์เน็ตและเวิลด์ไวด์เว็บของ Rao and Babu (2001) พบว่าบทบาทหน้าที่สำคัญคือ เป็นตัวกลางในการค้นคืนสารสนเทศ ผู้อำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ในการเข้าถึงเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ นักฝึกอบรมเพื่อให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงสารสนเทศได้ตามต้องการ ผู้สร้างเว็บไซต์แหล่งรวบรวมและให้บริการสารสนเทศทั้งภายในและภายนอกองค์กร รวมทั้งบทบาทนักวิจัยที่เข้าไปมีส่วนร่วมกับทีมนักวิจัยขององค์กร ผู้ชำนาญการในการค้นหา วิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปผลสารสนเทศเพื่อใช้ในการวิจัย และนักออกแบบตัวเชื่อมประสาน (User Interface) ของระบบการค้นคืน และผู้จัดการความรู้ขององค์กรทั้งในด้านการสร้าง การคัดเลือก การจัดเก็บและเผยแพร่ ตลอดจนการป้องกันรักษาความรู้ขององค์กร

Manmart (2002) พบว่า บทบาทหน้าที่ของนักวิชาชีพสารสนเทศยุคใหม่เป็นผู้ประสานระหว่างผู้ใช้และแหล่งสารสนเทศ มีส่วนเกี่ยวข้องและให้คำปรึกษาผู้ใช้เฉพาะรายมากขึ้น การจัดหาข้อมูลที่เหมาะสมต่อผู้ใช้งานทั้งการเรียนรู้ทางไกลเป็นผู้จัดการสารสนเทศรวมทั้งเป็นผู้ผลิตสารสนเทศ การใช้เทคโนโลยีในการเข้าถึงข้อมูล และให้คำปรึกษาในการออกแบบฐานข้อมูล

ให้แก่ผู้ให้บริการ เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการใช้อินเทอร์เน็ต ควบคุมกลั่นกรอง ตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล มีความเชี่ยวชาญทางการพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ตลอดจนเป็นผู้สอน นักวิจัย และนักประสานงาน

การรวบรวมข้อมูลเรื่องภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ แล้วพัฒนาเป็นระบบสารสนเทศที่มีระบบสืบค้นให้ตรงต่อความต้องการของผู้ใช้งาน จึงเป็นทางออกในการแก้ไขปัญหาในการศึกษาหาความรู้เพื่อนำเอาความรู้ที่ได้ไปแก้ไขปัญหาความแตกต่างทางชาติพันธุ์ โดยอาศัยแนวความคิด การจัดการความรู้นำมาวิเคราะห์และออกแบบโครงสร้างข้อมูล เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้ศึกษาหาความรู้ในเรื่องที่ได้ออกแบบไว้ให้ตรงตามความต้องการของผู้ออกแบบ

การจัดการความรู้จึงเป็นทางออกของปัญหาดังกล่าว เพราะการจัดการความรู้เป็นการนำเอากระบวนการ ส่งเสริม สนับสนุน ของบุคคลที่สนใจเข้ามาร่วมกันเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ เป็นบุคลากรที่ร่วมกันจัดการเรียนรู้ นำเอาข้อมูลที่แต่ละบุคคลได้ค้นคว้าและค้นหามาสรุปเรียบเรียงเป็นเรื่องราว ที่จัดหมวดหมู่ มีการลำดับความสำคัญ มีการกระจายข้อมูลกว้างมากขึ้น บุคคลที่สนใจข้อมูลสามารถค้นหาข้อมูลดังกล่าวได้สะดวกยิ่งขึ้นด้วย

แนวคิดออนโทโลยี เป็นแนวคิดที่ใช้ในการออกแบบฐานข้อมูลที่ช่วยอำนวยความสะดวกต่อการสืบค้นข้อมูลที่มีความหมายเจาะจงได้ง่ายกว่าการสืบค้นผ่านระบบฐานข้อมูลปกติ การสืบค้นผ่านข้อมูลผ่านออนโทโลยีจะอาศัยหลักการสืบค้นผ่านผังต้นไม้ที่ได้รับการออกแบบไว้ ซึ่งจะมีข้อมูลที่แน่นอน ซึ่งได้บ่งชี้ถึงข้อมูลที่ใช้ต้องการค้นหาอย่างแท้จริง ออนโทโลยีเป็นแนวคิดที่สนับสนุนการทำงานของระบบเว็บเชิงความหมาย โดยอาศัยภาษา OWL ในการบันทึกข้อมูลในออนโทโลยี ซึ่งสามารถใช้โมดูลในการสืบค้นข้อมูลผ่านไฟล์ดังกล่าวได้ การนำเอาแนวคิดออนโทโลยีมาออกแบบผังวงจรของความรู้ อย่างเช่นภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ จะสนับสนุนให้ระบบสารสนเทศ สามารถสืบค้นข้อมูลเชิงความหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยได้สนใจที่จะศึกษากระบวนการจัดการความรู้ โดยนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่พัฒนาให้สอดคล้องต่อความต้องการของผู้ใช้งาน และนำเอากระบวนการจัดการความรู้และแนวคิดต่างๆ มาดำเนินการจัดการความรู้ เพื่อศึกษาหาค่าความแม่นยำและค่าความระลึกลับของระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ แล้วนำค่าความแม่นยำและค่าความระลึกลับมาคำนวณหาค่าความเหวี่ยงของระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ พร้อมศึกษาหาประสิทธิภาพในการค้นหาข้อมูลของระบบและหาความพึงพอใจในระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ผู้สังกษานความรู้ ที่ได้ออกแบบขึ้น และควรพัฒนาสิ่งใดเพิ่มเติมหลังจากเสร็จสิ้นการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้แล้วด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

- 1) เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศสำหรับการจัดการความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์สู่สังคมฐานความรู้
- 2) เพื่อหาค่าความแม่นยำ (Precision) ของระบบสารสนเทศสำหรับการจัดการความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์สู่สังคมฐานความรู้
- 3) เพื่อหาค่าความระลึก (Recall) ของระบบสารสนเทศสำหรับการจัดการความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์สู่สังคมฐานความรู้
- 4) เพื่อหาค่าความเที่ยง (F-Measure) ของระบบสารสนเทศสำหรับการจัดการความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์สู่สังคมฐานความรู้
- 5) เพื่อหาความพึงพอใจของผู้ใช้งานระบบ หลังเข้าใช้ระบบสารสนเทศสำหรับการจัดการความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์สู่สังคมฐานความรู้

1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย

1) ด้านเนื้อหา

จะเป็นการนำเสนอระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์สู่สังคมฐานความรู้

2) ด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์สู่สังคมฐานความรู้ ได้แก่ ชาวพื้นเมืองชาวไทยหล่ม ชาวเขา (เผ่าม้ง เผ่าลีซอ เผ่าเย้า เผ่ามูเซอ) ชาวจีน ชาวบน ชาวลาว (ลาวพวน ลาวเงี้ยว ลาวครั่ง)

3) ด้านพื้นที่

- กลุ่มชาวพื้นเมือง	บ้านสะเดียง ตำบลสะเดียง อำเภอเมือง
- กลุ่มชาวไทยหล่ม	บ้านท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก
- กลุ่มชาวเขา	บ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ
- กลุ่มชาวจีน	บ้านสักงอย ตำบลวัดป่า อำเภอหล่มสัก
- กลุ่มชาวบน	บ้านน้ำเลา ตำบลตะแบะ อำเภอเมือง
- กลุ่มชาวลาว	บ้านดงขุย ตำบลดงขุย อำเภอชนแดน

1.4 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- 1) ได้ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์สู่สังคมฐานความรู้
- 2) ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์สู่สังคมฐานความรู้ ส่งเสริมให้ผู้สนใจได้เรียนรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม

บทที่ 2

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์คู่สังคัมฐานความรู้ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการนำทฤษฎีแนวคิดหรือหลักการขึ้นพื้นฐาน เพื่อนำมาอ้างอิงทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ ซึ่งประกอบด้วย

- 1) ความหลากหลายทางภาษาของจังหวัดเพชรบูรณ์
- 2) ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์
- 3) การจัดการความรู้
- 4) กระบวนการจัดการความรู้
- 5) เว็บเชิงความหมาย
- 6) ออนโทโลยี
- 7) หลักการและภาษาเชิงความหมาย
- 8) RAP (RDF API for PHP) กับการพัฒนาเว็บเชิงความหมาย
- 9) สังคัมฐานความรู้
- 10) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 11) สรุป

2.1 ความหลากหลายทางภาษาของจังหวัดเพชรบูรณ์

ภาษาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นสมบัติอันล้ำค่าที่บรรพชนได้มอบให้แก่ลูกหลาน การศึกษาความหลากหลายทางภาษาจึงเป็นการศึกษาความหลากหลายของวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชนชาตินั้นๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ โดยไม่มีข้อกำหนด ซึ่งอาจจะมีสาเหตุมาจากสภาพภูมิประเทศ ความแตกต่างของกลุ่มสังคม จังหวัดเพชรบูรณ์ มีประชากรที่เป็นคนพื้นบ้านซึ่งพูดภาษาถิ่นที่ต่างกันอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้นี้ยังมีประชากรที่อพยพจากส่วนต่างๆ ของประเทศไทยใช้ภาษาถิ่นเดิมของตน และชาวไทยภูเขาที่พูดภาษาของเผ่าตน จึงทำให้วัฒนธรรมทางภาษาถิ่นของเพชรบูรณ์มีความหลากหลาย ภาษาถิ่นที่ใช้กันในจังหวัดเพชรบูรณ์สรุปได้ดังนี้

1. กลุ่มภาษาถิ่นไทยกลาง เป็นภาษาที่ใช้พูดทั่วไปในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ เพราะเพชรบูรณ์เป็นเมือง ที่มีประชากรมาจากหลายท้องที่อพยพเข้ามา จึงใช้ภาษาถิ่นไทยกลางในการสื่อสาร แต่การใช้ภาษาจะมีศัพท์ภาษาเดิมผสมผสานกันบ้าง

2. กลุ่มภาษาถิ่นไทยอีสาน เป็นภาษาที่ใช้พูดทั่วไปเช่นเดียวกับกลุ่มภาษาไทยกลาง เป็นภาษาลาวในสาขาเวียงจันทน์ (Brown, 1965) ส่วนใหญ่ผู้คนจะอพยพมาจากจังหวัดต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ขอนแก่น อุดรธานี ชัยภูมิ นครราชสีมา ร้อยเอ็ด มหาสารคาม เป็นต้น

3. กลุ่มภาษาไทยหล่ม เป็นภาษาถิ่นที่ใช้กันทั่วไปในเขตอำเภอหล่มเก่า อำเภอหล่มสัก อำเภอน้ำหนาว เป็นภาษาไทยถิ่นในสาขาหลวงพระบาง ภาษาไทหล่มมีการใช้ศัพท์คล้ายกับภาษาไทยอีสาน แต่แตกต่างกันที่ สำเนียง ภาษาไทหล่มจะมีสำเนียงคล้ายกับภาษาลาวที่ใช้พูดในเมืองหลวงพระบาง

4. กลุ่มภาษาลาว เป็นภาษาที่ใช้กันในกลุ่มลาวพวน ลาวเงี้ยว ลาวครั่ง ที่อพยพย้ายถิ่นฐานมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โดยมากอาศัยกระจายกันอยู่ในบริเวณเขตอำเภอหนองไผ่ อำเภอบึงสามพัน อำเภอวิเชียรบุรี อำเภอศรีเทพ อำเภอชนแดน อำเภอวังโป่ง

5. กลุ่มภาษาจีน เป็นภาษาที่ใช้ในชุมชนชาวจีนที่ประกอบการค้าตามย่านการค้าที่สำคัญของจังหวัด ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มจีนแต้จิ๋วและไหหลำ เป็นภาษาหนึ่งในตระกูลภาษาจีน หมิ่น-หนาน จัดเป็นหนึ่งในตระกูลภาษาของฮกเกี้ยน

6. ภาษากลุ่มชาวนน หรือญ้อกูร (Nyah Kur) หรือ เนียะกุล (Nia Kuoll) ชาวนนเป็นกลุ่มชนดั้งเดิมของเพชรบูรณ์ สืบเชื้อสายมาจากละว้า มีภาษาพูดเป็นของตนเอง จัดอยู่ในตระกูลมอญ-เขมร เป็นภาษาย่อยของมอญโบราณ ที่พูดอยู่ในสมัยอาณาจักรทวารวดี ซึ่งเป็นอาณาจักรที่เก่าแก่ที่สุดในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย

7. ภาษากลุ่มชาวเขา ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดเพชรบูรณ์มีรูปร่างคล้าย กะทะ มีภูเขาล้อมรอบ ทุกด้าน จึงมีประชากรส่วนหนึ่งอาศัยอยู่บนเขา ภาษาที่ชาวเขาในจังหวัดเพชรบูรณ์ประกอบด้วยภาษาม้งขาว ภาษาม้งเขียว อาศัยอยู่ที่ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ นอกจากนั้นก็จะเป็นภาษาเข่า ภาษาลีซอ ภาษามูเซอ อาศัยอยู่ที่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ

2.1.1 ภาษาไทยถิ่นกลาง

ภาษาไทยถิ่นกลางเป็นภาษาที่ใช้พูดทั่วไปในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ เพราะจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นจังหวัดที่มีประชากรมาจากหลายท้องที่อพยพเข้ามา โดยเฉพาะกลุ่มที่อพยพมาจากจังหวัดใน ภาคกลาง ส่วนใหญ่จะอพยพมาจากจังหวัดลพบุรีซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดเพชรบูรณ์ จึงใช้ภาษาถิ่นไทยกลางในการสื่อสาร แต่การใช้ภาษาจะมีศัพท์ภาษาเดิมผสมผสานกัน

บ้าง บริเวณที่มีแนวโน้มใช้ศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลาง ได้แก่ อำเภอเขาค้อ อำเภอเมือง อำเภอชนแดน อำเภอวังโป่ง อำเภอหนองไผ่ อำเภอวังสามพัน อำเภอวิเชียรบุรี และอำเภอศรีเทพ ในบริเวณเหล่านี้ ประชากรส่วนใหญ่จะอพยพมาจากจังหวัดอื่นๆ ในทุกๆ ภาค นอกจากนี้จังหวัดเพชรบูรณ์เป็น ศูนย์กลางการคมนาคม ทางรถยนต์มีทางหลวงแผ่นดินผ่านถึง 3 สาย เป็นศูนย์กลางการศึกษาและเป็นสถานที่ตั้งของหน่วยงานราชการที่สำคัญ ทำให้โอกาสที่ติดต่อกับผู้ใช้ภาษาถิ่นกลางมีสูงมาก

ระบบเสียงของภาษาถิ่นกลางประกอบด้วยหน่วยเสียงพยัญชนะ 21 หน่วยเสียง ได้แก่ /p /, /t /, /c /, /k /, / /, /p^h /, /t^h /, /k^h /, /c^h /, /b /, /d /, /m /, /n /, /N /, /f /, /s /, /h /, /r /, /l /, /w /, /y / หน่วยเสียงสระ 21 หน่วยเสียง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง ได้แก่ /-k /, /-n /, /-N /, /-m /, /-y /, /-w /, /-t /, /-p / และ /- / หน่วยเสียงพยัญชนะควบกล้ำ 12 หน่วยเสียง ได้แก่ /p l /, /p h l /, /k l /, /k h l /, /p r /, /p h r /, /k r /, /k h r /, /t r /, /t h r /, /k w / และ /k h w / หน่วยเสียงสระ 21 หน่วยเสียง ประกอบด้วย หน่วยเสียงสระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง /a /, /a ù /, /i /, /i ù /, /μ /, /μ ù /, /u /, /u ù /, /e /, /e ù /, /E /, /E ù /, /« /, /« ù /, /o /, /o ù /, /□ / และ /□ ù / และหน่วยเสียงสระประสม 3 หน่วยเสียง /i a /, /μ a / และ /u a /

2.1.2 ภาษาไทยถิ่นอีสาน

ภาษาถิ่นไทยอีสาน เป็นภาษาที่ใช้พูดทั่วไปเช่นเดียวกับกลุ่มภาษาไทยถิ่นกลาง เป็นภาษาลาวสำเนียงหนึ่งส่วนใหญ่เป็นภาษาไทยถิ่นในสาขาเวียงจันทร์ (Brown, 1965) ส่วนใหญ่ อพยพมาจากจังหวัดต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ขอนแก่น อุดรธานี ชัยภูมิ นครราชสีมา ร้อยเอ็ด มหาสารคาม เป็นต้น ภาษาถิ่นไทยอีสานของจังหวัดเพชรบูรณ์มีหน่วยเสียง พยัญชนะต้น 20 หน่วยเสียงคือ /p /, /t /, /k /, / /, /p^h /, /t^h /, /k^h /, /b /, /d /, /c /, /f /, /s /, /h /, /m /, /n /, /θ /, /N /, /j /, /w / และ /l / พยัญชนะท้ายมี 9 หน่วยเสียงคือ /-p /, /-t /, /-k /, /- /, /-m /, /-n /, /-N /, /-j / และ /-w / ไม่ปรากฏพยัญชนะควบกล้ำหน่วยเสียงสระเดี่ยวมี 18 หน่วยเสียงคือ /i /, /i ù /, /e /, /e ù /, /E /, /E ù /, /ö /, /ö ù /, /« /, /« ù /, /a /, /a ù /, /u /, /u ù /, /o /, /o ù /, /□ / และ /□ ù / สระประสมมี 3 หน่วยเสียงคือ /i a /, /ö a /, /u a / หน่วยเสียงวรรณยุกต์มี 6 หน่วยเสียง ดังนี้ ว.1 เสียงต่ำขึ้น (24) ว.2 เสียง กลางระดับ (33) ว.3 เสียงสูงระดับ (44) ว.4 เสียงสูงกลาง (43) ว.5 เสียงต่ำระดับ (22) ว.6 เสียงสูง ตก (42) ดังแผนภูมิต่อไปนี้

2.1.3 ภาษาไทยหล่ม

ภาษาไทยหล่ม เป็นภาษาถิ่นที่ใช้กันทั่วไปในเขตอำเภอหล่มเก่า อำเภอหล่มสัก อำเภอน้ำหนาว เป็นภาษาไทยถิ่นในสาขาหลวงพระบาง (Brown, 1965: 25) ภาษาไทยหล่มมีการใช้ศัพท์คล้ายกับภาษาไทยอีสาน แต่แตกต่างกันที่ สำเนียงจะออกเสียงค่อนข้างสูง ภาษาไทยหล่มจะมีสำเนียงคล้ายกับภาษาลาวที่ใช้พูดในเมืองหลวงพระบาง เนื่องจากประชากรในเขตพื้นที่นี้ส่วนใหญ่เป็นคนท้องถิ่นเดิมที่อพยพมาจากเมืองหลวงพระบาง ประเทศลาว สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมทรง นุรุษพัฒน์ (2535: 35) กล่าวว่า ในเขตอำเภอหล่มเก่า อำเภอหล่มสัก และอำเภอน้ำหนาว เป็นท้องที่อาศัยของคนท้องถิ่นเดิมและใช้ภาษาซึ่งเป็นภาษาของท้องถิ่นอย่างแท้จริงเรียกกันโดยทั่วไปว่า ภาษาไทยหล่ม กลุ่มคนที่พูดภาษาไทยหล่มนี้ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (วิทยาลัยครูเพชรบูรณ์, 2524: 62-64) ได้สันนิษฐานว่าเป็นพวกลาวพุงคำสืบเชื้อสายมาจากเมืองหลวงพระบาง ประเทศลาว สันนิษฐานว่าน่าจะอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยตั้งแต่สมัยโบราณก่อนสุโขทัย ภาษาพูดจัดเป็นตระกูลภาษาทางหลวงพระบาง

หน่วยเสียงในภาษาหล่มแบ่งออกเป็น 3 ชนิดคือ หน่วยเสียงพยัญชนะ หน่วยเสียงสระและหน่วยเสียงวรรณยุกต์ หน่วยเสียงพยัญชนะประกอบด้วยหน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยว 20 หน่วยเสียง / p /, / t /, / k /, / /, / p^h /, / t^h /, / k^h /, / b /, / d /, / c /, / f /, / s /, / h /, / m /, / n /, / Ø /, / N /, / l /, / w / และ / y / ซึ่งแบ่งออกได้ 5 ประเภท หน่วยเสียงระเบิด หน่วยเสียงนาสิก หน่วยเสียงเสียดแทรก หน่วยเสียงข้าง และหน่วยเสียงกึ่งสระ ในประเภทหนึ่ง ๆ นั้นยังมีลักษณะแตกต่างกันอีก คือ เป็นหน่วยเสียงก้องหน่วยเสียงไม่ก้อง หน่วยเสียงมรลมหรือหน่วยเสียงไม่มีลม นอกจากนั้นหน่วยเสียงพยัญชนะเหล่านี้ยังเกิดจากฐานกรณ์ต่าง ๆ กันคือ เกิดที่ริมฝีปากทั้งคู่ ริมฝีปากกลางและฟันบน ปุ่มเหงือก เพดานแข็ง เพดานอ่อน และช่องระหว่างเส้นเสียง ซึ่งได้กล่าวโดยเฉพาะมาแล้วข้างต้น

หน่วยเสียงสระพยัญชนะที่กล่าวมาทั้งหมดคือหน่วยเสียงพยัญชนะต้น ภาษาหล่มยังมีหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายอีก 9 หน่วย คือ / p /, / t /, / k /, / /, / m /, / n /, / N /, / w /, และ / j / หน่วยเสียงสระที่ปรากฏในภาษาหล่มนั้น ประกอบด้วยหน่วยเสียงสระเดี่ยว 18 หน่วย / i /, / i^ù /, / e /, / e^ù /, / E /, / E^ù /, / µ /, / µ^ù /, / « /, / «^ù /, / a /, / a^ù /, / u /, / u^ù /, / o /, / o^ù /, / □ / และ / □^ù / แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ สระหน้า สระกลาง สระหลัง นอกจากนี้ในแต่ละประเภทยังมีลักษณะต่าง ๆ กัน คือ เป็นหน่วยเสียงสระสูง สระกลาง สระต่ำ ลักษณะริมฝีปากไม่ห่อ หรือ ริมฝีปากห่อ และมีลักษณะ

เป็นหน่วยเสียงสระสั้น และหน่วยเสียงสระยาว ซึ่งมีคู่ๆ แต่ละคู่กันแตกต่างกันเฉพาะเรื่องความสั้น-ยาว เท่านั้น ดังที่ได้อธิบายโดยเฉพาะแต่ละหน่วยมาแล้วข้างต้น

หน่วยเสียงสระประสมในภาษาหล่ม 5 หน่วย ได้แก่ /i a /, /i ùa /, /μ ùa /, /u a / และ /u ùa / สระประสมเหล่านี้เกิดจากหน่วยเสียงสระสูง ประสมกับหน่วยเสียงสระต่ำดังนี้คือ /i a / เกิดจากหน่วยเสียง /i / ซึ่งเป็นหน่วยเสียงสระสูง สระสั้น ประสมกับหน่วยเสียง /a / ซึ่งเป็นหน่วยเสียงสระกลาง สระต่ำ สระสั้น /i ùa / เกิดจากหน่วยเสียง /i ù/ ซึ่งเป็นหน่วยเสียงสระหน้า สระสูง สระยาว ประสมกับหน่วยเสียง /a / ส่วน /μ ùa / เกิดจากหน่วยเสียง /μ ù/ ซึ่งเป็นหน่วยเสียงสระหน้า สระสูง สระยาว ประสมกับหน่วยเสียง /a /, /u a / เกิดจากหน่วยเสียง /u / ซึ่งเป็นหน่วยเสียงสระหลัง สระสูง สระสั้น ประสมกับหน่วยเสียง /a /, /u ùa / ซึ่งเป็นหน่วยเสียงสระหลัง สระสูง สระยาว ประสมกับหน่วยเสียง /a / สระประสม 5 หน่วยนี้ หน่วยเสียง /i a / และ /u a / เป็นหน่วยเสียงสระสั้น ส่วนหน่วยเสียง /i ùa /, /μ ùa / และ /u ùa / เป็นหน่วยเสียงยาว ดังที่ได้อธิบายโดยเฉพาะมาแล้วข้างต้น

หน่วยเสียงวรรณยุกต์ในภาษาหล่มมีทั้งหมด 5 หน่วย แต่เป็น 6 เสียง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ทั้ง 5 คือ หน่วยเสียงต่ำ - ขึ้น หน่วยเสียงต่ำ - ระดับ มี 2 เสียง คือ เสียง - ระดับและ เสียงต่ำกว่ากลาง - ระดับ หน่วยเสียงกลาง - ระดับ หน่วยเสียงสูง - ตก หน่วยเสียงสูง - ระดับ ซึ่งได้อธิบายโดยเฉพาะแต่ละหน่วยแล้ว

ตารางที่ 4.3 ตารางแสดงเสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทยหล่มของจังหวัดเพชรบูรณ์

Tone Cons	A	B	C	DL	DS
1	၁.1	၁.4	၁.5	၁.5	၁.1
2	၁.2		၁.6		
3					
4	၁.3				

ระบบคำภาษาหล่ม ถ้าพิจารณาจำนวนพยางค์สามารถจำแนกตามลักษณะโครงสร้างได้เป็น 2 ประเภท คือ คำพยางค์เดียว และ คำสองพยางค์ขึ้นไป ซึ่งคำสองพยางค์ขึ้นไปยังสามารถแบ่งออกได้อีกเป็น 3 ประเภท คือ คำประสม คำซ้ำ และ คำซ้อน ในส่วนของหมวดคำ แบ่งออกเป็น 21 หมวด คือ คำนาม คำสรรพนาม คำลำดับญาติ คำกริยา คำคุณศัพท์ คำลักษณนาม คำบ่งชี้ คำบอกจำนวน คำบอกลำดับที่ คำประมาณจำนวนประเภทที่ 1 คำประมาณจำนวนประเภทที่ 2 คำวิเศษณ์

คำกริยาช่วย คำอสรวิเศษณ์ คำลงท้าย คำแสดงคำถาม คำปฏิเสธ คำบุพบท คำสันธาน คำเชื่อมหน้า
อนุภาคหรือโครงสร้างย่อ และ คำเพิ่มความเข้มข้น

2.1.4 ภาษาลาวพวน

ลาวพวนที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดเพชรบูรณ์เดิมมีถิ่นฐานอยู่บนที่ราบสูงของเมืองเชียงขวาง (Chieng Khwang) ซึ่งอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของหลวงพระบาง และตะวันออกเฉียงเหนือของเวียงจันทน์ และได้อพยพเข้ามาอยู่ในไทยสมัยกรุงธนบุรี และตอนต้นสมัยรัตนโกสินทร์ เนื่องจากหลักฐานที่ปรากฏในพงสาวดาร และตามที่เล่าสืบต่อกันมาว่าเพราะบ้านเมืองเกิดศึกสงคราม ต้องอพยพหนีภัยสงครามเข้ามาบ้าน ถูกกวาดต้อนเข้ามาเพราะบ้านเมืองแพ้ศึกสงครามบ้าง อพยพเข้ามาด้วยความสมัครใจเพื่อเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในประเทศไทยบ้าง ครั้นสมัยพระสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้กวาดต้อนพวกลาวพวนจากเมืองพวนและเขตใกล้เคียงลงมา และส่งไปตั้งบ้านเรือนที่จังหวัดลพบุรี และ จังหวัดพิจิตร (ประภัสสร, 2530 : 212-213) แล้วจึงอพยพย้ายถิ่นเข้ามาอยู่จังหวัดเพชรบูรณ์บริเวณ อำเภอหนองไผ่ อำเภอวิเชียรบุรี และอำเภอสรีเทพตามเส้นทางคมนาคมระหว่างจังหวัดพิจิตรและลพบุรี

ส่วนใหญ่ชาวลาวพวนในจังหวัดเพชรบูรณ์พูดได้ทั้งภาษาไทยและภาษาลาวพวน จะใช้ภาษาลาวพวนในชีวิตประจำวันกับคนเชื้อสายพวนด้วยกัน และใช้ภาษาไทยกับคนแปลกหน้าหรือคนที่ไม่ใช่เชื้อสายลาวพวน ภาษาพูดของชาวลาวพวนกับภาษาพูดของชาวไทยคล้ายคลึงกันมา พอจะเข้าใจกันได้ไม่ยากนักนอกจากคำศัพท์จำนวนหนึ่ง ซึ่งเป็นศัพท์เฉพาะของลาวพวนเท่านั้นที่ต่างจากภาษาไทย ส่วนภาษาเขียนของลาวพวน แต่เดิมใช้อักษรที่มีลักษณะอย่างอักษรไทยน้อยหรืออักษรธรรมอีสาน ซึ่งพบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปัจจุบันไม่มีผู้ใดจะศึกษาภาษาเขียนมากนัก จึงทำให้ภาษาเขียนเหล่านี้ปรากฏแต่ในสมุดข่อย และใบลานเท่านั้นเพราะชาวลาวพวนปัจจุบันใช้ภาษาเขียนของไทย

หน่วยเสียงพยัญชนะ หน่วยเสียงพยัญชนะ ในภาษาลาวพวนมีทั้งหมด 20 หน่วยเสียง คือ / p /, / t /, / k /, / /, / p^h /, / t^h /, / k^h /, / b /, / d /, / c /, / f /, / s /, / h /, / m /, / n /, / Ø /, / N /, / l /, / w / และ / y / ตำแหน่งพยัญชนะในภาษาลาวพวน มี 3 ประเภท คือ พยัญชนะต้นเดี่ยว พยัญชนะต้นคู่ และพยัญชนะท้าย พยางค์ พยัญชนะต้นเดี่ยว หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาลาวพวน ทั้ง 20 หน่วยเสียงปรากฏเป็นพยัญชนะต้นเดี่ยวได้ทุกหน่วยเสียง พยัญชนะต้นคู่ (พยัญชนะควบกล้ำ) ในภาษาลาวพวนมีเพียง 1 หน่วยเสียง คือ / k^h w / ปรากฏในคำว่า k^h wa : y 1 “ควาย” เพียงคำเดียวเท่านั้น และพยัญชนะท้ายพยางค์ หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาลาวพวนทั้ง 20 หน่วยเสียงปรากฏเป็นพยัญชนะท้ายพยางค์ได้ 9 หน่วยเสียง คือ / -p /, / -t /, / -k /, / - /, / -m /, / -n /, / -N /, / -w / และ / -y / ในขณะที่หน่วยเสียงสระมี 2 ประเภท คือ หน่วยเสียงสระเดี่ยว และ

หน่วยเสียงสระประสม โดยที่หน่วยเสียงสระเดี่ยว ในภาษาลาวพวนมี 18 หน่วยเสียง แบ่งเป็นสระเสียงสั้น และสระเสียงยาว 9 คู่ คือ /i - i ù/, /e - e ù/, /E - E ù/, /ö - ö ù/, /« - « ù/, /a - a ù/, /u - u ù/, /o - o ù/, /j - j ù/ หน่วยเสียงสระประสม ในภาษาลาวพวนมี 3 หน่วยเสียงคือ /i a /, /ö a /, /u a /

2.1.5 ภาษาลาวแง้ว

ชาวลาวแง้ว เป็นชนกลุ่มน้อยที่ถูกกวาดต้อนมาจากอาณาจักรลาว เช่นเดียวกับลาวพวน เดิมมีถิ่นฐานอยู่ในเขตชนบทนานเมืองเวียงจันทน์ หากเป็นพวกที่อยู่ในเขตเมืองเวียงจันทน์จะเรียกว่า “ลาวเวียง” หลักฐานทางประวัติศาสตร์ กล่าวว่า บรรพบุรุษคนไทยเชื้อสายลาวอพยพเข้าสู่ประเทศไทย 3 ครั้งด้วยกัน และเนื่องมาจากสงครามทั้งสิ้น กล่าวคือ ครั้งแรกในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ครั้งที่ 2 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และครั้งที่ 3 สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และในครั้งที่ 3 นี้เกิดจากเจ้านวงศ์ก่อกบฏทำให้ชาวลาวในอาณาจักรเวียงจันทน์และอาณาจักรหลวงพระบางถูกกวาดต้อนเข้ามาอยู่ตามหัวเมืองใกล้ๆ กรุงเทพฯ แล้วแยกย้ายกันไปอยู่ตามที่ต่างๆ ชาวลาวแง้วจะกระจายอยู่ในจังหวัดเพชรบูรณ์บริเวณ อำเภอหนองไผ่ อำเภอวิเชียรบุรี และอำเภอศรีเทพ เช่นเดียวกับชาวลาวพวน หน่วยเสียงพยัญชนะ หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาลาวแง้วมีทั้งหมด 20 หน่วยเสียง คือ /p /, /p^h /, /b /, /t /, /t^h /, /d /, /k /, /k^h /, / /, /l e /, /l /, /s /, /h /, /m /, /n /, /n /, /n /, /l /, /w/ และ /j / ตำแหน่งพยัญชนะในภาษาลาวแง้ว ประกอบด้วย พยัญชนะต้นพยางค์ พยัญชนะต้นเดี่ยว หน่วยเสียงพยัญชนะ

หน่วยเสียงสระเดี่ยว ในภาษาลาวแง้วมี 18 หน่วยเสียง แบ่งเป็นสระสั้นและสระยาวได้ 9 คู่ คือ /i - i ù/, /e - e ù/, /E - E ù/, /a - a ù/, /µ - µ ù/, /F - F ù/, /u - u ù/, /o - o ù/, /« - « ù/ หน่วยเสียงสระประสม ประกอบด้วยหน่วยเสียงสระประสมสองเสียงมี 15 หน่วยเสียงคือ i : a , i u , e u , e : u , E : a , a i , a : i , a u , a : u , µ : a , F : i , u i , u : a , o : i และ « : i หน่วยเสียงสระประสมสามส่วน มี 3 หน่วยเสียงคือ i a u , u µ i และ u a i

2.1.6 ภาษาลาวครั่ง

ลาวพวนที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดเพชรบูรณ์เดิมมีถิ่นฐานอยู่บนที่ราบสูงของเมืองเชียงขวาง (Chieng Khwang) ซึ่งอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของหลวงพระบาง และตะวันออกเฉียงเหนือของเวียงจันทน์และได้อพยพเข้ามาอยู่ในไทยสมัยกรุงธนบุรี และตอนต้นสมัยรัตนโกสินทร์ เนื่องจากหลักฐานที่ปรากฏในพงศาวดาร และตามที่เล่าสืบต่อกันมาว่าเพราะบ้านเมืองเกิดศึกสงคราม ต้องอพยพหนีภัยสงครามเข้ามาบ้าน ถูกกวาดต้อนเข้ามาเพราะบ้านเมือง

แพศีสงครามบ้าง อพยพเข้ามาด้วยความสมัครใจเพื่อเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในประเทศไทยบ้าง ครั้งสมัยพระสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้กวาด ต้อนพวกลาวพวนจากเมืองพวนและเขตใกล้เคียงลงมา และส่งไปตั้งบ้านเรือนที่ ตำบลสนามแจง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี และที่ ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภอตะพานหิน และ อำเภอทับคล้อ จังหวัด พิจิตร (ประภัสสร. 2530 : 212-213) แล้วจึงอพยพย้ายถิ่นเข้ามาอยู่จังหวัดเพชรบูรณ์บริเวณ อำเภอ หนองไผ่ อำเภอวิเชียรบุรี และอำเภอศรีเทพตามเส้นทางคมนาคมระหว่างจังหวัดพิจิตรและลพบุรี

2.1.7 ภาษาจีน

ชาวจีนที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ในประเทศไทย เป็นพวกที่มาจากบริเวณฝั่งตะวันออก เฉียงใต้ของจีน คือ บริเวณมณฑลฟูเกียน มณฑลกวางตุ้ง และเกาะไหหลำ จำแนกตามภาษาพูดได้ 5 กลุ่ม คือ ชาวจีนกวางตุ้ง มาจากมณฑลกวางตุ้ง เป็นกลุ่มภาษาใหญ่ที่สุดในจีนใต้ ชาวจีนฮกเกี้ยน มา จากมณฑลฟูเกียน ชาวจีนแคะมาจากบริเวณเหนือกวางตุ้งขึ้นไป ชาวจีนแต้จิ๋ว มาจากบริเวณ ตะวันออกเฉียงเหนือของกวางตุ้ง และชาวจีนไหหลำ มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะ ไหลหลำ สาเหตุที่ชาวจีนอพยพออกมาจากประเทศจีนเนื่องจากความต้องการออกไปเสี่ยงโชคทำมา หากินในดินแดนโพ้นทะเล ขณะเดียวกันในราวคริสต์ศตวรรษที่ 18 และ 19 ชาวจีนในมณฑล ภาคใต้ต้องประสบกับความอดอยากอันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติ และยังได้รับความกระทบกระเทือน จากสงครามเสมอ นับแต่สงครามฝิ่น สงครามกบฏชาตินิยม เป็นเหตุให้ประชาชนในดินแดน ดังกล่าวต้องอพยพลี้ภัยอยู่เป็นประจำ

2.1.8 ภาษาชาวนน

ชาวนนหรือญัฮกุร (Nyah Kur) หรือ เนียะกุล (Nia Kuoll) เป็นกลุ่มชนดั้งเดิมของ เพชรบูรณ์ สืบเชื้อสายมาจากละว้า ภาษาที่ชาวนนใช้เป็นภาษาเดียวกับภาษามอญโบราณที่ปรากฏ อยู่ในจารึกสมัยทวารวดีเมื่อประมาณ 2,000 ปีมาแล้ว จึงน่าจะเชื่อได้ว่า ชาวนนน่าจะเป็นลูกหลานของ คนสมัยทวารวดีที่ยังหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน จึงเป็นกลุ่มคนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ที่เดียวใน เอเชียอาคเนย์ และเป็นกลุ่มสุดท้ายในโลกใบนี้ ภาษาของชาวนนจัดอยู่ในตระกูลภาษาออสโตร เอเชียติก ตระกูลย่อยมอญ-เขมร สาขามอญ เพราะมีความใกล้เคียงกับภาษามอญโบราณ และภาษา มอญปัจจุบัน มากกว่าเขมร (ปรีชา อุษตระกูล. 2529 : 1-2) ซึ่งคำศัพท์แตกต่างไปจากภาษากลุ่มอื่น ๆ ปัจจุบันประชากรเชื้อสายชาวนนเป็นชนกลุ่มน้อย มีชุมชนอยู่ที่บ้านน้ำเลา บ้านห้วยไคร้ อำเภอเมือง และบ้านท่าด้วง บ้านวังรี บ้านไทรทอง อำเภอหนองไผ่ อาชีพส่วนใหญ่ของชาวนนจะทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ หาของป่า นอกจากนี้ชาวนนยังมีความสามารถในการจักสาน โดยเฉพาะการสานเสื่อหวาย

2.1.9 ภาษาม้ง

ม้งเป็นชาวเขาเผ่าหนึ่งที่อาศัยอยู่ตามภูเขาสูง ส่วนมากจะรวมตัวกันอยู่ที่ตำบลเข็ก น้อย อำเภอเขาค้อ นอกจากนั้นก็อาศัยอยู่ที่ภูทับเบิก และบ้านเล้าสือ อำเภอเขาค้อ ลักษณะการ

ปกครองแบบประชาธิปไตย มี 2 แบบ มีกำนันเป็นคนดูแลและผู้ใหญ่บ้าน และมีผู้นำตระกูลแซ่ อาชีพของคนส่วนมาก จะมีการปลูกข้าว และนิยมปลูกข้าวกันเองถ้าซื้อข้าวกินมันจะรู้ว่าข้าวไม่อร่อยเหมือนข้าวที่ตัวเองปลูก ชาวเขาเผ่าม้งแบ่งออกได้เป็นม้งขาว และม้งเขียว ถ้าฝ่ายหญิงเป็นม้งเขียวแต่งงานกับคนม้งขาว ภาษาที่ใช้สื่อสารในครอบครัวตัวเองจะสื่อสารกันโดยใช้ภาษาม้งเขียว ส่วนทางครอบครัวสามีจะใช้ภาษาม้งขาวในการสื่อสาร ถ้าเวลาเจอตกทายกับชาวบ้านจะพูดกันเป็นภาษาม้งขาว เพราะม้งขาวจะมีจำนวนมากกว่าโดยมีบางคำที่แตกต่างกัน

2.1.10 ภาษาเย้า

ชาวเมี่ยนหรือเย้า มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่มณฑลทกวางสี หูหนาน และกุ้ยโจว ประเทศจีน และในเวลาต่อมาบางส่วนอพยพไปยังมณฑลยูนนาน เวียดนาม ลาว ไทย หลังสงครามอินโดจีน ได้เดินทางไปอยู่ประเทศที่ 3 ได้แก่ สหรัฐอเมริกา แคนาดา และฝรั่งเศส ชาวเมี่ยนอพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทยในจังหวัดเชียงรายและน่าน เมื่อประมาณ 160 ปีมาแล้ว โดยเข้ามาทางจังหวัดน่าน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ณัฐวิ ทศรัฐ และ วีระพงศ์ มีสถาน. 2540 และ พุรต์ เจสส์ จี. 2546) ภาษาเย้า เป็นภาษาที่อยู่ในตระกูลม้ง-เมี่ยน (Hmong-Mien) หรือ แม้ว-เย้า เป็นภาษาที่มีวรรณยุกต์เหมือนกับภาษาม้ง

2.1.11 ภาษาลีซอ

ชาวเขาเผ่าลีซอเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่รวมตัวอาศัยอยู่ที่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จัดอยู่ในกลุ่มธิเบต-พม่า ของชนชาติโลโล ถิ่นกำเนิดดั้งเดิมของชนเผ่าลีซออยู่บริเวณต้นน้ำโขงและแม่น้ำสาละวิน อยู่เหนือหุบเขาสาละวินในเขตมณฑลยูนนานตะวันตกเฉียงเหนือและตอนเหนือของรัฐคะฉิ่น ประเทศพม่า ชาวเขาเผ่าลีซอแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ ลีซอลาย (Flowery, variegated) ลีซอดำ (Black, independent lisu) และลีซอขาว (White lisu, pai) ส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นชนเผ่าลีซอขาว อพยพเข้าสู่ประเทศไทยครั้งแรกจากประเทศพม่าในช่วงปี พ.ศ. 2462 – 2464 ทางจังหวัดเชียงราย ภาษาที่ลีซอใช้เป็นภาษากลุ่มธิเบต-พม่า (Tibeton-burman) ซึ่งสัมพันธ์กับภาษามูเซอและอีกชื่อแต่มีเฉพาะภาษาพูดเท่านั้น ไม่มีภาษาเขียน เคยมีหมอสอนศาสนาคริสต์ได้ประดิษฐ์เขียนภาษาลีซอ โดยดัดแปลงจากตัวอักษรโรมัน ซึ่งยากที่จะบันทึกเพราะมีหลายเสียงหลายรูป เมื่อเทียบกับภาษาไทยแล้ว หน่วยพยัญชนะลีซอมีอยู่ 67 เสียง แยกเป็นเสียงพยัญชนะเดี่ยว 25 เสียง เสียงพยัญชนะควบกล้ำ 42 เสียง นอกจากนี้สระเมื่อเทียบเสียงกับภาษาไทยมี 19 เสียง เมื่อเทียบเสียงวรรณยุกต์ได้ 6 เสียง

2.1.12 ภาษามูเซอ

ภาษามูเซออยู่ในกลุ่มโลโล ซึ่งเป็นสาขาย่อยของตระกูลภาษาธิเบต-พม่า (Tibet-Burman) ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของตระกูลภาษาจีน-ธิเบต (Sino-Tibetan) จึงมีผู้เสนอว่า ชาวมูเซอมีต้น

กำเนิดมาจากชิเบต โดยใช้หลักฐานทางภาษาและตำนานการอพยพมาจากทางเหนือของมูเซอ (Davies. 1909: 365-6; Rose and Goggin Brown. 1909: 269) แต่หลักฐานเรื่องราวเกี่ยวกับมูเซอเพิ่งจะปรากฏในบันทึกของชาวจีนและชาวตะวันตกเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 19 นี้เอง ซึ่งก็เป็นช่วงเวลาที่ชาวมูเซอได้ตั้งถิ่นฐานมั่นคงแล้วในยูนนานตะวันตกเฉียงใต้ระหว่างลุ่มแม่น้ำโขงและสาละวิน โดยตั้งชุมชนกระจัดกระจายปะปนกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นบนพื้นที่สูงตามแนวเทือกเขา ทุกหนทุกแห่งที่มีหมู่บ้านมูเซอก็จะมีหมู่บ้านของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นปะปนด้วย

2.2 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์

จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ภาษา และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ การดำรงอยู่อย่างประสานกลมกลืนของผู้คนหลากหลายเผ่าพันธุ์ ต่างประเพณี มีระบบความคิด ความเชื่อที่แตกต่างกันอย่างสงบสุขจำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจซึ่งกันและกัน การปรับตัวแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาาร่วมกัน หลายครั้งปัญหาในจังหวัดเพชรบูรณ์เกิดขึ้นเนื่องจากการไม่เข้าใจกันของคนต่างวัฒนธรรม การทำความเข้าใจปัญหาอย่างไม่ลุ่มลึกเพียงพอ อาจจะก่อให้เกิดความซับซ้อนของปัญหามากยิ่งขึ้น เพื่อที่จะได้เข้าใจแนวความคิดของความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้ลึกซึ้งดีขึ้น เราอาจจะกล่าวว่ามีนักวิชาการกล่าวถึงความหมายของความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยเราอาจจะแยกพิจารณาดังต่อไปนี้ “ความหลากหลาย” และ “วัฒนธรรม” ความหลากหลาย คือ ความแตกต่าง ความมีหลายสิ่งหลายอย่าง หรือความไม่คล้ายคลึงกัน หรือความเป็นพหุลักษณะ หรือความเป็นพหุนิยม ส่วนคำว่า วัฒนธรรม ในทฤษฎะนักวิชาการย่อมจะแตกต่างกันไป เช่น อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2538 : 5) กล่าวถึงวัฒนธรรมหมายถึงองค์รวมของวิถีคิด คุณค่า และอุดมการณ์ของสังคมที่มนุษย์สร้างและสะสมขึ้นมาในความหมายพยายามที่จะแสดงออกถึงจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ และการปรับตัวกับระบบความสัมพันธ์ทางสังคมและธรรมชาติภายใต้เงื่อนไขและบริบทที่แตกต่างกัน ในขณะที่ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536:4) และวัฒนธรรมหมายถึงวิถีแห่งการดำรงชีพที่มนุษย์สร้างขึ้น ตามที่มนุษย์มีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

ดังนั้น ความหลากหลายทางวัฒนธรรม หมายถึง ความหลากหลายของชีวิต วัฒนธรรม หรือความหลากหลายของระบบคิด ระบบภูมิปัญญา และระบบอำนาจของกลุ่มชนในสังคม หรือความหลากหลายของแบบแผนการดำรงชีวิตนั่นเอง ถ้าหากจะแยกแยะตามมิติการมอง เราสามารถเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้หลายมิติของการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม กล่าวคือ มิติทางประชากร มองถึง ชนกลุ่มน้อย กลุ่มชาติพันธุ์ และองค์ประกอบของประชากรในสังคมที่มีความแตกต่างกัน มิติทางโครงสร้างทางสังคมหรือชุมชน จะมีมุมมองของความหลากหลายในด้านสถานภาพ บทบาท ค่านิยม บรรทัดฐาน การวัดช่วงชั้นทางสังคม และสถาบัน

ทางสังคม เป็นต้น นอกจากนี้ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมอาจจะมีมิติที่เน้นเฉพาะในสถาบันหนึ่ง เช่น ความหลากหลายของการประกอบอาชีพ ความหลากหลายของระบบความเชื่อ และความหลากหลายของการพักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น ตลอดจนมิติทางทรัพยากรสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ซึ่งมีความหลากหลายในแต่ละชุมชน เราอาจจะกล่าวสรุปได้ว่าความหลากหลายทางวัฒนธรรมคือ ในวัฒนธรรมหนึ่งๆ ย่อมมีความหลากหลายในความหลากหลายอาจมีมุมมองในวิถีชีวิตที่แตกต่างกันไปนั่นเอง

2.2.1 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวเมืองเพชรบูรณ์

อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยสุโขทัย ซึ่งปรากฏมีหลักฐานป้อมปราการสร้างไว้แต่โบราณ ปัจจุบันชำรุดทรุดโทรม สลักหักพังเกือบหมดสภาพ เดิมอยู่ในความปกครองของมณฑลพิษณุโลก ต่อมาได้แยกมาตั้งเป็นมณฑลเพชรบูรณ์เมื่อ พ.ศ.2442 จนถึงวันที่ 1 เมษายน 2458 จึงยุบมณฑลเพชรบูรณ์ ไปขึ้นกับมณฑลพิษณุโลกตามเดิม ต่อมาเมื่อทางราชการให้ยุบเลิกมณฑล จึงมีฐานะเป็นจังหวัดเพชรบูรณ์เช่นเดียวกับจังหวัดอื่นๆ เมื่อ พ.ศ.2487 ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชกำหนดระเบียบทางราชการ นครบาลเพชรบูรณ์ พ.ศ.2487 เมืองเพชรบูรณ์จึงถูกยกฐานะเป็น “นครบาลเพชรบูรณ์” ซึ่งได้ย้ายที่ทำการของรัฐบาลบางส่วนมาตั้งที่เมืองเพชรบูรณ์เป็นการชั่วคราว ครั้นสงครามโลกครั้งที่ 2 สงบลง รัฐบาลไม่ผ่านพระราชกำหนดนี้ เมืองเพชรบูรณ์จึงกลับมามีฐานะเป็นจังหวัดเพชรบูรณ์ตลอดมาตราบจนทุกวันนี้

รูปที่ 4.1 ประเพณีอุ้มพระดำน้ำ

วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุเป็นวัฒนธรรมที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นและแสดงออกในรูปของสิ่งของสามารถจับต้องสัมผัสได้ ที่สำคัญได้แก่ ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ประดิษฐานอยู่ที่ศาลเทพารักษ์หลักเมือง สันนิษฐานว่าเสาหลักเมืองมีอายุตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 11-12 มาถึงพุทธศตวรรษที่ 17-18 จึง

ถือว่าเป็นเสาหลักเมืองที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย หอวัฒนธรรมนครบาลเพชรบูรณ์ อยู่ตรงข้ามกับศาลหลักเมืองเพชรบูรณ์ วัดไตรภูมิ เป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองที่เก่าแก่อายุประมาณ 435 ปี เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสมัยลพบุรี คือ พระพุทธมหาธรรมราชา ซึ่งเจ้าเมืองเพชรบูรณ์ในสมัยต่างๆ ต้องอัญเชิญไปประกอบพิธี "อุ้มพระค่าน้ำ" ที่บริเวณวังมะขามแปบหน้าวัดโบสถ์ชนะมาร เป็นประจำทุกปี วัดช้างเผือก เป็นวัดซึ่งปัจจุบันเป็นที่บรรจุศพของพระครูพัชรจารย์(หลวงพ่อบุญ) ซึ่งไม่น่าเบื่อเพราะประดิษฐานอยู่ในโลงแก้ว เป็นที่เคารพสักการะของชาวจังหวัดเพชรบูรณ์และประชาชนทั่วไป ตำราพิชัยสงคราม เครื่องดนตรีดึกดำบรรพ์ กล้วยข้าวเบือ การทำปีแด่ (เครื่องไม้)

วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัดเป็นวัฒนธรรมที่ไม่สามารถจับต้องสัมผัสได้ด้วยอวัยวะสัมผัสภายนอกแต่อาจสัมผัสด้วยความรู้สึกลึกซึ้งใจ ที่สำคัญได้แก่ ประเพณีงานกาชาดมะขามหวาน ประเพณีอุ้มพระค่าน้ำ ประเพณีหามพระค่าน้ำ ประเพณีก่อเจดีย์ทรายกลบธาตุ ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการบวชนาค ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีงานบวชนาค ประเพณีงานศพ ระบายสีตปทุมมา การละเล่นเพลงฉ่อยทรงเครื่อง นิทานพื้นบ้าน งานประเพณีบุญบั้งไฟ

ที่มา <http://m67.krupuchong.com/15/images/stories/5.jpg>

รูปที่ 4.2 ประเพณีงานกาชาดมะขามหวาน

ประเพณีงานกาชาดมะขามหวาน เป็นงานเทศกาลชิมมะขามหวานเพชรบูรณ์ ได้เริ่มจัดขึ้นในปี 2516 ในลักษณะประจำท้องถิ่น อำเภอหล่มเก่า ซึ่งเป็นแหล่งต้นกำเนิดการปลูก มะขามหวานของจังหวัดเพชรบูรณ์ การจัดงาน ได้จัดติดต่อกันเรื่อยมาจนกระทั่งปี 2521 จังหวัดเพชรบูรณ์จึงได้จัดการประกวดมะขามหวาน ในงานเทศกาลฉลองรอยพระพุทธบาท วัดภูเขาหิน อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ต่อมาปี 2525 องค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้สนับสนุนให้มีการประกวดธิดามะขามหวาน พร้อมจัดให้มีการออกร้านขายมะขามหวานขึ้นในงาน การจัดงาน

เทศกาลชิมมะขามหวาน ได้จัดระหว่างวันที่ 17-25 มกราคม ติดต่อกันเรื่อยมาจนกระทั่งปี 2542 ได้เปลี่ยนชื่องานเป็น กาชาดมะขามหวาน นครบาลเพชรบูรณ์ และได้ย้ายสถานที่จัดงานมาถึงปัจจุบัน ได้ จัดที่ ณ สนามสถานที่ก่อสร้างศาลากลางจังหวัดแห่งใหม่ใกล้กับที่ว่าการอำเภอเมืองเพชรบูรณ์ และองค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบูรณ์

ประเพณีอุ้มพระดำน้ำ เป็นงานประเพณีเก่าแก่ของ ชาวจังหวัดคเพชรบูรณ์ ที่สืบทอด กันมา ยาวนานชั่วอายุคน เป็นประเพณี ที่แปลกไม่มีปรากฏในที่อื่น ๆ ในวันสารทไทยของทุกปี ประเพณี อุ้มพระดำน้ำ เมื่อก่อนมีการ เรียกชื่อแตกต่างกันไป เช่น อุ้มพระดำน้ำ อุ้มพระสร่งน้ำ บางคนก็ เรียกงานประเพณีสารทไทย วัดไตรภูมิ หรือ ประเพณีอัญเชิญ พระพุทธรูปสร่งน้ำก็มี จนกระทั่ง เดือนตุลาคม 2528 ทางคณะกรรมการได้ร่วมประชุมกันเพื่อหารือเกี่ยวกับการจัดงานเป็นทางการ และมีมติให้ใช้ชื่องานว่า งานประเพณี “อุ้มพระดำน้ำ” งานประเพณีดังกล่าวนี้ จะจัดขึ้นบริเวณวัด ไตรภูมิ ถนนเพชรรัตน์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยอัญเชิญพระพุทธรูมหาธรรมราชา ไปประกอบพิธี “อุ้มพระดำน้ำ” ที่บริเวณวังมะขามแปบหน้าวัดโบสถ์ชนะมาร

ตามประวัติเล่าสืบกันต่อมาหลายชั่วอายุคนแล้ว เมื่อประมาณ 400 ปีที่ผ่านมา มีชาว เพชรบูรณ์ กลุ่มหนึ่งมีอาชีพ ในการจับสัตว์น้ำ อยู่ในลำน้ำป่าสัก อยู่มาวันหนึ่งงชาวประมงกลุ่มนี้ ได้ออกไปหาปลาตามปกติ เช่นทุกวัน เผอิญวันนั้นเกิดเหตุการณ์ประหลาดตั้งแต่เช้าถึงบ่าย ไม่มีใครจับ ปลา ได้เลยสักตัวคล้ายดังกับว่าได้พื้นน้ำ ไม่มีสิ่งมีชีวิตอาศัยอยู่เลย สร้างความงุนงงแก่พวกเขาเป็น อย่างมาก ต่างพากันนั่ง ปรึกษาวางจะทำประการใดดี ณ บริเวณที่ชายเหล่านี้นั่งปรึกษากันอยู่นั้น ปัจจุบันคือ บริเวณ วังมะขาม แปบ คำว่า มะขามแปบ นั้น หมายถึง ไม่ระก้านเอง บริเวณดังกล่าว อยู่ทางทิศเหนือของ เมืองเพชรบูรณ์ ทิศใดนั้น กระแสน้ำ ในแม่น้ำแห่งนั้น หยดไหลหนึ่งอยู่กับที่ แล้วค่อย ๆ มีพราย น้ำผุดขึ้นมาที ละฟอง ทวีมากขึ้น มองดูคล้ายกันน้ำกำลังเดือดอยู่บนเตาไฟ ไม่นานก็เปลี่ยนเป็นวังน้ำวนใหญ่และลึกมาก ณ ที่แห่งนั้นทุกคน ต่างมองด ูด้วยความมึนงง ไม่สามารถหาคำตอบว่าเกิดขึ้นจากอะไร เหตุการณ์ ดำเนินต่อไป จนกระทั่ง กระแสวังวนแห่งนั้น ได้ เริ่มคืนสู่สภาพเดิม และดูเอา พระพุทธรูปองค์นี้ขึ้นมา จากใต้พื้นน้ำแห่งนั้น ลอยขึ้นมาอยู่เหนือผิวนั้น มีการคำพูดคำว่าขยู่ตลอดเวลา เหมือนอาการของ เด็กเล็ก ที่กำลังเล่นน้ำ เป็นที่แน่นอนว่า ชาวประมง กลุ่มนั้นได้ประจักษ์ ถึงความ ศักดิ์สิทธิ์ จึงได้ลงไปอัญเชิญ ขึ้นมาประดิษฐาน บนบกให้ผู้คนทั้งหลาย ได้กราบไหว้สักการบูชา และพร้อมใจกันอัญเชิญมาประดิษฐานไว้ที่ วัดไตรภูมิ ในปัจจุบัน

ผู้ให้ข้อมูล นางสาวท ภาติประหาส์ อายุ 72 ปี

บ้านเลขที่ 4/1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

ประเพณีหามพระค่าน้ำเป็นที่ชาวบ้านตำบลป่าเลา ได้ปฏิบัติสืบต่อกันประมาณหลายร้อยปี และมีเรื่องเล่าต่อๆ กันมาว่า ได้มีพระพุทธรูปองค์หนึ่งกำลังคำผุดคำว่าอยู่ในแม่น้ำป่าสัก หน้าวัดไตรภูมิ ชาวบ้านจึงได้อัญเชิญมาประดิษฐานไว้ที่วัดไตรภูมิ ต่อมาพบว่าได้น้ำไหลออกมาจากพระเนตรของพระพุทธรูป จึงได้มีการเข้าทรงจึงทราบว่าพระพุทธรูปองค์ดังกล่าวต้องการที่จะมาอยู่เหนือน้ำ จึงได้อัญเชิญมาไว้ที่วัดโพธิ์กลาง บ้านป่าแดง ต.ป่าเลา โดยเชื่อกันว่าท่านมีความศักดิ์สิทธิ์และปกป้องรักษาชาวบ้านตำบลป่าเลา หากมีบุคคลจากต่างถิ่นมา มีเรื่องและทำร้ายชาวตำบลป่าเลา ถ้าหากไม่มาขอมาต่อ "หลวงพ่อก้ามกูด" บุคคลนั้นก็จะมิอันเป็นไป และทุกวันแรม 14 ค่ำ เดือน 5 ชาวบ้านจะพร้อมใจกันแห่ "หลวงพ่อก้ามกูด" จากวัดโพธิ์กลางไปรอบหมู่บ้าน เพื่อให้ชาวบ้านได้สรงน้ำพระและเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่หมู่บ้าน จากนั้น จะนำไปค่าน้ำที่บริเวณ "วังศาลพ่อปู่" บริเวณนั้นจะเป็นต้นน้ำที่จะไหลลงไปตามลำคลองไปสู่หมู่บ้าน แต่หลังจากที่ได้มีการสร้างอ่างเก็บน้ำป่าแดงแล้ว เปลี่ยนไปประกอบพิธีภายในบริเวณอ่างเก็บน้ำแทน จนกระทั่งปัจจุบัน

ผู้ให้ข้อมูล นางสาวท ภาลิประหาส์ อายุ 72 ปี

บ้านเลขที่ 4/1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

ประเพณีก่อเจดีย์ทรายกลบธาตุเป็นงานประเพณีของชาวตำบลในเมืองและตำบลสะเดียง จัดขึ้นในช่วงเทศกาลตรุษไทย ตรงกับวันแรม 14 ค่ำ เดือน 4 ของทุกปี จัดที่วัดทุ่งสะเดียงและวัดช้างเผือก ชาวบ้านจะนำธาตุหรืออัฐิของญาติพี่น้อง บรรพบุรุษที่เสียชีวิตภายในระยะเวลา 3 ปีมาทำพิธีกลบธาตุ โดยบรรดาญาติพี่น้องจะนำธาตุหรืออัฐิดังกล่าวไปล้างทำความสะอาดและใช้น้ำอบน้ำหอม มาประพรมให้สะอาดก่อน จากนั้นวันรุ่งขึ้น จะนำธาตุพร้อมกับทรายไปก่อเจดีย์ทรายกลบธาตุ โดยแต่เดิมนั้น อัฐิจะถูกนำไปใส่ในหม้อใบเล็ก แล้วนำทรายมาก่อกลบหม้ออัฐิจนมิดหมดแล้ว ตกแต่งเป็นรูปเจดีย์ แต่ในปัจจุบัน ได้เปลี่ยนเป็นนำอัฐิเก็บใส่โกศและวางไว้ข้างเจดีย์ทรายแทน หลังจากถวายภัตตาหารเพลแด่พระภิกษุสงฆ์แล้ว ในช่วงบ่าย ชาวบ้านจะนำโกศบรรจุธาตุวางไว้ข้างเจดีย์ เปิดฝาท่อพร้อมจุดธูปหนึ่งดอก ปักลงไปในโกศบรรจุธาตุ เพื่อให้ดวงวิญญาณได้รับทราบและอนุโมทนาบุญกุศลที่บรรดาญาติได้ทำบุญอุทิศส่วนบุญกุศลให้ไว้ในช่วงเทศกาลวันตรุษ

หลังจากที่ได้ก่อเจดีย์ทรายกลบธาตุเสร็จสิ้น พระภิกษุสงฆ์ ทำพิธีสวดบังกุลและเจริญพระพุทธมนต์เย็น เช้าวันรุ่งขึ้น ชาวบ้านจะมาร่วมทำบุญตักบาตรที่วัด

ผู้ให้ข้อมูล นางสาวท ภาลิประหาส์ อายุ 72 ปี

บ้านเลขที่ 4/1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

ประเพณีการแต่งงาน ฝ่ายชายจะเป็นผู้ทาบทาม ฝ่ายพ่อแม่ผู้หญิงที่พ่อแม่ฝ่ายชายถูกใจ ซึ่งการสู่ขอในสมัยก่อน ขอกันอย่างแพงก็ 40 บาท ถ้าไม่มีเงิน 40 บาท ก็ไม่เรียกสู่ขอและขันหมากจะต้องมี โต๊ะ โตก ขันโตก ต้องมีใบเงิน ใบทอง ถั่ว งา เพื่อไปหว่านทำกิตจะได้อุดมสมบูรณ์ และหลังจากสู่ขอจะหาฤกษ์แต่งงาน คือ ต้องหาวันดีในตอนวิริคน้ำมีพระ 9 องค์ แต่ถือว่าวันพฤหัสบดี แต่ต้องแล้วแต่บุคคล ในส่วนของการบวชนาค ต้องมีการเตรียมของจัดที่ทางเพื่อทำพิธีที่บ้านหรือที่วัดก็ได้จากนั้นผู้เป็นเจ้าของงาน ก็จะไปหาพระอุปมาชย์ เพื่อเตรียมพระคู่สวดอีก 2 องค์พอถึงพิธีทำขวัญนาคที่บ้านหรือที่วัดก็ได้ แล้วแห่ในตอนบ่ายหรือตอนเย็น ผู้เป็นพ่อแม่อยู่หน้าอุ้มบาตร แม่อุ้มผ้าไกรแล้ววนรอบโบสถ์ 3 รอบ แล้วพานาคเข้าโบสถ์ มีงานฉลองด้วยในการบวชที่ถือที่สุดคือ นาคจะมีเมียก่อนไม่ได้ เพราะถือว่าแม่จะได้บุญเพียงครั้งเดียว อีกครั้งเป็นของเมีย แล้วพ่อแม่ไม่ปรี๊ดใจเหมือนนาคบริสุทธิ์ พิธีการโกนจุก สำหรับเด็กจะโกนได้ประมาณ อายุ 9-15 ขวบ จะมีพิธีเล็กน้อยบางครั้งผู้ที่นำลูกไปโกนจุก มีอาหาร หวาน คาว ไปถวายพระ พิธีงานศพ จะมีพระ รูปตอนเย็นพระมาสวดมนต์เย็น หรือมีเทศน์ 1 กัณ ในสมัยก่อนนิยมเอาเด็กฝัง

ผู้ให้ข้อมูล นายเปลี่ยน เกศสีสังข์ อายุ 86 ปี ตำบลสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

การละเล่นเพลงน้อยทรงเครื่องเป็นเพลงพื้นบ้านที่แพร่กระจายอยู่ในแถบภาคกลางของประเทศไทย จังหวัดเพชรบูรณ์ ลักษณะการเล่นเพลงน้อยจะเริ่มด้วยบทร้องไห้ไว้กรูบทเพลงต้น บทปะ บทตีหมากรักหัว นอกจากนั้นยังมีการเล่นเพลงน้อยทรงเครื่อง เรื่องที่นิยมเล่น คือ ขุนช้าง-ขุนแผน พราหมณ์เกสร นางนกกระเจาบ และศุภมิตร คณะแม่ตะเหลียม ภาชนะทอง เคยได้ถูกเชิญไปแสดงที่ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย และร่วมงานมหกรรมวัฒนธรรมแห่งชาติและนานาชาติ อยู่หลายครั้ง ตลอดงานงานประเพณีต่างๆในจังหวัดเพชรบูรณ์

ผู้ให้ข้อมูล นางจิว ทองมา อายุ 90 ปี และนางสาวท ภาลิประหาส์ อายุ 72 ปี

บ้านเลขที่ 4/1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

2.2.2 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวอำเภอชนแดน

อำเภอชนแดน มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยมีภูเขาน้ำพุเป็นเส้นกั้นอาณาเขต เนื่องจากมีราษฎรอพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนทำมาหากินในระหว่างเขตแดนทั้งสองจังหวัดมากขึ้น จึงเรียกชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านชนแดน” ต่อมาทางราชการได้พิจารณาจัดตั้งขึ้นเป็นตำบล เนื่องจากท้องที่ตำบลชนแดน อยู่ห่างไกลจากอำเภอเมืองเพชรบูรณ์ ทำให้ยากแก่การปกครอง การตรวจและการดูแลทุกข์สุขของราษฎร ไม่สามารถทำได้ทั่วถึง กระทรวงมหาดไทยจึงได้ยกฐานะตำบลชนแดนขึ้นเป็นกิ่งอำเภอเมื่อปี พ.ศ.2460 โดยตั้งที่ว่าการอำเภอขึ้นในหมู่บ้านชนแดน เดิมที่ตั้งที่ทำการกิ่งอำเภอชนแดนเป็นที่ลุ่ม เมื่อถึงฤดูฝนน้ำไหลหลากท่วมที่ทำการกิ่งอำเภออยู่บ่อย ๆ ไม่สะดวกในการปฏิบัติราชการ จึงได้ย้ายที่ทำการกิ่งอำเภอมายังที่ตั้งอยู่ ณ ที่ทำการปัจจุบัน พ.ศ. 2499 ทางราชการได้ยกฐานะกิ่งอำเภอชนแดน ตั้งขึ้นเป็นอำเภอชนแดน ตามพระราชกฤษฎีกา ลงวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ.2499

ที่มา http://www.chondaen.org/pop_news.php?news_id=187&pageNum_pop_news=6

รูปที่ 4.3 งานประเพณีแห่เทียนจำนำพรรษา 2 อำเภอ ชนแดน-วังโป่ง

วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ หมายถึง วัฒนธรรมที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นและแสดงออกในรูปของสิ่งของ สามารถจับต้องสัมผัสได้ ได้แก่ การปลูกมะขามหวานและการขยายพันธุ์มะขามหวานที่มีรสหวานและฝักใหญ่ มีชื่อเสียงของจังหวัดเพชรบูรณ์คือ มะขามหวานพันธุ์ตาเปาะ การทำเครื่อง

ดนตรี ทำลู่ไม้ชิงชัน การทำเครื่องจักสาน การทำโต๊ะด้วยไม้ไผ่ การแกะสลักต่าง ๆ การปั้นหน้าบันโบสถ์ การทอผ้า การแกะสลักครกหินที่บ้านวังลาด การทำเครื่องเรือน ประติมากรรมต่างทรงสเปน เข็ม โต๊ะ ไม้สัก ดอกไม้จันทน์จากเปลือกข้าวโพด การสานของใช้ต่าง ๆ จากวัสดุไม้ไผ่ที่หาง่ายในท้องถิ่น สำหรับใช้ในครัวเรือน การสานลุ่มไถ่จากไม้ไผ่ และการปรุงยาจากสมุนไพรพื้นบ้าน การสานกระติบใส่ข้าว การสานกระด้ง การสานไซ และการสานข้องใส่ปลา

2.2.3 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวอำเภอหล่มสัก

อำเภอหล่มสักเป็นอำเภอที่ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของจังหวัดเพชรบูรณ์ มีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับอำเภอหล่มเก่าและอำเภอน้ำหนาว ทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภอน้ำหนาว และอำเภอคอนสาร (จังหวัดชัยภูมิ) ทิศใต้ติดต่อกับอำเภอเมืองเพชรบูรณ์ และทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอเขาค้อเมืองหล่มสักตั้งขึ้นมาเมื่อใดไม่มีหลักฐานชัดเจน ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์พอสันนิษฐานได้ว่าน่าจะมี 2 ยุค คือ ยุคแรกเกิดมาพร้อม ๆ กับกรุงสุโขทัย และยุคที่ 2 เกิดขึ้นในสมัยตอนต้นกรุงธนบุรี

ในยุคแรกพบว่ามีหลักฐานอยู่ที่บ้านห้วยโป่ง ตำบลบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ปัจจุบันซึ่งสันนิษฐานเป็นที่ตั้งของเมืองราด เมืองของพ่อขุนผาเมือง ผู้ซึ่งร่วมกับพ่อขุนบางกลางหาว เจ้าเมืองบางยาง (นครไทย) ขับไล่ขอมและสถาปนากรุงสุโขทัยเป็นราชธานีของไทยครั้งแรก เมืองราดล่มสลายกลายเป็นเมืองร้างหลังจากนางสิงขรเทวีเกิดความน้อยใจต่อสามีและพาเมืองเกิดตำนานข้าวสารดำขึ้นที่ตำบลบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นที่ตั้งของเมืองราดในอดีต ตำนานเมืองราดเล่าสืบต่อกันมาว่า เป็นเมืองของพ่อขุนผาเมือง ซึ่งเป็นหัวหน้าคนไทยในอดีตที่อพยพมาเป็นกลุ่มใหญ่ มาตั้งรกรากอยู่บริเวณบ้านห้วยโป่ง ตำบลบ้านหวายในปัจจุบัน ในสมัยนั้นกรุงสุโขทัยอยู่ภายใต้การปกครองของขอม ประมาณพุทธศตวรรษที่ 17 ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 กษัตริย์ขอม พ่อขุนนายนันทมณีได้จัดให้พ่อขุนบางกลางหาว ช่างสุ่มผู้คนในเมืองบางยาง และพ่อขุนผาเมืองช่างสุ่มผู้คนในเมืองราด เพื่อรวมกำลังขับไล่ขอม ออกจากกรุงสุโขทัย พ่อกษัตริย์ขอมทราบเรื่องเห็นว่าพ่อขุนผาเมืองมีกำลังและฝีมือเข้มแข็งจึงต้องการให้มาเป็นพวกตน จึงยก “นางสิงขรเทวี” พระธิดาให้เป็นมเหสี พร้อมทั้งพระราชทานบรรดาศักดิ์ “กรมเร่อัญศรีอินทรบดินอินทราทิพย์” หากแต่พ่อขุนผาเมืองมิได้ลุ่มหลงไปกับสิ่งเหล่านี้ เพราะความเจ็บแค้นที่ขอมข่มขืนคนไทยตลอดมา จึงได้วางแผนร่วมกับพ่อขุนบางกลางหาวโจมตีขอมด้วยแผนล่อล่อออกจากถ้ำเป็นผลสำเร็จ

จึงเกิดปัญหาว่า ตำแหน่งกษัตริย์ของกรุงสุโขทัยจะยกให้ผู้ใด ซึ่งพิจารณาตามความเป็นธรรมแล้วน่าจะยกให้พ่อขุนผาเมือง หากแต่พ่อขุนผาเมืองมิได้ยินดีรับด้วยเหตุผลสำคัญคือ นางสิงขรเทวีพระมเหสีของพระองค์เป็นขอม ทายาทที่จะครองแผ่นดินสืบต่อไปสายเลือดจะไม่เป็นไทยแท้พระองค์จึงยกตำแหน่งกษัตริย์ให้แก่ พ่อขุนบางกลางหาว พร้อมทั้งยก “นางเสือง” น้องสาว

ให้เป็นมเหสีของพ่อขุนบางกลางหาว และถวายนามพ่อขุนบางกลางหาวว่า “พ่อขุนศรีอินทราทิตย์” ด้วยน้ำพระทัยและความเสียสละอันยิ่งใหญ่ เพื่อบ้านเมืองทำให้เกิดตำนานอันยิ่งใหญ่แก่ชาวเพชรบูรณ์ให้อนุชนรุ่นหลังได้ภาคภูมิใจ จากความภาคภูมิใจดังกล่าว ชาวอำเภอหล่มสักและชาวเพชรบูรณ์ได้ร่วมกันสร้างอนุสาวรีย์พ่อขุนผาเมือง เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งความดีของท่านขึ้นที่ตำบลน้ำชุม อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อเป็นที่กราบไหว้สักการะของประชาชนในอำเภอหล่มสักและประชาชนทั่วประเทศ

รูปที่ 4.4 อนุสาวรีย์พ่อขุนผาเมือง

ยุคที่ 2 เกิดขึ้นในสมัยตอนต้นกรุงธนบุรี เมื่อ พ.ศ.2310 สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีได้มีพระบรมราชโองการให้เจ้าพระยาจักรี (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช) ยกกองทัพไปปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์และได้ชัยชนะ ได้นำพระแก้วมรกตและกวาดต้อนผู้คนจากเวียงจันทน์มาด้วยและให้ตั้งหลักแหล่งที่เมืองลพบุรี ซึ่งชาวเวียงจันทน์ที่อพยพติดตามมานั้น ได้ตั้งชุมชนขึ้นที่เมืองหล่มเก่า เป็นเมืองที่สร้างขึ้นเนื่องจากชาวเวียงจันทน์ได้ติดตามมามากขึ้น และมาตั้งถิ่นฐานที่ “บ้านจี่ควาย” (บ้านหินกลิ้ง) ตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่าปัจจุบัน เนื่องจากเป็นสถานที่อุดมสมบูรณ์มีน้ำพุไหลผ่าน เหมาะแก่การเกษตรกลายเป็นชุมชนใหญ่ เจ้าเมืองคนแรก ได้แก่ ปู่เต่าเป็นคนเชื้อสายเวียงจันทน์มีเจ้าเมืองปกครอง ประมาณ 5 คน จนถึงสมัยพระสุริยวงศาเห็นว่าที่ตั้งเมืองคับแคบไม่เหมาะสม จึงย้ายมาตั้งใหม่ที่บ้านโพธิ์ (บ้านท่ากกโพธิ์) และตั้งชื่อเมืองใหม่ว่า “เมืองหล่มสัก” เพราะตั้งอยู่ใกล้แม่น้ำป่าสัก ประชาชนชาวเวียงจันทน์ที่ลพบุรีได้อพยพมาเพิ่มเติมจนกลายเป็นเมืองใหญ่ขึ้น เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น “อำเภอวัดป่า”

กรมพระยาดำรงราชานุภาพสันนิษฐานว่า เมืองหล่มสักตั้งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีเจ้าเมืองคนแรก คือ พระสุริยวงศา (คง) ได้มาตั้งเมืองขึ้นใกล้ริมแม่น้ำป่าสัก ต่อมาวันที่ 20 มกราคม 2411 ได้มีการยกฐานะเมืองเพชรบูรณ์เป็นมณฑลเพชรบูรณ์จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้โอนมณฑลหล่มสักซึ่งเดิมขึ้นอยู่กับมณฑลอุดรมาขึ้นอยู่กับมณฑลเพชรบูรณ์และ

ได้ให้พระแก้วอาสา (ทองดี) นายอำเภอด่านซ้ายมาเป็นผู้ว่าราชการเมืองหล่มสัก ต่อมาเมืองหล่มสัก ถูกลดฐานะเป็นอำเภอ ขึ้นอยู่กับจังหวัดเพชรบูรณ์เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2459 เรียกชื่อว่า “ อำเภอวัดป่า “ และได้มีพระราชกฤษฎีกาลงวันที่ 11 พฤศจิกายน 2481 เปลี่ยนชื่อมาเป็น “ อำเภอหล่มสัก “ จนถึงปัจจุบัน จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า อำเภอหล่มสักเป็นอำเภอที่เกิดขึ้นมาเป็นเวลานานก่อนสมัยสุโขทัยและมีความเป็นมาของบรรพบุรุษที่มีความสัมพันธ์กับประเทศลาว ทำให้ความเป็นมาของวัฒนธรรมทางด้านภาษา การแต่งกายและความเป็นอยู่

ประชาชนในอำเภอหล่มสักมีความคล้ายคลึงกับประชาชนประเทศลาวในปัจจุบันมาก ตลอดจนประเพณีความเป็นอยู่มีความคล้ายคลึงกันในทุกหมู่บ้าน มีวัฒนธรรมเป็นของตนเองอย่างเห็นได้ชัด จึงน่าสนใจควรแก่การศึกษาค้นคว้าเป็นอย่างยิ่ง โดยมีคำขวัญประจำอำเภอหล่มสักว่า ถิ่นพ่อบุญผาเมือง ถิ่นเลื่องมะขามหวาน ที่ตั้งศาลหลักเมืองนครบาล น้ำตกธารทิพย์ มนต์ขลังห้องพระคลังถ้ำสมบัติ

วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ หมายถึง วัฒนธรรมที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นและแสดงออกในรูปของสิ่งของ สามารถจับต้องสัมผัสได้ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ผ้าผูก ผ้าขัด ผ้ามัดหมี่ ผ้าตีนจก ผ้าฝ้ายต่างๆ และผ้าราชวัตร ผลิตภัณฑ์จากมะขาม เช่น มะขามแก้ว มะขามกวน มะขามคลุก มะขามแช่อิ่ม มะขามอบน้ำผึ้ง ผลไม้ดอง ผลไม้แช่อิ่ม การทำข้าวนางเล็ดและน้ำพริกต่างๆ

วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุเป็นวัฒนธรรมที่ไม่สามารถจับต้องสัมผัสได้ด้วยอวัยวะรับสัมผัสภายนอกหากแต่อาจสัมผัสด้วยความรู้สึทางใจ ได้แก่ ประเพณีจัดทำบุญบ้านและรื่นเริงปีใหม่ ประเพณีงานบุญเข้ากรรม (พระเข้ากรรมฐาน) เลี้ยงผีเถน ประเพณีงานบุญข้าวจี ประเพณีงานบุญพะเวด ประเพณีงานบุญสงกรานต์ ประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีทำบุญข้าวประดับดิน ประเพณีการทำบุญข้าวสารท ประเพณีทำบุญออกพรรษา ตักบาตรเทโว ล่องเรือไฟ จำดอกลี และแข่งเรือสั้น ประเพณีทำบุญทอดกฐินและงานลอยกระทง ประเพณีทำบุญผ้าป่า ประเพณีงานศพ พิธีสู่ขวัญกินดอง พิธีเสาะเคราะห์ (เฮ็ดเวียก) การละเล่นแมงต๋มเต่า การฟ้อนเลื้อยเขมลัน การละเล่นผีตะหลก

พิธีเสาะเคราะห์ (เฮ็ดเวียก) ของชาวบ้านสักงอย กระทำโดยใช้ ข้าวดำ ข้าวแดง แกงส้ม แกงหวาน ข้าวเหลืองข้าวขาว ข้าวเปลือก ข้าวสาร กล้วย อ้อย ข้าวดอก เมียงหมาก ขึ้นป่า เทียนเวียนหัวยาค้าง พร้าหวาบ ตาลหวาบ ธงเคดสัตว์ รูปแฉ่ง กา หมู หมา รูปคน เครื่องคายมี ขัน 5 เหล้าก่องไขหน่วย เทียนเล่มบาทคู่หนึ่ง เทียนอุดคู่อายุ ฝ้ายในหนึ่ง เงินอีก 6 บาท เครื่องเฮ็ดน้ำมันดักกะมี น้ำหาบหนึ่ง ใบเงินใบทอง มักกรุด ใบนาค ส้มป่อย เครื่องบูชาเทวดา หมาก 7 คำ ยา 9 โด ขันน้ำ กระโถนหมอนหน่วยหนึ่ง พิธีกรรมเฮ็ดเวียกนี้กะเอากะทงไปวางไว้เทิงเลื้อยผ้า ของผู้เฮ็ดเวียก เอาคูน้ำมันดักมาตั้งไว้แล้วกะ พิธีกรกะเริ่มสูตร เอาฝ้ายมาคลมาอ้อม ให้ผู้เฮ็ดเวียกนั่งอยู่ (ไห่วัครูฎไห่วัครู เรียกขมนุมครู ไห่วัครูไห่วัจารย์ก่อน อีๆ ..อี มานีอีเว้าให้ฟังมะลูกมา พ่อต้องคาดหนุ่นคาดก่อนลี ตั้ง

คาดหุนคาดเรียกหุนนุกร อาจารย์ เข้าก่อนลูก บ่ได้อันเฮดอยู่น้ำหมื่นบ่ได้ออก บ่มีอู้ได้ออก พิธี
เฮ็ดเซียว)

ผู้ให้ข้อมูล สมบูรณ์ สิริยัณ ณ บ้านเลขที่ 70 หมู่ 1 ต.วัดป่า อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์

2.2.4 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวอำเภอหล่มเก่า

อำเภอหล่มเก่าตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดเพชรบูรณ์ มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังต่อไปนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอด่านซ้าย (จังหวัดเลย) ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอภูหลวง (จังหวัดเลย) และอำเภอน้ำหนาว ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอหล่มสักและอำเภอเขาค้อ และทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอด่านซ้าย (จังหวัดเลย) อำเภอหล่มเก่าเดิมชื่อ “เมืองหล่ม” หรือ “เมืองลุ่ม” ซึ่งมีหลักฐานปรากฏในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชว่า เมืองหล่มนี้มีใช่เป็นที่ราชการตั้งขึ้นแต่เป็นเมืองที่ประชาชนร่วมกันสร้าง สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพและขุนวิจิตรมาตรา (หนังสือหลักไทยฉบับขุนวิจิตรมาตรา) เมื่อเข้าสู่สมัยรัตนโกสินทร์ เมืองหล่มเก่านี้เป็นกลายเป็นเมืองของชาวลาวขนาดใหญ่ และเมื่อมีอพยพมายังขึ้นจากหลวงพระบาง จึงได้มีการตั้งเมืองใหม่บริเวณทางใต้ของเมืองหล่มเก่า ซึ่งก็คือ เมืองหล่มสักในปัจจุบัน ส่งผลให้ขนบธรรมเนียมประเพณีความเป็นอยู่ ตลอดจนสำเนียงภาษาเหมือนกับชาวลาวพระบางทุกประการ ประเพณีที่สำคัญของอำเภอหล่มเก่าได้แก่ประเพณีบุญสงกรานต์ ประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีบุญเข้าพรรษา ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการบวช ประเพณีเลี้ยงบ้าน ประเพณีแห่นางแมว ประเพณีปั่ว ประเพณีบุญบั้งไฟ “ไหว้เจ้าพ่ออู่คำ เจ้าแม่อู่แก้ว ประเพณีบุญบั้งไฟ ไหว้เจ้าพ่อสุริวงส์ งานประเพณี “ลานบุญ ลานปัญญา” การแข่งกาบ งานบุญเวส งานเทศกาลขนมจีน ประเพณีการแข่งเรือยาว การละเล่นผีตาโม่ การละเล่นลูกช่วง การละเล่นแม่นางด้ง การละเล่นแม่นางกวัก การละเล่นลูกเสือกินวัว การละเล่นลักควาย (ลักเอาลูกสาว)

ประเพณีสงกรานต์

สงกรานต์ มี 3 วัน วันตรุษก็ไปสรงน้ำพระกันที่วัด วันแรก เอาพระลงสระน้ำ ต่อจากนั้น ก็ไปเล่นน้ำตามบ้านกลางคืนก็เล่นลูกช่วง เล่นแม่นางคัง แม่นางกวัก ลูกเสือกินจัว ลักควาย (ลักเอาลูกสาว) เวลาเล่นก็จะมีคนเอาสาวไปซ่อนไว้ พวกผู้ชายก็ไปตามหา ถ้าใครลุ่มัน แล้วก็เล่นงูกินหาง มีหัวมีหาง ตัดออกไปทีละคน กลางวันเข้าวัดสรงน้ำพระทุกวัน วันที่ 3 ก็ไปอาบน้ำห่าคนเผ่าคนแก่ไปอาบน้ำก็ไปหลายๆ คน แต่กันไป เอาคนเผ่าคนแก่นั่งรวมกันแล้วก็อาบน้ำให้ 3 วันที่เล่นตลอดไม่มีการทำงาน เล่นในวันที่ 13 – 14 – 15 เมษายน

ผู้ให้ข้อมูล นายทองขาว พิมพ์เสน บ้านเลขที่ 19 หมู่ 2 ต.หินกลิ้ง อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
เลี้ยงบ้าน

การเลี้ยงบ้านเป็นการเลี้ยงผี ที่คนในหมู่บ้านนับถือ โดยการที่จะมีผู้ทำพิธีใส่ชุดสีแดง เรียกว่า เจ้าพ่อ ซึ่งทุกคนจะต้องใส่ชุดสีแดง เวลาเจ้าพ่อเทียม แล้วจะรำ อุปกรณ์มีดังนี้ ภาเข้า หมู เหล้า ยา เพื่อจะเอาไว้เลี้ยงผู้คน เลี้ยงบ้านเพื่อให้อยู่ดี มีเฮง

ผู้ให้ข้อมูล คุณยายจิง อายุ 80 ปี บ้านเลขที่ 63 หมู่ 2 ต.นาแซง อ.หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์
แห่นางแมว

การแห่นางแมวเป็นการแห่เพื่อขอฟ้าขอฝน เนื่องจากฝนแล้ง อุปกรณ์ในการแห่ก็คือ จับ แมวมา 1 ตัวแล้วนำไปใส่ในเข่ง หรือ หับ แล้วเอาใบไม้คลุม จากนั้นก็จะแห่ไปเรื่อยๆ ตลอด ระยะทางของการแห่จะมีการร้องรำกันไปเรื่อยๆ พอผ่านบ้านใคร เจ้าของบ้านก็จะเอาน้ำสาดออกมา ใส่หับแมว โดยมีบทแห่นางแมว ดังนี้ แม่นางแมวขอฟ้าขอฝน ขอน้ำมนต์รดหัวแมวข้า ขอน้ำฟ้า ล้างหน้าแมวโพง ฝนบ่ตกข้าวให้ตายคา ฝนบ่ตกข้าวนาตายแล้ง หม่อมหม้ายเอ๋ยอย่าฟ้าวขายหลาน แม่มนเอ๋ย อย่าฟ้าวขายลูก ข้าวอีถึกลูกไม่มีอืแพง ทำตาแดงๆ ฝนก่าเทลงมา ฝนก่าเทลงมา ๆ ๆ ๆ ทราบจาก

ผู้ให้ข้อมูล คุณตาพิ อายุ 80 ปี หมู่ 4 ต.หล่มเก่า อ.หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์

เซ็งกาบ

เซ็งกาบนี้จะเป็นการร้องรำสืบเนื่องจากงานบุญบั้งไฟ ตอนแรกจะมีการเข้าทรงเสียก่อน โดยการเข้าทรงจะมี ชันห้า คือมี ดอกไม้ 5 คู่ เหล้า เงิน 5 บาท พอเสร็จแล้วคนเข้าทรงจะจุดเทียน บูชา แล้วยกงานขัน 5 ขึ้นบนหัว จากนั้นเขาก็จะสั่นทั้งตัว ซึ่งแสดงพิธีการเข้าทรงแล้ว หลังจากนั้นก็จะมีการสัมผัสกันในขณะเข้าทรงจะมีผู้ที่รำไปด้วย แล้วเป่าแคนพร้อม ขณะรำจะมีคนคอยสอยด้วย คือ การแทรกแซงนั่นเอง โดยมีคำเซ็งกาบ ดังนี้ กู้กกูๆ เยอย่า หว่าสู่คนเอาทว่าสู่คนๆ อย่าให้จนคำ สัตย์คำสือๆ หม่อมเฒ่าเอ๋ยลูกสาวมาแล้วๆ หม่อมเฒ่าแก้วไปลื้ออยู่ได้ อยู่เฮือนไปตาใสม่องก้อง เปิด หน้าต่างให้เจ้าออกมาดู เขยปักดูให้เจ้าออกมาเบิ่ง มาเบิ่งแล้วแมนลูกของเฮา แม่ลูกแมนหลาน ขอ กินแก่เหล้าน้ำเต๋ดให้ไคลักโอ เหล้าสาโทให้ได้จัดด้วย หวานจ้วยๆ เอามาฝาก หลายชายๆ เอามาขาย หลายชายให้มันกู๋ คับบ่กู๋โตซ้อยชิบหนี ดายเป็นผีกำชีนไปหลอก ออกจากบ้านชีหว่านดินนำ ดาย เป็นปลวกกำชักกัดเคือสุ ดายเป็นหนูชิไปเคือหูค ดายเป็นลูกอ่อนน้อยชคอยจ้องกิน โคน กู้กกูๆ เยอ ย่าไม่บ่หว่า บ่ให้มันกิน

ทราบจาก คุณยายศรี จันทรลา บ้านเลขที่ 40 หมู่ 2 ต.นาแซง อ.หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์

บุญเพรส

ก่อนมีงานบุญเพรสหลายวัน ชาวบ้านก็จะเตรียมทำข้าวเกรียม และเตรียมทำขนมจีนที่วัดก็จัดแต่งประดับประดา ศาลาด้วยดอกไม้ พวงมาลัยและธงทั่ว พวกผู้หญิงก็จะทำหมากพั้นคำ เมี่ยงพั้นคำ เทียนพั้นรูปพั้น บินคาบและข้าวตอก ดอกไม้ไว้บูชาคาถาพั้น ดอกไม้ที่จัดมี ดอกบัว ดอกผักตบ ดอกกวางของ (ดอกป้อม) ธงทำด้วยเศษผ้า กระดาษสี ใบลาน เสร็จจากการจัดดอกไม้ รูปเทียน และสิ่งดังกล่าวแล้ว จึงด้วยด้ายสายสิญจน์ ตั้งหมอน้ำมันต์ มีขันหมากเบ็ง (บายศรีประดับด้วยหมาก) มีโองน้ำ ตั้งไว้มุมธรรมมาสน์ ในโองน้ำมีทอง แห่น (สาหร่าย) ดอกไม้ชนิดต่างๆ เช่น ดอกลิ้นดอกผึ้ง ดอกบัว ดอกบานไม่รู้โรย ปั้นรูปสัตว์ต่างๆ เช่น รูปนก รูปวัว รูปควาย รูปช้าง รูปม้า เอาไว้ได้ธรรมมาสน์ เอาธงใหญ่แปดธง ปักรอบโรงธรรมนอกศาลาในทิศทั้งแปด เพื่อหมายว่าเป็นเขตปลอดภัย ป้องกันพญามารไม่ให้กล้าเข้ามาตามเสาธงที่ใส่ข้าวพั้นก่อน และมีบาตร ร่ม กระโถน พาน้ำ สบงจีวร สำหรับถวายพระอุปัชฌ์ การจัดตกแต่งจัดให้เสร็จก่อนวันงานพอดี วันโอม (วันแรม) แต่ละบ้านก็จะทำขนมจีน และประชาชนตามละแวกหมู่บ้านใกล้เคียงก็จะมาเพาะ (มาบริจาคเงิน) ตามบ้านแต่ละหลังตามที่เป็นญาติกันรู้จักกัน แต่ละบ้านก็จะยกขนมจีนมาให้กัน และเอาข้าวเกรียบใส่ถุงกลับบ้านไปด้วย

ผู้ให้ข้อมูล แม่ดา จันทรเพชร อายุ 53 ปี บ้านนาแซง อ.หล่มเก่า

บุญสงกรานต์

งานสงกรานต์ นิยมทำกันในฤดูร้อนเดือน 5 รวม 3 วัน คือประมาณเดือนเมษายน ก่อนจะถึงวันสงกรานต์ จะต้องมีการสงน้ำพระก่อนเรียกว่า “เอาพระเจ้าลง คือ การเอาลงจากโบสถ์ เอาออกมาไว้ร้านที่ทำไว้ข้างนอก พอถึงวันสงกรานต์ ชาวบ้านจะพากันตื่นแต่เช้า ก่อนสว่างแล้วจะปลุกทุกคนในบ้านให้ตื่นด้วย เพราะถ้าตื่นสายมันจุ “เนา” ซึ่งชาวบ้านเรียกวันสงกรานต์นี้ว่า วันพักวันเนา ทุกคนในหมู่บ้านจะหยุดออกทำงาน แล้วจะมีการเล่นน้ำ ทำบุญตักบาตร เล่นเกมส์ อะไร ใดๆ ต่างๆ รวม ถึงการพนันทุกชนิด จะต้องเปิดการละเล่นขึ้นวันนี้ พอตกตอนกลางคืน ก็จะมีการไป

ขโมยอาบน้ำ ของเพื่อนบ้านที่ตากไว้จนเต็มแล้วก็จับเจ้าของบ้านมัดเอาเข้ามาไฟตามกันกะทะมาทาหน้าตา จนดำ ซึ่งเป็นการเล่นที่สนุกมาก ผู้น้อยก็มีการ หาบน้ำไปสรงคนที่ตัวเองนับถือ และมีการไปไหว้ญาติผู้ใหญ่ด้วย

ผู้ให้ข้อมูล แม่ดา จันทรเพชร อายุ 53 ปี บ้านนาแซง อ.หล่มเก่า

บุญบั้งไฟ

งานบุญบั้งไฟเป็นงานประจำหมู่บ้าน มาตั้งแต่สมัยบรมโบราณ แล้วโดยที่พอทุกคนเกิดมาก็จะเห็นจัดอยู่อย่างนี้ทุกปี เป็นการจัดงานเพื่อถวาย เจ้าพ่อ เจ้าฟ้า เพื่อขอฝน ในการจัดแต่ละปีจะต้องมีบั้งไฟหมื่น บั้งไฟแสน ที่บั้ง-ลำใหญ่กว่า อันอื่นๆ ทั้งหมด ก่อนจะถึงวันงานบ้านจะช่วยกันไปทำดินประสิวที่จะทำบั้งไฟ พอเสร็จก็จะทำการตกแต่งบั้งไฟด้วยกระดาษสีต่างๆ อย่างสวยงาม สำหรับลำบั้งไฟจะใช้เหล็กท่อน ทางมันใช้ลำไม้ไผ่ ความยาวแล้วแต่สมควร ก่อนจะจุดต้องทำการแห่รอบวัด 3 รอบแล้วนำไป “มอบ” คือถวายน้ำบ่อที่ชาวบ้านนับถือ กันมาแต่โบราณ เสียก่อนการจุด จะจุดตอนเย็นประมาณ นิดหน่อย แล้วเหลือไว้จุดตอนเช้า ชุดที่มีใบลานติดตั้งเลื้อยทางเกว-ผู้ฟ่ง พอกลางคืน จะต้องมีการเซิ้งกาบ เลาะไปตามหมู่บ้าน

4.1.2.5 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวอำเภอวิเชียรบุรี

อำเภอวิเชียรบุรีเดิมเรียกว่า “เมืองท่าโรง” ตามประวัติศาสตร์สันนิษฐานว่าอาจจะมาจากคำว่า “ท่าลง” หรือ “ท่าลงเรือแม่น้ำป่าสัก” ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าให้เปลี่ยนชื่อเมืองเป็น “เมืองวิเชียรบุรี” เรียกฐานะเป็นเมืองตรี และรวม “เมืองชัยบาดาลและเมืองบัวชุม” ขึ้นตรงต่อเมืองวิเชียรบุรี จนกระทั่งตั้งมณฑลเพชรบูรณ์ในสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้มีการเปลี่ยนแปลง โดยยกฐานะเมืองวิเชียรบุรีเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อ พ.ศ. 2441 ต่อมาเมื่อพระราชกฤษฎีกา ลงวันที่ 17 เมษายน 2482 เปลี่ยนชื่ออำเภอวิเชียรบุรี เป็น “อำเภอท่าโรง” จนกระทั่ง เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2487 จึงได้กลับมาใช้ชื่ออำเภอวิเชียรบุรี จนมาถึงทุกวันนี้ประชาชนชาวอำเภอวิเชียรบุรีจึงได้ตกลงใจตั้งชื่อตำบลนี้เพื่อไม่ให้ลืมเมืองท่าโรงว่า “ตำบลท่าโรง” เพื่อเป็นอนุสรณ์เตือนใจ โดยมีคำขวัญของอำเภอวิเชียรบุรีคือ ศาลนเรศวรรวมใจ ถิ่นไก่ย่างอร่อย สุสานหอยล้านปี พุน้ำร้อนมิได้ดิน อุทยานหินโบราณ บ่อน้ำมันล้ำค่า

ประเพณีรำโจ่ง

การละเล่นรำโทนหรือที่ชาวบ้านนิยมเรียกกันว่า “รำโจ่ง” เป็นการเล่นที่ถือกำเนิดมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ไม่ปรากฏหลักฐานว่าผู้ใดเป็นผู้ที่คิดค้นขึ้น แต่พอมีเค้าว่าในสมัยก่อนนั้นชาวเมืองวิเชียรบุรีมักติดต่อกับชาย กับกรุงศรีอยุธยาหรือเมืองต่าง ๆ แถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาโดยอาศัยเส้นทางคมนาคมทางลำน้ำป่าสักอยู่เนื่อง ๆ จึงนำเอาเครื่องดนตรีประเภทกลองโทน ฆ้อง รวมทั้งท่วงท่ารำจากการละเล่นร่ายการแสดงกลองยาวหรือลิเกของพื้นภาคกลางแล้วคิดดัดแปลงท่วงท่ารำใหม่ตามภูมิปัญญาประยุกต์เข้ากับการดำเนินชีวิตประจำวันของตน ที่เมื่อยามหน้าแล้งว่างเว้นจากการทำไร่ทำนาเด็ก ๆ หนุ่มและสาว ๆ ในช่วงยามเช้าหรือบ่ายมักดื้อนวิวและควายจากคอกปล่อยออกไปและเล่นกินหญ้ากินน้ำตามทุ่งไร่นา ส่วนคนเลี้ยงบ้างก็พากันไปคุยกันเล่นกันอยู่ตามร่มไม้ใหญ่บ้างก็ลงลำห้วยบึงแม่น้ำ หรือเข้าไปในชายป่าที่อยู่ใกล้ ๆ เพื่อหาเก็บผักหักพื้น พอวัวควายอ้อมพลีแล้วจึงแยกย้ายกันดื้อนกลับคืนบ้านของตนทำให้เกิดทำร้ายรำเยี่ยงอย่างชำ มีกลองโทน และฆ้องคอยตีเพื่อกำกับจังหวะ

ประเพณีอุ้มพระดำน้ำ

งานประเพณีอุ้มพระดำน้ำวันสารทไทย ของอำเภอวิเชียรบุรี จัดขึ้นในวันแรม 11 ค่ำเดือน 10 ของทุกปี ซึ่งเป็นประเพณีที่บรรพบุรุษได้ปฏิบัติกันมาเป็นเวลาร่วม 100 กว่าปี เป็นความเชื่อและศรัทธาของประชาชนในท้องถิ่น

เทศกาลกินไก่วิเชียรบุรี

ไก่ย่างวิเชียรบุรี เป็นไก่ย่างที่มีรสชาติอร่อยเนื้อนุ่มหนังกรอบรับประทานกับน้ำจิ้มรสเด็ด ซึ่งนักท่องเที่ยวที่เดินทางผ่านสามแยกวิเชียรบุรี มักนิยมแวะรับประทาน พร้อมทั้งซื้อติดมือกลับบ้าน เป็นของฝากอยู่เสมอ ซึ่งในช่วงเทศกาลดังกล่าว ชาวอำเภอวิเชียรบุรีจะมีการประกวดไก่ย่างรสเด็ด พร้อมทั้งออกร้านจำหน่ายไก่ย่างและร่วมกิจกรรมต่างๆ ไก่ย่าง ข้าวเหนียว ส้มตำ นับว่าเป็นอาหารอีกชนิดหนึ่งที่นิยมรับประทานกันทั่วประเทศ ในจังหวัดเพชรบูรณ์มีไก่ย่างที่อร่อยขึ้นชื่อลือชาคือไก่ย่างวิเชียรบุรีซึ่งมีความอร่อยผิดแปลกไปจากไก่ย่างที่เคยรับประทานกันทั่วไป ทั้งรสชาติและกรอบ เนื้อนุ่ม น้ำจิ้มที่รสชาติแปลกๆ หลายร้านจำหน่ายไก่ย่างเหล่านี้จะตั้งอยู่ริมถนนสายสระบุรี-หล่มสักทางแยกเข้าอำเภอวิเชียรบุรีเจ้า ตั้งเดิมที่สร้างชื่อเสียงและมีคนนิยมไปรับประทานมากที่สุด ได้แก่ ไก่ย่างของนายทรง ซึ่งจ่าย หรือ "ตาแป๊ะ" ซึ่งตั้งร้านอยู่ถนนสายแยกเข้าอำเภอวิเชียรบุรี ห่างจากถนนใหญ่ประมาณ 150 เมตร อยู่ด้านซ้ายมือ นับว่าเป็นไก่ย่างวิเชียรบุรีต้นตำ

หรับอย่างแท้จริง ได้เริ่มขายไถ่อย่างมาจนปัจจุบันเป็น เวลา 50 ปีเศษ และเมื่อปี พ.ศ.2526 "แม่ซ้อย นางรำ" หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ได้จัดลำดับให้ ไถ่อย่างวิเชียรบุรี ของตาแป๊ะ เป็นหนึ่งในสิบของอาหาร ยอดอร่อยประจำปี 2526 อีกด้วย ไถ่อย่างร้านนี้จะหยุดขาย ในวันพระ ส่วนในวันปกติจะมีลูกค้าใน วิเชียรบุรี ศรีเทพ หนองไผ่ เพชรบูรณ์ และผู้ที่เดินทางผ่านไปมา แวะอุดหนุนเป็นจำนวนมาก

งานเทศกาลบวงสรวงดวงพระวิญญาณสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

งานประเพณีบวงสรวงดวงพระวิญญาณสมเด็จพระนเรศวรมหาราช จัดขึ้นระหว่างวันที่ 25 - 27 ธันวาคม ของทุกปี ณ บริเวณศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช อำเภอวิเชียรบุรี ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ พ่อค้า ประชาชนทุกหมู่เหล่า จะนำอาหารคาวหวานและเครื่องสักการะต่าง ๆ มาร่วม พิธีบวงสรวงโดยจัดพิธีสงฆ์ และพิธีพราหมณ์ การอ่าน ประวัติความเป็นมากล่าวถวายสดุดี มีการรำ โจ้ถวาย มีการแสดงศิลปะพื้นดาบของวิทยาลัยพลศึกษา มีการชนได้ ถวายและอื่น ๆ อีกมากส่วน กลางคืนมีมหรสพสมโภชตลอดคืน เช่น การตักมัจฉากาชาดลิเก มวย คนตรี การแข่งขันเปตอง และประกวดวงดนตรีพื้นบ้าน การจัดสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์รายได้จากการจัดงาน เพื่อนำ เงินเข้ามูลนิธิศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

4.1.2.6 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวอำเภอศรีเทพ

อำเภอศรีเทพเดิมเป็นท้องที่ขึ้นอยู่กับอำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ต่อมาได้แยกจาก อำเภอวิเชียรบุรี มาตั้งเป็นกิ่งอำเภอศรีเทพ เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2513 และได้ยกฐานะเป็นอำเภอ เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2519 ที่ว่าการอำเภอศรีเทพ เป็นอาคารสองชั้นสร้างตามแบบแปลนของ กรมการปกครอง อำเภอศรีเทพอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดเพชรบูรณ์ ห่างจากตัวจังหวัด 122 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับอำเภอวิเชียรบุรี ทิศใต้ติดต่อกับอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ทิศ ตะวันออกติดต่อกับอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอโคกเจริญ จังหวัด ลพบุรี สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบ พื้นที่ทางทิศตะวันตกของแม่น้ำป่าสักจะเป็นพื้นที่ราบสูง ส่วนทางทิศตะวันออกของแม่น้ำ จะเป็นที่ราบลุ่มในฤดูฝนน้ำจะไหลปามาอย่างรวดเร็ว ส่วนในฤดู แล้งแม่น้ำจะแห้งขอดเป็นช่วงๆ ไม่สามารถจะกักเก็บน้ำได้ แม่น้ำป่าสักไหลผ่านตอนกลางของ อำเภอจากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้

วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ ที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นและแสดงออกในรูปของสิ่งของที่สำคัญของ อำเภอศรีเทพได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ซึ่งมีอายุไม่ต่ำกว่า 1,000 ปี ภายในประกอบด้วย

ศาลเจ้าพ่อศรีเทพ ปรารักษ์ศรีเทพ สระแก้วสระขวัญ โบราณสถานเขาลังใน ปรารักษ์สองพี่น้อง นอกจากนั้นยังมีถ้ำเขามอรัตน์ อยู่ในตำบลโคกสะอาด อำเภอศรีเทพ ห่างจากเมืองศรีเทพไป ทางด้านทิศตะวันออกประมาณ 15 กิโลเมตร เป็นโบราณสถานที่ดัดแปลงจากถ้ำธรรมชาติ บนยอด เขามอรัตน์ ภายในถ้ำมีคูหาเดียวหันหน้าไปทางทิศเหนือ ปากถ้ำ กว้างประมาณ ๕ เมตร สูง ๑๓ เมตร ลึก ๒๐ เมตร บริเวณเกือบกลางห้องมีผนังหินปูนธรรมชาติขนาดใหญ่ กว้าง ๗ เมตร ยาว ๕ เมตร สูง ๓ เมตร ที่ผนังมีประติมากรรมรูปเคารพในพระพุทธศาสนา ทั้งแบบเถรวาท และแบบ มหายาน สลักอยู่ ส่วนใหญ่เป็นพระพุทธรูปยืน ศิลปะทวารวดี มีภาพพระโพธิสัตว์ สถูป และพระ ธรรมจักร ลักษณะพระโพธิสัตว์บางองค์ มีรูปแบบคล้ายกลุ่มพระโพธิสัตว์ ที่พบในที่ราบสูงโคราช แถบอำเภอประโคนชัย อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ และบ้านโคก อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัด นครราชสีมา ซึ่งเป็นศิลปะร่วมแบบเขมรแบบกำพองพระ และยังมีลักษณะคล้ายประติมากรรมที่พบ ในกลุ่มเมืองทวารวดี แถบภาคกลางตอนล่าง เช่น เมืองคูบัว จังหวัดราชบุรี

วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุเป็นวัฒนธรรมที่ไม่สามารถจับต้องสัมผัสได้ด้วยอวัยวะรับสัมผัส ภายนอกหากแต่อาจสัมผัสด้วยความรู้สึกทางใจ ได้แก่ ประเพณีบวงสรวงเจ้าพ่อศรีเทพ ประเพณี การแห่นางแม่ ประเพณีสารภ ประเพณีการไว้ผมของเด็ก ประเพณีตรุษสงกรานต์ ประเพณีการบวช ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการคลอดลูก ประเพณีการทำศพ ประเพณีการเลี้ยงผีปู่ย่าตายาย

เมืองเก่าศรีเทพ เดิมชื่อ "เมืองอภัยสาลี" ภายหลังจึงเปลี่ยนเป็น "เมืองศรีเทพ" เป็นเมืองที่ สร้างขึ้นในยุคของขอมเรืองอำนาจ ซึ่งคาดว่ามิอาจมีอายุไม่ต่ำกว่า 1,000 ปี เมืองศรีเทพ เป็นเมืองที่มีคูน้ำ และคันดินล้อมรอบ มีเนื้อที่ประมาณ 2,889 ไร่ หรือ 4.7 ตรกม.. ภายในตัวเมืองศรีเทพแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ เมืองส่วนใน มีลักษณะเป็นรูปเกือบกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1.5 กม. มีช่อง ทางเข้าออก 8 ช่องทาง พื้นที่ภายในเป็นที่ราบลอนคลื่น มีสระน้ำและหนองน้ำกระจายอยู่ทั่วไป และมีโบราณสถานที่ขุดแต่งแล้ว และยังไม่ได้ขุดแต่งประมาณ 70 แห่ง เมืองส่วนนอก มีลักษณะ เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าต่อกับเมืองส่วนใน มีขนาดเป็น 2 เท่าของเมืองส่วนใน มีช่องทางเข้าออก 7 ช่องทาง มีสระน้ำกระจายอยู่ทั่วไป และมีโบราณสถานกระจายอยู่แบบเดียวกับเมืองส่วนใน

รูปที่ 4.4 อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

ศาลเจ้าพ่อศรีเทพ

อยู่ห่างจากประตูทางเข้าเล็กน้อยทางด้านขวามือ ศาลเจ้าพ่อศรีเทพไม่ใช่โบราณสถาน แต่เป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้านทั่วไป โดยทุกปีจะมีงานบวงสรวง ในราวเดือนกุมภาพันธ์ (ขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3)

ปรางค์ศรีเทพ

เป็นสถาปัตยกรรมแบบศิลปะเขมรหันหน้าไปทางทิศตะวันตก ลักษณะของปรางค์สร้างด้วยอิฐและศิลาแลง ฐานล่างก่อด้วยศิลาแลงเป็นฐานบัวลูกฟัก แบบเดียวกับสถาปัตยกรรมเขมรทั่วไป เรือนธาตุก่อด้วยอิฐ ในการขุดค้นบริเวณนี้พบชิ้นส่วนทับหลังรูปลายสลักราวพุทธศตวรรษที่ 16-17 ซึ่งน่าจะเป็นการสร้างเพิ่มหลังจากโบราณสถานเขาค้างใน ต่อมาประมาณพุทธศตวรรษที่ 18 มีการพยายามจะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงใหม่แต่ไม่สำเร็จ โดยได้พบชิ้นส่วนทิ้งกระจายกระจ่าย

โบราณสถานอื่น ๆ

นอกจากโบราณสถานหลักแล้วยังมีโบราณสถานย่อยๆ กระจายอยู่ทั่วไป เช่น ทิศใต้ของเขาค้างใน พบโบสถ์ก่อด้วยศิลาแลง พบใบเสมาหินบริเวณใกล้หลุมขุดค้น และพบโบราณสถานรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสสมัยทวารวดี ซึ่งได้มีการก่อสร้างทับในระยะเวลาที่รับเอาศาสนาพราหมณ์เข้ามา จึงเห็นได้ว่าบริเวณเมืองชั้นในเดิมน่าจะเป็นเมืองแบบทวารวดีและมีการสร้างสถาปัตยกรรมเขมรในระยะหลังเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ทางทิศใต้ยังพบอาคารมณฑปแบบทวารวดีขนาดใหญ่ และมีการพยายามเปลี่ยนแปลงให้เป็นเทวาลัยประมาณต้นศตวรรษที่ 18 แต่ไม่สำเร็จ เช่นเดียวกับปรางค์ศรีเทพ

สระแก้วสระขวัญ

สระแก้วจะอยู่นอกเมืองไปทิศเหนือ ส่วนสระขวัญจะอยู่ในบริเวณเมืองส่วนนอก สระน้ำทั้งสองสระนี้มีน้ำขังตลอดปี และเชื่อกันว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ มีการนำน้ำทั้งสองสระนี้ไปทำน้ำพิพัฒน์สัตยา ตั้งแต่สมัยโบราณมาจนถึงปัจจุบัน

โบราณสถานเขาลังใน

เชื่อกันว่าเป็นที่เก็บอาวุธและทรัพย์สมบัติต่างๆ จึงเรียกว่า "เขาลัง" การก่อสร้างประมาณพุทธศตวรรษที่ 12-13 ผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ใช้ศิลาแลงเป็นวัสดุหลักในการก่อสร้าง ที่ฐานมีรูปปูนปั้นบุคคล และสัตว์ประดับเป็นศิลปะแบบทวารวดีมีลักษณะศิลปะแบบเดียวกับที่พบที่เมืองคูบัว โบราณสถานบ้านโคกไม้เดน จังหวัดนครสวรรค์ และวัดนครโกษา จังหวัดลพบุรี จะเห็นว่าเขาลังในตั้งอยู่เกือบกลางเมือง ลักษณะทางผังเมืองจะคล้ายกับเมืองทวารวดีอื่นๆ เช่นนครปฐม โบราณเมืองคูบัว ราชบุรี และจากรายละเอียดปูนปั้นบุคคลหรือลวดลายแบบเดียวกับที่พบที่เมืองคูคล้าย

ปรางค์สองพี่น้อง

ลักษณะเป็นปรางค์ 2 องค์ ตั้งอยู่บนฐานศิลาแลงขนาดใหญ่ หันหน้าไปทางทิศตะวันตก เช่นเดียวกับปรางค์ศรีเทพ มีประตูทางเข้าทางเดียวและจากการขุดแต่งทางโบราณคดี พบทับหลังที่มีจำหลักเป็นรูปพระอิศวรอุ้มนางปรารถิ ประทับนั่งอยู่เหนือโคอสุภราช ซึ่งลักษณะของทับหลังและเสาประดับกรอบประตูเป็นสิ่งกำหนดอายุของปรางค์ ซึ่งอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 16-17 เป็นศิลปะขอมแบบบาปวนตอนครวัด และได้มีการสร้างปรางค์องค์เล็กเพิ่ม โดยพบร่องรอยการสร้างทับกำแพงแก้วที่ล้อมรอบปรางค์องค์ใหญ่ ซึ่งอยู่ใต้ปรางค์องค์เล็ก และยังมีการก่อปิดทางขึ้นโดยเสริมทางด้านหน้าให้ยื่นออกมา และก่อสร้างอาคารขนาดเล็กทางทิศเหนือเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ระหว่างองค์ปรางค์ทั้งสองแห่งคือปรางค์สองพี่น้อง และปรางค์ศรีเทพจะมีกำแพงล้อมรอบ และมีอาคารปะรำพิธีขนาดเล็กกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป แสดงให้เห็นถึงลักษณะการวางผัง ในรูปของศาสนสถานศิลปะเขมรแบบเดียวกับที่พบในภาคอีสานของประเทศไทย

อำเภอศรีเทพ ศรีเทพเมืองประวัติศาสตร์ราชภัฏฯ เชิดชู ประดู่ภาคอุดร น้ำพุร้อนวังขาม งามเขามอรัตนรินทร์ กรมพระยาดำรงฯ ทรงค้นพบ

ประเพณีบวงสรวงเจ้าพ่อศรีเทพ

ประเพณีนี้จะกระทำกันที่บริเวณเมืองเก่าศรีเทพในช่วงเดือน 3 หรือเดือนกุมภาพันธ์ ของทุกปีในวันขึ้น 1-3 ค่ำ ในวันขึ้น 1 ค่ำพวกแม่หมอบเข้าทรงก็จะทำพิธีต่างๆ ตามสถานที่สำคัญเช่นบริเวณปรางค์ หรือสถานที่สำคัญในเมืองเก่าคล้ายกับเป็นการบอกกล่าว ในวันขึ้น 2 ค่ำ จะทำพิธีกัน

จริงจัง ณ บริเวณศาลเจ้าพ่อศรีเทพ ในวันขึ้น 3 ค่ำ จะทำการบวงสรวงเลี้ยงผีกันบริเวณตัวเมืองตามปราสาทต่างๆ เช่น ปราสาทสองพี่น้อง และเขาพัง

การทำพิธีบวงสรวงนี้จะมีผู้คนจำนวนมากมาร่วมพิธี สิ่งของที่ใช้ประกอบพิธีนั้นมีอาทิ เช่น เครื่องดื่มจำพวกเหล้า น้ำ อาหารและขนมต่างๆ ดอกไม้ธูปเทียน ฯลฯ จะมีคนเข้าทรงอัญเชิญดวงวิญญาณของเจ้าพ่อให้มาปรากฏในพิธี คือ ประทับทรง พร้อมกับจะมีการร่ำบวงสรวงเจ้าพ่อด้วยชาวบ้านเชื่อกันว่าในเดือน 10 ขึ้น 2 ค่ำ เป็นวันที่เจ้าพ่อนำทหารออกรบพองถึงเดือน 11 จะทำพิธีไปรับเจ้าพ่อกลับจากสนามรบอีกทีหนึ่ง พอผู้เข้าทรงสำเร็จ ก็จะมีการจัดงานเรือเซียด ซึ่งเป็นเรือจำลองลำเล็กๆ แสดงถึงว่าเจ้าพ่อศรีเทพลงเรือไปรบกับข้าศึก ขณะเดียวกันผู้เข้าทรงจะใช้ดาบ ช้าง ม้าจำลองล่อผู้คนที่เข้ามาร่วมพิธี เมื่อใครแบ่งได้ก็จะทำการไถ่ถอนเช่น ให้ขนมต่างๆ

จุดประสงค์ของการทำพิธีนี้ถือว่าเป็นงานประเพณีที่ใหญ่มากของชาวบ้าน เพื่อหวังว่าจะทำให้ชาวบ้านอยู่เย็นเป็นสุข มีความอุดมสมบูรณ์ในด้านการประกอบอาชีพ และเป็นการขอความคุ้มครองจากเจ้าพ่อศรีเทพ ด้วย ซึ่งชาวบ้านได้มีความเชื่อถือในอิทธิฤทธิ์ของเจ้าพ่อดังที่ปรากฏเป็นเรื่องเล่า

ประเพณีการแห่นางแมว

ประเพณีการขอฝนแห่นางแมวจะทำการในราวเดือน 5 หรือเดือน 6 เพื่อขอฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล เป็นประเพณีที่ไม่ทำกันทุกปี แต่จะทำเฉพาะปีที่ฝนฟ้าไม่ตกเท่านั้น วิธีการคือ มีผู้ริเริ่มคนหนึ่งชักจูงเพื่อนบ้านให้มาร่วมพิธีขอฝน แล้วจับแมวมาใส่ตะกร้าหรือเฉลวขึงแมวไว้ไม่ให้หนี แล้วมีผ้าผืนผูกปากแมวไว้ แล้วนำไม้มาสอดหาม 2 คน จากนั้นก็ร้องเพลงนางแมว

ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณี

- การแต่งงาน จะนิยมแต่งงานคู่ (ยกเว้นเดือน 9) เพราะกลัวว่าจะอยู่ด้วยกันไม่ได้นาน แต่ถ้าเดือน 9 จะไม่เป็นไร เพราะถือว่าก้าวหน้า
- ประเพณีการเกิด เมื่อคลอดบุตร จะทำการตัดสายรก แล้วนำเด็กใส่กระดัง พร้อมกับกล่าววว่า “สามวันเป็นลูกผี สี่วันเป็นลูกคน” 3 ครั้ง ถ้าเป็นชายจะนำมิดขวาน สมุดดินสอ ไปวางไว้ข้างๆ ถ้าเป็นหญิงจะนำสมุดและดินสอไปวางไว้ข้างๆ เพื่อจะได้เป็นผู้รักการต่อสู้และการศึกษา
- การเรียกขวัญ เป็นการเรียกขวัญในการเข้าทรงผีโรง ซึ่งมีการเข้าทรงปีละครั้ง หลังจากเลี้ยงเจ้าพ่อศรีเทพแล้ว เพื่อเป็นการเชิญผีปู่ย่า ตายาย มาประทับทรง แล้วไต่ถามทุกข์สุข ในการเรียกขวัญนี้ จะมีพิธีเช่นบูชา และเชิญเสียดก่อน แล้วจึงมีการเรียกขวัญว่า “ขวัญทองแม่เอ๋ย ขวัญเจ้าไปอยู่ในน้ำ แม่จะตามไปงม ขวัญแม่ไปอยู่ในตม พ่อจะตามไปเรียกให้ขวัญทองแม่มา จะมาแม่มา เอ๋ย”
- การเรียกขวัญข้าว ทำ 2 ครั้ง คือ ตอนเดือน 10 กับตอนเอาข้าวขึ้นยุ้งแล้ว

ทำตอนเดือน 10 วิธีการคือ นำของหล่นจากการใส่บาตรในวันสารท ของที่ใช้คือ ทอง กล้วย อ้อย ส้ม กล้วย พลุ ยา โดยเอาไปเรียกที่มมณา

ทำขวัญข้าวตอนเอาข้าวขึ้นยุ้งแล้ว จะโบลกข้าวโปง นั้นเป็นอุปกรณ์การทำนา เช่น แอก ไถ ควาย ฯลฯ เอาใส่กระบุง มีไม้คอกฉายอันหนึ่ง เอาผ้าปิด หาบไปตามบึงนาแล้วไว้ที่ยุ้ง ทำพิธีเรียก ขวัญข้าว เพื่อให้มีงให้ขวัญแม่โพสพ มาขึ้นยุ้งขึ้นฉาง แล้วทำพิธีตักข้าว คือ นำขันลูกบาตรมา แล้ว ตักข้าวเปลือกใส่ 3 ช้อน จึงจะขายได้ กำหนดวันคือ เดือน 3 ขึ้น 3 ค่ำ

ความเชื่อเรื่องผีและไสยศาสตร์

- มีความเชื่อในเรื่องผี วิญญาณ และเชื่อสถานที่ว่า มีความศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อภูมิผีวิญญาณ ก็มี เช่น ผีลึงลม ผีนางสาว ผีนางควาย ผีมอญ ผีโรง และผีบ้านผีเรือน

- เชื่อว่าน้ำมนต์จะขจัดปัดเป่าภูมิพิศาจได้

- มีการสักยันต์เพื่อความอยู่ยงคงกระพัน

- การเจอบอกในเมืองเก่าห้ามทักห้ามจับ

- ถ้าเจอผีแสดงว่าเจอญาติ ถ้าไม่ใช่ญาติจะไม่เจอผี

- การเลี้ยงผีมอญ ผีโรง เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุข ทำพิธีที่บ้าน มีการเข้าทรงเรียกผีปู่ย่า ตายาย มากินเครื่องเช่นสังเวช ถ้าไม่ทำพิธีเลี้ยง จะมีความเดือดร้อน เจ็บป่วยไม่สบาย มี 3-4 บ้านที่เลี้ยง ผี และต้องทำต่อๆ กันไปเป็นทอดๆ ไม่ขาดระยะ ผีโรง เป็นผีปู่ย่า ตายาย ผีมอญ เป็นการกระทำของ พวกผีบรรพบุรุษมอญ ในหมู่บ้านมีหมอผีชื่อ “คาม” วิธีการรักษาใช้ต้นไพลรคนป่วย

- ผีที่เข้าเล่นช่วงสงกรานต์ ถือว่ายิ่งใหญ่กว่าผีทั้งหลายในบริเวณนี้ คือ “เจ้าพ่อศรีเทพ” เรา ต้องการอะไรก็ขอได้

- เดินทางให้ดูยามอุบากอง

- ผีโรง ผีโรงเป็นผีประจำตระกูลของแต่ละตระกูล เช่น ผีปู่ย่า ตายาย ทุกปีหลังจากที่ทำพิธี บวงสรวงเจ้าพ่อศรีเทพแล้ว จะมีการเลี้ยงผีโรง เพื่อเป็นการแสดงความเคารพและให้ผีช่วยคุ้มครอง ให้อยู่เย็นเป็นสุข ในการทำพิธีบรรดาเครือญาติจะนำเครื่องเช่น มารวมกันได้แก่ ข้าวนางเจ็ด ข้าวโปง ข้าวเปล่า เหล้า ด้ายสายสิญจน์ ผูกทำขวัญ เมื่อนำมาแล้วก็มีพิธีบวงสรวงเจ้าพ่อศรีเทพ ก่อน แล้วเป็นการรำดาบสองมือ เพื่อทรงผีปู่ย่า ตายาย ให้มาเข้าทรงหลังเข้าทรงแล้ว จะมีการซักถาม สารทุกข์สุกดิบ หรือทำนายเหตุการณ์ในอนาคตต่างๆ เมื่อซักถามสารทุกข์สุกดิบกันแล้ว เพื่อเป็นสิริมงคล ในขณะที่ผูก จะมีคำกล่าวดังนี้ ขวัญทองพ่อเอย พ่อไปอยู่ในน้ำ แม่จะตามไปม ขวัญแม่ไป

อยู่ในตม พ่อจะตามไปเรียก ให้ขวัญทองแม่มา ขวัญทองแม่เอ๋ย แม่ไปอยู่ในน้ำ พ่อจะตามไปงม ขวัญแม่ไปอยู่ในตม พ่อจะตามไปเรียกให้ขวัญทองแม่มา หลังทำขวัญแล้วผีจะลอก เป็นเสร็จพิธี

- การเลี้ยงผีมอญ

การเลี้ยงผีมอญ เป็นการเลี้ยงผีบรรพบุรุษของคนมอญ หรือผู้มีเชื้อสายมอญในหมู่บ้าน โดย ลูกหลาน จะเอาขนมที่บรรพบุรุษชอบกินไปรวมกัน วางไว้บนร้านไม้ สูงประมาณ 2-3 ฟุต มีคนทำ พิธี (นายและ ทูลแก้ว) จะเชิญหัวหน้าใหญ่ของผีมอญทั้งหมดมา แล้วเขาจะเชิญผู้ที่ปลุกน่องมาใน ลักษณะต่างๆ อาการที่ผีเข้าถือ สั้นแล้วจะเปลี่ยนผ้า กินเหล้า รำ เวลาจะไปก็เปลี่ยนผ้าทิ้ง ผู้ทรง จะต้องเป็นหญิง เครื่องแต่งตัวของหัวหน้าผีมอญทั้งหลาย จะแต่งชุดมอญผ้าขาวขลิบแดง ขณะทรง นอกจากจะมีเครื่องเช่น แล้วยังต้องมี โทษ มีคนตี ลูกหลาน ที่มาจะดู หรือร่วมพิธีให้ผีเข้าด้วยก็ได้ ชื่อบรรพบุรุษมอญ และขนมที่กินมีดังนี้ (เขียนตามต้นฉบับของนายและ ทูลแก้ว ผู้ทรง)

บ้านนาตะกรุด แม่โมนะพร้าวโค้งๆ พ่อเกลียดเข้านมเทียนฯ แม่บุญเข้านมงา ล้าฯ แม่ปิ่น เข้านมเปี้ยกเป้ง พ่อยาเข้านมเนี้ยวแดงฯ แม่พลอยเข้านมลิ้นหมา เข้าเนี้ยวห้วงอก ยา 2 ตัว เข้า 2 ซาม แม่เอี่ยม พ่อแก้วฯ นายแสงนายดาฯ นายสุคฯ นายคำฯ นางละฯ นางปอกฯ นางเตะฯ นางนุฯ นายโลดฯ นายลีฯ แม่มอนฯ นางกลับฯ นางแทนฯ นางนุปลูกฯ นายพ้องฯ เจ้าหอเข้าโรง เจ้าของเดิมชื่อ เนีย เมียชื่อ สี

2.2.7 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวอำเภอหนองไผ่

อำเภอหนองไผ่ เดิมเคยเป็นป่ามีสัตว์ป่า เช่น เสือ เก้ง กวาง สัตว์ป่าอื่นๆ แทบทุกชนิด และเป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ ต่อมารัฐบาลได้ตัดถนนเป็นเส้นทางจาก ตำบลวังชมภู อำเภอเมือง จังหวัด เพชรบูรณ์ ไป อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ซึ่งต่อมาเรียกถนนสายสระบุรี-หล่มสัก (ทางหลวง หมายเลข 12) บ้านหนองไผ่อยู่ติดถนนสายนี้ ในหมู่บ้านมีหนองน้ำเล็กๆ เดิมมีต้นไผ่ขึ้นปกคลุม หนาแน่นจึงเรียกบริเวณนี้ว่า “บ้านหนองไผ่” ปัจจุบันหนองน้ำดังกล่าวอยู่กลางตลาด และปรับปรุง เป็นสถานที่พักผ่อนของประชาชน มีชื่อเรียกว่า “สระหลวง” อำเภอหนองไผ่เดิมขึ้นกับอำเภอวิเชียรบุรี ได้ยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอเมื่อปี พ.ศ.2505 มีเขตการปกครอง 3 ตำบล ได้แก่ ต.กองทูล ต.กันจู่ และ ต.บ้านโคกสน ต่อมาได้โอน ต.ท่าแดง และ ต.นาเลียงมาขึ้นกับกิ่งอำเภอหนองไผ่ และได้มีพระราช กฤษฎีกายกฐานะเป็นอำเภอหนองไผ่เมื่อปี พ.ศ.2506

วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ หมายถึง วัฒนธรรมที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นและแสดงออกในรูปของ สิ่งของ สามารถจับต้องสัมผัสได้ ได้แก่ สระหลวงคู่หนองไผ่ พระปรารักษ์เก่าบ้านโคกสน ผ้าทอ พื้นบ้านวังโบสถ์ ศิลปกรรมวัดลำบัวพัฒนา เชื้อนคลองยาง ผลิตภัณฑ์แชมพูสมุนไพร

วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุเป็นวัฒนธรรมที่ไม่สามารถจับต้องสัมผัสได้ด้วยอวัยวะสัมผัสภายนอกหากแต่อาจสัมผัสด้วยความรู้สึกทางใจ ได้แก่ ประเพณีทำบุญขึ้นปีใหม่ ประเพณีสงกรานต์ และขึ้นปีใหม่ไทย ประเพณีทำบุญเบิกบ้าน ประเพณีกวนข้าวทิพย์ งานมะม่วงหอนงไฟ งานวันข้าวโพดและของดีอำเภอหนองไผ่ ผ้าที่มีชื่อเสียงของจังหวัดเพชรบูรณ์ ผ้าทอที่สวยงามขึ้นชื่อและเป็นที่รู้จักในปัจจุบัน

1. ผ้าทอบ้านเกลี้ยงลับ หมูบ้านเกลี้ยงลับ อำเภอเมือง เป็นการทอด้วยวิธีการมัดหมี่ มีทั้งผ้าไหม และผ้าฝ้าย ลักษณะเด่น คือลวดลายที่ สวยงามฝีมือปราณีตและละเอียดมีการใช้สีธรรมชาติ ควบคุมไปกับสีสังเคราะห์

2. ผ้าทอบ้านวังโบล้อ อำเภอหนองไผ่เป็นการทอด้วยวิธีการมัดหมี่ และยกดอก มีทั้งผ้าไหม ผ้าฝ้าย และผ้าที่ทอจากด้ายสำเร็จรูป

งานมะม่วงหอนงไฟ หอนงไฟเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเพชรบูรณ์ ที่สามารถปลูกมะม่วงได้ผลดี มีรสอร่อย โดยทุกปีชาวอำเภอหนองไผ่จะร่วมกันจัดงานมะม่วงหอนงไฟขึ้น โดยจัดให้มีการออกร้าน จำหน่ายมะม่วง ขบวนแห่ธรมะม่วง การประกวดมะม่วงพันธุ์ดี การประกวดการถนอมอาหารจากมะม่วง การจัดนิทรรศการ พร้อมทั้งมีมหรหพเฉลิมฉลองทุกคืน

งานวันข้าวโพด และของดีอำเภอหนองไผ่

อำเภอหนองไผ่ จัดงานวันข้าวโพดและของดีอำเภอหนองไผ่ เป็นประจำปีทุกปี เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรในพื้นที่ได้รับทราบเทคโนโลยีใหม่ๆเพื่อนำมาปรับปรุงผลผลิต ส่งเสริมโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ อนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี หัตถกรรมพื้นบ้าน และเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่ สร้างกิจกรรมสันถนาการ ความบันเทิง และสร้างความสมัครสมานสามัคคี

2.2.8 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวอำเภอบึงสามพัน

อำเภอบึงสามพันมีประวัติความเป็นมาอันยาวนานที่น่าสนใจ โดยก่อนที่จะเรียกเป็นชื่ออำเภอบึงสามพันคนทั่วไปรู้จักบริเวณที่ตั้งของอำเภอในชื่อของ “ชัยสมอทอด” ซึ่งไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่ามีการเรียกขานชื่อชัยสมอทอดมานานเพียงใด เพราะบริเวณดังกล่าวนี้ยังไม่มีชุมชนมาตั้งอยู่แต่ก่อน ด้วยเป็นสภาพของป่าดงดิบ มีความอุดมสมบูรณ์ และรกชัฏเป็นอย่างยิ่ง ประกอบไปด้วยแมกไม้ขนาดใหญ่ และเต็มไปด้วยสัตว์ป่าน้อยใหญ่มากมายหลายชนิด เช่น ช้าง เสือ กระต๊อ กิ้ง กวาง เป็นต้น ซึ่งเป็นห้วงระยะเวลาก่อนปีพุทธศักราช 2484 โดยการเดินทางสัญจรไปมาในขณะนั้นลำบากเป็นอย่างมาก เพราะยังไม่มีถนนเป็นเพียงเส้นทางที่ลัดเลาะผ่านบริเวณป่า ผ่านจากทางเหนือไปทางใต้เท่านั้น ซึ่งปกติจะเป็นเส้นทางค้าขายของพ่อค้าโคกระบือในอดีตด้วย

คือเป็นเส้นทางสัญจรไปมาเป็นครั้งคราว อาทิเช่น นายกา ราษฎรจากภาคอีสานคือจังหวัดอุบลราชธานี เป็นพ่อค้าโคกระบือเรียกตามภาษาอีสานว่า “พ่อฮ้อยกา” ได้นำโคกระบือด้อนมาตามแนวถนนขเสนีย์ (คือถนนสายสระบุรี-หล่มสัก ในปัจจุบัน ซึ่งถนนขเสนีย์เพิ่งจะมาสร้างในช่วงระยะเวลาประมาณปี พ.ศ. 2484-2489 หรือในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา) เป็นเวลาอยู่หลายปี เพื่อนำมาขายให้กับชาวจังหวัดเพชรบูรณ์ และชาวจังหวัดนครสวรรค์ บางครั้งยังนำไปขายถึงจังหวัดพิจิตร และพิษณุโลกอีกด้วย จนกระทั่งปี พ.ศ. 2494 นายกา นายทอง และครอบครัว รวม 4 ครัวเรือนได้พาครอบครัวมาตั้งรกรากเป็นกลุ่มแรกโดยมาตั้งอยู่บริเวณซึ่งเรียกว่าบ้านซำบเกษตรตำบลบึงสามพันในปัจจุบัน เพราะเห็นว่าเป็นแหล่งที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก มีดินดี และมีน้ำท่าบริบูรณ์ เหมาะสำหรับการเกษตรเป็นอย่างยิ่ง หรือเรียกได้ว่ามี “ดินดำ น้ำชุ่ม” นั่นเอง

ส่วนสาเหตุที่ได้ชื่อว่า “ซำบสมอทอด” เพราะว่ามีต้นสมอใหญ่มากอยู่ต้นหนึ่งขึ้นอยู่ที่ริมคลองซำบสมอทอดพร้อมกับเอนลงไปในคลอง คูโคตเด่นกว่าต้นไม้อื่น ซึ่งคลองนี้จะไหลจากทิศตะวันตกไปลงสู่บึงสามพัน สมัยนั้นคลองมีความลึก มีน้ำใสสะอาด และมีต้นไม้ขึ้นอยู่ริมคลองอย่างหนาแน่น จนกระทั่งปี พ.ศ. 2513 ต้นสมอดังกล่าวได้ถูกน้ำเซาะและได้ล้มลง จึงเป็นตำนานของคำว่า “ซำบสมอทอด” ซึ่งแปลเป็นภาษาอย่างง่ายว่า “แหล่งน้ำซึ่งมีต้นสมอยืนต้นอยู่หรือทอดเอนอยู่” ปัจจุบันคลองซำบสมอทอดได้ตื่นขึ้นขึ้นมา

คำว่า “บึงสามพัน” เป็นชื่อเรียกบึงแห่งหนึ่งซึ่งอยู่ห่างไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของที่ตั้งที่ว่าการอำเภอบึงสามพัน ประมาณ 3 กิโลเมตร โดยบึงสามพันมีขนาดความกว้างประมาณ 150 เมตร และมีความยาวประมาณ 3 กิโลเมตร และมีลักษณะทอดตัวจากทางทิศเหนือไปยังทิศใต้ บึงสามพันเมื่อก่อนนั้น (ก่อนปี พ.ศ. 2500) อุดมไปด้วยสัตว์น้ำนานาชนิด โดยเฉพาะมีจระเข้ชุกชุมมาก ประมาณกันว่าไม่ต่ำกว่า 3,000 ตัว ปัจจุบันยังมีหลักฐานยืนยันได้จากกระดูกจระเข้จำนวนมากอยู่ที่วัดบึงสามพันล่าง บ้านบึงสามพันล่าง หมู่ที่ 5 ต.บึงสามพัน และบุคคลเก่าแก่ที่อ้างอิงได้คือ นายเข้า เจริญสุข อายุ 90 ปีได้เสียชีวิตแล้วเมื่อปี พ.ศ. 2544 โดยนายเข้าเคยมีอาชีพจับจระเข้ที่บึงสามพันเพื่อเอามาขายตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 โดยขายได้นี้วละ 12 บาท วัดจากด้านทางกว้างของตัวจระเข้ นายเข้า เจริญสุข เคยเป็นบุคคลสำคัญของฟาร์มจระเข้จังหวัดสมุทรปราการ ในการแสดงการจับจระเข้ให้ผู้ชมที่มาชมจระเข้ในฟาร์มแห่งนี้ทุกวัน โดยบุคคลทุกคนในฟาร์มจระเข้ เรียกว่าอาจารย์เพราะมีความเชี่ยวชาญมาก โดยนายเข้า ยังเคยถูกเชิญมาออกรายการทีวีของคุณไตรภพ ลิมปะภัทร ในรายการทไวไลท์โชว์ของสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 มาแล้วโดยนายเข้าเคยเล่าประสบการณ์ชีวิตให้ฟังว่า เมื่อเด็กแจะจะเป็นคนเกรไม่ยอมช่วยพ่อแม่ทำนา ไม่ทำงานเร่ร่อนไปอยู่ที่ต่าง ๆ จนอย่างเข้าวัยหนุ่ม วันหนึ่งไปพบพระธุดงค์รูปหนึ่งเข้า พระธุดงค์ถูกอริยาศย์ และเมตตาให้ประ

สิทธิประสาทวิชาให้ คือ วิชาปราบจระเข้ วิชาจับสัตว์ร้าย พร้อมให้มีคหมอดิดตัวมาเล่มหนึ่ง ดังนั้นต่อมาแกจึงได้มีอาชีพล่าจระเข้ทุกท้องที่มีจระเข้ มาอีกหลายสิบปี ก่อนผันชีวิตตนเองในบั้นปลายมีอาชีพประจำอยู่ที่ฟาร์มจระเข้จังหวัดสมุทรปราการจนตลอดชีวิต โดยลุงเข้า ได้เคยฟังเสียงเล่าลือเป็นครั้งแรกมาก่อน เมื่อปีพุทธศักราช 2493 ว่า ณ บึงสามพันแห่งนี้มีจระเข้กว่า 3,000 ตัว โดยได้เดินทางมาทางเรือตามแม่น้ำป่าสักผ่านจังหวัดอ่างทอง ลพบุรี อำเภอยะบาล อำเภอลำลูกกา จนนเข้าเขตอำเภอบึงสามพัน สามารถจับจระเข้ได้เป็นจำนวนมาก ประมาณว่าจระเข้ในบึงมีมากกว่า 3000 ตัวอีก สมกับคำล่ำลือกันว่าบึงสามพัน โดยถูกเรียกชื่อว่าเป็นบึงสามพันมานานแล้ว จนกระทั่งถูกนำมาใช้มาเป็นชื่อของอำเภอบึงสามพันในปัจจุบัน

การคมนาคมในอำเภอบึงสามพัน ในสมัยที่ยังขึ้นอยู่กับอำเภอลำลูกกา (ต่อมาอำเภอหนองไผ่แยกออกจากอำเภอลำลูกกา ขณะนั้นอำเภอบึงสามพันจึงขึ้นอยู่กับตำบลบ้านโกลนอำเภอหนองไผ่ ตามมาด้วย) นั้นทุรกันดารเป็นอย่างมาก ถนนสายหลักคือถนนชนเสนีย์(คือถนนสายสระบุรี-หล่มสักในปัจจุบัน) ได้เริ่มดำเนินการสร้างในสมัยสงครามโลก ครั้งที่ 2 (ระหว่าง พ.ศ 2484-2489) จอมพล ป. พิบูลสงคราม ตามแนวนโยบายที่จะย้ายเมืองหลวง จากกรุงเทพมหานคร มายังจังหวัดเพชรบูรณ์ เนื่องจากมีสภาพทางภูมิศาสตร์ มีภูเขาล้อมรอบอยู่ถึงสามด้าน เว้นแต่ด้านทิศใต้เท่านั้น ยกแก่การบุกรุกของข้าศึก “เหมาะสมกับการก่อสร้างเมืองหลวงแห่งใหม่ขึ้นในชื่อวานครบาลเพชรบูรณ์” ซึ่งในขณะนั้นประเทศไทยจำยอมให้ ประเทศญี่ปุ่นเดินทัพผ่านประเทศไทยได้ โดยได้เกณฑ์แรงงานราษฎรมาจากจังหวัดต่างๆในภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคอีสานเป็นจำนวนมาก ประมาณ 5000 คน สมัยนั้นผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก อันเกิดจากการได้รับเชื้อไข้ป่า(ไข้มาลาเรีย) หรือไม่ก็ตกเป็นอาหารของเสือและสัตว์ร้าย คนโบราณกล่าวว่า เมืองเพชรบูรณ์เป็นเมืองนรกเทศ ข้าราชการ ข้าราชการคนใดโกงบ้านโกงบเมืองหรือทำผิดวินัยราชการ จะถูกนรกเทศมาอยู่จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งมักจะเสียชีวิตด้วยไข้ป่า จนมีคำอุปมาว่ามาแต่ครั้งโบราณว่า “หากผู้ใดจะมาเมืองเพชรบูรณ์ให้เตรียมหม้อดินมาด้วย คนละ 1 หม้อ เพื่อเตรียมใส่กระดูกของตนเองกลับไปด้วย” ซึ่งถนนสายนี้ถือเป็นสายเอกของอำเภอบึงสามพัน ก่อนที่จะมีถนนสายวังพิบูล และสายจังหวัดนครสวรรค์เชื่อมกับจังหวัดชัยภูมิในเวลาต่อมา

กลุ่มราษฎรที่เข้ามาอาศัยอยู่รุ่นแรก เริ่มตั้งแต่ครอบครัววนายกา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2494 เป็นต้นมา เริ่มมีราษฎรจากต่างจังหวัดข้างเคียงอพยพมาขึ้น ได้แก่ จังหวัดนครสวรรค์ พิจิตร ลพบุรี สระบุรีชัยภูมิ เป็นต้น ซึ่งพื้นที่ซึ่งสมอบทอดมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยป่าไม้นานาพันธุ์และชุกชุมด้วยสัตว์ป่าและสัตว์น้ำ จึงเป็นพื้นที่บุกเบิก และหักล้างทางพงของราษฎรต่างพื้นที่ บางส่วนมักมีคติติดตัวมา ต่างขนบธรรมเนียมประเพณี ต่างถือดีทำให้เกิดการแย่งที่ทำมาหากินและแย่งกันเป็นใหญ่ใน

หมู่บ้านจึงตัดสินใจและลงเอยด้วยการฆ่ากันเป็นประจำ ประมาณเดือนละ 4 ศพ ดังมีคำกล่าวมาแต่ก่อนว่า “อยากรวบให้ไปอยู่ที่ลำนารายณ์ อยากตายให้ไปอยู่ที่ซบสมอทอด”

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพนับถือของชาวอำเภอบึงสามพัน ซึ่งมีประวัติความเป็นมาน่าสนใจคือ พระพุทธรูป “หลวงพ่อบึงสามพัน” โดยมีเรื่องเล่าต่อกันมาว่า วันหนึ่งราษฎรบ้านโกชนกกลุ่มหนึ่ง มีขามอญรวมอยู่ด้วยได้พากันมาหาปลาที่บึงสามพัน ซึ่งในขณะนั้นมีปลาชุกชุมมาก) โดยวิธีการขยอ โดยขามอญขยอทั้งวันจนเหน็ดเหนื่อยไม่ได้ปลาแม้แต่ตัวเดียวจึงเกิดความท้อแท้ใจมองดูดวงอาทิตย์ก็บ้ายคล้อยลงทุกที ทันใดนั้นก็เกิดเหตุอัศจรรย์ขึ้น เพราะขอมของขามอญเกิดไปเกี่ยวกับวัตถุอะไรบางอย่างไม่ทราบได้และไม่สามารถขยอขึ้นได้จึงให้เพื่อนบ้านหลายคนช่วยกันขยอ แต่ขยออย่างไรก็ไม่ขึ้นเป็นเวลาหลายครั้ง ซึ่งช่วงแรกไม่มีใครกล้าดำน้ำลงไปดูได้น้ำเพราะขณะนั้นจะเข้าสู่ฤดูฝนมาก แต่ในที่สุดเพื่อนบ้านเห็นว่าไม่มีทางขึ้นได้แน่จึงเสี่ยงดำน้ำลงไปดูให้แน่ใจและจะได้ปลดปล่อยออกให้ จึงพบว่าวัตถุที่ติดขอยุ่เป็นพระพุทธรูปสมัยเก่า แต่ถึงกระนั้นก็ยังไม่สามารถนำพระพุทธรูปขึ้นจากบึงได้ทั้งที่พระพุทธรูปองค์ไม่ใหญ่นัก จนต้องทำบุญอธิษฐานจิตว่า “จะเกิดทุกข์ชีวิต” จึงอัญเชิญขึ้นมาได้ ปัจจุบันหลวงพ่อบึงสามพันประดิษฐานที่วัดบ้านโกชนกอำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่ง และมีประวัติการปล้นพระพุทธรูปหลวงพ่อบึงสามพันขึ้นครั้งหนึ่งเมื่อปีพุทธศักราช 2504 พวกโจรได้บุกเข้ามาโจรกรรมหลวงพ่อบึงสามพัน หลวงพ่อคงเจ้าอาวาสวัดบ้านโกชนกในขณะนั้นเข้าขัดขวางจึงถูกพวกโจรทุบด้วยหม้อ จนหลวงพ่อคงสลบไป พวกโจรคิดว่าหลวงพ่อคงตายแล้ว จึงหันกลับมาที่พระพุทธรูปหลวงพ่อบึงสามพันพากันอุ้มพระพุทธรูปหลวงพ่อบึงสามพันออกจากพระอุโบสถ แต่พวกโจรไม่สามารถอุ้มหลวงพ่อบึงสามพันออกจากอุโบสถได้เพราะหลวงพ่อบึงสามพันได้แสดงปาฏิหาริย์ให้องค์ใหญ่กว่าประตูพระอุโบสถ หลวงพ่อบึงสามพันเป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ ขนาดหน้าตักกว้าง 19 นิ้ว สูง 31 นิ้ว) ต่อมาพวกโจรที่ปล้นวัดบ้านโกชนกครั้งนั้น ก็เกิดฆ่าฟันกันเองจนตายหมด และเมื่อถึงช่วงเวลาระหว่างเดือนเมษายน - เดือนพฤษภาคมของทุกปีราษฎรบ้านโกชนกจะต้องนำองค์หลวงพ่อบึงสามพัน ออกมาให้ประชาชนได้กราบไหว้บูชา และทำการสงฆ์น้ำกัน โดยมีความเชื่อกันว่าถ้าได้นำหลวงพ่อบึงสามพันแห่และทำพิธีสงฆ์น้ำกันจะทำให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล

เมื่อปี พ.ศ. 2509 ตำบลซบสมอทอด ได้แยกออกจากตำบลบ้านโกชนก อำเภอหนองไผ่ เมื่อถึงปี พ.ศ. 2518 ได้รับการยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอบางส่วนเห็นควรใช้ชื่อกิ่งอำเภอซบสมอทอดตามชื่อตำบลเดิม แต่ในที่สุดที่ประชุมเห็นด้วยกับการใช้ชื่อว่า “กิ่งอำเภอบึงสามพัน” โดยให้เหตุผลว่าในพื้นที่มีบึงสามพันซึ่งเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจและน่าจะเป็นเอกลักษณ์เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปจนจำได้ง่าย เมื่อกล่าวถึงชื่อกิ่งอำเภอก็จะทำให้นึกถึงบึงสามพันได้ทันที

2.2.9 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวอำเภอน้ำหนาว

อำเภอ น้ำหนาวเดิมเป็นหมู่บ้านที่ตั้งขึ้นหลังจากการตั้งบ้านหลักด่าน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของตำบล น้ำหนาว ผู้ขึ้นมาตั้งหมู่บ้านครั้งแรกเป็นนายพรานชื่อพรานเข้ม มีบุตรชายชื่อนายสอง เป็นชาวภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น ขึ้นมาล่าสัตว์ และตั้งถิ่นฐานทำมาหากิน ต่อมาในปี พ.ศ. 2460 เกิดโรคระบาดประชาชนได้อพยพหนีไปตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่ รวม 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านนาโพธิ์สอง บ้านภูสี (ทัพสว่าง) บ้านป่าเป้า บ้านห้วยหญ้าเครือในปัจจุบัน พ.ศ. 2457 ได้ประกาศแยกพื้นที่อำเภอ น้ำหนาว ออกจากอำเภอหล่มเก่า ตั้งเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอหล่มเก่าเรียกตำบล น้ำหนาว ปี พ.ศ. 2521 ได้ประกาศให้ตำบล น้ำหนาว ตำบลหลักด่าน แยกเป็นกิ่งอำเภอ น้ำหนาวโดยให้ขึ้นอยู่กับอำเภอหล่มเก่าและในปี 2524 ได้ตราพระราชกฤษฎีกา เป็นอำเภอ น้ำหนาว (สุเทพ จันทรหว่าง. 2541 : 3)

ประชาชนอำเภอ น้ำหนาวเดิมเป็นชาวบ้านตำบลท่าอิฐ อำเภอหล่มสัก ตำบลศิลา ตำบลตาคลอ อำเภอหล่มเก่า และอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ลักษณะทางสังคมของชาวบ้านจึงมีวัฒนธรรมประเพณีของทั้งทางอีสานและทางหล่มสัก ถือเป็นมรดกทางสังคมของชาวบ้านคือการถ่ายทอดความเชื่อทางศาสนาวัฒนธรรม ความเชื่อคือการยอมรับ นับถือ หรือยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทั้งที่มีตัวตนหรือไม่มีตัวตนก็ตาม เป็นความจริงหรือมีอยู่จริงก็ตาม แบ่งออกดังนี้

ความเชื่อของชาวบ้านอำเภอ น้ำหนาว มีความเชื่อโดยทั่วไปที่นับถือความเชื่อในเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ เรื่องบาป บุญคุณโทษ เชื่ออำนาจเวทมนตร์ สิ่งลี้ลับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อฤกษ์ยาม ความฝัน ความเชื่อเรื่องสุขภาพ ความเชื่อเกี่ยวกับขวัญ ความเชื่อเรื่องผี ความเชื่อเกี่ยวกับการบริโภคอาหารจากป่าเป็นต้น ซึ่งจำแนกได้ดังนี้

- 1) ความเชื่อเกี่ยวกับ การเกิด การตาย เช่น หญิงท้องแก่ไม่ให้ไปงานศพ ผิดายโหงห้าม นำเข้าบ้าน
- 2) ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลาง บอกเหตุล่วงหน้า เช่น จิ้งจกร้องทักห้ามออกนอกบ้าน ขม่นตาซ้ายจะได้ลาภ ขณะเดินทางมีสัตว์วิ่งตัดหน้าก็เป็นลางร้าย
- 3) ความเชื่อเกี่ยวกับความฝัน ฝันว่าได้แหวน สร้อย จะได้ลูก ฝันเห็นพระเจ้าแผ่นดินจะมีโชค ฝันว่าตายจะอายุยืน
- 4) ความเชื่อเกี่ยวกับ ฤกษ์ยาม เช่น ห้ามตัดผมในวันพุธ ตัดผมในวันอาทิตย์จะดี ถ้าจะทำงานมงคลต้องทำวันศุกร์
- 5) ความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น ปีไหนอากาศหนาวมากปีนั้นน้ำจะมีมาก
- 6) ความเชื่อเกี่ยวกับ เคล็ดลี้ลับ และการแก้เคล็ด เช่น ถ้าฝันหักและอยากให้เป็นขึ้นขีดติดกันให้ขึ้นขาขีดกัน ฟันบนให้เหวี่ยงลงใต้ถุนบ้าน ฟันล่างให้โยนขึ้นบนหลังคา

7) ความเชื่อเกี่ยวกับมงคลและอัปมงคล เช่น วันแต่งงานถ้าเจ้าสาวใส่ชุดสีม่วง หรือคนทะเลาะกันจะเป็นอัปมงคล

8) ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น ต้นไม้ใหญ่มีเทวดา ถ้าจะโค่น ต้องทำพิธีบอกกล่าว ก่อน บ้านจะต้องมีศาลพระภูมิให้เจ้ามาสิงสถิตจึงจะดี

9) ความเชื่อเรื่องเวทย์มนต์คาถา เครื่องราง ของขลังไสยศาสตร์ เช่น มีพระเครื่อง ตะกรุด วานยันต์ พิศมร ลูกประคำ จะช่วยให้อยู่ยงคงกระพัน ยังไม่เข้า พิณไม่เข้า

10) ความเชื่อเกี่ยวกับการดูลักษณะ ดี ชั่ว ของสัตว์ เช่น ผู้หญิงที่เสียงห้าวเหมือน ชายไม่ดี มีไฟจะพูดเก่ง หุยานจะอายุยืน แมวหางกวักจะกวักเงินกวักทองเลี้ยงไว้จะดี

11) ความเชื่อเกี่ยวกับขากกลางบ้าน เช่น แผลพุพอง ห้ามกินข้าวเหนียว หญิงเป็นประจำเดือนห้ามกินน้ำมะพร้าว

12) ความเชื่อเกี่ยวกับนรก สวรรค์ ชาตอื่น ภพอื่น เช่น ทำดีในชาตินี้จะได้เกิดมาพบกันอีก คมดอกไม้ที่นำมาถวายพระจะงอกจะโหล

ความเชื่อเป็นรากเหง้าของความรู้สึกลึกซึ้งและพฤติกรรมที่แสดงออกจากแนวคิดพื้นฐานของมนุษย์เกิดจากความไม่รู้เป็นประการสำคัญเมื่อได้พบกับเหตุการณ์ธรรมชาติ เช่น ไฟป่าคนตาย แผ่นดินถล่มก็เกิดความคิดขึ้นมามีสิ่งบันดาลให้เกิดอย่างนั้นเป็นเช่นนั้น เมื่อเป็นเช่นนั้นมนุษย์จึงแสวงหาสิ่งที่จะคุ้มครองป้องกันอันตรายอาจเกิดขึ้นกับตัวเองและบุคคลที่เกี่ยวข้องให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข ปราศจากภัยพิบัติทั้งปวงจึงพากันสร้างวิญญูณเทพารักษ์ขึ้นเป็นการสมมติว่าเทพเจ้า หรือผี จะมีรูปร่างเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ตามจินตนาการของตนเอง หรือสังคม และจัดกระทำพิธีต่างๆ บูชาสักการะ เช่น บวงสรวงเพื่อให้สิ่งที่ตนคิดว่ามีอยู่นั้นได้ผ่านคลายความรุนแรง โศคร้ายลงบ้าง

พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ชาวอำเภอน้ำหนาวนับถือ ส่งผลให้วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุหรือวัฒนธรรมที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นและแสดงออกในรูปของสิ่งของ สามารถจับต้องสัมผัสได้ ส่วนใหญ่แล้วจึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ได้แก่ วัดใหม่ทรัพย์สว่าง วัดป่าซุ่มก่อ วัดป่าสุทธาราม โดยชาวบ้านจะไปทำบุญที่วัดใกล้บ้านของตัวเอง นอกจากนั้นก็จะมีการทำบุญตามเทศกาล

วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุเป็นวัฒนธรรมที่ไม่สามารถจับต้องสัมผัสได้ด้วยอวัยวะสัมผัสภายนอกหากแต่อาจสัมผัสด้วยความรู้สึกทางใจ ได้แก่ ประเพณีที่เกี่ยวกับศาสนาเป็นส่วนใหญ่ โดยมีวัดครองยุค (ธรรมยุติกนิกาย) เป็นสถานที่บำเพ็ญบุญกุศลของชาวบ้าน สำหรับวัฒนธรรมประเพณีที่ชาวบ้านถือปฏิบัติกันมาช้านานส่วนมากจะเป็นคือ ฮีตสิบสอง ครองสิบสี่ นอกจากนี้ยังมีประเพณีที่

เกี่ยวกับ วิถีชีวิต เช่น การกินคอง (แต่งงาน) งานบวช งานทำบุญแจกข้าว (ทำบุญให้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว) ประเพณีงานเลี้ยงปีเข้าพ้ออ้าใหญ่และงานบุญบั้งไฟ ประเพณีเผาข้าวหลาม

1) เดือนอ้ายบุญเข้ากรรม เป็นประเพณีการปลงอาบัติสังฆาติเสสของพระสงฆ์ที่เรียกว่าอยู่ปริวาสกรรม ซึ่งเป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติกันในเดือนอ้ายหรือเดือน 1 ทางจันทรคติ ชาวบ้านทั่วไปมีหน้าที่คอยรับใช้และสงเคราะห์ถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ที่อยู่ปริวาสกรรมเชื่อกันว่าได้อาณิสส์แรงโดยชาวบ้านจะหยุดงานสงเคราะห์พระสงฆ์นาน 6-8 วัน

2) เดือนยี่บุญคูณลานหรือบุญสู่ขวัญเล่าข้าวเมื่อทำไร่นาเสร็จจะนำข้าวเปลือกมากองไว้ที่ลานบ้าน นิมนต์พระสงฆ์มาฉันภัตตาหารบนกองข้าว พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์เสร็จแล้วเลี้ยงอาหารแก่ผู้มาร่วมพิธี ทุกครอบครัว ภายในหมู่บ้านจะหยุดเตรียมงาน 3-4 วัน

3) เดือนสามบุญข้าวจีในวันแรมสามค่ำเดือนสามทุกครอบครัวจะทำข้าวจีโดยปั้นข้าวเหนียวเป็นก้อนกลมขนาดเท่ากำมือโรยเกลือทาไข่ดิบนำไปปิ้งไฟจนสุกเหลือง แล้วนำไปต้กบาตรข้าวจีหรือถวายพระสงฆ์ ชาวบ้านจะหยุดงาน 1-2 วัน

4) เดือนสี่บุญพระเวส หรือบุญมหาชาติถือเป็นบุญใหญ่ของหมู่บ้านทุกครอบครัวจะช่วยจัดเตรียมงานที่วัดจะไปนอนเตรียมงาน 4-5 วัน

5) เดือนห้าบุญสงกรานต์เป็นงานบุญใหญ่ถือว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ของคนกลุ่มนี้เรียกงานบุญสงกรานต์อีกอย่างหนึ่งว่า บุญถ่วงสังขาร ตรงกับวันที่ 13 เมษายน ของทุกปี วันที่ 14 เป็นวันเนา วันที่ 15 เป็นวันเถลิงศก เดิมถือเอาวันที่ 13 เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่ชาวบ้านจะสงฆ์น้ำพระเป็นการแสดงความเคารพและคารวะพระพุทธรูปซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธเจ้า เสร็จพิธีการสงฆ์น้ำพระพุทธรูปแล้วจะอาราธนาพระภิกษุสามเณรทำพิธีลงสงฆ์น้ำ ในวันที่สองของงานเรียกว่า วันเนา ชาวบ้านทั้งจะพากันหยุดงานเรียกวันนี้ตามคำพื้นเมืองว่า มื้อพัก บางท้องถิ่นจะหยุดพักกันสามวัน ชาวบ้านจะไปแสดงการละเล่นพื้นเมืองต่างๆ และจะพากันไปทำพิธีรดน้ำดำหัวญาติผู้ใหญ่ของตน เป็นการแสดงความกตัญญูตเวทิตาและแสดงความเคารพต่อญาติผู้ใหญ่

6) เดือนหกบุญบั้งไฟ เป็นประเพณีที่จัดขึ้นเพื่อเคารพสักการะพระเสื้อเมือง พระทรงเมืองตลอดถึงอารักษ์หลักเมืองให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล บ้านเมืองอยู่ร่มเย็นเป็นสุขข้าวปลาอาหารบริบูรณ์จะจัดประเพณีบุญบั้งไฟครั้งครัดทุกๆ ปีหากไม่จัดงานบุญบั้งไฟเกรงจะเกิดเภทภัยต่างๆ เช่นฝนไม่ตก ข้าวในไม่สมบูรณ์ ประเพณีการทำบุญเดือนหก นอกจากการทำบุญบั้งไฟแล้วยังมีการทำบุญวันวิสาขบูชาคือวันเพ็ญเดือนหก มีการทำบุญตักบาตรถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ ฟังเทศน์และเวียนเทียน ประเพณีบุญบั้งไฟชาวบ้านจะหยุดงานเพื่อจัดทำบั้งไฟและพิธีงานบุญ 5-10 วัน

7) เดือนเจ็ดบุญเบิกบ้าน ประเพณีบุญเบิกบ้านเป็นการทำบุญเพื่อขำระล้างความไม่ดี เสนียดจัญไร ความมัวหมอง หรือเหตุเภทภัยต่างๆ ที่สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้คนในหมู่บ้าน เช่น เกิดคดีความ เกิดฟ้าผ่า เกิดโรคระบาดสัตว์เลี้ยงล้มตายเป็นต้น จึงต้องชำระเหตุเภทภัยที่เป็นอุปมงคลให้หมดสิ้นไปด้วยการทำบุญเบิกบ้านพิธีงานบุญเบิกบ้านมี 2 วัน วันแรกในตอนบ่ายชาวบ้านทุกครัวเรือนจะหาตะกร้าสำหรับใส่ทราย ขวดน้ำ ค้ายสายสิญจน์ ดอกไม้ ธูปเทียน ใส่ตะกร้านำไปวัดในตอนเย็นจะมีการเจริญพระพุทธมนต์โยงค้ายสายสิญจน์รอบตะกร้าของชาวบ้าน พระสงฆ์จะสวดคาถาในรัตนสูตร ส่วนประชาชนในหมู่บ้านทุกครัวเรือนจะช่วยกันทำความสะอาดบ้านเรือนและบริเวณหมู่บ้าน ถนนหนทาง วัดวาอารามให้สะอาดเรียบร้อยตอนเช้าของวันรุ่งขึ้นเป็นพิธีทำบุญตักบาตร ถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ที่มีการฟังเทศน์จากนั้นพระสงฆ์ 4 รูป จะทำพิธีสวดถอยตอนทำกระทงกาบกล้วย 4 อัน เย็บเป็นรูปสี่เหลี่ยมจตุรัสใส่ข้าวปลาอาหาร หมากพลู บุหรี่ ดอกไม้ ธูป เทียนโยงค้ายสายสิญจน์ให้พระสงฆ์ 4 รูปสวดถอยจนเสร็จแล้วจะสวดชะยะปริตตั้งประพรมน้ำพุทธมนต์ ที่ตะกร้าทรายของชาวบ้านเสร็จพิธีจะนำตะกร้าของตนกลับบ้าน นำทราย ไปโปรยให้ทั่วบริเวณบ้าน ใช้ค้ายสายสิญจน์จันรอบบ้าน และผูกข้อมือให้กับทุก ๆ คนในบ้าน ส่วนน้ำพระพุทธมนต์จะนำไปประพรมบนเรือนและผสมน้ำอาบ เป็นการป้องกันเสนียดจัญไรต่าง ๆ ชาวบ้านจะเกิดความมั่นใจในการประกอบกิจการเพราะได้กำลังใจจากประเพณีการทำบุญเบิกบ้าน ซึ่งเป็นประเพณีประจำเดือนเจ็ด (สงคราม ทองรีว สัมภาษณ์, 20 กันยายน 2555)

8) เดือนแปดบุญเข้าพรรษาเป็นประเพณีการทำบุญเนื่องในพุทธศาสนาโดยมากจะทำบุญเข้าพรรษากันในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 ซึ่งตรงกับวันอาสาฬหบูชา จะมีการทำบุญตักบาตรถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ ถวายเทียนจำนำพรรษาและถวายผ้าอาบน้ำฝน สาเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติให้พระสงฆ์หยุดพักในฤดูฝน หรือจำนำพรรษา ณ ที่ใดที่หนึ่งเมื่อครั้งพุทธกาลพระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ วัดเวฬุวันกลันทกะนิวาปสถานเมืองราชคฤห์มีพระสงฆ์ในพุทธศาสนาพวหนึ่งเรียกว่า “ฉัพพัคคีย์” เทียวจาริกไปทุกฤดูกาลไม่ได้หยุดพัก เมื่อคราวฝนตกประชาชนปลูกพืชและข้าวกล้าในนา ก็เหยียบย่ำข้าวกล้า และสัตว์เล็กสัตว์น้อยให้เกิดความเสียหาย ประชาชนพากันติเตียนเปรียบเทียบกับในฤดูฝนพวกเดียวิยปริพาชกเขายังหยุดพักกัน พระพุทธองค์ทรงทราบเรื่องจึงมีพุทธบัญญัติให้ภิกษุอยู่ประจำที่ในฤดูฝนเป็นเวลา 3 เดือน นับตั้งแต่แรม 1 ค่ำ เดือน 8 จนถึง ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ในระหว่างเข้าพรรษาห้ามไปพักค้างแรมอยู่ที่อื่นก็ขาดพรรษาจะต้องอาบัติบุญเข้าพรรษาชาวบ้านจะช่วยกันหล่อเทียนจำพรรษา ประดับตกแต่งให้สวยงาม ทำพิธีแห่ไปถวายติดตามด้วยขบวนพอรำ จึงนำเทียนไปถวายแด่พระสงฆ์ การถวายเทียนจำนำพรรษาถือเป็นการถวายแสงสว่างและให้แสงประทีปบูชาพระธรรมจะได้บุญอันสงส์แรง

9) เดือนเก้าบุญข้าวประดับดินเป็นประเพณีพื้นเมืองที่ปฏิบัติเป็นประจำทุกปีในวันแรม 14 ค่ำ เดือน 9 เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรดาญาติที่ล่วงลับไป ตลอดทั้งเปรต อสุรกาย แร้ง กา และสัตว์อื่นๆ ในวันแรม 13 ค่ำ เดือน 9 ชาวบ้านจะจัดเตรียมอาหารคาวหวานที่เป็นของแห้ง เช่น เนื้อ ปลา น้ำอ้อย น้ำตาล หมากพลู บุหรี่ เป็นต้น และที่ชาวบ้านขาดมิได้คือ ขนมจีน เล่ากันว่าเปรตมีรูปร่างผอมสูง ปากของเปรตโตเท่ารูเข็ม อาหารที่เปรต ชอบคือขนมจีน ชาวบ้านจะนำอาหารดังกล่าวห่อใบตองมัดด้วยตอกเป็นประสาธ ให้มีหางผูกติดกันเป็นสองข้างสำหรับห้อย บางคนทำเป็นกระทงใส่อาหาร พอเช้าตรู่ของวันแรม 14 ค่ำ เดือน 9 ชาวบ้านจะจัดเตรียมภัตตาหารสำหรับถวายพระสงฆ์ เมื่อไปถึงเขตวัดจะนำห่อข้าวประดับดินไปแขวนไว้ตามกิ่งไม้ ต้นไม้ พื้นดิน หรือรอบๆ พระอุโบสถจากนั้นจะทำบุญตักบาตรถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ พิงเทศน์ และกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลส่วนบุญไปให้ญาติที่ล่วงลับและถือเป็นประเพณีที่ต้องปฏิบัติเป็นประจำทุกปี

10) เดือนสิบบุญข้าวสากเป็นประเพณีทำบุญอุทิศส่วนบุญ ส่วนกุศลไปให้แก่ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว หรือเป็นการทำบุญให้แก่เปรต อสุรกาย อีกครั้งหนึ่งหลังจากการทำบุญข้าวประดับดินแล้ว 15 วัน กำหนดการทำบุญข้าวสากในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ของทุกปี เนื่องจากความเชื่อวาระนี้เป็นระยะที่ยมบาลปล่อยเปรตให้มาเยี่ยมบ้าน หรือถิ่นเดิมของตนเพื่อรับส่วนบุญส่วนกุศลที่ญาติจะอุทิศให้ลูกหลาน และญาติพี่น้องก็ยังเชื่อว่าญาติของตนที่ตายไปแล้วอาจไปเกิดในอบายภูมิที่อดยาก จึงทำบุญอุทิศไปให้เพื่อให้พ้นจากความทุกข์ทรมานในอบายภูมินั้น ในตอนเช้าจะจัดเตรียมภัตตาหารสำหรับถวายพระสงฆ์ ทุกครอบครัวจะจัดทำกะทอ (ตะกร้า) เล็กๆ ใส่เครื่องสังฆทาน ปิ้ง ปลา ห่อข้าว น้ำพริก แล้วนำไปวัด เสร็จพิธีทำบุญตักบาตรและถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ มรรคทายกจะจัดทำสลาก และหมายเลขผูกกับกะทอให้เจ้าของเขียนทำอธิษฐานใส่ขออุทิศส่วนบุญนี้ให้แก่ญาติของผู้เขียนที่ล่วงลับไปแล้วนำสลากไปถวายพระสงฆ์ ให้ครบทุกรูป มรรคทายกจะเปิดสลากอ่านรายชื่อเจ้าของกะทอ เจ้าของจะนำไปถวายพระภิกษุรูปนั้นๆ แล้วอ่านคำอธิษฐานกรวดน้ำอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่ญาติที่ล่วงลับไป แล้วนำกะทอไปวางไว้ตามกำแพงหรือที่ใดที่หนึ่งในบริเวณวัดจุดรูปเทียนบอกกล่าวญาติที่ล่วงลับให้มารับอาหารเหล่านี้

11) เดือนสิบเอ็ดบุญออกพรรษา วันออกพรรษาตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 เป็นวันสิ้นสุดการอยู่ประจำที่ของพระสงฆ์และเป็นวัน ปวารณา ตามพระวินัยบัญญัติซึ่งกำหนดให้พระสงฆ์ว่ากล่าวตักเตือนกันโดยไม่ต้องเกรงใจหรือโกรธกันจะรู้ว่าตนกระทำความผิดบกพร่องเกี่ยวกับวินัยอย่างไรการทำบุญในวันออกพรรษาของชาวน้ำหนาวจะจัดพิธีงานนี้รวม 3 วัน นับตั้งแต่วันออกพรรษาเป็นต้นไป มีการทำบุญตักบาตรถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ในตอนเช้า การจุดประทีปจะจุดไว้ตามหิ้งบูชา ยุงข้าว บันได ตามกำแพงวัดหรือรอบๆ พระอุโบสถบางแห่งใช้ภาชนะจุดประทีปแขวนไว้ตามกิ่งไม้แลดูสว่างไสวตลอดทั้ง 3 คืน

12) เดือนสิบสองบุญกฐินเป็นประเพณีการถวายผ้าไตรจีวร ให้แก่พระที่จำพรรษาครบไตรมาสซึ่งเป็นพุทธานุญาตพิเศษที่พระพุทธเจ้าทรงโปรดให้พระสงฆ์แสวงหาผ้าใหม่ได้เป็นเวลาประมาณ 1 เดือน นับตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ในวันพระวันยัมบุญญัตติ ห้ามพระสงฆ์ออกปากขอผ้าไตรจีวร หรือแสดงอาการของไตรจีวรเมื่อชาวบ้าน รู้ความจริงจึงจัดพิธีถวายผ้ากฐินแก่พระสงฆ์จะเห็นได้ว่าในพื้นที่อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จะมีประเพณี พิธีกรรมต่างๆ ที่ผู้คนแต่ละกลุ่มถือปฏิบัติอย่างหลากหลายและแตกต่างกันออกไป นอกจากนี้ยังมีประเพณีอื่นๆ ที่ชาวบ้านในเขตอำเภอเมืองหนองบัวลำภู ได้ปฏิบัติทั้งที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและสังคมส่วนรวม เช่น ประเพณีการบายสีสู่ขวัญ ประเพณีการบวชพระ ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีขึ้นบ้านใหม่ ประเพณีการเกิด ประเพณีการตาย การละเล่นต่างๆ ในเทศกาลสำคัญ เช่น การลงแขกปลูกข้าวไร่ ปลูกข้าวโพด เป็นต้น

2.2.10 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวอำเภองัวโป่ง

ข้อมูลตามหลักฐานทางเอกสารจากการสำรวจทางโบราณคดีของกรมศิลปากร หน่วยภาคเหนือ ที่มีอยู่ยืนยันว่า ชุมชนบ้านวังโป่ง เดิมเป็นป่าดงพงไพรอยู่ห่างไกลจากแหล่งชุมชนอื่นๆ มากไม่มีหมู่บ้านหรือชุมชน คงมีแต่เพียงพวกที่เข้ามาล่าสัตว์ ได้เข้ามาพบเห็นพื้นที่ก่อนที่จะเป็นหมู่บ้านวังโป่ง แต่ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของผืนดิน พืชพันธุ์ธัญญาหารและสัตว์ป่านานาชนิด ก่อนที่จะมาเป็นวังโป่งนั้น มีผู้เล่าสืบต่อ ๆ กันมาว่าเมื่อครั้งที่ชาวเวียงจันทน์แตกทัพ นายสุตจินดา แม่ทัพได้จับเอาเชลยศึกไป มีลาว เขมร ไล่ด้อนมาพักอยู่ที่เพชรบูรณ์ ในหมู่บ้านต่าง ๆ ที่ตำบลนายม อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ เป็นส่วนมากโดยให้หลวงโยธานิเทศน์ เป็นผู้ดูแล ต่อมาพวกเชลยไม่มีที่ทำมาหากิน หลวงโยธานิเทศน์ก็ขึ้นมาได้ว่าเคยรู้จักกับนายพรานป่าผู้หนึ่ง ชื่อนายพรานประดิษฐ์ คนบ้านยางหัวลม ตำบลนายม ซึ่งเป็นผู้รู้จักภูมิประเทศดี จึงได้ไปสอบถามดู นายพรานก็บอกว่า เคยได้พบที่แห่งหนึ่งซึ่งอยู่ห่างไกลจากมณฑลเพชรบูรณ์ ต้องข้ามเขาลงไปทางทิศตะวันตก ดังนั้นหลวงโยธานิเทศน์จึงเดินทางมาสำรวจดูภูมิประเทศพร้อมกับนายพรานประดิษฐ์ ด้วยตนเอง เมื่อสำรวจแล้วเห็นว่าพื้นที่ที่มีทำเลอุดมสมบูรณ์ เหมาะที่จะตั้งเป็นที่ทำมาหากิน จึงกลับไปชี้แจงให้กับราษฎรฟัง และสอบถามความสมัครใจว่าใครจะอพยพไปอยู่ที่แห่งใหม่ และต่อมาได้ออกเดินทางจากตำบลนายมออกเดินทางมาราว ๆ ร.ศ.120 (พ.ศ.2344) มีราษฎรมาด้วยทั้งหมดเกือบ 40 ครอบครัว โดยให้นายพรานประดิษฐ์เป็นผู้ควบคุมดูแลไป สมัยก่อนเรียกบ้านวังโป่งว่า บ้าน “วังดินโป่ง” ต่อมาได้ตัดคำว่า “ดิน” ออกคงเหลือแต่คำว่า “วังโป่ง”

จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2436 เมื่อได้มีการจัดตั้งมณฑลพิษณุโลกขึ้น บ้านวังโป่งจึงได้โอนไปขึ้นกับการปกครองอยู่กับเมืองพิษณุโลก ปี พ.ศ. 2438 ขึ้นการปกครองกับอำเภอนครป่าหมาก จังหวัดพิษณุโลก (ปัจจุบันนครป่าหมาก เปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอวังทอง) เมื่อ พ.ศ. 2460 กระทรวงมหาดไทยได้ยกฐานะตำบลชนแดน อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ ขึ้นเป็น กิ่งอำเภอชนแดน อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จึงได้ตัดเขตตำบลวังโป่งซึ่งขณะนั้นขึ้นกับอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก มาขึ้นกับกิ่งอำเภอชนแดน จนกระทั่งตำบลวังโป่ง และหมู่บ้านข้างเคียงมีจำนวนประชากรมากขึ้น มีการคมนาคมสะดวกขึ้นและมีความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจพอสมควร ประกอบกับระยะทางจากตัวอำเภอชนแดนมาตำบลวังโป่งค่อนข้างไกลและมีพื้นที่กว้างขวางเกินไป กระทรวงมหาดไทยจึงได้จัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอวังโป่ง เมื่อปี พ.ศ. 2526 ซึ่งมีอาคารที่ว่าการอำเภอชั่วคราวอยู่ในตลาดวังโป่ง

ในปี พ.ศ. 2531 ชุมชนบ้านวังโป่งได้รับการจัดตั้งเป็นหน่วยการบริหารท้องถิ่นรูปแบบสุขาภิบาลวังโป่ง และกิ่งอำเภอวังโป่งได้รับการยกฐานะขึ้นเป็น อำเภอวังโป่ง เมื่อปี พ.ศ. 2533

ปัจจุบัน ด้วยลักษณะภูมิประเทศที่ใกล้เคียงกับเทือกเขาใหญ่ร้อยละร้อยรายสลับกับ ที่ราบลุ่ม อันเป็นทำเลที่เหมาะสม สำหรับการตั้งถิ่นฐานและการเพาะปลูก จึงได้ดึงดูดผู้คนจากท้องถิ่นใกล้เคียงเข้ามาตั้งถิ่นฐานทำมาหากินในชุมชนแห่งนี้มากขึ้นเรื่อยๆ อาทิจากอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย อำเภอบางมูลนากและอำเภอเมืองจังหวัดพิจิตร โดยผู้คนจากท้องถิ่นดังกล่าวยังคงรักษาวัฒนธรรมและภาษาพูดไว้เช่นเดิม

วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ หมายถึง วัฒนธรรมที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นและแสดงออกในรูปของสิ่งของ สามารถจับต้องสัมผัสได้ ได้แก่ แหล่งโบราณคดี อำเภอวังโป่ง

วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุเป็นวัฒนธรรมที่ไม่สามารถจับต้องสัมผัสได้ด้วยอวัยวะสัมผัสภายนอกหากแต่อาจสัมผัสด้วยความรู้สึทางใจ ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีบุญบั้งไฟออกพรรษา ประเพณีเลี้ยงศาลเจ้าปู่วังกระดาศ

แหล่งโบราณคดี อำเภอวังโป่ง

เมื่อปี พ.ศ.2527 ชาวบ้านโนนตูม อำเภอวังโป่ง ได้พบโบราณวัตถุจากการไถที่ดินเพื่อทำไร่ มีลักษณะเป็นแผ่นหินกลม คล้ายบับน้ำอ้อย หรือแกนกำไลหิน เป็นจำนวนมาก จากหลักฐานที่พบ นักโบราณคดีกรมศิลปากร ได้สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคหินใหม่ ซึ่งมีอายุประมาณ 3,000-4,000 ปี

แหล่งโบราณคดีอำเภอวังโป่ง มีพื้นที่ติดต่อกันและพบ โบราณวัตถุหลายตำบล เช่น พบ ขวานหิน ที่บ้านวังหินซอง พบลิ่มหินที่บ้านวังทรายทอง พบขวานหิน ลีวหินที่บ้านวังสะพุง บ้านวัง หิน บ้านซำเปิบ แต่ที่พบมากและมีการสำรวจก็คือที่บ้านโนนตูม อำเภอวังโป่ง ซึ่งตั้งอยู่เชิงเขาของ เทือกเขาเพชรบูรณ์ มีลักษณะเป็นเนินดินน้อยใหญ่มากมาย และที่สำคัญมีแหล่งน้ำคือ คลองวังโป่ง มีเพิงผา และถ้ำ เหมาะสำหรับเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ในอดีต นอกจากพบหลักฐานตามถ้ำแล้ว ตามเนินดินที่มีลักษณะคล้ายดินลูกรังที่ได้ดินและผิวดิน พบขวานหินและแกนกำไลหิน กระจายอยู่ทั่วไป แหล่งที่พบ ได้แก่ ที่ไร่บริเวณใกล้บ้านของ นายเดช รองกลั่นและไธนาโยน วัง คีรี ถ้ำเขาขาด 3-5 ถ้ำ และ บริเวณวัดเกตุตามัคคีธรรม

หลักฐานที่พบได้แก่ งบอ้อยหรือแกนกำไลหิน เศษกำไลหินและกำไลหิน ลูกปัดหิน ขวาน หินขัด เครื่องมือสะเก็ดหิน ที่ทำจากหินชนวนและหินดินดาน เครื่องมือหินเจาะรูที่ทำมาจากหิน ทราย และเศษภาชนะเครื่องปั้นดินเผาหลายเชือกคาด ลวดขีด ลายเรขาคณิต

2.2.11 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวอำเภอกาฬสินธุ์

จากความขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์ทางการเมืองในประเทศไทย จึงทำให้เกิดสงครามก่อ การร้ายขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ.2508 โดยเฉพาะเขตพื้นที่รอยต่อ 3 จังหวัด คือ เพชรบูรณ์ พิษณุโลก และ เลย ซึ่งฝ่ายต่อต้านรัฐบาลพิจารณาแล้วเห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่เหมาะสม สภาพทั่วไปเป็นป่า เขาสลับซับซ้อนยากที่รัฐบาลจะปราบปรามได้โดยใช้เขาค้อเป็นศูนย์กลาง

ต่อมากองทัพบกได้มอบหมายให้กองทัพนาคที่ 3 รับผิดชอบในการต่อสู้กับผู้ก่อการร้าย คอมมิวนิสต์ โดยจัดตั้งกองบัญชาการผสม 394 ขึ้นที่สนามบินอำเภอลำสนัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อ วันที่ 25 ธันวาคม 2511 ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ตั้งของชุดควบคุมที่ 33 และได้ดำเนินการต่อสู้อย่าง ต่อเนื่องกันมาก โดยผ่านยุทธการที่สำคัญๆ รวม 13 ครั้ง เช่น ยุทธการภูเขาลำเนา ยุทธการรามสูร ยุทธการผาเมือง-เผด็จศึก 1-3 ยุทธการผาเมืองเกรียงไกร ฯลฯ เป็นต้น

เมื่อประมาณปี พ.ศ.2514-2515 กองทัพนาคที่ 3 ได้เริ่มสร้างถนนแยกจากสายพิษณุโลก- ลำสนัก ตรงบริเวณหลักกิโลเมตรที่ 100 บ้านแคมป์สนไปยังบ้านเล้าลือ และในปี พ.ศ.2517 ได้มี แนวความคิดที่จะลดความกดดันขัดขวางคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท) โดยสร้างถนนอีก หลายสายบ้านบ้านนางัว-สะเดาพง เพื่อเชื่อมกับถนนสายแรกที่บ้านสะเดาพง แต่ได้รับการ ขัดขวางต่อต้านอย่างรุนแรง จนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทั้งสองฝ่ายเป็นอย่างมาก

ในปี พ.ศ.2518 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมกองรบพิเศษ ค่ายสฤษดิ์เสนา จังหวัดพิษณุโลก และทรงมีพระราชดำริให้ใช้ “แผนยุทธศาสตร์พัฒนา” เพื่อยุติ

สถานการณ์สู้รบ โดยที่จะใช้พื้นที่สองข้างทางเป็นประโยชน์กับราษฎรทั่วไป มิใช่เฉพาะทหารเท่านั้น กองทัพภาคที่ 3 จึงได้จัดตั้งหมู่บ้านยุทธศาสตร์พัฒนาขึ้น โดยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวนหนึ่ง เป็นทุนในการก่อสร้างทางครั้งแรก โดยตั้งเป็น “กองอำนวยการโครงการพัฒนาลุ่มน้ำเซ็ก” โดยมีงานหลักคือการก่อสร้างทางลาดยางสาย พุ่งสมอ-เขาค้อ ตลอดสาย การฝึกรายยุทธอาสาสมัคร การจัดสรรที่ดินทำกินให้กับราษฎร การจัดหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร และเรียกโครงการนี้ว่า “โครงการพัฒนาลุ่มน้ำเซ็ก” ดำเนินการโดยเริ่มเมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ.2520 เป็นต้นมา

ต่อมากระทรวงมหาดไทย เล็งเห็นความสำคัญของบริเวณพื้นที่ดังกล่าว จึงได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทย จัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอเขาค้อ เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2527 โดยมีผลใช้บังคับวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ.2527 โดยรวมเอาพื้นที่ตำบลแคมป์สน จำนวน 12 หมู่บ้าน ต.พุ่งสมอ จำนวน 8 หมู่บ้าน ซึ่งแยกมาจากอำเภอหล่มสัก และพื้นที่ตำบลนางั่ว อำเภอเมือง อีก 3 หมู่บ้าน ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวทั้งหมดเป็นพื้นที่ โครงการตามพระราชดำริ โครงการพัฒนาลุ่มน้ำเซ็กเดิม จัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอเขาค้อ ขึ้นกับอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

สำหรับเหตุผลการจัดตั้งกิ่งอำเภอเขาค้อ มีอยู่ว่า เนื่องจากบริเวณที่ตั้งกิ่งอำเภออยู่ในบริเวณเขาค้อ สภาพพื้นที่ทางธรรมชาติเป็นภูเขาและมีดินค่อนข้างมาก และเหตุผลอีกประการหนึ่ง คือชื่อเขาค้อเป็นที่รู้จักทั่วไป ในฐานะเป็นพื้นที่ที่มีพลเรือน ดำรง ทหาร ได้พลีชีพเพื่อชาติไทย ในการกวาดล้างผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ อันเป็นวีรกรรมที่ทราบโดยทั่วกัน

กิ่งอำเภอเขาค้อ ได้มีความเจริญทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็วตลอดมา โดยเฉพาะในด้านการท่องเที่ยว เขาค้อได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญระดับประเทศ กระทรวงมหาดไทยจึงได้ตราพระราชกฤษฎีกายกฐานะกิ่งอำเภอเขาค้อ ขึ้นเป็นอำเภอเขาค้อ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่ม 108 ตอนที่ 107 ลงวันที่ 19 มิถุนายน 2534 โดยให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 19 กรกฎาคม 2534 เป็นต้นไป ทั้งนี้โดยมุ่งหมายที่จะให้อำเภอเขาค้อเป็นหน่วยงานของทางราชการที่จะอำนวยความสะดวกของรัฐบาลไปสู่ประชาชนได้กว้างขวาง รวดเร็วและมีประสิทธิภาพสามารถพัฒนาความเจริญทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา วัฒนธรรม และการท่องเที่ยวได้มากยิ่งขึ้น

วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ หมายถึง วัฒนธรรมที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นและแสดงออกในรูปของสิ่งของ สามารถจับต้องสัมผัสได้ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์หัตถกรรม ของที่ระลึกจากโรงไหม ผ้าทอ ผักตบถ

วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุเป็นวัฒนธรรมที่ไม่สามารถจับต้องสัมผัสได้ด้วยอวัยวะสัมผัสภายนอกหากแต่อาจสัมผัสด้วยความรู้สึกทางใจ ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแข่งเรือภูเขาบ้านมาตุลี

ประเพณีสงกรานต์

ประเพณีสงกรานต์ของชาวบ้านบ้านมาตุลี ตำบลหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ ในวันที่ 13 ชาวบ้านจะจัดทำบุญงานวันสงกรานต์ มีการรดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ และการขนทรายเข้าวัดก่อเจดีย์ทราย ซึ่งจะจัดงานที่วัดป่าไชยชุมพล (เสถียงแห่ง)

ประเพณีแข่งขันเรือภูเขาบ้านมาตุลี

ประมาณต้นเดือนธันวาคมของทุกปี ชาวบ้านมาตุลีจะมีประเพณีแข่งขันเรือในลำน้ำเข็กเรือที่แข่งจะมีจำนวน ฝายลำละ 5 คน ลำน้ำเข็กจะไหลผ่านหมู่บ้านในตำบลหนองแม่นา ดังนั้นนอกจากชาวบ้านมาตุลีแล้วจะมีเรือของหมู่บ้านอื่นในตำบลหนองแม่นาเข้าร่วมแข่งขันเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์กัน ถือเป็นประเพณีสืบต่อกันมาหลายสิบปีแล้ว

2.2.12 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวลาวพวน

สำหรับประวัติความเป็นมาของชาวลาวพวนที่อยู่ในจังหวัดเพชรบูรณ์นั้น โดยเฉพาะที่อำเภอหนองไผ่ อำเภอวังสามพัน และอำเภอวิเชียรบุรีนั้น ไม่สามารถหาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้แน่นอนว่าอพยพมาจากเมืองใดของลาวแน่ เพียงแต่ได้รับการบอกเล่าจากผู้อาวุโสภาษา และสอบถามผู้สูงอายุในอำเภอหนองไผ่ ส่วนมากเล่าว่า บรรพบุรุษของตนอพยพมาจากเวียงจันทน์ เมื่อครั้งกรุงเวียงจันทน์แตกประมาณ 200 ปีมาแล้ว และได้อพยพเข้ามาอยู่กระจัดกระจายในอำเภอหนองไผ่ อำเภอวังสามพัน และอำเภอวิเชียรบุรี แต่พระปลัดสมนึก มหาโยโส รองเจ้าอาวาสวัดตะเคียนทอง (อำเภอวิเชียรบุรี) เล่าว่าบรรพบุรุษของชาวลาวพวนที่นี้อพยพมาจากเมืองหลวงพระบางและเมืองเชียงขวาง เมื่อประมาณ 150 ปีมาแล้ว ในสมัยที่เจ้าอนุวงศ์ก่อการกบฏจึงถูกกองทัพของรัชกาลที่ 3 ไปปราบปราม และได้กวาดต้อนครอบครัวลาวพวนมาไว้ที่อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก และอำเภอศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี ต่อมาก็มีครอบครัวแตกแยกกันออกไปบริเวณใกล้เคียง ถึงแม้ว่าชาวลาวพวนจะอพยพมาจากประเทศลาว แต่ก็ยังรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของตนไว้เป็นอย่างดี มีความสามัคคีรักพวกพ้องของตน จะเห็นได้จากการที่ชาวลาวพวนมีการจัดงานไทย-พวน ขึ้นทุกปี เพื่อที่จะให้ชาวลาวพวนในท้องถิ่นต่างๆ ในประเทศไทยได้มารวมตัวกันพบปะสังสรรค์กันแสดงถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของพวนทั้งประเทศ อย่างไรก็ตาม ประวัติความเป็นมาของชาวลาวพวนที่

กล่าวมานั้น เป็นเพียงข้อมูลที่ได้จากผู้บอกภา ยังไม่มีเอกสารหรือหลักฐานใดๆ ที่แน่ชัดมาสนับสนุนในขณะนี้

ชาวลาวพวนที่อพยพมาอยู่ในอำเภอหนองไผ่ อำเภอบึงสามพัน และอำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ มีความเป็นอยู่และมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่น่าสนใจดังนี้

1) การทำมาหากิน เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่นา ดังนั้นอาชีพหลักของชาวลาวพวนกลุ่มนี้ คือ การทำนา อาชีพรองลงมาคือ การปลูกพืชผักสวนครัว นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงสัตว์อีกด้วย เช่น ไก่ เป็ด สุกร เป็นต้น โดยเลี้ยงไว้ขาย และเพื่อประกอบอาหาร ถ้ามีเวลาว่างก็จะไปจับปลาตามแหล่งน้ำต่างๆ เพื่อประกอบอาหาร ส่วนนอกฤดูเก็บเกี่ยวผู้ชายมักออกไปทำงานรับจ้างในตัวเมือง

2) ความเป็นอยู่ ชาวลาวพวนส่วนใหญ่มีธรรมาศัยไม่ตรีเป็นมิตรกับคนทั่วไป มีความโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่กันและกัน มีความสามัคคี รักพวกพ้องของตนเมื่อมีกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้านก็ให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี รักความก้าวหน้า และร่วมกันพัฒนาหมู่บ้านของตนจนได้รับรางวัลการประกวดหมู่บ้านดีเด่นของทางราชการ ชาวลาวพวนส่วนมากเป็นคนใจบุญสุนทาน มักไปทำบุญที่วัดกันเป็นประจำ และยังรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ไว้อย่างเหนียวแน่น

3. การแต่งกาย ถ้าเป็นผู้หญิงจะนุ่งผ้าถุง ใส่เสื้อคอกระเช้าอยู่กับบ้านเวลาออกไปทำงานนอกบ้านมักจะใส่เสื้อเชิ้ตแขนยาวสีดำหรือน้ำเงิน ถ้าเป็นผู้ชายอยู่กับบ้านจะนุ่งผ้าขาวม้าหรือกางเกงขาสั้น ไม่นิยมสวมเสื้อ เมื่อออกไปนอกบ้านจะนุ่งกางเกงขายาว ใส่เสื้อเชิ้ตแขนยาวสีดำหรือน้ำเงิน สำหรับเด็กก็ใส่เสื้อผ้าต่างๆ เช่นเดียวกับเด็กไทยทั่วไป ชาวลาวพวนนี้ไม่มีเครื่องแต่งกายหรือการแต่งตัวที่แสดงสัญลักษณ์ว่าเป็นลาวพวน สิ่งที่บอกได้ว่าเป็นลาวพวน ก็คือ สำเนียงภาษาที่พูดและความเชื่อบางอย่างเท่านั้น

4. ภาษาและวัฒนธรรม ชาวไทยเชื้อสายพวนในอำเภอหนองไผ่ อำเภอบึงสามพัน และอำเภอวิเชียรบุรีพูดได้ทั้งภาษาไทยและภาษาลาว จะใช้ภาษาลาวพวนในชีวิตประจำวันกับคนเชื้อสายลาวพวนด้วยกัน และใช้ภาษาไทยกับคนแปลกหน้าหรือคนที่ไม่ใช่เชื้อสายลาวพวน ภาษาพูดของชาวลาวพวน กับภาษาพูดของชาวไทยคล้ายคลึงกันมาก พอจะเข้าใจกันได้ไม่ยากนักนอกจากคำศัพท์จำนวนหนึ่ง ซึ่งเป็นศัพท์เฉพาะของลาวพวนเท่านั้นที่ต่างจากภาษาไทย ตัวอย่างเช่น ไปไหนมา ไปกะเลอมา ตอบ บ้านได้ บ้านเหนือ ซึ่งภาษาพวนจะแตกต่างกับไทยค่อนข้างเยอะ ตัวอย่างประโยค ยะเออคือ โหมโหมมาก ไปทำพิเรอมา คือ ไปทำธุระอะไรมา กินข้าวเช้า คือ กินนาย ตะวัน คือ ตะเวน กินข้าวเย็นคือ กินข้าวมือแสง มืออื่น คือ พรงุ่นนี้ มืออ้อ วันมะรืน

การใช้ภาษาปรับตัวให้เข้ากับคนที่พูดและสภาพแวดล้อมและถ้าไม่เข้าใจจะใช้ภาษาไทย กลางในการสื่อสารที่ถามเป็นมาของชาวพวน ย้ายมาจาก รัชกาลที่1 เมื่อก่อนคนพวนจะเป็นนักรบจากประเทศลาว โคนค้อนมาที่สุพรรณ ลพบุรี อำเภอศรีสัชน์ การแสดงของชาวพวนจะเหมือนกับ

ของชาวพรวนที่ประเทศลาว ทำอาชีพทำไร่ทำนา ในส่วนนี้ก็เป็นทหารในสมัยนั้น ก็ยังมี ประเพณีคำฟ้าใหญ่ๆก้อ ที่ลพบุรี พิจิตร อาหารประจำก้อคือ แกงนางหวาน หรือ แกงบอน ขนมหิน หรือข้าวปุ้น จะทำในงานสำคัญ งานบวช การเกิดการแต่งเหมือนชาวไทย

ส่วนภาษาเขียนของลาวพวน แต่เดิมใช้อักษรที่มีลักษณะอย่างอักษรไทยน้อยและอักษรธรรมอีสาน ซึ่งพบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปัจจุบันไม่มีผู้ใดจะศึกษาภาษาเขียนมากนัก จึงทำให้ภาษาเขียนเหล่านี้ปรากฏแต่ในสมุดข่อย และใบลานเท่านั้น เพราะชาวลาวพวนปัจจุบันใช้ภาษาเขียนของไทย

5. ศาสนา ชาวพวนที่ตำบลหนองแสงนี้ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และจะนับถือกันอย่างเคร่งครัด สังเกตได้จากชาวบ้านจะไปทำบุญและฟังเทศน์ที่วัดกันเป็นประจำทุกวันพระ และถ้าหากเป็นงานบุญในเทศกาลต่างๆ ชาวลาวพวนจะทำข้าวปลาอาหารไปถวายพระอย่างมากมายไม่ว่าจะสิ้นเปลืองสักเท่าใดก็ไม่เสียดาย

6. ความเชื่อ ชาวลาวพวนยังมีความเชื่อและนับถือผีอยู่ ทุกหมู่บ้านจะต้องมีศาลเจ้าที่เรียกกันว่า “ศาลตาปู่” ซึ่งถือกันว่าเป็นศาลเจ้าบ้านเจ้าเมือง ช่วยคุ้มครองให้ปลอดภัย มิให้เจ็บป่วย ดังนั้นทุกๆ ปี จะมีการเซ่นไหว้ศาลตาปู่กันในเดือนหก อันเป็นเดือนที่เริ่มขึ้นปีใหม่ และเป็นเดือนที่ชาวนาเริ่มออกไปทำไร่ทำนา การเลี้ยงตาปู่ก็เพื่อจะได้ขอพรอย่าให้ได้เจ็บป่วย มีกำลังใจในการทำงานอย่างแข็งขันนั่นเอง สำหรับเครื่องเซ่นไหว้ตาปู่นี้เรียกว่า “ข้าวหวาน” ก็จะนำข้าวมาคลุกกับน้ำตาล แล้วนำไปไหว้ที่ศาลตาปู่

7. ประเพณี ประเพณีต่างๆ ของชาวลาวพวนที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา มีดังนี้ คือ เดือนอ้าย บุญข้าวจี เดือนยี่ บุญข้าวหลาม เดือนสาม บุญคำฟ้า เดือนห้าน บุญสงกรานต์ เดือนหก บุญบายศรีเจ้าหัว เดือนแปด บุญเข้าพรรษา เดือนเก้า บุญห่อข้าว (สารทพวน) เดือนสิบ บุญข้าวสะ (สลากภัตต์) เดือนสิบเอ็ด บุญออกพรรษา (ตักบาตรเทโว) เดือนสิบสอง บุญข้าวเมา ในที่นี้จะกล่าวถึงประเพณีที่แตกต่างไปจากประเพณีของชาวไทยเผ่าอื่นๆ เท่านั้น

ประเพณีบุญข้าวจี วิธีการทำข้าวจีในสมัยก่อนจะนำข้าวเหนียวไปนึ่ง แล้วใส่ใ้มะพร้าวคลุกกับน้ำตาลที่คั่วเข้ากัน แล้วปั้นข้าวเหนียวเป็นก้อนกลมๆ ยาวๆ นำไปเสียบไม้ แล้วเอาไปจี่ (ย่างไฟ) แต่ในปัจจุบันนี้การทำข้าวจีจะแตกต่างจากสมัยก่อน คือ จะนึ่งข้าวเหนียวแล้วนำไปตำให้ละเอียด ปั้นเป็นก้อนกลมๆ แล้วยัดใ้มะพร้าวและคลุกน้ำตาลที่คั่วเข้ากัน นำไปชุบไข่ที่ตีไว้ แล้วนำไปทอดใ้้ำมันน้อยๆ เมื่อเสร็จแล้วจะนำข้าวจีนี้ไปใส่ขันที่มีข้าวสุก แล้วจึงนำเอาไปทำบุญที่วัด

ประเพณีข้าวหลาม ทำกันในเดือนยี่ ซึ่งเป็นเดือนที่มีข้าวเหนียวใหม่ ชาวลาวพวนจึงนำมาเผาข้าวหลามโดยนัดมาทำพร้อมๆ กันทุกบ้านในวันเดียวกัน และจะนำข้าวหลามนี้ไปทำบุญที่วัดในวันรุ่งขึ้น ทำให้มีข้าวหลามมากมายที่วัด พระท่านมักจะแบ่งปันไปถวายพระภิกษุและสามเณรที่วัด

อื่นๆ ด้วย วิธีนำข้าวหลามไปถวายที่วัดคือ จะนำข้าวหลามที่ปอกแล้วมาหั่นเป็นท่อนๆ ยาวพอประมาณนำไปใส่ขันที่มีข้าวสุกแล้วจึงนำไปตักบาตรที่วัด

ประเพณีบุญกำฟ้า “กำฟ้า” ตามความหมายในทางปฏิบัติ ได้แก่ การหยุดพักไม่ทำงาน คือ เมื่อถึงเดือน วัน และเวลากำฟ้า ชาวบ้านทุกคนจะพากันหยุดพักผ่อน ไม่ทำงานกันเลย สำหรับพวกเด็กเล็ก และหนุ่มสาวจะเล่นกันอย่างสนุกสนานตามวิธีการเล่นของท้องถิ่นนั้น เช่น เวลากลางคืนจะเล่นทรงเจ้าเข้าผีต่างๆ เช่น ผีนางสาก ผีนางดั่ง (กระด้าง) ผีนางหวิง (สวิง) ส่วนกลางวันก็จะเล่นไม้หีมกัน ประเพณีบุญกำฟ้าจะทำกันในเดือนสาม ออกสามค่ำ คือเมื่อได้ยिनฟ้าร้องแล้วก็จะหยุดทำงานทำการไป 3 วัน เมื่อครบ 3 วัน แล้วจึงจะออกไปทำงานได้ เหตุที่มีกำฟานี้เชื่อว่าเมื่อทำแล้วฟ้าจะไม่ผ่า เมื่อกำฟ้าครบ 3 วันแล้วก็มี การ “เสียแสง” โดยนำถ่านไฟที่ลุกแดงออกไปกลางทุ่งนา โดยพูดว่า “กำฟ้าก็แดง กำแสงก็แล้ว” แล้วนำน้ำราดไฟที่ถ่านให้ดับ

ประเพณีบุญห่อข้าว (สารทพวน) จะตรงกับวันสิ้นเดือน 9 วิธีทำ คือ ชาวบ้านจะนำข้าวปลาอาหาร เช่น ข้าวต้ม ข้าวปาด (ขนมตัด) พยาสารท (กระยาสารท) พร้อมทั้งหมากพลูเอาไปวางไว้หน้าโบสถ์ หรือตามใต้ต้นไม้รอบๆ โบสถ์ ในเวลาเช้ามืดก่อนรุ่งอรุณ เพื่อเป็นการเซ่นไหว้บรรพบุรุษ พอรุ่งเช้าก็จะนำเอาอาหารพร้อมทั้งกระยาสารทไปทำบุญที่วัด หลังจากทำพระฉันแล้วก็จะบังสุกุลให้กับปู่ ย่า ตา ยาย โดยจะเขียนชื่อญาติที่ตายไปแล้วลงในกระดาษ เมื่อพระทำพิธีเสร็จแล้วจึงนำกระดาษนั้นไปเผาชาวพวนถือว่าหากผู้ใดไม่ทำบุญห่อข้าวให้บรรพบุรุษ บรรพบุรุษจะอดยากจะสาปแช่งให้เจ็บป่วยมีอันเป็นไป ยากจน เพราะเป็นคนอกตัญญู

ประเพณีข้าวสะ (สลาภกัตต์) ทำกันในเดือน 10 แรม 15 ค่ำ วิธีทำคือจะจัดตะกร้า 1 ใบ ในตะกร้านั้นใส่ กล้วยดิบ มัน เผือก อ้อย ดอกไม้ธูปเทียน แล้วนำไปถวายพระที่วัดโดยไม่เจาะจงว่าจะถวายพระรูปใด จะใช้วิธีเขียนฉลากหมายเลขกำกับ แล้วใช้วิธีการจับฉลาก ถ้าพระรูปใดจับได้หมายเลขของเรา เราจึงนำตะกร้านั้นไปถวายพระรูปนั้น

ประเพณีบุญข้าวเมา ทำกันในเดือน 12 วิธีทำคือ นำข้าวเหนียวเปลือกไปคั่วไฟ แล้วนำไปตำด้วยครกกระเดื่อง นำไปคลุกมะพร้าว ห่อใส่ใบตอง และนำไปตักบาตรที่วัด

2.2.13 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวลาวเงี้ยว

ชาวลาวเงี้ยว เป็นชนกลุ่มน้อยที่ถูกกวาดต้อนมาจากอาณาจักรลาว เดิมมีถิ่นฐานอยู่ในเขตชนบทนานเมืองเวียงจันทน์ หากเป็นพวกที่อยู่ในเขตเมืองเวียงจันทน์จะเรียกว่า “ลาวเวียง” (จากคำบอกเล่าของ พ่อเผ่ายอด พรหมสโร)

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ กล่าวว่า บรรพบุรุษคนไทยเชื้อสายลาวอพยพเข้าสู่ประเทศไทย 3 ครั้งด้วยกัน และเนื่องมาจากสงครามทั้งสิ้น กล่าวคือ ครั้งแรกในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ครั้งที่ 2 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และครั้งที่ 3 สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า

เจ้าอยู่หัว และในครั้งที่ 3 นี้เกิดจากเจ้านวงศ์ก่อกบฏทำให้ชาวลาวในอาณาจักรเวียงจันทน์ และอาณาจักรหลวงพระบางถูกกวาดต้อนเข้ามาอยู่ตามหัวเมืองใกล้ๆ กรุงเทพมหานคร แล้วแยกย้ายกันไปอยู่ตามที่ต่างๆ เช่น สระบุรี ลพบุรี เมืองพนัสนิคม เมืองนครไชยศรี และเมืองสุพรรณบุรี

พ่อเผ่ายอด พรหมสโร อายุ 95 ปี เป็นผู้อาวุโสสูงสุดของหมู่บ้าน เป็นที่เคารพนับถือของชาวทองเอน และยังได้มีความรู้เรื่องความเป็นมาของลาวแก้ว ที่ตำบลทองเอน โดยปู่ของท่านซึ่งเป็นชาวลาวแก้วรุ่นแรกที่อพยพมาจากประเทศลาว ได้เล่าเรื่องเกี่ยวกับสงครามจันตองอพยพจากถิ่นฐานเดิมมาอยู่เมืองไทย นอกจากนี้พ่อเผ่ายอด ท่านเป็นผู้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดช่างจดช่างจำ ไม่เคยหลงลืม ท่านได้ถ่ายทอดเรื่องราวแก่ผู้เขียนพอสรุปได้ว่า ลาวแก้วที่ตำบลทองเอน มีถิ่นฐานเดิมอยู่ชนบทนอกเขตเมืองเวียงจันทน์ จึงเรียกว่า “แก้ว” หากอยู่ในเวียงจันทน์ เรียกว่า “พวกลาวเวียง” ลาวแก้วกลุ่มนี้ถูกกวาดต้อนมาในครั้งเจ้านวงศ์ก่อกบฏฝ่ายไทยคือ พระยาราชสุภาวดี เป็นแม่ทัพยกไปปราบ ได้ชัยชนะแล้วทำลายเมืองเวียงจันทน์เสีย พร้อมกับกวาดต้อนผู้คนมาเป็นเชลย และเพื่อป้องกันมิให้พวกลาวแข็งเมืองอีก พวกลาวถูกกวาดต้อนมาครั้งนั้นมีหลายกลุ่ม หลายสาย และหลายคราว ทอยกันเดินทางมาสู่ประเทศไทยแล้วแยกย้ายกันไปตามที่ต่างๆ เช่นที่ ลพบุรี สระบุรี ราชบุรี พสกลลาวแก้วในจังหวัดสิงห์บุรี ครั้งแรกมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ตำบลโพรงหาญเสื่อ บ้านสิงห์ (อยู่ในแถบวัดสาธุ อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี ในปัจจุบันนี้) ต่อมาบางส่วนก็อพยพแยกย้ายลงมาตามลำน้ำเจ้าพระยา ตั้งหลักแหล่งอยู่ที่อำเภอมโนรมบุรี แถบวัดม่วง วัดโพธิ์ศรี แล้วเลยย้ายมาอยู่ที่ตำบลบ่อไร่ อำเภอมโนรมบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ในปัจจุบันนี้ จากการสัมภาษณ์คนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านก็กล่าวตรงกันว่า บรรพบุรุษของตนถูกกวาดต้อนมาจากประเทศลาว บ้างก็ว่ามาจากเมืองเวียงจันทน์ บ้างก็ว่ามาจากเมืองหลวงพระบาง แต่ให้รายละเอียดได้ไม่มากนัก

ท่านพระครู ปลัด กัลป์ยานวัฒน์ (รด ถาวโร) จำพรรษา ณ วัดโพธิ์ศรี ตำบลบ่อไร่ อำเภอมโนรมบุรี ท่านได้เล่าประวัติของชาวลาวแก้วไว้ว่า “เดิมอยู่ตำบลพังคี่ แขวงเมืองหลวงพระบาง ประเทศลาว ประมาณ ปี พ.ศ. 2370 ลาวเวียงจันทน์ และลาวหลวงพระบาง เกิดกบฏต่อไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 โปรดให้ยกกองทัพไปปราบปรามหัวเมืองลาว สงบราบคาบ และกวาดต้อนมาด้วย คุณชายของผมนชื่อ แม่เผ่าแดง ซึ่งมีอายุถึง 100 ปี ได้เล่าให้ผลฟังว่า ครอบครัวชาวบ้านพังคี่ที่ถูกกวาดต้อนอพยพมาคราวนั้นมีหัวหน้าใหญ่ ชื่อพ่อเผ่าบักจา แม่ของแม่เผ่าแดง ซึ่งอพยพมาด้วยครั้งนั้นชื่อ แม่เผ่าขวด เวลานั้นอายุได้ 11 ขวบ เขาให้ถือกระบี่น้ำกับแบกคุ้นไฟอันหนึ่งเท่านั้น เดินทางรอนแรมมาประมาณ 2 เดือนเศษจึงถึงเมืองอินทร์บุรีนี้ มาเห็นที่ตรงนี้ทำเลดี เหมาะสมที่จะพักอาศัยเป็นที่ทำมาหากินต่อไป ครอบครัวพ่อบักจาจึงขอร้องหัวหน้าของไทยขอตั้งถิ่นฐานอยู่ ณ เมืองอินทร์บุรี ครอบครัวบักจาเขาตั้งที่พักที่บ้านบางกะปิ คือ วัดโพธิ์ศรีนี้ ส่วนครอบครัวอื่นเช่นครอบครัวเชียงจำปา ไปตั้งรกรากอยู่บ้านทองเอนบ้าง บ้านปลาไหลบ้าง บ้านสิงห์ อำเภอบางระจัน บัดนี้บ้าง”

คำบอกเล่านี้มีข้อมูลตรงกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ไทย ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ระหว่างปี พ.ศ. 2369–2370 เจ้านุวงศ์เป็นกบฏ จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้ยกทัพไปปราบถึง 2 ครั้ง เมื่อได้ชัยชนะก็ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ทำลายอาณาจักรเวียงจันทน์เสียเพื่อมิให้ตั้งตัวได้อีก จึงกวาดต้อนผู้คนมาไว้ตามหัวเมืองต่างๆ รอบๆ กรุงเทพฯ และทรงโปรดแจ้งให้รวมอาณาจักรเวียงจันทน์เข้ากับอาณาจักรสยาม

ดังนั้นชาวลาวแฉะยังคงเข้ามาอยู่เมืองไทยในช่วง พ.ศ. 2369–2370 นี้เอง เมื่อตรวจสอบระยะเวลาขึ้นไปก็ระหว่างจากปัจจุบัน 2–3 ชั่วอายุคน ซึ่งก็ใกล้เคียงกับคำบอกเล่าของพ่อเผ่ายอดพรหมสโร พระครูปลัด กัลป์วัฒนวิทย์ และผู้สูงอายุชาวลาวแฉะที่บอกว่าบรรพบุรุษของตนมาอยู่ครั้งรุ่นปู่ และรุ่นทวด

ส่วนถิ่นฐานเดิมของชาวลาวแฉะนั้น เดิมอยู่ในนครหลวงพระบาง หรือเมืองเวียงจันทน์นั้นยังไม่ทราบแน่นอน อย่างไรก็ตามเรื่องถิ่นฐานเดิมของชาวลาวแฉะในงานวิจัยนี้ ยังไม่ยุติหากต่อไปมีหลักฐานและข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ข้อสันนิษฐานของผู้วิจัยก็อาจเปลี่ยนแปลงได้

การประกอบอาชีพ อาชีพของชาวลาวแฉะในตำบลทองเอนคือ ทำนา รองลงมา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ ปลูกผัก ค้าขาย ขามว่างจากฤดูกาลทำนาจะเย็บจอบ ซึ่งการเย็บจอบเป็นอุตสาหกรรมภายในครอบครัวที่สำคัญ

ศาสนา ความเชื่อ ประเพณี ชาวลาวแฉะ นับถือศาสนาพุทธ มีความเชื่อในเรื่องบุญ-กรรม นอกจากนี้ยังเชื่อเรื่อง ผีสงฆ์ ผีบรรพบุรุษ ผีบ้านผีเรือน พระภูมิเจ้าที่ แม่โพสพ เป็นต้น

ประเพณีต่างๆของชาวลาวแฉะ คล้ายกับคนไทยทั่วไป กล่าวคือ งานเทศกาลต่างๆ เช่น วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา วันสารท มีการเล่น และทำบุญตักบาตร สำหรับวันสารทชาวลาวแฉะทำบุญสารท 2 ครั้ง ในกลางเดือนสิบ ทำบุญ “สารทลาว” เชื่อว่าประเพณีสืบเนื่องมาจากเมืองลาว และสิ้นเดือนสิบทำบุญ “สารทไทย” อีกครั้งหนึ่ง ขนบที่สำคัญในวันสารท คือ กระยาสารท

การดำเนินชีวิตของลาวแฉะที่ตำบลทองเอน เป็นไปอย่างง่ายๆ และสงบ พอถึงวันพระชาวบ้านจะทำบุญตักบาตร หากเป็นเทศกาลเข้าพรรษา ผู้เฒ่าผู้แก่ก็รักษาอุโบสถศีล คนในหมู่บ้านมีความรู้สึกเป็นพี่น้องกันหมด เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันอย่างยิ่ง

การแต่งกาย ชายนุ่งกางเกงขาก๊วย สีดำ เสื้อแขนยาว มีผ้าขาวม้าคาดพุงหญิงทั่วไปนุ่งผ้าซิ่น เมื่ออายุ 40 – 50 ปีขึ้นไปนุ่งโจงกระเบน ใส่เสื้อคอกระเช้า หรือเสื้อมีแขน

2.2.14 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวลาวครั้ง

ในการศึกษาพบว่าความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ การนับถือเทวดาและภูติผีต่างๆ ยังคงมีอิทธิพลอยู่เหนือความคิดของชาวลาวครั้งเป็นส่วนใหญ่ คนลาวครั้งนับถือผีประจำหมู่บ้าน 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายเทวดาและฝ่ายเจ้านาย ศาลของผีแต่ละฝ่ายนั้น ตั้งอยู่ในบริเวณที่ร่มรื่นและเต็มไปด้วยต้นไม้ใหญ่ ห่างจากบริเวณตัวหมู่บ้านอันเป็นที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน การบูชาผีทั้งสองฝ่าย จะกระทำเป็น

ประจำปีในเดือน 7 หรือเดือนมิถุนายนของทุกปี ในพิธีบูชานั้นชาวบ้านจะนำเครื่องเซ่นไหว้มากันอย่างมากมาย เพื่อบูชาผีของแต่ละฝ่าย โดยฝ่ายผีเจ้านายจะทำพิธีและจัดเลี้ยงก่อน หลังจากนั้นฝ่ายนับถือผีเทวดาจึงจัดงานเลี้ยงของตน การจัดงานเลี้ยงนั้น เมื่อทำพิธีเซ่นไหว้ผีของตนเสร็จแล้ว จะนำอาหารมาเลี้ยงกันในหมู่ชาวบ้านที่มาร่วมงาน มีการดื่มสุราและร้องรำทำเพลงกันอย่างสนุกสนาน จึงเป็นโอกาสที่สำคัญอันหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านเกือบทั้งหมู่บ้านได้มากระทำกิจกรรมร่วมกัน มีความคิดและเป้าหมายร่วมกัน ความเชื่อจึงเป็นสิ่งที่สามารถสร้างพลังอันเหนียวแน่น ภายในชุมชนบ้านโคกได้ส่วนหนึ่ง

สำหรับความเชื่อเรื่องผีเทวดาและผีเจ้านายนั้น ในส่วนของผีเทวดานั้นมีความเชื่อกันว่า นายกองแดง ซึ่งเป็นหัวหน้ากลุ่มอพยพของลาวครั้งในอดีต ได้มีการนำกลุ่มลาวครั้งอพยพโยกย้ายไปที่ต่างๆ ในสมัยนั้น ลาวครั้งยังไม่ได้อยู่เป็นหลักแหล่งในที่ใด นายกองแดงเป็นผู้อัญเชิญผีเทวดาจากศาลเทวดาใหญ่ที่อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ให้มาอยู่ที่ศาลที่สร้างไว้ที่บ้านนายกองแดง ในบริเวณหมู่บ้านแห่งนี้ เพราะเชื่อว่าวิญญาณของเทวดาที่เคยคุ้มครองรักษาบ้านเมืองของตนมาตั้งแต่สมัยที่ยังอยู่หลวงพระบาง ยังคงปกป้องตนและชาวลาวครั้งทั้งหลายอยู่ การติดต่อกับวิญญาณและการเลี้ยงผีนี้ จะเป็นหน้าที่ของบุคคลเพียงคนเดียว เรียกว่า “คนต้น” เป็นตำแหน่งที่ตกทอดสืบทอดกันมา ตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย มาสู่ลูกหลานในสายตระกูลเดียวกัน

ส่วนความเชื่อในผีเจ้านาย ชาวบ้านส่วนหนึ่งลงความเห็นว่าเป็นผีของเจ้าขุนมูลนายหรือกษัตริย์ราชวงศ์ที่เคยปกครองเมืองหลวงมาตั้งแต่อดีต บ้างก็ว่าเป็นวิญญาณของนายทัพกองแดงที่เป็นผู้นำชาวบ้าน แต่มีหลายคนให้ความเห็นว่าผีเจ้านายคือวิญญาณผีปู่ย่าตายายของพวกเขาเอง ซึ่งนับถือกันมาช้านานจนจำชื่อไม่ได้ ตำแหน่งของผู้ทำหน้าที่เลี้ยงผีเจ้านาย เรียกว่า “กวน” เป็นความที่ชาวบ้านให้ความเคารพเชื่อฟังเป็นอย่างมากในอดีตนั้น มีความสำคัญเท่าๆ กับตำแหน่งกำนันในปัจจุบัน

ในพิธีแต่งงานของลาวครั้ง จะต้องทำพิธีบูชาผีเทวดา โดยใช้ผ้าขาวม้า 1 ผืน เงิน 4 บาท ข้าวต้มมัดไม่มีไส้ กล้วย กลี๋ย มะพร้าว เทียน ข้าวสุกโรยน้ำตาล ดอกไม้และสุรา 1 ขวด สำหรับชายหญิงที่แอบได้เสียกัน หรือพากันหนีแล้วกลับมา จะต้องทำพิธีเสียผีที่บ้านของฝ่ายหญิง โดยการเซ่นไหว้ผีเจ้านายด้วยเหล้า 8 ไห ไก่ 8 ตัว นำไปมาที่ศาลเจ้านายให้เลือดไก่หยดลงบนท่าบูชาเจ้านายเป็นต้น (สมศักดิ์. 2530 : 41 - 42)

ปัจจุบันความเชื่อเกี่ยวกับผีเทวดา และผีเจ้านายนั้นได้เจือจาง กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการเซ่นไหว้ต่างๆ มีความเคร่งครัดน้อยลง เด็กๆ และคนรุ่นใหม่จะไม่มี ความเชื่อในเรื่องนี้เลย อย่างไรก็ตาม ประเพณีการเซ่นไหว้ก็ยังคงกระทำกันเป็นประจำทุกปีตราบเท่าทุกวันนี้

ในด้านศาสนานั้น มีเรื่องเล่าว่า ได้มีพระสงฆ์ในศาสนาพุทธรูปหนึ่ง ชื่อว่า หลวงดาสี ได้เข้ามาพำนักที่สำนักสงฆ์หนองตาสาม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2505 สำนักสงฆ์นี้ได้รับการพัฒนาขึ้น

เรื่อยๆ และได้รับการพระราชทานวิสุงคามสีมาให้เป็นวัดตามระเบียบของกรมศาสนา มีชื่อว่า “วัดหนองดาสาม” ตั้งอยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นหมู่ที่ 4 ตำบลอุทอง วัดนี้เป็นวัดที่มีชาวบ้านจากหมู่ที่ 3 บ้านโคก หมู่ที่ 4 บ้านหนองดาสาม หมู่ที่ 7 บ้านท่าม้า หมู่ที่ 8 บ้านหนองเสือ มาทำบุญกันเป็นประจำ แต่จะมีผู้คนจากบ้านโคก มากันอย่างหนาแน่นและบ่อยครั้งที่สุดโดยเฉพาะอย่างยิ่งทุกๆ วันพระ จะพบว่าชาวบ้านโคกจะนั่งรถบัสค้อพกันไปคราวละ 2 – 3 คัน บ้างก็นั่งซ้อนรถมอเตอร์ไซด์พากันไปวัด เพื่อตักบาตร นำอาหารไปเลี้ยงพระ ฟังพระสวดมนต์และฟังเทศน์กันอยู่เสมอ วัดจึงเป็นจุดรวมที่ดึงดูดคนจากต่างหมู่บ้าน ให้ได้มาติดต่อกันทำกิจกรรมทางศาสนาด้วยกัน วัดหนองดาสาม นอกจากเป็นวัดของหมู่บ้านโคกแล้ว ยังเป็นวัดของบ้านอื่นอีกหลายหมู่บ้าน นับเป็นศูนย์กลางการปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาและประเพณีต่างๆ ทั้งยังเป็นสถานที่พุดคุย สังสรรค์ และแลกเปลี่ยนข่าวสารกันระหว่างชาวบ้านและวัด ยังเปรียบเสมือนเป็นที่บำบัดทางจิตใจ เมื่อชาวบ้านคนใดเกิดความทุกข์ ร้อนใจ วิตกกังวล เมื่อพบกับความไม่สมหวังในชีวิตในด้านใดด้านหนึ่ง ก็จะไปพุดคุยกับพระสงฆ์ พระจะปลอบโยนโดยใช้หลักธรรมสั่งสอนก็สามารถผ่อนคลายความเครียดและความวิตกกังวลได้บ้าง พระภิกษุบางรูปมีความเชี่ยวชาญทางโหราศาสตร์ สามารถดูฤกษ์ยาม สะเดาะเคราะห์ และต่อชะตาอายุ นอกจากนั้นวัดยังเป็นแหล่งที่ให้ความสนุกสนานบันเทิงต่างๆ เมื่อมีการจัดงานตามเทศกาลขึ้น เช่น มหกรรม การฉายภาพยนตร์ หมอลำ ลิเกลาว วงดนตรีลูกทุ่ง ซิงช้า ม้าหมุน รถชิง ยิงปืนอัดลม ฯลฯ ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ในบ้านโคกและหมู่บ้านใกล้เคียงนิยมมาเที่ยวที่วัด เมื่อมีการจัดงานเทศกาลเช่นนี้ในความคิดของชาวบ้านแล้ว วัดถือเป็นแหล่งรวมบุญกุศลต่าง ชาวบ้านมักสละทรัพย์ แรงกายแรงใจ เพื่อช่วยกิจกรรมใดๆ ของวัด เช่น การสร้างโบสถ์ ศาลา กุฏิ สงฆ์ ผู้คนในหมู่บ้านหรือชุมชน อาจมาช่วยกันเป็นแรงงานให้วัด อีกทั้งถวายในรูปแบบของเงินทอง หรือข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ แก้ววัด เช่น ผ้าจีวร สบง ร่ม รองเท้า หมอนที่นอน ผ้าห่มและยารักษาโรคต่างๆ เป็นต้น ในคราวที่ชาวบ้านประกอบพิธีกรรมเนื่องด้วยชีวิตหากขาดอุปกรณ์ใดๆ ชาวบ้านจะสามารถหยิบยืมจากวัดไปใช้ได้ เพราะถือว่าเป็นสมบัติส่วนกลางของชุมชน

พระที่จำพรรษาอยู่ที่วัดจะมีบทบาทเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางศาสนา ทั้งที่จัดขึ้นภายในวัด และในพิธีกรรมเนื่องด้วยชีวิตที่จัดขึ้นตามบ้านต่างๆ ในชุมชน เช่น งานบวช งานแต่งงาน และงานศพ จะต้องมีการนิมนต์พระให้ไปสวดพระพุทธรูป ประกอบในพิธีกรรมนั้นด้วย

กิจกรรมที่ทางวัดจัดขึ้นตามประเพณีทางพุทธศาสนา นอกจากการทำบุญใส่บาตรในวันพระ มีเป็นประจำทุกปีดังนี้

งานบุญประจำปี

เป็นงานที่ชาวบ้านในหมู่บ้านต่างๆ ร่วมกันจัดขึ้นเพื่อหารายได้เข้าวัด การจัดงานนี้จะจัดขึ้นใน 1 วัน หรือช่วงเวลาใด ขึ้นอยู่กับกรรมกรวัดจากหมู่บ้านทั้งหลายมาประชุมปรึกษาหารือร่วมกับเจ้าอาวาส และพระชั้นผู้ใหญ่ แล้วลงความเห็นร่วมกัน งานนี้มีกนิยมจัดขึ้นในเดือนมีนาคมหรือ

เมษายน อันเป็นช่วงเวลาที่บ้านเสร็จสิ้นจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตและขายผลผลิตได้เรียบร้อยแล้ว เมื่อได้เงินมาจะทพญอุทิศส่วนกุศลให้กับญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว นอกจากมีการทำบุญตามประเพณีแล้ว ในช่วงเวลากลางคืนมีการจัดเป็นงานฉลอง มีมหรสพสมโภช เช่น ภาพยนตร์ ดนตรี ลิเก หมอลำ และมีเครื่องเล่นสำหรับเด็ก เช่น ชิงช้า ม้าหมุน ปาเป้า ฯลฯ

งานสงกรานต์

งานนี้มีการฉลองกันอย่างสนุกสนาน ถือเป็นเทศกาลที่สำคัญที่สุดของชาวลาวครั้ง วันสงกรานต์มีชื่อเฉพาะวันที่ 13 เมษายน แต่วันสงกรานต์ของชาวลาวครั้ง จะกินเวลานานถึง 15 วัน เป็นช่วงเวลาที่เล่นกันอย่างสนุกสนานเฮฮา ทั้งผู้ใหญ่ หนุ่มสาว และเด็กๆ ส่วนผู้ที่ออกไปทำงานนอกชุมชน และอยู่ในที่ห่างไกลเท่าไรก็ตาม มักพยายามกลับมายังบ้านโคกให้ทันงานเทศกาลนี้ ถือว่าเป็นประเพณีที่สำคัญที่สุดงานหนึ่งของลาวครั้ง ในระหว่างวันที่ 13 – 15 เมษายน ชาวบ้านจะไปทำบุญตักบาตรที่วัด และมีการสรงน้ำพระพุทธรูปและพระสงฆ์ มีการแห่ธง โดยชาวบ้านร่วมกันสละทรัพย์ นำมาเสียบไม้ปักต้นไผ่ที่มีธงอยู่ข้างบน ให้ได้เงินมากที่สุด จะแสดงถึงความสามัคคีของชาวบ้าน แล้วนำไปถวายพระ และรดน้ำอวยพรผู้เฒ่าผู้แก่ รวมทั้งมีการสาดน้ำกันอย่างสนุกสนาน ซึ่งจะมีคนจากบ้านโคก และหมู่บ้านอื่นๆ มาเล่นกันทั้งวัดและในบ้านโคกเอง

งานวันเข้าพรรษา

ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 7 วันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ตอนเช้าชาวบ้านจะไปทำบุญตักบาตรที่วัด พึ่งเทศน์ ในตอนค่ำจะมีการเวียนเทียน และในวันรุ่งขึ้น ผู้เฒ่าผู้แก่จะไปถืออุโบสถศีลที่วัด โดยจะนุ่งขาวห่มขาว บางคนสวมเสื้อผ้าสีสันตามปกติ แต่มีผ้าสไบสีขาวห่มไปถือศีลที่วัดด้วยการทำเช่นนี้ ทุกวันพระ ตลอดระยะเวลา 3 เดือนของการเข้าพรรษา

งานวันสารท

เป็นวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 อยู่ในช่วงเดือนกันยายนถึงตุลาคม โดยชาวบ้านจะกว่นข้าวกระยาสารท แล้วนำไปทำบุญที่วัดเพื่ออุทิศให้ปู่ย่าตายาย และญาติพี่น้องที่ตายไปแล้ว

งานวันออกพรรษา

ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 (เดือนตุลาคม) มีการทำบุญตักบาตรเทโว

งานกฐิน

ในช่วงเดือน 12 (เดือนพฤศจิกายน) ชาวบ้านจะนำข้าวของเครื่องใช้สำหรับพระภิกษุไปถวายพระ ได้แก่ ผ้าจีวร สบง ผ้าอาบ หมอนเสื้อ ยารักษาโรค ข้าวสาร เงิน ฯลฯ ตอนกลางคืนมักมีงานมหรสพฉลองกฐิน บางปีมีการรับกฐินที่มาจากชุมชนภายนอกอีกด้วย

ความเชื่อในศาสนาได้สะท้อนออกถึงความประเพณีของชาวบ้านที่มีต่อกัน ในเรื่องของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ความเมตตากรุณา ความซื่อสัตย์สุจริต ความรักใคร่ปรองดองกัน ความเชื่อทาง

ศาสนาเกี่ยวกับบุญบาปได้ครอบงำพฤติกรรมของชาวบ้านให้ดำเนินไปด้วยความสงบสุขราบรื่นเป็นส่วนใหญ่ ยิ่งกว่านั้นวัดและชุมชนกับความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันมาตลอด ก่อให้เกิดอุดมการณ์ทางสังคมอันเหนียวแน่น ในวิถีชีวิตชาวบ้าน โลก

2.2.17 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวนบ

ขนบธรรมเนียมของชาวนบที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะที่แตกต่างจากคนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ อย่างเด่นชัด คือ การแต่งกาย ชาวนบไม่รู้วิธีการทอผ้าขึ้นเอง ในอดีตต้องหาของปอกหรือนำผลผลิตในไร่ที่เหลือกินไปแลกผ้ามาจากคนไทยคนลาวในที่ราบ แล้วนำเอาผ้ามาทำเป็นเครื่องนุ่งห่ม แต่ก่อนผู้ชายชาวนบมักนุ่งกางเกงแบบไทยหรือไม่ก็โจงกระเบนแบบเขมร ไม่สวมเสื้อ ผู้หญิงชาวนบจะแต่งกายแตกต่างจากคนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นอย่างเด่นชัดคือ จะนุ่งผ้าผืนสีสด เช่น สีแดง หรือแดงเข้ม หรือน้ำเงินเข้ม ลักษณะผ้าเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า พันอ้อมร่าง แล้วหนีบชายไว้ด้านข้างทำเป็นกึ่งพกโตๆ สวมเสื้อที่เรียกว่าเสื้อเก๊ะ สีนํ้าเงินเข้มหรือสีดำ แขนสั้นกุดปักกุ้น รอบแขนและรอบคอเสื้อด้วยด้ายสีแดงหรือสีอื่น คอเสื้อด้านหลังจะมักเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสแล้วปล่อยเศษด้ายเส้นยาว ๆ ทิ้งไว้ประมาณ 3-4 เส้น ซึ่งจะใช้เฉพาะในงานพิธี ปัจจุบันมีแต่ชาวนบที่เป็นผู้หญิงวัยกลางคนขึ้นไปเท่านั้นที่ยังแต่งกายด้วยผ้าผืนและ เสื้อเก๊ะอยู่ ชาวนบวันรุ่นและเด็กจะซื้อเสื้อผ้ามารจากตลาดและแต่งเหมือนคนไทยคนลาวในบริเวณใกล้เคียง

เครื่องประดับของชาวนบ นิยมเครื่องเงิน เช่น สายสร้อย กำไล และต่างหู ต่างหูของชาวนบมีทั้งต่างหูที่ทำด้วยเงินและต่างหูกระจก แต่ก่อนหญิงชาวนบนิยมเจาะใบหูเป็นรูกว้าง ๆ ใช้ใบลานกลม ๆ ใส่รูหูไว้แล้วเอากระจกอุดรูใบลาน เพื่อให้มีแสงแวววาว มักจะใช้แต่งในงานบุญ คนแต่งหันหน้าไปทางไหนแสงกระจกจะสะท้อนไปทางนั้นเป็นสัญญาณให้ชายหญิงที่ถูกมองบ่อย ๆ รู้ตัวว่ามีคนสนใจ ชาวนบที่ยังไม่แต่งงานจะใช้กระจกนกระจก

ชาวนบรู้จักใช้เปลือกไม้ในปามาทำรองเท้า คือ เปลือกกระโดน เพื่อป้องกันหนาม หือของมีคมในเวลาเดินทาง แต่ปัจจุบันไม่มีการทำรองเท้าจากเปลือกไม้อีกแล้วรองเท้าที่ใส่อยู่เป็นรองเท้าที่ซื้อจากตลาด

ประเพณีการเกิด

การคลอดบุตรของชาวนบอาศัยหมอด่าแย ชาวนบที่จำกันต่อ ๆ มา เวลาทำคลอดหมอจะใช้น้ำมันทามือคลำท้อง เมื่อทารกคลอดก็จะใช้ผิวไม้ไผ่ลนไฟตัดสายรก การฝึกรกส่วมากจะฝึงที่ข้างบันไดและก่อไฟบนหลุมที่ฝึกรกเด็ก ถ้ารกไม่ออกก็จะใช้หมอนหนุนหลังแม่ แล้วตีหมอน 3 ครั้งเพื่อให้รกออก ถ้าไม่ออกก็ถือว่าผีทำ ต้องบนบานผีปู่ย่าตายายและหาหมอเวทมนต์มาเสกเป่าให้รกออก

เด็กที่คลอดจะนอนในกระดังที่มีใบตองปูรองอยู่ มีเครื่องเส้นผีทำขวัญเด็ก เช่น กระจก ข้าวสาร 1 ชัน กลวนกันแหล่ไม้หอมมากพูน 1 กำ เงิน 10 สลึง เต้าปูน 1 ลูก ด้านขาว 1 ม้วนกำไลทองเหลือง 1 วง การตั้งชื่อเด็กจะใช้อาวุโสที่มีอายุมากที่สุดตั้งให้ เพื่อเด็กจะได้อายุยืน ผู้ชายมักชื่อกล้องกับแม่ ผู้หญิงมักชื่อกล้องกับพ่อ ปัจจุบันมีชื่อภาขาวบนน้อย (บางครอบครัวตั้งชื่อลูกตามศิลาป็นหมอเพลงที่ตนชื่นชอบ)

แม่ที่คลอดจะอยู่ไฟ ประมาณ 7 วัน ช่วงนี้จะกินข้าวต้มกะเกลือ ซึ่งปัจจุบันจะมีคนที่คลิดในหมู่บ้าน ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งจะไปคลิดที่สถานีอนามัยประจำตำบลก็จะไม่มีการอยู่ไฟ

ประเพณีการโกนจุก

เด็กชาวบ้านไว้ผมจุกเรียกว่า โขงโปย หรือ ขวกโปย เวลาโกนจุกไม่มีพิธีกรรมอะไร เขาจะโกนตอนอายุ 11-12 โดยมากมักโกนตอนกลางคืน เดือนสุญ คือคนที่เกินจันทรุปราคา

ประเพณีงานศพ

เมื่อมีคนตายในบ้านเขาจะไม่เอาศพลงทางบันไดบ้าน เพราะถือว่าผีจะแรงหรือดูเขาจะเอาศพออกทางข้างบ้านโดย รื้อฝาบ้านออก เวลานั้นไปฝันจะใช้ฟากไม้ไผ่ห่อศพใช้เถาวัลย์มัด 3 แห่ง คือตรงด้านหัว ตรงกลางและตรงเท้า แล้วหามไปฝังในป่าช้าเวลาฝังจะขุดหลุมลึกพอประมาณ ไรยหนามแล้วอธิฐาน “ให้คนตายไปเกิดในที่ดีสิสุขให้มีปัญญาเจ็บแหลม ถ้าบวชเรียนก็ให้เป็นอาจารย์ใหญ่” แล้วเอาใบไม้ลงเอาศพลงหลุม โดยคว่ำหน้าหันหัวไปทางทิศตะวันตก เอาดินกลบชั้นหนึ่งแล้วเอาท่อนไม้วางสะกดศพข้าวสารฝากศพไว้กับนางธรณี แล้วว่าข้าวสารงอกค่อยปล่อยผีออก เอากลบอีชั้นหนึ่งเอาหนามสะ หากเป็นศพเด็กก็จะฝังไว้ตลอดไป ศพผู้ใหญ่จะฝังไว้ประมาณ 2-5 ปี จึงจะขุดขึ้นมาเผา แต่ก่อนบ้านน้ำราดหรือหมู่บ้านชาวบนอื่นๆ ไม่มีวัด นานๆ พระสงฆ์จะธุดงค์ผ่านมาสักครั้ง เมื่อมีพระธุดงค์ผ่านมาเขาจะทำพิธีทางศาสนา เช่น การขุดศพญาติขึ้นมาเผาให้พระบังสุกุลกระดูก แล้วเอากระดูกใส่หมอดิน เอาผ้าขาวปิด แล้วเอาไปไว้ตามลิ้มถ้ำ ตามโพรงไม้ หลืบหิน โคนไม้เอน หรือที่วัด หม้อกระดูก เรียกว่าหม้อธาตุ ในหมู่บ้านมักจะเอาหม้อธาตุไว้รวมกัน ในหม้อธาตุบางทีก็จะมีเครื่องประดับเหล่านี้ออกมาแต่งเล่นสงกรานต์ เมื่อเลิกแล้วก็จะเอาไปคืนที่เดิม

ในปีที่ชายผลผลิตได้ราคาดี ชาวบนจะทำบุญกระดูกให้ญาติพี่น้องที่เสียชีวิตประมาณเดือน 4 ข้างขึ้น โดยจะนิมนต์พระไปสวดมนต์เย็นกลางคืน มีมหรสพ ตอนเช้าทำบุญตักบาตร

ถ้าบ้านไหนมีคนตาย จะต้องถือบ้านไปปลูกใหม่ เพราะถือว่าผีแรง ที่ ๆ ปลูกบ้านใหม่อาจใกล้กับที่เดิม เมื่อก่อนชาวบนปลูกบ้านเป็นกระท่อมไม้ไผ่ จึงง่ายต่อการย้ายที่ปลูกใหม่ ถ้าคนตายด้วยโรคระบาด ก็จะอพยพย้ายหนีกันทั้งหมู่บ้านไปหาหลักแหล่งที่ทำกินใหม่ แต่ปัจจุบันนี้ชาว

บนมักปลูกบ้านเป็นหลักแหล่งถาวรด้วยไม้กระดาน การรื้อและปลูกใหม่ เป็นเรื่องยากที่ชาวบนไม่ถนัดคุ้นเคย ประกอบกับถิ่นที่อยู่ของชาวบนในปัจจุบันมีคนไทย คนลาวเขาไปจับจองเป็นเจ้าของ ชาวบ้านจึงจำเป็นต้องปักหลักตั้งหลักแหล่งอยู่กับที่ การลื้อย้ายบ้านและการอพยพทั้งหมู่บ้านเพื่อหนีภัยจากโรคภัยจึงไม่มีให้เห็นในปัจจุบัน

ประเพณีสงกรานต์

ชาวบนจะเล่นสงกรานต์ตั้งแต่แรม 15 ค่ำ เดือน 4 ไปจนตลอดเดือน 5 สถานที่เล่นสงกรานต์อาจเป็นลานบ้านของคนใดคนหนึ่งหรือที่ราบโล่งเตียน หรือไม่ก็เล่นที่ถ้ำที่เก็บหม้อธาตุหลวง ปูโต แผลงปัญญา เจ้าคณะอำเภอเทพสถิต ซึ่งเคยไปดูในหมู่บ้านชาวบนเล่าให้ฟังว่า ชาวบนจะเล่นสงกรานต์ที่ถ้ำที่เก็บกระดูกซึ่งมีเครื่องประดับของโบราณที่เขาฝากไว้กับผีปู่ย่าตายาย พวกเขาจะมาแต่งเล่นสงกรานต์ เช่นที่ถ้ำเขานางรักษ์ เวลาเล่นสงกรานต์ มีการเล่นสะบ้า ลูกข่าง เล่นกระแจะ หรือป๊ะเรเร เล่นเข้าทรงผม เช่น ผีนางดั่ง ผีนางสาก ผีนางช้าง ผีนางไทร วันสงกรานต์มีการแห่ดอกไม้

แห่หอดอกผึ้ง ลักษณะหอดอกผึ้งจะใช้กราบกล้วยทำโครงเป็นรูปเรือ 4 จั่ว ไข้ผึ้งบริสุทธิ์ หลี่เป็นรูปดอกไม้ประดับตามโครง ในหอดอกผึ้งจะมีหมากกับพวยอยู่ด้วย

อนึ่งเป็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการเล่นสงกรานต์ถึงชาวบน ที่แตกต่างจากคนไทยคนลาวในหมู่บ้านข้างเคียง นอกเหนือจากการเล่นกระแจะ หรือป๊ะเรเร แล้วยังมีการเล่นสะบ้า ซึ่งเจราล ดิฟฟลือธ (Diffloth, G. 1984 : 34-40) ให้ข้อสังเกตว่าเป็นการเล่นของชาวบนที่สืบทอดมาจากสมัยทวารวดี

การเล่นกระแจะของชาวบนเป็นการเล่นเพลงร้องโต้ตอบระหว่างชายและหญิงผู้เล่นและคนดูจะนั่งล้อมวง ผู้หญิงจะเป็นฝ่ายตีโทนคุมจังหวะ เนื้อเพลงที่ร้องส่วนใหญ่จะเป็นการเกี่ยวพาราสี โดยชะพรหมชาติรอบกายมาเป็นตัวเปรียบให้เห็นถึงอารมณ์รัก อารมณ์เศร้าของผู้ร้องนอกจากนี้ยังมีการเล่นเป็นเรื่องโดยนำนิทานพื้นบ้านของไทยไปเล่น โดยผู้ชายจะเป็นผู้เล่า เช่น เรื่องสุกมิตเรณีนี ลิ่นทอง นางประทุม พระรถเมรี

ประเพณีการเลี้ยงผีปู่ตา

ชาวบ้านจะทำพิธีเลี้ยงผีปู่ตาประมาณเดือน 5 และ เดือน 6 ก่อนจะทำพิธีจะซ่อมศาลที่เข้าบ้าน เอาไม้ทำเป็นรูป ช้าง ม้า หอก ดาบ ปืน ไว้ที่ศาล ผู้ใหญ่บ้านจะนัดลูกบ้านทุกคนว่าจะเลี้ยงผีเครื่องดนตรีใช้ โทน ปี่แก้ว แคน เครื่องเช่นนี้ ข้าวดำ (ข้อมดินหม้อ) ข้าวแดง (ข้อมน้ำหมาก) ไข่ต้ม ดอกไม้ รูป เทียน ยาสูบ ไข่ต้ม ผ้าแพร ผ้าไหม ชาวบ้านจะไปรวมกันที่ศาล หมอโชนจะเริ่มพิธีโดยตีโทน ชาวบ้านจะเชิญคนทรงว่า “ถ้าผีเข้าแล้วก็ให้แสดงผีไม่ลายมือ” การพ้อนร้องรำทำเพลง และบอกให้กินจึงที่นำมาเช่นถ้าผีดงเข้า คนทรงจะร้องเป็นภาษาชาวบ้าน ถ้าผีลาวก็จะร้องรำเป็นภาษา

ลาว ถ้าผีไทยก็จะร้องรำเป็นภาษาไทย ขณะร้อง ชาวบ้านจะตีโทน เป่าปี่ เป่าแคน เสร็จแล้วชาวบ้านจะถามผีว่ามาจากไหน ผีจะบอกว่ามาจากเขาอะไร อยากกินอะไร บางทีก็ถามถึงญาติที่ตายไปแล้วว่าอยู่สุขสบายดีหรือไม่ แล้วเชิญผีกินเครื่องเซ่น เสร็จแล้วผีก็จะออกไป ผีตัวใหม่ก็จะเข้ามาเลื้อย ๆ ตลอดวัน เช่น ผีป่า ผีดง ผีลาว ผีไทย ผีงูเห่า ผีเจ้าพ่อพะยาแล เป็นต้น ระหว่างไหว้ผีจะมีการเสี่ยงทายคางไก่ ถ้าคางไก่ตรง แปลว่าจะมี การทมาหาภินิหาร ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ ถ้าคางเอียงหรือคดถือว่าไม่ดี

2.2.20 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวลีซอ

การที่มีเด็กเกิดมาในบ้านย่อมเป็นที่ยินดีของคนในครอบครัวเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการเพิ่มสมาชิกใหม่ ทำให้มีจำนวนผู้ร่วมทุกข์ร่วมสุข ร่วมทำงานสร้างฐานะและความมั่นคงแก่ครอบครัว ในสำนึกที่แท้จริงของมนุษย์คือ ความยินดีที่ได้มีผู้สืบสกุลต่อไป ทดแทนกับชีวิตเขาที่จะแก่ชรา และตายไป ประเพณีของชาวลีซอคือการสืบสายเลือดทางพ่อ ดังนั้น เพศชายจึงจะเป็นฝ่ายสืบสกุลแต่เพศหญิงต้องเปลี่ยนสกุล เป็นสกุลฝ่ายชายหลังการแต่งงานแล้ว ความนิยมยินดีที่จะมีบุตรชายจึงมีมากกว่า กระนั้นแม้เด็กที่เกิดมาไม่ว่าจะเป็นเพศหญิงหรือชาย พ่อแม่ชาวลีซอก็มีความยินดี เช่นกัน

เมื่อเด็กคลอดออกมาแล้ว หัวหน้าครอบครัวนำเครื่องเซ่นไหว้ไปกระทำพิธีที่ศาลผี ประจำหมู่บ้าน เพื่อบอกกล่าวให้ได้ทราบว่าได้มีสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในหมู่บ้านแล้ว ขอให้คุ้มครองป้องกันอันตรายและปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีชีวิตที่ดีและมีความสุข เสร็จแล้วกลับไปทำพิธี เช่น ไหว้ผีบรรพบุรุษที่หิ้งผีบรรพบุรุษในบ้าน เพื่อบอกกล่าวถึงการมีสมาชิกในสกุลเพิ่มขึ้น

เครื่องเซ่นไหว้ผีในพิธีกรรมนี้ ประกอบด้วยข้าวสุก น้ำ เนื้อหมูหรือไก่ซึ่งต้มสุกแล้วการตั้งชื่อ

ชาวลีซอมีระเบียบแบบแผนในการตั้งชื่อบุตร โดยอาศัยหลักเกณฑ์ตามเพศและลำดับที่เกิดจากลำดับ 1-10 การเรียงลำดับนี้แยกตามเพศด้วย เพศชาย “พะ” และ เพศหญิง “มะ”

ตารางที่ 4 แสดงแบบแผนการตั้งชื่อบุตรของชาวลีซอ จำแนกลำดับที่และเพศ

บุตรลำดับที่	เพศชาย	เพศหญิง
1	อะเบพะ	อะหมีมะ
2	อะเลพะ	อะเลมะ
3	อะชาพะ	อะชามะ
4	อะชีพะ	อะชีมะ
5	อะหู่พะ	อะหู่มะ

6	อะโลพะ	อะโลมะ
7	อสถิพะ	อะหฺวุมะ
8	อะปาพะ	อะจุมะ
9	อะจุพะ	อะจุมะ
10	อะสถิพะ	อะสถิมะ

ตามรูปแบบการตั้งชื่อดังกล่าวข้างต้นนี้ ไม่ได้ถือเรียงลำดับการคลอด แต่จะแยกลำดับตามเพศ ตัวอย่าง เช่น ลูกคนแรกเป็นชายจะมีชื่อว่า “อะเบพะ” ลูกคนที่ 2 เป็นชายอีกก็จะได้รับชื่อว่า “อะเลพะ” ลูกคนที่ 3 เป็นหญิงจะได้รับชื่อเรียกว่า “อะหมีมะ” ลูกคนที่ 4 เป็นชายมีชื่อเรียกว่า “อะชาพะ” และลูกคนที่ 5 เป็นหญิงมีชื่อเรียกว่า “อะเลมะ” เป็นต้น

การที่ชื่อบุตรทั้งชายหญิงของชาวลิซอมมีกำหนดไว้ถึงเพศละ 10 ชื่อ นั้นนับเป็นจำนวนที่มากทีเดียว และในความเป็นจริงก็เป็นไปตามนั้น ชาวลิซอมมีบุตรมากกว่า 4 คนขึ้นไป บางรายมีถึง 11 คน ดังเช่น แม่เฒ่าวัย 53 ปี ชื่อนางอะชิมะ สิ้นจ้าง อยู่บ้านเลขที่ 175 มีบุตรชาย 6 คน ตั้งแต่ อะเบพะ จนถึง อะโลพะ มีบุตรสาว 5 คน จาก อะหมีมะ ถึง อะหฺวุมะ แต่ในปัจจุบัน แม่เฒ่ามาบุตรคงเหลือเพียง 4 คน เป็นบุตรสาวทั้งหมด คือ อะหมีมะ อะเลมะ อะชามะ และ อะหฺวุมะ นอกนั้นเสียชีวิตทั้งหมดด้วยโรคภัยไข้เจ็บตั้งแต่วัยเด็ก คือ บุตรชายทั้ง 6 คน และบุตรสาว 1 คน คือ อะชิมะ

จากการที่มีชื่อเรียกเป็นหลักเกณฑ์ดังที่ได้กล่าวมา จะทำให้มีคนชื่อซ้ำกันอยู่เต็มหมู่บ้านคนนั้นก็อะเบพะ คนนี้ก็อะหมีมะ ทางเลียงสำหรับกรณีนี้ จึงมีการระบุนายละเอียดยพร้อมกับการกล่าวถึงชื่อนี้ว่าลูกเต้าเหล่าใคร บ้านอยู่ที่ไหนเป็นต้น อย่างไรก็ตาม ยังมีวิธีการเรียกชื่ออีกอย่างหนึ่ง เป็นคล้ายกับชื่อเล่น โดยนำเอาลักษณะเด่นของเจ้าตัวมาเรียก ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งลักษณะที่เป็นปมด้อยหรือปมเด่น ชื่อที่ดังนี้จึงเป็นทั้งชื่อเล่นและสมญาได้เช่นกัน ตัวอย่างเช่น นายเมียะฉ่าย ขาขาดข้างหนึ่งเพราะเหยียบกับระเบิด ชื่อเรียก “ขาขาด” ก็จะเป็นที่รู้จักทั่วไปว่าหมายถึงเขาหรือ อย่างอะหมีมะ หูกาง หากเรียกว่า “อะหมีมะ โหนะ” ก็จะเป็นที่รู้จักว่าเป็นใคร “อะหมีมะชะแหละ” ก็หมายถึงอะหมีมะที่ดิ่งหูขาด นอกจากนี้ก็เป็นการเรียกชื่อตามบุคคลิกลักษณะที่คล้ายสัตว์ เช่น เสือ สอกสอย (สัตว์ป่าตัวเล็กหน้าแหลม) หรือเรียกตามลักษณะทางสรีระ เช่น ขาวผอม ดำ ขาว ตัวอย่างเช่น อะหมีชีชี คือ อะหมีมะแดงๆ หรือ “อะคำ” คือ ผอมเหมือนตุ๊กแก “ชะเล” เหมือนสว่านเจาะ เป็นต้น บางคนมีชื่อเรียกตามรูปลักษณะที่เหมือนคนต่างชาติ เช่น พม่า ฝรั่งเศส บางคนมีชื่อเรียกตามลักษณะเด่น เช่น ตาโต จมูกโด่ง บางคนมีชื่อเรียกหลายอย่าง เช่น ครอบครัวของนายอะชีพะ สิ้นจ้าง มีบุตรสาวชื่อ อะหฺวุมะ เป็นคนที่มีจมูกโด่งแหลมสวยงาม ครอบครัวเรียกเธอว่า “นะเถ้” แต่ในหมู่เพื่อนฝูงแล้ว “นะเถ้” ถูกเรียกว่า “จาติ” มีความหมายว่าตาชั้นเดียว ด้วยเหตุนี้ชื่อเล่นหรือ

สมญาเหล่านี้มักเป็นที่รู้จักกันดีในกลุ่มเพื่อนฝูงบางทีคนในครอบครัวของตนเองอาจจะไม่รู้จักเลยก็ได้

การตั้งชื่อสืบเนื่องมาจากความเชื่อเกี่ยวกับการถือผี คือ การตั้งชื่อบุตรที่เกิดหลังจากผู้พี่ที่ติดกันถึงแก่ความตายไปแล้ว ตัวอย่างเช่น บุตรคนที่ 1 เกิดเสียชีวิตในขณะที่ยังเล็กอยู่ เมื่อมารดาตั้งครรภ์บุตรคนที่สองและคลอดออกมา บุตรที่คลอดออกมานี้ หากเป็นชายจะถูกครอบด้วยหม้อหนึ่งและมีชื่อเรียกว่า “จ้อปู้” ไม่มีสิทธิ์ใช้ชื่อ “อะเบพะ” หากเป็นหญิงจะถูกครอบด้วยตะกร้าและมีชื่อเรียกว่า “จ่อเมะ” ไม่มีสิทธิ์ใช้ชื่อ “อะหมี่มะ” ส่วนบุตรที่คลอดในลำดับต่อไปถือว่า เป็นบุตรในอันดับที่ 3 จะมีชื่อเรียกว่า “อะซาพะ” หรือ “อะซามะ” ก็แล้วแต่เพศของเด็ก การที่นำเอาหม้อหนึ่งหรือตะกร้าครอบเด็กไว้เมื่อแรกเกิด เป็นการกระทำเพื่อถือเคล็ดตามความเชื่อเกี่ยวกับผีว่าจะทำให้เด็กไม่ต้องตาย

การตั้งชื่ออีกประเภทหนึ่ง มีสาเหตุมาจากการเจ็บป่วยกระเสาะกระแสะของบุตรที่ยังเล็กอยู่ ชาวลือซอมีความเชื่อว่าเด็กเจ็บป่วยแบบนี้อาจเป็นเพราะผีประจำตระกูลไม่ต้องการให้เด็กร่วมสกุลได้ จึงต้องทำพิธียกให้เป็นบุตรบุญธรรมของคนในสกุลอื่น ซึ่งมีความรักนับถือกันเป็นอย่างดี จากนั้นเด็กก็จะเปลี่ยนชื่อใหม่ เช่น จาก “อะเบพะ” หรือบุตรชายคนโต เปลี่ยนไปเป็น “เบ๊ะยะไฉ” และต้องนับถือผีตามสกุลของบิดาบุญธรรมด้วย ตัวอย่างจากบุตรชายคนโตของ นายอะเบพะ ลินจ้าง บ้านเลขที่ 320 เด็กที่ถูกตั้งชื่อใหม่ด้วยวิธีนี้มักจะหายจากอาการเจ็บไข้ได้ป่วยอย่างน่าพิศวง

การตั้งชื่อแบบสุดท้าย เป็นการก้าวตามสมัย คือ การตั้งชื่อเป็นภาษาไทย เพื่อให้พ้นจากความจำเจจากกฎเกณฑ์การตั้งชื่อ ตามประเพณีแบบต่างๆ ซึ่งเขาเห็นว่ามีความไพเราะ จำง่ายและเป็นชื่อเฉพาะ เมื่อเอ่ยถึงแล้วรู้จักได้ในทันที ชื่อที่ตั้งมักนำมาจากบุคคลที่มีชื่อเสียงโด่งดัง เป็นต้นว่า ชื่อของดารา ชื่อนายทหาร และชื่อผู้นำรัฐบาล เป็นต้น ชาวลือซอบ้านเพชรดาบางรายที่เคยไปเรียนหนังสือตามโรงเรียนในจังหวัดต่างๆ มักจะตั้งชื่อบุตรตามชื่อเพื่อนบ้าง อาจารย์บ้าง

พิธีกรรมเกี่ยวกับการตั้งชื่อเด็ก

“เด็กแรกเกิดภายใน 7 วัน พ่อแม่หรือญาติพี่น้องหรือคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านจะทำพิธีตั้งชื่อให้เด็ก การตั้งชื่อเด็กเริ่มด้วยผู้ตั้งชื่อเด็กไว้ในใจ ไปที่ศาลผีประจำหมู่บ้านบอกให้ผีประจำหมู่บ้านทราบว่ามีเด็กเกิดขึ้นในหมู่บ้าน ขอให้ผีจงปกป้องคุ้มครองดูแลให้เจริญเติบโตปราศจากโรคภัยทั้งปวงด้วย จะตั้งชื่อเด็กโดยการเปล่งวาจาออกมา จากนั้นก็โยนไม้เสี่ยงทาย 2 อัน (ยาวเท่ากัน) ลงบนพื้นดินหน้าหิ้งบูชาผี ถ้าไม้คว่ำหงายติดต่อกัน 3 ครั้ง ก็จะใช้นามนั้นเป็นชื่อของเด็ก หากไม่ครบก็จะตั้งชื่อใหม่ อธิษฐานแล้วโยนไม้เสี่ยงทายอีก ทำเช่นนี้ไปเรื่อยๆ จนกว่าไม้จะคว่ำหงายติดต่อกันครบ 3 ครั้งแล้วเอาชื่อนั้นเป็นชื่อตัวเด็ก

เมื่อได้ซื้อเด็กแล้วผู้ทำพิธีที่ศาลผีประจำหมู่บ้านจะมาทำพิธีเซ่นไหว้ บูชา ณ หิ้งผีบรรพบุรุษภายในบ้านของเขานีกและมีพิธีตามประเพณี โดยเชิญเพื่อนบ้านญาติพี่น้อง ที่สนิทสนมกัน มาร่วมพิธีและกินเลี้ยงฉลองกัน โดยสมาชิกในครอบครัวนั้นจะหยุดงาน 1 วัน

ชื่อที่ตั้งให้เป็นชื่อเด็ก อาจจะใช้เรียกตามลำดับญาติพี่น้อง 2 คำ และผสมด้วยคำอื่น อีก 1 คำ เช่น อะเบ้โปะ อะเลโปะ อะหมี่มะ อะเล่ปามะ หรืออาจใช้คำนำหน้าเป็นชื่อเรียกแซ่สกุล 1 คำ และต่อท้ายด้วยคำอื่น เช่น หย่าจิดา เบี้ยไฉ่ จั๊วะไฉ่ เป็นต้น” (ประเสริฐ ชัยพิรุสิต 2528 : 28)

เมื่อครอบครัวใดมีเด็กเกิดใหม่ สมาชิกในครอบครัวจะหยุดงาน 1 วัน หัวหน้าครอบครัว ที่เป็นชาย หากเป็นครอบครัวเดี่ยวคือ พ่อ ครอบครัวขยายคือ ปู่ จะเป็นผู้นำสำหรับอาหารประกอบด้วย ข้าวสุก เนื้อหมู ไก่ และน้ำ ไปทำพิธีเซ่นไหว้ผีที่ศาลผีประจำหมู่บ้าน บอกกล่าวให้ผีประจำหมู่บ้าน ได้รับทราบว่ามีหมู่บ้านได้มีสมาชิกเพิ่มขึ้นอีก 1 คน ขอให้ช่วยปกปักรักษาคุ้มครองให้พ้นจากพองภัย ทั้งปวงด้วย เสร็จพิธีแล้วก็กลับบ้านมาทำพิธีที่หิ้งผีบรรพบุรุษประจำบ้านอีก ด้วยพิธีกรรมและ จุดประสงค์เช่น เดียวกัน จากนั้นก็เป็นการเลี้ยงฉลองใหญ่ญาติสนิทมิตรสหายที่เชิญมา

การตั้งชื่อเด็กใช้การปรึกษาหารือ เจ้าของบ้านนำถ้วยใส่น้ำในนั้นมีด้ายดำ 1 เส้น เอามาวางไว้กลางวง แยกที่ได้รับเชิญเริ่มหย่อนเงินเหรียญลงในถ้วยน้ำจนครบทุกคน บิดาของเด็ก จะเก็บรวบรวมเงินใส่ถุงและใช้ด้ายดำเส้นนั้นผูกปากถุงไว้ เพื่อเก็บไว้เป็นเงินก้นถุงสำหรับเด็กส่วนน้ำในถ้วยใช้รดหน้าเด็กเป็นสวัสดิมงคล

การอบรมเลี้ยงดูเด็ก

ในกลุ่มชาวลีซอบ้านเพชรคำมีการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ทำให้เด็กมีความรับผิดชอบในหน้าที่ การงานมาตั้งแต่เด็ก เมื่อเด็กเกิดมามีมารดาของเด็กเลี้ยงบุตรด้วยนมของตนเอง เลี้ยงดูจนกระทั่งเด็ก แข็งแรงดีแล้ว มารดาฝากบุตรไว้กับคนแก่ในครอบครัว ที่ไม่ได้ไปทำไร่ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ของเด็ก จะเป็นใครคนใดคนหนึ่งก็ได้ให้ช่วยดูแลเด็ก หากครอบครัวไม่มีผู้ใหญ่ ก็จะฝากบุตรคนโตที่สุดใน บรรดาบุตรที่ยังไปทำไร่ไม่ได้ให้ช่วยเลี้ยงดูขณะที่บิดามารดาไปทำไร่ และหากครอบครัวไม่มีใคร เลย บิดามารดาก็จะนำลูกอ่อนไปไร่ด้วย กรณีที่เกิดคลอดบุตรในหน้าที่มีงานในไร่ที่จะต้องทำให้ ทันเวลา แต่ในหน้าที่งานไร่หมดภาระไปมากแล้วเช่น หลังฤดูการเก็บเกี่ยว มารดาผู้คลอดบุตรใน ขณะนี้สามารถเลี้ยงดูลูกอ่อนด้วยตนเองได้อย่างเต็มที่

การเลี้ยงดูเด็กดังกล่าวข้างต้น ทำให้เด็กอ่อนมีพัฒนาการทางด้านสรีระรวดเร็ว สุขภาพ แข็งแรง และพื้นที่ที่คอยเลี้ยงดูน้องมีความรับผิดชอบต่องานมากขึ้น ได้เรียนรู้จากประสบการณ์การ เป็นพ่อตัวน้อยๆ หรือแม่ตัวน้อยๆ ขณะที่อยู่เฝ้าบ้านให้พ่อแม่ที่ไปทำไร่ ้วยเด็กๆ ที่ควรจะได้เล่น ตามพัฒนาการของวัย กลับต้องเล่นไปด้วยกระต๊ออุ้มน้องไปด้วยอีกทั้งต้องเตรียมทำงานบ้าน

ทุกอย่างไว้ออกคอยพ่อแม่ที่กลับไว้ในตอนเย็น จึงเป็นภาระที่น่ารักและเมตตาสงสาร การที่ต้องดิ้นรนเอาชนะสภาพแวดล้อมดังกล่าว ทำให้เด็กอ่อนแอแข็งแรง และทำให้พี่คอยเลี้ยงดูน้องมีความเป็นผู้ใหญ่เกินตัว

เมื่อเด็กเติบโตขึ้นสามารถที่จะไปช่วยงานในไร่แล้ว เขาต้องไปไร่กับบิดามารดา เริ่มจากงานเล็กๆ น้อยๆ ตามความสามารถของวัยและแรงงาน มีพัฒนาการการทำงานเพิ่มขึ้นไปตามวัย และประสบการณ์ ตามวัฏจักรการดำเนินชีวิตของชาวสีซอ ทำให้เขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความพร้อมทั้งด้านชีวิตครอบครัวและการทำงาน

ด้วยเหตุนี้ บิดามารดาเด็กจึงมีความรู้สึกเชื่อมั่นให้กับบุตรของตนเองในส่วนลึก แสดงออกโดยการรับฟังเหตุผลและการโต้แย้งจากบุตร ประกอบกับอุปนิสัยความรักในอิสระของชาวสีซอ ทำให้เขามีความมั่นใจในตัวเอง ทั้งในความรู้และประสบการณ์การทำงาน การต่อสู้เพื่อการมีชีวิตอยู่ บุคลิกภาพ “ปัจเจกบุคคล” จึงมีปรากฏในชาวสีซอทั่วไป

สัมพันธภาพในการเลี้ยงดูที่น่ารักอีกแบบหนึ่ง คือ สัมพันธภาพระหว่างผู้เป็น ปู่ หรือ ย่า หรือ ตา หรือ ยาย ซึ่งถือว่าได้ปลดปล่อยภาระ จากการทำงานหนักในไร่ ซึ่งเขาได้ทำมาตลอดในช่วงชีวิตที่ยังมีกำลังวังชา การที่ได้อยู่อาศัยที่บ้านนับว่าเป็นงานที่น่าเบื่อหน่ายไม่น้อยสำหรับผู้ที่เคยทำงานทั้งวันมาก่อน ดังนั้นเมื่อมีหลานตัวน้อยๆ ให้คอยดูแลเลี้ยงดูจึงเป็นความสุขอย่างหนึ่งในบ้านปลายชีวิตของเขา สัมพันธภาพระหว่างเขากับหลานจึงมีความรักใคร่เอ็นดูเมตตา เขาจึงค่อนข้างรักและตามใจหลาน และหลานก็รักใคร่สนิทสนมกับเขาเป็นอย่างดี

นอกจากนี้ การอบรมสั่งสอนเด็กยังได้นำนิทานเป็นคติในการสอนใจ เพื่อให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม ตามทัศนคติและค่านิยมของสังคมด้วย ดังตัวอย่างนิทานสอนเด็ก 2 เรื่อง คือ เรื่อง เสือกับกระต่าย และเรื่องการกินผัก

นิทานคติสอนใจ

เสือกับกระต่ายแข่งกันเก็บมันเทศ เสือก่งกว่าจึงเก็บได้มากกว่ากระต่าย แต่เมื่อนำมันเทศนั้นไปล้าง เสือไปล้างอยู่บนต้นไม้ แต่กระต่ายล้างอยู่ใต้น้ำ มันเทศจึงลอยลงไปตามน้ำเป็นจำนวนมาก กระต่ายก็เก็บมันเทศที่ลอยตามน้ำมา ผลที่สุดก็ปรากฏว่ามันเทศเป็นของกระต่ายมากกว่าเสือก กระต่ายจึงเป็นฝ่ายชนะไป

นิทานเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า กระต่ายมีความฉลาดเฉลียวกว่าเสือ จึงได้เป็นฝ่ายได้เปรียบเอาชนะไปได้ ทั้งๆ ที่ตกเป็นฝ่ายแพ้อยู่แล้ว แต่ใช้สติปัญญาเอาตัวรอดไปได้

นิทานเกี่ยวกับเด็กและการกินผัก

มีเด็กกำพร้า ผู้เป็นอาหรับเลี้ยงแต่มีความลำเอียง เมื่อถึงเวลาอาหารให้หลานกินผักขมแต่ให้ลูกตัวเองกินผักกาด ปรากฏว่าหลานมีร่างกายอ้วนท้วน แต่ลูกมีร่างกายผ่ายผอม ทำให้มีความเชื่อว่ากินผักขมแล้วให้อ้วน เพราะผักขมมียาบำรุง

ค่านิยมของชาวลีซอ ผักขมเป็นอาหารของคนจน ผักกาดเป็นอาหารของคนรวย

พิธีกรรมการรักษาพยาบาล

การรักษาพยาบาลในสังคมแต่ละสังคมย่อมแตกต่างกันออกไป แต่จะมีลักษณะร่วมกัน คือ ในสังคมที่ล้าหลังหรือยังไม่พัฒนา ผู้คนในสังคมต้องพึ่งพาหมอผี ยาสมุนไพร แต่ในสังคมที่เจริญแล้ว การรักษาพยาบาลกระทำโดยวิชาการแพทย์แผนปัจจุบัน มีหมอหรือนายแพทย์เป็นผู้ให้การรักษาพยาบาล มีสถาบันที่ให้การรักษาพยาบาลโดยเฉพาะ คือ โรงพยาบาล อย่างไรก็ตาม ในบางสังคมจะมีลักษณะของการรักษาพยาบาลที่ผสมผสานระหว่าง หมอผีกับหมอโรงพยาบาล ตัวอย่างเช่น ชาวลีซอบ้านเพชรดำมีการรักษาพยาบาลดั้งเดิมโดยหมอผีและพิธีกรรมความเชื่อ แต่ในปัจจุบันได้มีการพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงตามวิทยาการสมัยใหม่ของสังคมภายนอก หันมานิยมการรักษาพยาบาลตามการแพทย์แผนใหม่ การรักษาพยาบาลของชาวลีซอบ้านเพชรดำ กระทำโดยหมอผีหากไม่หายจึงไปหาหมอที่โรงพยาบาล หรือจะไปรักษาที่โรงพยาบาลหากไม่หายก็จะกลับมาหาหมอผี การไปโรงพยาบาลซึ่งอยู่ในเมือง ชาวลีซอต้องมีค่าใช้จ่ายเพียงพอสำหรับเป็นค่ารถ ค่าอาหาร และค่ารักษาพยาบาลบ้าง หากให้หมอผีรักษาจะสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายน้อยกว่ามาก ดังนั้นการรักษาพยาบาล โดยวิธีใดนั้น ชาวลีซอต้องคำนึงถึงเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจก่อน

การรักษาพยาบาลด้วยพิธีกรรมความเชื่อของลีซอเรียกว่า พิธีเรียกขวัญและทำบุญต่ออายุ เชื่อว่าผีทำให้เกิดการเจ็บไข้ได้ป่วยขวัญจึงไม่อยู่กับเนื้อกับตัว ถูกผีรบกวนจึงต้องทำพิธีเรียกขวัญ และเป็นการต่ออายุให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ต่อไปได้

พิธี “อุยกั๊วะ”

พิธีเรียกขวัญ (อุยกั๊วะ) ผู้ที่ประสงค์ทำพิธีเรียกขวัญเป็นผู้ที่เจ็บไข้ได้ป่วย ซึ่งจะเป็นกำลังเจ็บป่วย หรือหายป่วยแล้ว รวมทั้งผู้ที่สุขภาพไม่ค่อยดี เจ็บออกแอด ผื่นไม่ค่อยดี หรือใจคอไม่ค่อยดี เป็นต้นว่าฝันว่ามีคนตายมาหา มาเข้าฝัน ถือว่าเป็นลางไม่ดี ทำให้ไม่ค่อยสบายใจ ขวัญหายไม่อยู่กับเนื้อกับตัว

การเรียกขวัญ หรือ “อุยกั๊วะ” นี้ เป็นการสร้างสะพานเป็นทางเดินขนาดเล็กสำหรับทำพิธีเชิญผีประจำทางหรือถนนที่อยู่ใกล้บ้านเข้ามาใกล้เครื่องเช่น เพื่อให้หายป่วยและเรียกขวัญกลับคืนมา ความหมายของ “อุยกั๊วะ” ในภาษาไทยคือ “สะพาน” นั่นเอง ชื่อพิธีกรรมนี้มีชื่อเรียกชื่อตามรูปแบบการกระทำ สะพานที่สร้างพิธีทำได้ 2 แบบ แบบแรกสร้างด้วยไม้ เป็นการสร้างแบบถาวร เมื่อเสร็จ

พิธีแล้วใช้ประโยชน์ได้ และแบบที่สองเป็นแบบใช้ในพิธีชั่วคราวเท่านั้น หลังจากเสร็จพิธีแล้วรื้อทิ้งได้เพราะเป็นการสร้างแบบง่าย ๆ

แม้ลักษณะของการสร้างสะพานเพื่อใช้ในพิธีจะแตกต่างกันถึง 2 แบบคือ แบบถาวร และแบบชั่วคราว แต่รูปแบบและขั้นตอนในการปฏิบัติพิธีกรรมยังคงเหมือนกันทุกประการ

เริ่มจากการเลือกสถานที่ประกอบพิธีกรรม “อุยกั๊วะ” ซึ่งจะเลือกบริเวณทางเดินจากตัวบ้านออกสู่ถนนใหญ่ เมื่อหมอผีกำหนดสถานที่แล้ว เจ้าบ้านหรือคนในบ้านนั้นช่วยกันทำความสะอาดสถานที่ กวาดเศษขยะ ใบไม้ และแผ้วถางหญ้าบริเวณทางเดินจนออกสู่ถนนใหญ่ให้สะอาด เก็บเศษไม้กิ่งไม้ที่กีดขวางทางออกให้หมด เพื่อเปิดทางให้วิญญาณผีประจำถนนหรือทางสายนั้นที่หมอผีได้กล่าวเชิญในขณะกระทำพิธีได้เข้ามาโดยสะดวก

หลังจากได้เตรียมสถานที่ประกอบพิธีกรรมแล้วจึงมาถึงขั้นตอนการสร้างสะพาน การสร้างสะพานระบบแรกที่ใช้แบบถาวร เป็นสะพานไม้เล็กๆ ไม้ที่นำมาเป็นวัสดุประกอบการก่อสร้าง เป็นไม้เนื้ออ่อนเนื้อเป็นไม้อกระดานขนาดความกว้างโดยประมาณ 25x50 ซม. อาจจะมีขนาดเล็กหรือใหญ่กว่านี้ก็ได้ แล้วแต่ขนาดของไม้ที่หามาได้ หรือ มีความประสงค์ที่จะกระทำขนาดใด ลักษณะของสะพานไม้แบ่งเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงกลางทอดยาวเชื่อมทางเดินที่ลาดลง 2 ข้าง จำนวนไม้เสาที่สร้างแบบสะพานไม้รวมจำนวน 2 คู่ ข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการสร้าง คือ ผู้ที่ถูกเรียกขวัญนั้น หากเป็นผู้ที่มีชีวิตคู่สามีภรรยา การวางไม้สะพานแต่ละช่วงต้องวางเป็นแผ่นคู่ และไม้เสาจะใช้เป็นเสาไม้ทั้งต้น เพื่อแสดงว่าขณะนั้นการมีชีวิตคู่ในปัจจุบัน เป็นผู้ที่แต่งงานแล้วและคู่สมรสยังไม่เสียชีวิตหรือหย่าขาดจากกัน หากผู้นั้นเป็นโสดหรือม่ายจะใช้ไม้อกระดานแผ่นเดียวต่อกันในแต่ละช่วง และใช้เสาผ่าครึ่งแทนเสาคู่

การสร้างสะพานในพิธีกรรม “อุยกั๊วะ” อีกแบบหนึ่งเป็นการสร้างแบบชั่วคราวเพื่อใช้ในพิธีกรรมเท่านั้น การกำหนดสถานที่และเตรียมสถานที่ประกอบพิธีกรรมดำเนินการเช่นเดียวกันกับการสร้างสะพานแบบแรก แต่ลักษณะการสร้างแตกต่างกันออกไป การสร้างเป็นการจิกเส้นลงบนดินรูปร่างสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดกว้างประมาณ 15x45 ซม. ปักเสาไว้ 2 ต้น ๆ ละมุมอยู่ตรงด้านล่างของสี่เหลี่ยม เป็นเสาที่ทำจากกิ่งไม้เป็น ๆ ริดกิ่งใบทิ้งหมดเหลือลำต้นตรงยาวประมาณ 50 ซม. การจิกพื้นดินเป็นรูปร่างสี่เหลี่ยมผืนผ้าและการปักเสาก็ขึ้นอยู่กับสถานภาพการสมรสของผู้ที่ถูกเรียกขวัญ เช่นเดียวกับ “อุยกั๊วะ” แบบแรก คือ หากเป็นผู้ที่ยังครองคู่เป็นสามีภรรยาใน ปัจจุบันก็ใช้จำนวนต้นเสาเป็น 2 ต้น ที่ยังไม่ผ่าครึ่ง และจิกพื้นดินเป็นตารางสี่เหลี่ยมผืนผ้า ซ้อนขึ้น ไปข้างสี่เหลี่ยมเดิมเป็นรูปตารางสี่เหลี่ยมผืนผ้า 2 ช่อง และ หากเป็นผู้ที่เป็นโสดหรือเป็นม่ายที่อยู่เดี่ยว ๆ ก็ใช้ตารางสี่เหลี่ยมผืนผ้าตารางเดียว และ เสาต้นเดียวแต่นำมาผ่าครึ่งเป็นเสา 2 ต้น

เครื่องเช่นที่นำมาใช้ในการประกอบพิธีกรรม “อุยู่ก๊วะ” มีรูปแบบคล้ายกับการเลี้ยงด้วย เหล้าไห ไก่ตัวของชาวไทยพื้นราบทั่วไป เพราะประกอบด้วย ไก่ต้ม 1 ตัว เหล้า 1 ถ้วย น้ำ 1 ถ้วย ข้าวสวย 3 ถ้วย สายสิญจน์ 1 ม้วน และเสื้อผ้าของผู้ที่ถูกเรียกขวัญ 1 ชิ้น เช่น ผ้าขาวม้า ซึ่งจะนำไปใช้โพนทศริยะเมื่อไปไร่หรือทำไร่ ไก่ตัวนั้นเป็นไก่ที่ถอนขนและเอาเครื่องในออกหมดแล้วจึงนำไปต้มทั้งตัว และนำเครื่องในประเภทตับ ไข่ และลำไส้ไปต้มด้วย

เครื่องเช่นนี้ทั้งหมดดังกล่าวข้างต้นนี้จัดวางบนถาดเดียวกัน ถ้วยที่บรรจุข้าว เหล้า และ น้ำใช้ถ้วยกระเบื้องตะไลใบเล็กๆ ใส่มา ลักษณะการจัดวางเครื่องเช่นบนถาดมีลักษณะเป็นดังนี้ คือ ไก่ต้มวางอยู่ตรงกลางถาด ตรงที่วางเหนือตัวไก่อวางม้วนผ้ามีถ้วยข้าว 1 ถ้วยข้าว 1 ถ้วย วางบนผ้า และม้วนด้วยสายสิญจน์จนวางบนถ้วยข้าวอีกครั้งหนึ่ง ปลายของด้ายสายสิญจน์ต่อยาวไปพันโคนเสาทั้งสองต้นเป็นเส้นเดียวกัน ด้านข้างตัวไก่อวางถ้วยข้าวข้างละ 1 ถ้วย ถ้วยเหล้าและถ้วยน้ำวางข้าง ถ้วยข้าวแต่ละข้าง ถาดนี้วางอยู่ตรงกับเสาทางด้านตัวบ้าน หันหัวไก่อออกไปทางฝั่งถนน ปลายด้ายสายสิญจน์ที่วางอยู่บนโงยออกจากถาดไปพันรอบ โคนเสาที่อยู่ใกล้และโงย ไปพันที่โคนเสาต้น ถัดไปปลายเสาแต่ละต้นมีกรวยใบไม้วางเสียบและเอาข้าวสวยใส่ลงไป

ผู้นำในการทำพิธีกรรม “อุยู่ก๊วะ” จะเป็นหมอผีหรือผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการประกอบพิธีกรรมนี้ก็ได้ โดยจะมาเป็นผู้นำตั้งแต่การกำหนดสถานที่ การสร้างสะพาน และมาถึง ขั้นตอนสำคัญ คือ การประกอบพิธี หมอผีหรือผู้ทำพิธีจะยกถาดเครื่องเช่นมาวางที่ปลายสะพาน ด้านตัวบ้านไว้แบบกำมือประสานวนเข้าออกเป็นวงกลมเบื้องหน้าก่อนนั่งคุกเข่าลงกับพื้นโดยวาง เข่าด้านหนึ่งกับพื้นแล้วคำนับ 1 ครั้ง กล่าวถึงจุดประสงค์ของการกระทำพิธีในวันนี้ ขอให้ช่วยปิด เปาโรคภัยไข้เจ็บ ความเคราะห์ร้ายให้ด้วย และ กล่าวเชิญผีประจำทางหรือถนนสายนั้น ให้เข้ามา รับประทานเครื่องเช่นที่ได้นำมาในวันนี้ ขณะที่กำลังกล่าวเชิญผีให้เข้ามารับประทานเครื่องเช่นจะ บีบเนื้อไก่หรือเครื่องในและข้าววางไว้บนพื้นดิน โคนเสาทั้งสองเสา เมื่อกล่าวเสร็จแล้วผู้ทำพิธีก็จะเท รางน้ำและเหล้าบนพื้นดิน โคนเสาทั้งสองเสา คึงด้านสายสิญจน์ออกจากโคนเสาพันทบไปทบมา จนหมดด้ายสายสิญจน์ที่วางอยู่บนถ้วยข้าวได้ประมาณ 6-7 ทบ ความยาวของด้ายสายสิญจน์ที่พัน ทบนี้ประมาณ 1 ฟุต

หมอผีหรือผู้ทำพิธียกถาดเครื่องเช่น เข้าไปในบ้านอีกครั้ง ซึ่งผู้ที่ถูกเรียกขวัญรออยู่ หมอผี วางถาดลง หยิบถ้วยข้าวที่วางอยู่บนผ้าขาวม้าส่งให้ผู้ที่ถูกเรียกขวัญก่อนที่จะหยิบผ้าขาวม้าวางลง ศิริษะผู้ที่ถูกเรียกขวัญ หยิบด้ายสายสิญจน์ที่พันทบแล้วมาคล้องคอผู้ที่ถูกเรียกขวัญพลงกล่าวอวย ชัยให้พร เสร็จแล้วผู้ที่ถูกเรียกขวัญจะนำเอาถ้วยข้าวที่รับไว้เข้าไปเก็บในห้องนอนของตนเอง หากผู้ ที่ถูกเรียกขวัญเป็นผู้ที่มีสามีหรือภรรยา ผู้ที่เป็นสามีหรือภรายนั้นต้องมาคล้องคอด้วยสายสิญจน์ และรับการอวยชัยให้พรด้วยเช่นกัน จากนั้นก็เสร็จการประกอบพิธีกรรมนี้ เจ้าภาพเชิญผู้ที่มาร่วม

พิธีร่วมรับประทานอาหารด้วยกัน ไก่ต้มที่นำไปประกอบในพิธีก็จะถูกนำมาใช้ประกอบอาหารในการเลี้ยงแขกด้วยเช่นกัน

พิธี “ปะเต๋อากัว”

เป็นพิธีเรียกขวัญและทำบุญต่ออายุแบบเดียวกับพิธี “อูยู่กั๊วะ” เครื่องใช้และพิธีการเหมือนกัน แต่ตอนสร้างนั้น เปลี่ยนจากการสร้างสะพานมาเป็นที่ปักนั่งริมทางสำหรับผู้เดินทางผ่านไปมา มีทั้งมุงหลังคาแดดกันและฝน และแบบไม่มีมุงหลังคา

พิธีกรรมเกี่ยวกับการแต่งงาน

การเกี้ยวพา

เมื่อชาวลีซอเติบโตเป็นหนุ่มเป็นสาว วิสัยของคนหนุ่มสาวต่างมองเพศตรงข้ามเพื่อเตรียมตัวมีครอบครัว มีบุตรหลานสืบสกุลต่อไป เริ่มวัยหนุ่มสาวแล้วทั้งสองเพศเริ่มหัดเกี้ยวพากับบุคคลที่ตนพึงพอใจไปเรื่อยๆ จนกว่าจะพบคนที่ถูกใจจริงๆ แล้วทำการนัดและให้ผู้ใหญ่ไปสู่ขอเพื่อแต่งงานตามประเพณีต่อไป

โอกาสที่จะให้หนุ่มสาวลีซอได้เกี้ยวพากันและกันมีค่อนข้างน้อย เพราะทุกคนต้องตื่นแต่เช้ามืดเพื่อไปทำไร่ก่อนกลับถึงบ้านในเวลาที่พระอาทิตย์ตกดินแล้ว ประกอบกับชาวลีซอมีประเพณีเคร่งครัด เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศในวัยหนุ่มสาว หนุ่มสาวจึงมักตกอยู่ในสายตาดูแลควบคุมของบิดามารดา ญาติผู้ใหญ่อยู่ตลอด ไม่ว่าจะอยู่ในบ้าน หรืออยู่ในไร่

อย่างไรก็ตาม โอกาสที่จะอำนวยให้หนุ่มสาวชาวลีซอได้เกี้ยวพากันก็มีได้ เช่น ขณะเดินทางไปทำไร่ทั้งไปและกลับส่วนใหญ่จะไม่ค่อยอยู่ไกลจากหมู่บ้าน การเดินทางไปทำไร่จึงต้องใช้เวลาในการเดินทาง แม้จะอยู่ในสายตาของผู้ใหญ่ แต่เขาอาจพูดคุยกันได้บ้าง ด้วยความพึงใจในกันและกัน รวมถึงการทำงานในไร่ที่อยู่ใกล้กัน และการไปช่วยแรงงานกันบ้าง โอกาสเหล่านี้เป็นการเกี้ยวพากันนอกหมู่บ้าน

การเกี้ยวพาในหมู่บ้านนั้น เป็นการเกี้ยวพาที่มีระเบียบแบบแผนมากขึ้น หนุ่มต้องเข้าไปนั่งพูดคุยกับสาวภายในบ้านของสาวอย่างเป็นกิจจะลักษณะ บิดามารดาหรือญาติของหนุ่มสาวร่วมนั่งสนทนาด้วย สำหรับการเกี้ยวพากันนอกตัวบ้าน มีการเกี้ยวพาที่ครกกระเดื่องคำข้าว เนื่องจากฝ่ายสาวนำข้าวตำและหนุ่มที่หมายปองก็ไปช่วยตำข้าวด้วย หรือ การที่หญิงสาวนั่งทำงานเย็บปักถักร้อย หนุ่มจะได้โอกาสเข้ามาพูดคุยสนทนาเป็นการสร้างความคุ้นเคยเพื่อเป็นรายละเอียดในการพิจารณาเลือกคู่ครองต่อไป

อีกแบบหนึ่ง เป็นการเกี่ยวพาขณะเดินรำล้อมรอบกองไฟในประเพณีปีใหม่ หนุ่มที่หมายปองสาวใดก็จะได้ออกาสไปอยู่ใกล้ชิด จับมือเดินรำและพูดคุยกระซิบกระซาบโดยที่ผู้ใหญ่ไม่ขวางหูขวางตาแต่อย่างใด

การเกี่ยวพาโดยการร้องเพลงสืขโต้ตอบกันนับเป็นศิลปะหนึ่งของการเกี่ยวพา เมื่อมีหนุ่มจากหมู่บ้านไปเยี่ยมเยียน ซึ่งมักกระทำหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวแล้ว ในตอนกลางคืนหนุ่มสาวต่างนัดหมายไปพบกันที่ลานข้างหมู่บ้านจำนวนชายหญิงให้ครบคู่กัน เช่น ชายหญิงฝ่ายละ 4 คน ทั้งหมดนั่งล้อมรอบกองไฟแยกชายหญิงอยู่คนละด้าน แล้วเริ่มต้นร้องเพลงทีละคน ชายร้องมาหญิงร้องตอบสลับกันไปจนหมดแล้ววนต่อมาเรื่อยๆ กว่าจะยุติได้บางทีก็ดึกดื่นเที่ยงคืนไปแล้ว การร้องโต้ตอบด้วยเพลงเช่นนี้ เป็นการแสดงความพิเศษเฉพาะตัวในลีลาน้ำเสียง การใช้ภาษาและสติปัญญาในการโต้ตอบ หลังจากการเกี่ยวพานี้ อาจมีการแต่งงานกันได้

การนุดพา

การนุดพาเป็นจุดเริ่มต้นของพิธีแต่งงานของสืข เมื่อหนุ่มสาวทั้งสองได้ตกลงปลงใจกันแล้ว หนุ่มจะนุดตัวสาวไปอยู่ที่บ้านของตนเอง เป็นการกระทำในเวลากลางวัน ชาวบ้านที่เห็นเหตุการณ์ก็จะร่วมกันโห่ขานแซ่ในเชิงการแสดงความยินดีที่จะได้มีการแต่งงานอีก 1 คู่แล้ว เพราะการนุดพาถือเป็นพิธีการ

การเจรจาผู้ขอ

เมื่อมีการนุดพาแล้ว ทางฝ่ายชายจะมอบให้เจ้าแม่เป็นคนกลางในการติดต่อเจรจากับฝ่ายหญิง ในขั้นตอนนี้เป็นการตกลงกันในเรื่องสินสอดแต่งงาน ซึ่งมักไม่ต่ำกว่า 10,000 บาท มากกว่านี้เท่าใดนั้นต้องดูฐานะทางเศรษฐกิจของชายและหญิง ในระหว่างการเจรจากดลงค่าสินสอดแต่งงานนี้ ฝ่ายหญิงจะยังคงอยู่บ้านฝ่ายชายจนกว่าการเจรจากดลงกันเป็นที่เรียบร้อยและกำหนดวันแต่งงานแล้ว หญิงสาวจึงจะกลับบ้านตนเองเตรียมตัวเข้าพิธีแต่งงานต่อไป

พิธีแต่งงาน

ในวันแต่งงานเป็นพิธีกรรมหนึ่งที่มีการฆ่าหมูเช่น ไหว้ผีบรรพบุรุษ และใช้เลี้ยงแขกในหมู่บ้านที่เชิญมาร่วมกินเลี้ยงฉลองด้วย และมีการเดินรำหน้าบ้านเป็นการแสดงความรื่นเริงยินดีกับคู่บ่าวสาวด้วย

พิธีกระทำที่บ้านของเจ้าบ่าว เริ่มจากการจุดธูปบูชา ที่หิ้งผีบรรพบุรุษ คู่บ่าวสาวยืนตรงหน้าหิ้ง โดยฝ่ายเจ้าสาวลงนั่งพับเพียบหน้าหมอบติดดิน ฝ่ายเจ้าบ่าวยืนมือประสานยกขึ้นเหนือศีรษะ

แล้วโค้งลงต่ำในลักษณะการค้ำนับติดต่อกัน 4 ครั้ง แล้วนั่งลงให้เจ้าสาวลุกขึ้นทำความเคารพแบบเดียวกัน 3 ครั้ง แล้วนั่งลงเปลี่ยนเจ้าบ่าวลุกขึ้นทำความเคารพต่อ ทำสลับกันแบบนี้ไปครึ่งชั่วโมง จากนั้นเจ้าบ่าวเจ้าสาวจะทำความเคารพต่อ แยกโดยวางถ้วยสุรา 1 ถ้วย ไว้ตรงหน้าและทำความเคารพเช่นเดียวกับทำความเคารพผิบรรพบุรุษแต่ทำเพียงครั้งเดียว แยกจะนำเงินใส่ลงในถ้วยสุรา ที่เจ้าบ่าวเจ้าสาวใช้การระตนเอง เพื่อให้เป็นของขวัญวันแต่งงาน

พิธีกรรมเกี่ยวกับงานศพ

เมื่อมีคนในครอบครัวตาย ศพคนตายจะถูกพันด้วยผ้าขาวมัดติดกับแคร่หามไม้ไผ่วางไว้ตรงหน้าหิ้งผิบรรพบุรุษให้หันศีรษะไปทางทิศตะวันตก ศพตั้งไว้ที่บ้าน 3 คืน ระหว่างกลางคืนเพื่อนบ้าน ญาติพี่น้องจะมาอยู่ร่วมเป็นเพื่อนกับญาติผู้ตาย มีการเล่นสนุกเช่นเล่นไพ่ เล่นเสี่ยงทายกันจนเกือบสว่าง เพราะจะไม่มีมีการไปไว้ในขณะที่มีศพคนตายอยู่ภายในหมู่บ้าน

หลังจากครบ 3 วัน ศพจะถูกเคลื่อนที่ออกจากบ้านไปเผาหรือฝังที่ไร่นอกหมู่บ้าน หากเป็นศพผู้ใหญ่จะนำออกทางประตูบ้านไม่ได้ ต้องพังฝาข้างประตูบ้านออกไปด้วยความเชื่อว่าเมื่อผีกลับมาจะหาทางเข้าบ้านไม่พบ การเข้าออกทางประตูบ้านนั้นถือเป็นประตูสำหรับคนที่มีชีวิตอยู่เท่านั้น

การนำศพออกจากบ้านนั้น พวกผู้ชายช่วยกันแบกหาม หมอเมืองเดินตามและถือเครื่องเช่น ไข่ตามด้วยญาติผู้ตาย และเพื่อนบ้าน เมื่อนำศพไปถึงสถานที่ที่จะฝังศพ หมอเมืองจุดธูปบูชาผีประจำที่ดินแห่งนั้น สวดเสร็จแล้วหันหน้าไปทางทิศตะวันตกโยนไข่ไก่ข้ามศีรษะ ไปข้างหลัง หากไข่แตกตรงใดแสดงว่าผู้ตายต้องการจะอยู่ที่ตรงนั้น หากไข่ไม่แตกต้องทำการโยนใหม่จนกว่าไข่จะแตก เมื่อได้ที่แล้วก็จะขุดหลุมลึกประมาณเกือบ 2 เมตร นำศพวางในหลุมให้หันหัวไปทางทิศตะวันตก เปิดฝาพันศีรษะศพออก จุดไฟกับมัดไม้ไผ่ซึ่งเล็ก ๆ นามาลนได้คางศพ เสร็จแล้วจึงกลบดินฝังศพให้ปากหลุมหนุนเป็นหลังเต่า และฝังเสื้อผ้า เครื่องใช้ของผู้ตายไว้ใกล้หลุมศพนั้น

เสร็จแล้วผู้ที่ไปร่วมพิธีฝังศพเดินทางกลับบ้านระหว่างทางจะเอาน้ำมันหมู ดินโคลนและเขม่าไฟมาป้ายกันเป็นที่สนุกสนาน หากจะป้ายคนแก่ต้องขอโทษเสียก่อน

พิธีเซ่นไหว้ผิคนตาย

เป็นพิธีที่กระทำในกรณีที่ผู้ตายมีบุตรชายตายยังไม่ครบ 3 ปี ต้องทำพิธีเซ่นไหว้ 3 ครั้ง ครั้งแรกในวันนำศพไปฝังหรือเผาแล้ว ครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 ทำหลังจากวันปีใหม่ 2 เดือน 2 วัน อีกปีละครั้ง โดยการนำหมูและไก่ไปทำพิธีเซ่นไหว้ที่สุสาน เสร็จพิธีแล้วเลี้ยงอาหารแขก ณ ที่นั้นตอนเดินกลับหมู่บ้าน ก็ใช้น้ำมันหมู ดินโคลนและเขม่าไฟทาป้ายกันเป็นที่สนุกสนานอีก ในกรณีที่บุตรชายผู้ตายแต่งงานแยกครอบครัวออกไปแล้ว ให้นำไก่ตัวผู้และสุราไปเซ่นไหว้ผิผู้ตายด้วย

พิธีกรรมเกี่ยวกับประเพณีในรอบปี

พิธีปีใหม่

การนับวันปีใหม่ของลือชอตรงกับวันตรุษจีนหรือวันปีใหม่ของจีน แต่อาจคลาดเคลื่อนไปบ้าง เพราะการกำหนดวันเป็นหน้าที่ของหมอเมือง จึงขึ้นอยู่กับว่าหมอเมืองจะนับวันได้ถูกต้องหรือไม่ แต่ถ้าหมอเมืองกำหนดวันแล้วทุกคนต้องปฏิบัติตาม

ก่อนถึงวันปีใหม่ซึ่งมักอยู่ระหว่างเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ ซึ่งอยู่ในช่วงที่ชาวลือชอกำลังปลอดโปร่งสบายใจ อยู่ในระหว่างช่วงพักจากการทำไร่ ผลผลิตเก็บเกี่ยวแล้ว รอเวลาที่จะเริ่มต้นงานไร่ประมาณเดือนมีนาคมต่อไป

ผู้หญิงลือชอมีหน้าที่เตรียมเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายสำหรับวันนั้นอย่างขะมักเขม้น ทั้งเสื้อผ้าของตนเองและของคนในครอบครัว ซึ่งแต่ละคนต้องมี 2 ชุด เป็นอย่างน้อย นับเป็นความวุ่นวาย แต่ทุกคนต่างเตรียมการด้วยความเบิกบานใจ

ก่อนวันปีใหม่ 3 วัน แต่ละครอบครัวต่างเริ่มแซ่ข้าวเหนียวเพื่อเตรียมการทำขนมปีใหม่ “เบ๊ยปาปา” และจุดประทัดเป็นสัญญาณให้เพื่อนบ้านทราบ รุ่งขึ้นแล้วจึงนำข้าวเหนียวที่แช่ไว้มานึ่งให้สุก นาลงตำในรางไม้ขนาดใหญ่ จดรูป 3 ดอกปักข้างรางไม้เพื่อบอกกล่าวให้ผีทราบ จากนั้นเป็นการตำข้าวโดยผู้ชาย 2 คน ตำ 2 ข้าง และมีคนมาผลัดกันตำจนกว่าข้าวแหลกละเอียดเป็นเนื้อเดียวกัน ขณะตำก็ใส่ลงไปด้วย เสร็จแล้วนำมาปั้นเป็นแผ่นกลมห่อด้วยใบตองเป็นอันเสร็จพร้อมที่จะรับประทานได้ ขนมแบบนี้ภาษาท้องถิ่นภาคเหนือเรียกว่า “ข้าวปุก” และมาถึงก่อนปีใหม่ 1 วัน เป็นวันที่ฆ่าหมูเพื่อเตรียมเซ่นไหว้ในพิธีปีใหม่ ในวันรุ่งขึ้นเพราะในวันปีใหม่เป็นวันพระซึ่งตามประเพณีลือชอห้ามใช้ของมีคมหลังจากนั้นเป็นการทำความสะอาดหน้าบ้าน นำต้นไม้มาริ้วไว้ตรงหน้าบ้านให้ตรงกับประตูบ้านและหิ้งผีบรรพบุรุษเตรียมทำพิธีเซ่นไหว้ในตอนบ่าย วันนี้ทุกคนในหมู่บ้านต่างอาบน้ำชำระร่างกาย เป็นอย่างดี

ในบ่ายวันนั้น หัวหน้าครอบครัวทำพิธีเซ่นไหว้ผีนอกบ้าน ตรงต้นไม้ที่ปักไว้ เครื่องเซ่นไหว้มี ข้าวสุก เนื้อหมูต้ม และน้ำ เสร็จการเซ่นไหว้แล้วเขาจะเข้าไปในบ้านเอาหมวกมาถือหงายไว้บนฝ่ามือ ใส่ข้าวสุกและไข่ต้มลงในหมวกเพื่อทำพิธีเรียกขวัญเด็ก เสร็จแล้วใช้ด้ายขาวผูกคล้องเด็กในบ้านทุกคน และให้กินไข่คนละฟอง

ตกเย็นชาวลือชอจะไปชุมนุมที่บ้านหมอผีซึ่งจะทำพิธีเข้าทรงเพื่อขับเป่าผีร้ายออกไป อย่าให้โรคภัยมารายไกล ในหมู่บ้านเพชรคำไม่มีหมอผีจึงไม่มีพิธีกรรมดังกล่าวนี้ ทุกคนจะไปชุมนุมที่หน้าบ้านหมอเมืองเพื่อเริ่มต้นเดินรำเป็นบ้านแรก เป็นการเดินรอบต้น ไม้ที่ปักไว้หน้าบ้าน จากนั้นก็

ไปเดินรื้อหน้าบ้านอื่นจนครบทุกบ้าน เมื่อไปเดินหน้าบ้านใคร เจ้าของบ้านจะนำสุราอาหารออกมา
รับรอง เดินไปเรื่อยๆ ว่าจะครบทุกบ้านก็สว่างพอดี ในคืนนี้กฎข้อห้ามประการหนึ่ง คือ ห้ามคน
ภายนอกครอบครัวเข้าไปในบ้านหลังเที่ยงคืนมิฉะนั้นจะเป็นการผิดผี

วันปีใหม่ หัวหน้าครอบครัวพากันไปทำพิธีเช่น ไหว้ผีประจำหมู่บ้านและผีประจำภูเข ที่
ศาลผีประจำหมู่บ้าน เสร็จแล้วหนุ่มสาวพากันเดินรำประมาณ 1 ชั่วโมง จึงย้ายไปเดินรื้อหน้าบ้าน
หมอเมือง หากบ้านใดมีพิธีเรียกขวัญ ก็จะเชิญไปเดินรื้อหน้าบ้านพร้อมรับเลี้ยงสุรา การเดินรื้อปีใหม่
จะมาถึงสุดที่บ้านหมอเมือง

พิธีปีใหม่น้อย

ความเชื่อในการทำพิธี

เป็นพิธีปิดเป่ารังความภายในหมู่บ้าน ให้สิ่งที่ชั่วร้ายที่จะมาทำให้เกิดการเจ็บไข้ได้ป่วย
หรือกระทบกระทั่งถึงชีวิตความเป็นอยู่ หรือการทำมาหากิน เมื่อมีสิ่งใดที่บอกเหตุร้ายที่จะทำให้
เกิดภัยอันตรายดังกล่าวขึ้น หมอผีก็จะเป็นผู้ทำพิธีปิดรังควาน โดยจะทำพิธีเข้าทรง เพื่อจะทราบว่
สิ่งชั่วร้ายนั้นจะต้องทำพิธีแก้อย่างไร เป็นต้นว่า ทำพิธีลอยเคราะห์อีกครั้ง หรือต้องฆ่าหมูฆ่าไก่เช่น
ถวายเป็นส่วนกำหนดวันพิธีแก้นี้มักจะกระทำในภายหลัง โดยกำหนดวันตามความเหมาะสมผ่านการ
เข้าทรงของหมอผี แต่หากหมู่บ้านใดไม่มีหมอผี ผู้มีความรู้ทางด้านนี้ก็จะเป็นผู้กระทำแทนเช่น ใน
หมู่บ้านลิซอเพชรคำ ในการทำพิธีเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2530 ผู้ทำพิธีแทนหมอผีคือนายหลงนา
แก สิ้นเข้า เป็นขวัญและกำลังใจแก่ชาวบ้านผู้นับถือผี ว่า หมู่บ้านจะสงบสุขร่มเย็นไม่มีภัยอันตราย
ใดๆ มาแผ้วพาน เพราะหากจะมีเกิดขึ้นก็ได้ทำพิธีปิดเป่าไปแล้ว และการทำมาหากินก็จะได้ผลดี
เพราะได้มีพิธีจัดปิดเป่าไปแล้ว เช่นกัน

การทำพิธีกรรมปีใหม่น้อย

พิธีปีใหม่น้อยเป็นพิธีของผู้ชาย ทุกครอบครัวจะส่งตัวแทน 1 คนไปร่วมพิธี นำเครื่องเช่น
ไหว้ประกอบด้วย ข้าวสาร น้ำ รูป 2 คู่ไปด้วย โดยมีหมูและไก่เป็นส่วนรวมของทุกครอบครัวหมอ
เมืองเป็นผู้ในการเช่นไหว้ ก่อนนำหมูและไก่ฆ่าและต้มให้สุก ข้าวสารหุงไว้นำมาใส่ถาดเช่นไหว้
ส่วนน้ำในถ้วยเททิ้งใส่น้ำใหม่ลงไป จดรูป 2 คู่ นั้น หมอเมืองนำพิธีเช่นไหว้ผีประจำหมู่บ้านก่อน
และเคลื่อนย้ายไปทำพิธีเช่นไหว้ผีประจำภูเข ซึ่งการเช่นไหว้ที่ผู้ไปร่วมพิธีช่วยกันสวดบูชา เสร็จ
พิธีแล้วกินเลี้ยงร่วมกัน ตกกลางคืนมีการเดินรื้อหน้าบ้านหมอเมืองจนถึงประมาณเที่ยงคืน ผู้ไปร่วม
มีไม่มากนักและการแต่งตัวไม่สวยงามเท่าการเดินรื้อปีใหม่ ในพิธีปีใหม่น้อยปี 2530 กระทำตอน

เดือนพฤศจิกายน มีการเรียไรเงินจากสมาชิก ครอบครัวที่ถือผีครอบครัวละ 20 บาท นำไปซื้อลวด
หนามมาล้อมรั้วศาลผีประจำหมู่บ้านด้วย

พิธีกินข้าวโพดใหม่

เนื่องจากผลิตผลพืชไร่ที่ปลูกกันเป็นประจำปีได้ผลิตดอกออกผล จึงต้องกระทำการ
สักการะเพื่อเป็นการขอบคุณเป็นสิริมงคลต่อไป เป็นพิธีกระทำมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ เป็นเรื่องพิธี
ภายในสกุลเดียวกัน

พิธีกินข้าวใหม่

พิธีกินข้าวใหม่กระทำประมาณต้นเดือนธันวาคม ของทุกปี และเป็นเรื่องพิธีกรรมเฉพาะใน
สกุลเดียวกัน เช่นเดียวกับพิธีกินข้าวโพดใหม่ พิธีกินข้าวใหม่ของแต่ละหมู่บ้านไม่ตรงกันและใน
หมู่บ้านเดียวกัน แต่ละครอบครัวก็จะกำหนดไม่ตรงกัน แต่ที่นิยมกันมากคือเลือกวันวัน และต้อง
เกี่ยวเนื่องกับข้าวที่สุกในไร่ด้วย เพื่อจะได้นำมาใช้ในพิธี

พืชผลที่ใช้ในการเซ่นไหว้ได้แก่ ข้าว เผือก และมัน พิธีการและขั้นตอนก็คล้ายกับพิธีกินปี
ใหม่ข้าวโพด เพียงแต่พืชผลที่นำไปเซ่นไหว้แตกต่างกันตามความเหมาะสมของพิธี แต่หลังจากการ
เซ่นไหว้แล้วนั้น จะนำข้าว เผือก และมัน ให้สุนัขกินก่อนเพราะถือว่าสุนัขมีบุญคุณแก่มนุษย์ตาม
นิยามปราชญ์ว่า สุนัขได้นำเมล็ดข้าวติดหางมาเป็นพันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูกให้คนได้มีกินในปัจจุบัน
จากนั้นผู้อาวุโสในสกุลเป็นผู้นำข้าวและมัน ปั่นผสมเป็นก้อนเดียวกันแบ่งครึ่งให้สมาชิกใน
ครอบครัวนั้นและครึ่งหนึ่งสำหรับตนเองต่างกินเพื่อเป็นสิริมงคล

การเลี้ยงผีไร่

โอกาสในการประกอบพิธีกรรมภายหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้ว แต่ต้องเป็นเดือนกุมภาพันธ์และ
เวลาจะเป็นตอนเช้า หรือ เที่ยง หรือบ่ายก็ได้ สถานที่ในการประกอบพิธีกรรม บริเวณไร่ จะเป็นไร่
ปลูกอะไรก็ได้แต่ผู้ประกอบพิธีกรรมเห็นว่าเหมาะสม หรือสะดวกต่อการประกอบพิธี บริเวณที่
จะทำหิ้งเลี้ยงผีต้องหันหน้าเข้าหาเนินที่สูงกว่า ผู้ทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมเป็นหัวหน้าครอบครัว

ขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมเริ่มจากจัดเตรียมเครื่องใช้และสัตว์ที่ใช้ในการประกอบ
พิธีกรรม หลักจากนั้นจัดทำสถานที่ที่จะใช้ประกอบพิธีกรรม คือ ปักต้นไม้ไว้ และทำหิ้งไว้ตรงหน้า
ต้นไม้ ลักษณะของหิ้งเป็นเสา 4 ต้น ความสูงขนาด 40 ซม. หิ้งที่วางเป็นไม้ไผ่ขัดและจักสาน มี
ความกว้างขนาดที่จะใช้วางกระบอกไม้ไผ่ใส่น้ำใส่ข้าว และวางไก่ 1 ตัว เป็นเครื่องเซ่นบูชาได้ ตาม
เสาทั้ง 2 ด้านบนบากด้วยมีดติดตรงเป็นระยะ และนำเสาไม้ไผ่ทำเป็นหิ้งปักอยู่เป็นพื้นที่สูงกว่าหิ้งวาง
เครื่องเซ่นไหว้ แต่เอียงไปทางซ้ายมือ บนยอดเสาจะปักธงทิวและร่ม 1 คัน ทำด้วยกระดาษสา และมี
ชั้นทำด้วยกาบกล้วยพาดเป็นที่วางเทียน ห่อยาเส้น 2 ห่อ (ห่อด้วยกระดาษสา) และข้าวสาร หลังจาก

นั้นผู้ประกอบพิธีทำการบอกกล่าวผีก่อนโดยทำที่หิ้งผีหน้าคันทน์ไม้ และผู้ประกอบพิธีนำไก่ตัวผู้ไปบอกกล่าวทำพิธีเช่นไหว้ผี เมื่อเสร็จแล้วใช้มีดเชือดคอไก่และเอาเลือดไก่ทาตามเสาหิ้งผี แล้วจึงชนไก่เสียบตามรอยบากเสาหิ้งผี 2 ต้นล่าง

2.2.21 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวมูเซอ

ความคิดและการปฏิบัติทางศาสนาของชาวมูเซอได้รับอิทธิพลจากชาวพื้นราบมานานกว่าร้อยปีแล้ว แต่อิทธิพลความคิดและการปฏิบัติทางศาสนาของคนพื้นราบที่ปรากฏในสังคมมูเซอ ก็มีระดับความเข้มข้นไม่เท่ากัน จะแปรเปลี่ยนไปตามพื้นที่และเวลา ดังนั้นชุมชนมูเซอแต่ละแห่งจึงมีความเชื่อและการปฏิบัติหลากหลายไม่เหมือนกัน เช่น มูเซอในยูนนานได้รับอิทธิพล ความคิดและการปฏิบัติจากจีน ส่วนมูเซอในรัฐฉานและภาคเหนือของไทยได้รับอิทธิพลพุทธศาสนานิกายเถรวาท ในขณะที่มูเซอบางกลุ่มในพม่าและจีนหันไปนับถือศาสนาคริสต์ ซึ่งเวอร์คเกอร์เห็นว่าการลักษณะเช่นนี้ทำให้ หาระบบความเชื่อของมูเซอทั่วไปได้ยาก

ความเชื่อพื้นฐานดั้งเดิมของมูเซอ คือ การนับถือผี ซึ่งจำแนกได้ 3 ประเภท ได้แก่ พระเจ้า ผี และวิญญาณหรือขวัญ มูเซอเชื่อว่า G'ui-sha เป็นเทพเจ้าที่มีอำนาจสูงสุดและเป็นผู้สร้างสรรพสิ่งรวมทั้งสวรรค์ ชาวมูเซอเชื่อว่าผีมีเป็นจำนวนมาก ซึ่งสามารถจำแนกได้ 3 ประเภทตามคุณสมบัติของผี คือ ประเภทแรกเป็นผีดี ได้แก่ ผีเจ้าที่ ผีบ้าน ประเภทที่สองเป็นผีที่ไม่ร้ายไม่ดี โดยปกติไม่ทำร้ายผู้คน แต่ถ้าคนใดทำไม่ดีไปล่วงเกินเขาก็เป็นอันตรายได้ ผีประเภทนี้ได้แก่ ผีที่อยู่ในธรรมชาติตามป่า เขา ลำห้วย ประเภทที่สามเป็นผีร้าย ได้แก่ ผีที่เข้าสิงร่างกายคนทำให้คนเจ็บป่วย และวิญญาณของคนที่ยังไม่ปกติ เช่น อุบัติเหตุ ฆ่าตัวตายหรือถูกฆ่าวิญญาณของคนที่ยังไม่ปกตินี้จะกลายเป็นผีร้ายทำอันตรายผู้คน ผีร้ายเหล่านี้เป็นอันตรายต้องขับไล่

วิญญาณหรือขวัญ เป็นผีอีกประเภทหนึ่งที่มูเซอเชื่อว่ายู่ประจำในร่างกายคน ซึ่งเหมือนกะเหรี่ยงและคนไทย ทุกคนจะต้องมีขวัญประจำตัว คนที่ไม่มีขวัญประจำตัวคือคนที่ตายแล้ว ขณะที่นอนหลับขวัญจะออกจากร่างกายไปท่องเที่ยว และเมื่อตื่นขวัญก็จะกลับเข้าร่าง การที่คนฝันยามหลับก็เพราะขวัญออกไปเที่ยวนั่นเอง ถ้าคนใดเกิดเจ็บป่วยโดยไม่ปรากฏอาการของโรคก็เชื่อว่าเนื่องจากวิญญาณออกจากร่างกายแล้วหลงทางหรือถูกผีร้ายกระทำ ซึ่งรักษาให้หายได้โดยการเรียกขวัญที่หลงทางให้กลับเข้าร่าง หรือเช่นไหว้ผีร้ายที่ทำอันตรายขวัญนั้น นอกจากนี้ยังเชื่อว่า มีดินแดนของคนตายสำหรับให้วิญญาณอยู่อาศัย ถ้าคนใดไม่ได้ตายด้วยโรคปกติเช่น เจ็บป่วย หรือแก่ตาย แต่ตายเนื่องจากอุบัติเหตุ วิญญาณของคนนั้นจะไม่ได้เดินทางไปสู่ดินแดนแห่งความตายซึ่งเป็นดินแดนของวิญญาณ หากจะกลายเป็นผีร้ายต้องลอยอยู่ในโลกคอยทำร้ายผู้คน

ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนา ความเชื่อของมูเซอมี 3 ประเภท ได้แก่ พระ (Paw-khu) หมอผี (Maw-pa) และหมอยา (Sheh-hpa) คนทั้ง 3 ประเภทนี้มีฐานะและ

ลำดับความสำคัญไม่เท่ากัน พระมีฐานะสูงที่สุด หน้าที่หลักคือเป็นสื่อกลางระหว่างพระเจ้า (G'ui-sha) กับชาวบ้าน และเป็นผู้นำในการประกอบพิธีบูชาพระเจ้าที่วัด หมอผีมีตำแหน่งฐานะสำคัญรองลงมา เป็นผู้ที่มีความสามารถพิเศษ สามารถมองเห็นผีได้ จึงทำให้สามารถแยกผีที่มาทำร้ายผู้คนได้ ส่วนหมอยาเป็นผู้ที่มีฐานะความสำคัญต่ำที่สุด ทำหน้าที่รักษาค้นเจ็บป่วย ด้วยวิธีไสยศาสตร์

สำหรับมุเชอในประเทศไทยนั้น มีทั้งกลุ่มที่นับถือผี และนับถือคริสต์ มุเชอกลุ่มที่นับถือผีส่วนมากเป็นพวกที่เข้ามาประเทศไทยรุ่นแรก ซึ่งในการสำรวจชาวเขาในประเทศไทยของยังก์เกอร์ดอนที่กล่าวถึงมุเชอในประเทศไทย 4 กลุ่มคือ มุเชอแดง มุเชอดำ มุเชอเฉลและมุเชอเหลือง ก็ล้วนแต่นับถือผีทั้งสิ้น (Young, 1962 : 9-24) มุเชอพวกที่นับถือคริสต์เป็นกลุ่มที่เข้ามาหลังจากพม่าและลาวตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศสแล้ว ซึ่งในช่วงนี้เองคณะมิชชันนารีตะวันตกได้เข้าไปเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในหมู่ชาวเขา และก็ประสบความสำเร็จมีชาวเขาหันมานับถือศาสนาคริสต์จำนวนมาก สำหรับมุเชอที่นับถือศาสนาคริสต์ในประเทศไทยนั้นประมาณว่ามีหนึ่งในสามของประชากรทั้งหมดที่นับถือศาสนาคริสต์ ซึ่งในจำนวนนี้ส่วนใหญ่เป็นมุเชอดำและมุเชอเหลืองเกือบทั้งหมด มีจำนวนน้อยที่เป็นมุเชอแดงและมุเชอเฉล (Lewis, 1989 : 188)

แม้มุเชอจะได้รับอิทธิพลความเชื่อจากศาสนาอื่นและบางกลุ่มก็หันไปยอมรับศาสนาอื่นแต่มุเชอก็ยังคงความเชื่อดั้งเดิมบางประการไว้ในบรรดามุเชอทั้ง 4 กลุ่มในประเทศไทย มุเชอเฉลเป็นกลุ่มเดียวที่ยังคงรูปแบบความเชื่อดั้งเดิมของมุเชอไว้มากที่สุด

พิธีกรรม

พิธีกรรมใดๆ ที่กระทำไม่ว่าจะเป็นการบูชาที่พระเจ้าหรือเซ่นไหว้ผีลี้ลับทำเพื่อสุขภาพร่างกาย การอยู่ดีกินดี และเพื่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างมนุษย์ด้วยกัน หรือระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าหรือมนุษย์กับผี พิธีกรรมเหล่านี้ได้แก่

- พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกษตร
- พิธีกรรมเกี่ยวกับการล่าสัตว์
- พิธีกรรมการเปลี่ยนผ่านช่วงชีวิต
- พิธีกรรมการรักษาอาการเจ็บป่วย

พิธีกรรมการเกษตร เริ่มตั้งแต่การเลือกพื้นที่เพาะปลูก ถางเผาไร่ จนถึงการเก็บเกี่ยวพืชผล (สนิท วงศ์ประเสริฐ, 2531, น.73-87) โดยเรียงตามลำดับเวลาดังนี้

- พิธีหมายไร่ข้าว เป็นการบอกกล่าวผิวดอยที่สิงสถิตอยู่ในบริเวณที่ทำเครื่องหมายจับจองพื้นที่เพาะปลูก

- พิธีขอให้ปลอดภัยจากอันตรายในการตัดฟันต้นไม้ใหญ่ เพราะมุเซอเชื่อว่าผีร้ายมักจะสิงสถิตอยู่ในต้นไม้ใหญ่และคอยทำร้ายผู้ตัดฟันต้นไม้ ดังนั้นเพื่อความปลอดภัยจึงต้องมีพิธีไล่ผีร้ายออกจากต้นไม้ หมอผีจะทำตุ๊กตาช้างและม้าให้ผีคอยใช้เป็นพาหนะขี่ออกไป และทำแพให้ผีนําล่องลงไปตามลำห้วย

- พิธีเผาไร่ พิธีนี้จะกระทำเฉพาะไร่ข้าวเท่านั้น ประมาณเดือนมีนาคมถึงต้นเมษายน ไร่ชนิดอื่นก็ทำการเผาเช่นกัน แต่ไม่มีพิธีนี้

- พิธีป้องกันศัตรูพืชและขอให้ข้าวเจริญงอกงาม พิธีนี้ทำหลังจากปลูกข้าวแล้ว จนถึงเดือนสิงหาคม

- พิธีกรรมเพื่อการเก็บเกี่ยวอย่างอุดมสมบูรณ์ เป็นพิธีระดับหมู่บ้าน ทำหลังวันเข้าพรรษาหนึ่งวัน

- พิธีขอบคุณผู้ให้ หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า พิธีกินข้าวใหม่ พิธีนี้เป็นพิธีที่มีความสำคัญมากพิธีหนึ่งสำหรับมุเซอ แม้แต่มุเซอที่นับถือคริสต์ก็ยังคงปฏิบัติพิธีนี้อยู่ วันทำพิธีกำหนดโดยผู้นำทางศาสนา เป็นพิธีระดับหมู่บ้าน ทุกครัวเรือนจะทำพิธีรวมกัน

พิธีกรรมเกี่ยวกับการล่าสัตว์ พิธีนี้จะทำก่อนออกไปล่าสัตว์ เพราะมุเซอเชื่อว่า สัตว์ป่าทุกชนิดเป็นของผีคอย ก่อนออกไปล่าต้องทำพิธีเช่นไหว้ ขออนุญาตผีคอยก่อน

พิธีกรรมการเปลี่ยนผ่านช่วงชีวิต พิธีประเภทนี้ในสังคมบางแห่งมีความสำคัญมาก แต่ในสังคมมุเซอให้ความสำคัญกับพิธีนี้น้อย การทำพิธีเปลี่ยนภาวะของชีวิตแต่ละช่วงแทบไม่ปรากฏ ไม่มีพิธีเกิดหรือตั้งชื่อ เมื่อเด็กคลอดออกมาก็จะนำด้ายสีขาวหรือสีดำมาผูกสายสะดือ ไม่ใช่ด้ายแดง เพราะเป็นด้ายสีที่ใช้ในพิธีเกี่ยวกับผี ถ้าใช้สีแดง ก็เกรงว่าผีจะมานำวิญญาณเด็กไป แต่ถ้าคลอดยากก็จะเช่นไหว้ผี เมื่อเด็กย่างเข้าวัยหนุ่มสาวก็ไม่มีพิธีเปลี่ยนผ่านภาวะเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ แม้กระทั่งพิธีแต่งงานก็จัดง่ายๆ ในพิธีแต่งงานมุเซอแดงหลังจากกินเลี้ยงแล้ว เจ้าบ่าวและเจ้าสาวผูกข้อมือด้วยด้ายสีขาว และดื่มน้ำอวยพรจากถ้วยเดียวกัน ก็เสร็จพิธี แต่ในมุเซอที่นับถือคริสต์ พิธีแต่งงานก็จะทำในโบสถ์มีดนตรี การแลกคำมั่นสัญญาต่อหน้าพระ และการกินเลี้ยง (Lewis. 1984 : 190) สำหรับพิธีศพจะมีการสวดและเช่นไหว้ เพื่อส่งวิญญาณของคนตายไปสู่ดินแดนแห่งความตาย มุเซอแดง มุเซอดำและมุเซอเหลือฝั่งศพ ขณะที่มุเซอเฉลิมฉลองศพแทนซึ่งจะยกเว้นเมื่อศพนั้นตายด้วยอุบัติเหตุ

พิธีกรรมการรักษาอาการเจ็บป่วย การเจ็บป่วยถ้าไม่มีอาการหรือสาเหตุ มุเซอเชื่อว่าเกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำของผีร้าย ซึ่งจะต้องรักษาโดยการเช่นไหว้ผีร้ายที่มาทำอันตรายคนนั้น ผู้ที่ทำการกระทำพิธีต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญมีความรู้ความชำนาญ

แอนโทนี วอร์คเกอร์ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับพิธีกรรมของมุเซอแดงที่เขาศึกษาว่า พิธีบูชาพระเจ้าประจำเดือนและพิธีกรรมการเกษตรเน้นย้ำความสอดคล้องกลมกลืนทางศาสนาและสังคม ทุกครัวเรือนร่วมกันแสดงให้เห็นถึงการพึ่งพากันและการพึ่งพาสังเหือธรรมชาติ ส่วนพิธีกรรมที่กระทำเฉพาะภายในครัวเรือน เช่น การเรียกขวัญหรือเซ่นไหว้ผี มีจุดมุ่งหมายเพื่อความอยู่ดีกินดี ซึ่งความปรารถนาเหล่านี้ก็มีความสำคัญเหมือนกับในพิธีกรรมที่ต้องกระทำร่วมกันทุกครัวเรือน

นอกจากนี้ วอร์คเกอร์ยังชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างพระเจ้าและผีในทัศนะของมุเซอด้วยว่า ปรากฏให้เห็นในการจัดระเบียบพิธีกรรมของหมู่บ้าน ผู้ประกอบพิธีทางศาสนาในหมู่บ้านมี 3 ประเภท แต่ละประเภทแยกหน้าที่กันชัดเจน ได้แก่ พระ (paw-hku) หมอผี (maw-pa) และหมอยา (sheh-pa) ในจำนวนหมอทั้ง 3 ประเภทนี้ พระมีความสำคัญที่มีหน้าที่หลักคือ การทำพิธีสวดบูชาพระเจ้า หมอผีมีความสำคัญรองลงมาเป็นผู้มีอำนาจพิเศษสามารถมองเห็นผีได้ ดังนั้นจึงจำแนกผีที่เป็นอันตรายให้ชาวบ้านได้ ส่วนหมอยามีตำแหน่งต่ำสุด มีหน้าที่รักษาผู้เจ็บป่วยโดยวิธีไสยศาสตร์ ในหมู่บ้านที่มีขนาดเล็กพระและหมอผีอาจเป็นคนเดียวกันได้ แต่พระจะไม่ทำหน้าที่หมอยารักษาคน

พิธีฉลองปีใหม่

พิธีนี้เป็นพิธีที่มีความสำคัญมากสำหรับมุเซอ ระยะเวลาที่จัดงานแต่ละปีจะไม่ตรงกันตามปกติจะจัดในช่วงเดียวกับตรุษจีน แต่สำหรับมุเซอที่นับถือคริสต์ จะจัดตรงกับปีใหม่สากล การกำหนดวันจัดงานจะขึ้นอยู่กับผู้นำทางศาสนาแต่ส่วนมากจะกำหนดวันจัดงานโดยดูว่า เวลาที่จัดนั้นเป็นช่วงที่วิญญูณบรรพบุรุษมางานฉลองปีใหม่ออกจากหมู่บ้านได้ และช่วงเวลาที่จัดนั้นต้องเป็นช่วงที่สมาชิกในหมู่บ้านเสร็จงานในไร่แล้ว เพราะในช่วงนี้จะห้ามทุกคนทำงานในไร่และถ้าในบริเวณใกล้เคียงมีหมู่บ้านมุเซออื่นๆ ก็จะจัดงานในช่วงเวลาเดียวกัน เพื่อว่ามุเซอที่หมู่บ้านอื่นจะได้มาร่วมงานฉลองในหมู่บ้านของตนได้ และขณะเดียวกันคนในหมู่บ้านก็จะได้ไปร่วมงานปีใหม่ของหมู่บ้านอื่นได้

พิธีฉลองปีใหม่นี้รายละเอียดของงานจะแตกต่างกันไปในมุเซอแต่ละกลุ่ม แต่พอล ลูอิส ซึ่งเป็นมัชชันนารีและเคยทำงานกับมุเซอมานาน ได้กล่าวถึงรายละเอียดของพิธีนี้ไว้ดังนี้

งานฉลองปีใหม่ประกอบด้วย 2 ช่วงคือ ปีใหม่ผู้หญิงหรือปีใหม่ใหญ่และปีใหม่ผู้ชายหรือปีใหม่เล็ก เป็นพิธีที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและผู้ชายในวัฒนธรรมมุเซอ งานฉลองปีใหม่ของมุเซอในวันเริ่มต้นปี ทุกครัวเรือนจะเอาข้าวเหนียวไปให้เพื่อนบ้านเป็นการแลกเปลี่ยนกัน แล้วแต่ละครัวเรือนจะนำข้าวเหนียวที่ได้จากเพื่อนบ้านไปรวมกับของตนนำไปนึ่งคำผสมกับงาเป็นข้าวปุก ข้าวปุกแต่ละชิ้นจะมีข้าวเหนียวของเพื่อนบ้านรวมอยู่ด้วย ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของเอกภาพและอิสระของสมาชิกในชุมชน

ภายในเรือนแต่ละหลังจะมีแท่นวางข้าวปุก ซึ่งประดับด้วยธงยาวและกระดาษที่ตัดเป็นรูปผู้หญิงและผู้ชาย ส่วนข้าวปุกจะวางอยู่บนโขน ทั้งสองอย่างนี้เป็นการรำลึกถึงคำพูดของพระเจ้าที่เขียนบนข้าวปุก ต้นสนเป็นสัญลักษณ์ของชีวิตใหม่หรือการเริ่มต้น เพราะช่วงปีใหม่เป็นเวลาที่สนเริ่มแตกใบ

วันต่อมาทุกคนจะเอาเทียน 2 แท่งที่มัดเข้าด้วยกันและข้าวปุก 2 แผ่นไปให้เพื่อนบ้าน ซึ่งหมายถึงสามภรรยาที่เสียสละให้กัน ส่วนเทียนที่มัดรวมกันหมายถึง พันธะการแต่งงานของกลุ่มสมรส

2.3 การจัดการความรู้

การจัดการความรู้ (Knowledge Management) หรือ KM. เป็นการนำเอาความรู้มาทำการรวบรวม สร้าง จัดระเบียบ แลกเปลี่ยน และประยุกต์ความรู้ ในองค์กร โดยพัฒนาจากข้อมูลไปสู่ระบบสารสนเทศ เพื่อให้เกิดความรู้และปัญญา นอกจากนี้ยังต้องการให้บรรลุเป้าหมายอย่างน้อย 3 อย่างไปพร้อม ๆ กัน คือ การบรรลุเป้าหมายของงาน การพัฒนาคน และการพัฒนาองค์กรเพื่อนำไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

การจัดการความรู้ในชุมชน คือ การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบสารสนเทศ เพื่อตอบสนองให้ทุกคนในชุมชนหรือบุคคลทั่วไป ได้เข้าถึงความรู้ เกิดการพัฒนาตนเอง เกิดความรับรู้เป็นผู้รู้ และสามารถถ่ายทอดความรู้สู่บุคคลอื่นต่อไปได้

แรงจูงใจในการจัดการความรู้ที่แท้จริง คือ เป้าหมายในความรู้ในท้องถิ่น ที่ผู้ร่วมเรียนรู้ตลอดจนชุมชน เป็นเงื่อนไขสำคัญในระดับที่เป็นหัวใจสู่ความสำเร็จในการจัดการความรู้ในท้องถิ่นๆ นั้น

2.4.1 ประเภทความรู้ แบ่งออกได้ 2 ประเภท ได้แก่

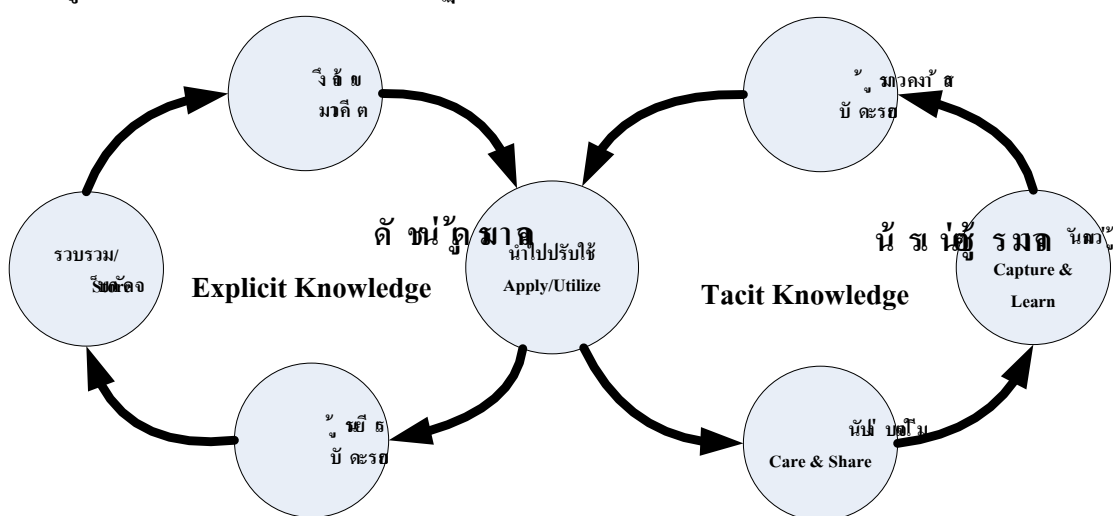
2.4.1.1 ความรู้เด่นชัด (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่อยู่ในรูปแบบที่เป็นเอกสาร หรือ วิชาการ อยู่ในงานวิจัย ตำรา คู่มือปฏิบัติงาน

2.4.1.2 ความรู้ซ่อนเร้น (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่แฝงอยู่ในตัวคนเป็นประสบการณ์ ที่สั่งสมมายาวนาน เป็นภูมิปัญญา

การจัดการความรู้ทั้ง 2 ประเภทนี้มีวิธีการจัดการที่แตกต่างกัน

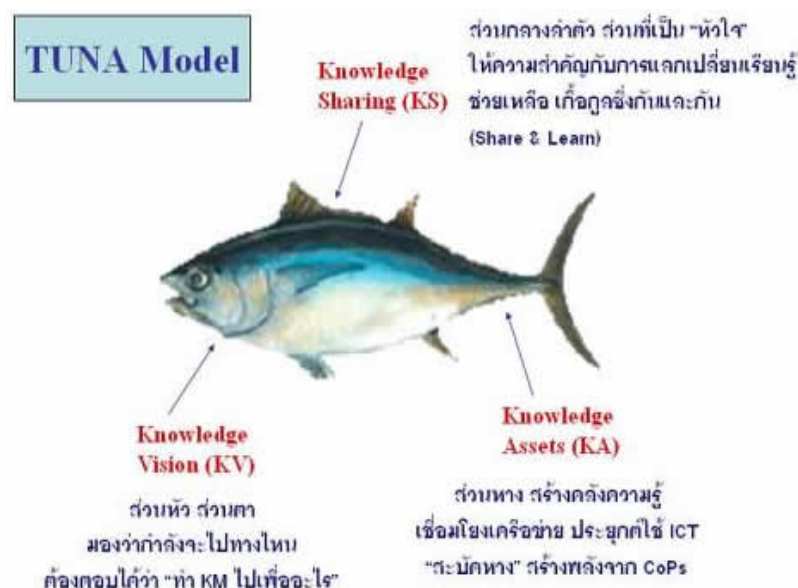
การจัดการ “ความรู้เด่นชัด” จะทำการนำความรู้ โดยการเข้าถึง ตรวจสอบ ดีความ และเมื่อนำไปใช้แล้วเกิดความรู้ใหม่ ก็จะทำการสรุป และอ้างอิง เพื่อให้ผู้อื่นได้ศึกษาต่อ

ส่วนการจัดการ “ความรู้ซ่อนเร้น” จะทำ การนำ ความรู้ที่ได้รับมาแบ่งปัน และสร้างความรู้ใหม่ ที่แต่ละคนสามารถนำไปปฏิบัติได้ต่อไป

รูปที่ 2.1 กระบวนการจัดการความรู้เด่นชัดและซ่อนเร้น

ในชีวิตจริง ความรู้ 2 ประเภทนี้จะเปลี่ยนสถานภาพ สลับปรับเปลี่ยนไปตลอดเวลา บางครั้งความรู้ซ่อนเร้นก็ออกมาเป็นความรู้เด่นชัด และบางครั้งความรู้เด่นชัดก็เปลี่ยนไปเป็นความรู้ซ่อนเร้น

รูปที่ 2.2 โมเดลปลาทูนา

2.4.2 รูปแบบการจัดการความรู้

สำหรับรูปแบบการจัดการความรู้มีหลายรูปแบบในงานวิจัยนี้ขอยกตัวอย่างรูปแบบการจัดการความรู้ที่ง่ายที่อาศัยโมเดลปลาทูนา ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการความรู้ที่ง่ายของสถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม หรือ สกส. ที่เปรียบการจัดการความรู้ เหมือนกับตัวของปลาทูนาหนึ่งตัวที่มี 3 ส่วน ได้แก่

2.4.2.1 ส่วน "หัวปลา" (Knowledge Vision-KV) หมายถึง ส่วนที่เป็นเป้าหมายวิสัยทัศน์ หรือทิศทางของการจัดการความรู้ โดยก่อนที่จะทำจัดการความรู้ ต้องตอบให้ได้ว่า "เราจะทำ KM ไปเพื่ออะไร?" โดย "หัวปลา" นี้จะต้องเป็นของ "คุณกิจ" หรือ ผู้ดำเนินกิจกรรม KM ทั้งหมด โดยมี "คุณเอื้อ" และ "คุณอำนวย" คอยช่วยเหลือ

2.3.2.2 ส่วน "ตัวปลา" (Knowledge Sharing-KS) เป็นส่วนของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญ ซึ่ง "คุณอำนวย" จะมีบทบาทมากในการช่วยกระตุ้นให้ "คุณกิจ" มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้ โดยเฉพาะความรู้ซ่อนเร้นที่มีอยู่ในตัว "คุณกิจ" พร้อมอำนวยให้เกิดบรรยากาศในการเรียนรู้แบบเป็นทีมให้เกิดการหมุนเวียนความรู้ ขกระดับความรู้ และเกิดนวัตกรรม

2.3.2.3 ส่วน "หางปลา" (Knowledge Assets-KA) เป็นส่วนของ "คลังความรู้" หรือ "ชุมชนความรู้" ที่ได้จากการเก็บสะสม "เกร็ดความรู้" ที่ได้จากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ "ตัวปลา" ซึ่งเราอาจเก็บส่วนของ "หางปลา" นี้ด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น ICT ซึ่งเป็นการสกัดความรู้ที่ซ่อนเร้นให้เป็นความรู้ที่เด่นชัด นำไปเผยแพร่และแลกเปลี่ยนหมุนเวียนใช้ พร้อมยกระดับต่อไป

2.4 กระบวนการจัดการความรู้

กระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management Process) เป็นกระบวนการในการจัดการความรู้ เพื่อช่วยชุมชนแห่งการเรียนรู้สามารถเข้าใจถึงขั้นตอนที่จะทำให้เกิดกระบวนการจัดการความรู้ หรือพัฒนาการของความรู้ที่จะเกิดขึ้นภายในองค์กร ประกอบด้วย 7 ขั้นตอนดังนี้

2.5.1 การบ่งชี้ความรู้ (Knowledge Identification) เป็นการพิจารณาว่าองค์กรมีวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ เป้าหมายคืออะไร และเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เราจำเป็นต้องใช้อะไร และตอนนี้เรามีความรู้อะไรบ้าง เป็นรูปแบบใด และอยู่ที่ใคร

2.5.2 การสร้างและแสวงหาความรู้ เป็นการสร้างความรู้ใหม่ หรือการแสวงหาความรู้จากภายนอก พร้อมกับรักษาความรู้เก่าและกำจัดความรู้ที่ใช้ไม่ได้แล้ว

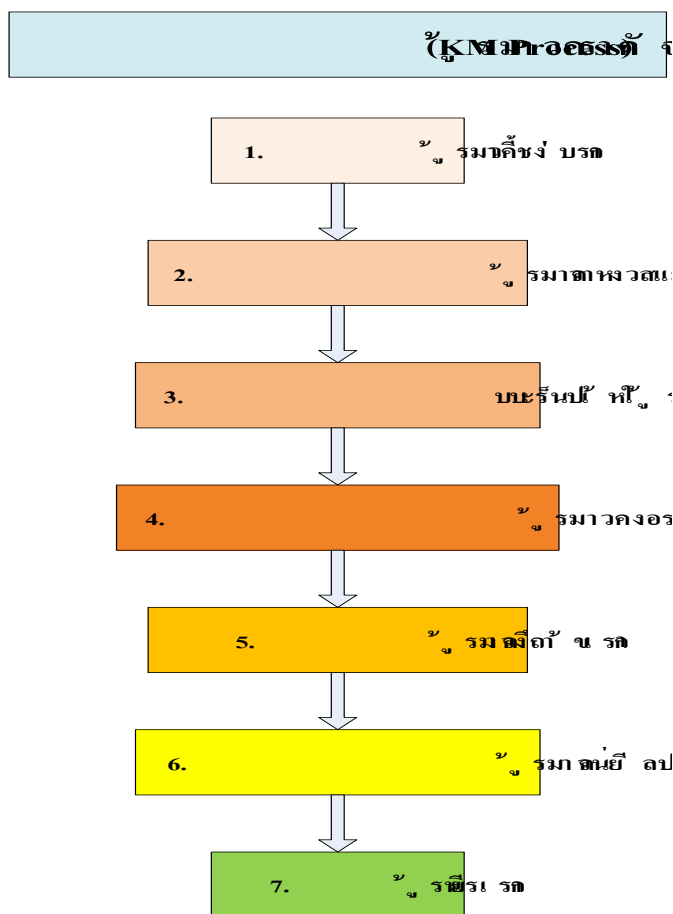
2.5.3 การจัดความรู้ให้เป็นระบบ เป็นการวางโครงสร้างความรู้ เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเก็บความรู้ได้อย่างเป็นระบบในอนาคต

2.5.4 การประมวลและกลั่นกรองความรู้ เป็นปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐาน และใช้ภาษาเดียวกัน พร้อมกับปรับปรุงเนื้อหาให้สมบูรณ์

2.5.5 การเข้าถึงความรู้ เป็นการทำให้ผู้ใช้ความรู้เข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้ง่ายและสะดวก เช่น ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT), Webboard, บอร์ดประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

2.5.6 การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ ที่ทำได้หลายวิธีการ โดยกรณีเป็นความรู้เด่นชัดอาจจัดทำเป็น เอกสาร, ฐานความรู้, เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือกรณีเป็น Tacit Knowledge อาจจัดทำเป็น

2.5.7 การเรียนรู้ เป็นการนำความรู้ที่ได้นำไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานในองค์กร เพื่อให้องค์กรดีขึ้น

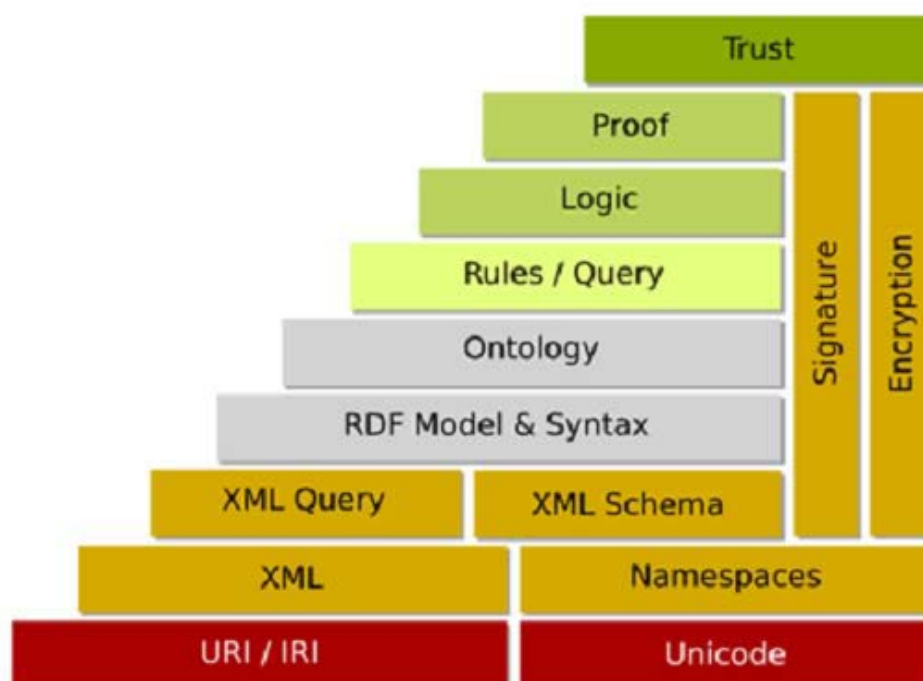

รูปที่ 2.3 กระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management Process)

2.5 เว็บบิงความหมาย

เว็บเชิงความหมาย (Semantic Web Services) (Semantic Web Services, 2001) เป็นแนวคิดของ ทิมเบอร์เนอร์ส ลี บิดาผู้ให้กำเนิดเว็บเมื่อประมาณปี ค.ศ. 2001 เป็นเทคโนโลยีที่ช่วยในการบูรณาการสารสนเทศ จัดเก็บ และนำเสนอเนื้อหาแบบมีโครงสร้าง โดยแนวคิดของเว็บเชิงความหมาย คือการสร้างเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มเติมความสามารถให้แก่ระบบเว็บไซต์ในการนำข้อมูลมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยแต่เดิมมนุษย์สามารถเข้าใจข้อมูลต่างๆ ได้ ต่างจากคอมพิวเตอร์ที่ไม่สามารถเข้าใจข้อมูลดังกล่าวได้ การนำแนวคิดดังกล่าวมาพัฒนาระบบจึงเป็นการส่งเสริมให้คอมพิวเตอร์เกิดการเรียนรู้และเข้าใจ ในข้อมูลที่มีอยู่ และนำไปใช้ประโยชน์ให้ได้มากที่สุด ฉะนั้นหากจัดการให้เว็บมีส่วนขยายด้วย เว็บเชิงความหมายแล้วจะทำให้ข้อมูลเป็นข้อมูลที่เครื่องคอมพิวเตอร์และมนุษย์ต่างก็เข้าใจความหมายได้และคอมพิวเตอร์สามารถคิวรีข้อมูลได้อย่างอัตโนมัติ

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2001 เว็บเชิงความหมายได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในด้านการสนับสนุนให้งานวิจัยในหลายๆ ด้าน ได้นำแนวคิดมาประยุกต์ โดยอาศัยหลักการเว็บเชิงความหมายมาสนับสนุนกลไกในการทำงานของระบบ ให้ระบบทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และได้ผลลัพธ์ที่ตรงต่อความต้องการ ในปัจจุบัน มีแอปพลิเคชันเว็บเชิงความหมาย (Semantic Web Application) เกิดขึ้นอย่างมากมายซึ่งแอปพลิเคชันเหล่านั้นอาจมีวัตถุประสงค์หลักในการทำงานที่แตกต่างกันออกไป ไม่ว่าจะเป็นโปรแกรมประยุกต์ที่เกี่ยวกับการจัดการองค์ความรู้ พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce) หรือ เว็บเซอร์วิส (Web Services) เป็นต้น

รูปที่ 2.4 ลำดับชั้นของเทคโนโลยีเชิงความหมาย (Berners-Lee, 2000)

เว็บเชิงความหมาย มีองค์ประกอบที่ถูกกำหนดเป็นลักษณะชั้นต่าง ๆ ดังแสดงในรูปที่ 2.4 โดยข้อมูลในระบบจะถูกอธิบายด้วยความหมายที่ถูกกำหนดไว้เป็นอย่างดี (Well-Defined meaning) และข้อมูลเหล่านั้นเป็นข้อมูลที่สามารถอ้างอิงได้ด้วย URI โดยใช้ภาษา XML, RDF และ RDFS (Brickley และ Guha, 2008) ในการอธิบายถึงความหมายในแต่ละข้อมูล ซึ่งสามารถกำหนดคำ (Vocabulary) คุณสมบัติ (Property) และเงื่อนไข (Restriction) ต่าง ๆ เพื่อใช้ในการอธิบายข้อมูลที่ถูกกำหนดไว้ในออนโทโลยี (Ontology) มาช่วยในการตีความข้อมูลเชิงความหมาย หรือการ

อนุมานเพื่อหาข้อเท็จจริง หรือหาความรู้ใหม่โดยต้องใช้กฎและตรรกะต่างๆ มาสนับสนุนกระบวนการเหล่านั้น

ข้อมูลได้ถูกอธิบายอย่างเปิดเผยดังนั้นอาจจะต้องมีการพิสูจน์ความถูกต้องของข้อมูล ซึ่งในขั้นตอนนี้ได้กำหนดในขั้นของการพิสูจน์ (Proof) และในระดับชั้น Trust เป็นการสร้างความเชื่อถือได้ของข้อมูลที่ได้เผยแพร่ เพื่อให้ระบบงานต่าง ๆ ที่จะนำข้อมูลไปใช้มีความเชื่อมั่นในความถูกต้องของข้อมูล

2.6 ออนโทโลยี

ออนโทโลยี (Ontology) เป็นแนวคิดที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะในสาขาที่เกี่ยวข้องกับปัญญาประดิษฐ์ (AI) และวิศวกรรมความรู้ การจัดการภาษาธรรมชาติ โดยได้มีผู้ให้นิยามของคำว่า ontology ไว้หลายแบบ คำนิยามที่มีผู้นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายพอสรุปได้คือ

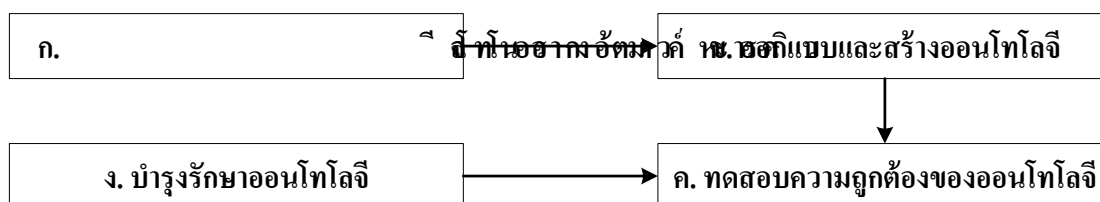
Gruber [Gruber, 1993] ได้ให้คำนิยามไว้ว่า “Ontology คือ การให้รายละเอียดในเชิงมโนภาพ (An ontology is an explicit specification of a conceptualization.)”

Seartout [Seartout et al., 1996] ได้ให้คำนิยามไว้ว่า “Ontology คือกลุ่มของคำที่มีโครงสร้างแบบลำดับชั้นสำหรับอธิบายขอบเขตเนื้อหาที่สนใจและสามารถใช้เป็นโครงร่างพื้นฐานของความสัมพันธ์ของโดเมนสำหรับใช้เป็นฐานความรู้ได้ (An ontology is a hierarchically structured set of terms for describing a domain that can be used as a skeletal foundation for a knowledge base.)”

Ontology เป็นระบบคำศัพท์ที่มีความสัมพันธ์ในเชิงความหมาย เช่น Generic-Specific, Part-of และใช้เป็นโครงร่างพื้นฐานในการอธิบายความรู้ เฉพาะด้าน เช่น การเกษตร คอมพิวเตอร์ โดยออนโทโลยีสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานของระบบงานต่างๆ ได้ อาทิเช่น ช่วยในการทำงานของระบบสืบค้นข้อมูล โดยช่วยขยายคำค้น ทำให้ค้นหาและเข้าถึงข้อมูลที่ผู้ใช้งานต้องการจริงๆ นอกจากนี้ Ontology ยังมีส่วนช่วยในการทำงานของระบบการประมวลผลสารสนเทศให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การจัดรวมสารสนเทศ (Information Integration), การจำแนกเอกสาร (Document Classification), การทำความสะอาดข้อมูลในฐานข้อมูล (Data Cleaning in database system) และการสกัดข้อมูลสารสนเทศ (Information Extraction)

2.7.1 การสร้างออนโทโลยี (Building Ontology)

การสร้างออนโทโลยี เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความรู้ที่เกี่ยวข้องในโดเมน และมีความเข้าใจในความสัมพันธ์ของข้อมูลต่างเป็นอย่างดี จากรูปที่ 2.5 จะอธิบายขั้นตอนการสร้างออนโทโลยี โดยมีรายละเอียดดังนี้

รูปที่ 2.5 ขั้นตอนการสร้างออนไลน์

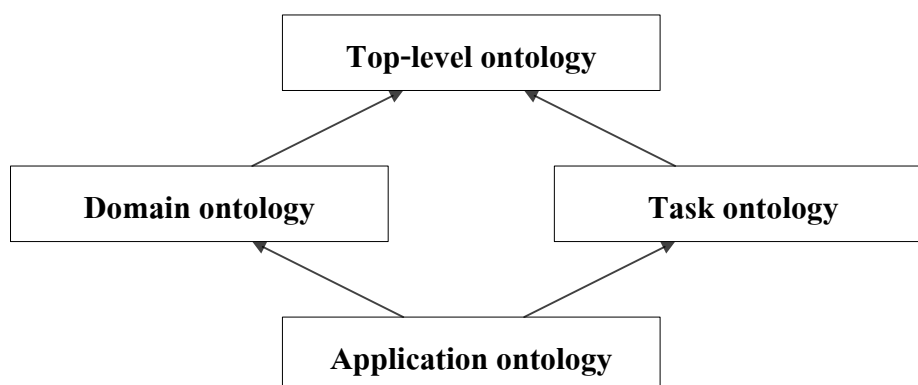
ก) การวิเคราะห์ความต้องการออนไลน์ ในขั้นตอนนี้เป็นการกำหนดความถูกต้องของระบบที่จะนำเอาออนไลน์ไปใช้งาน โดยหากระบวนการสร้างทำความเข้าใจให้แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนั้นการกำหนดออนไลน์ ควรคำนึงถึงความชัดเจนของการกำหนดคำศัพท์ (Vocabulary)

ข) การออกแบบและสร้างออนไลน์ การออกแบบข้อมูลเค้าร่าง (Schema Data) ที่จะใช้ในการอธิบายข้อมูลเชิงความหมาย จะพิจารณาการออกแบบสามารถกระทำได้หลายแง่มุมตามแต่วัตถุประสงค์ของการใช้งานและความเหมาะสมในการอธิบายข้อมูลในเรื่องนั้นๆ

ค) การทดสอบและตรวจทานความถูกต้องของออนไลน์ ขั้นนี้จะนำเอาโครงสร้างข้อมูลเค้าร่างที่ได้ออกแบบไว้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Expert Domain) ที่เกี่ยวข้องตรวจสอบหาความถูกต้องของข้อมูลแล้วนำมาสรุปเพื่อใช้เป็น ออนไลน์ ในระบบต่อไป

ง) การบำรุงรักษาออนไลน์ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญและมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงหรือทำการแก้ไขเพื่อให้ออนไลน์ที่ได้ออกแบบไว้มีความถูกต้อง และสามารถนำไปใช้อธิบายข้อมูล เมื่อเกิดการนำไปใช้งานในโปรแกรมประยุกต์ใน ระยะเวลาอันยาวนาน อาจจะต้องนำข้อมูลมาปรับปรุงบำรุงรักษาให้ข้อมูลที่ต้องการมีความทันสมัย เพื่อให้ระบบสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่มีอยู่อย่างต่อเนื่อง

2.7.2 ประเภทของออนโทโลยี

รูปที่ 2.6 ประเภทออนโทโลยี

ประเภทของ Ontology ประกอบไปด้วย Top-level Ontology (upper ontology), Domain Ontology, Task ontology, Application Ontology

ออนโทโลยีระดับบน (Top-level Ontology or Upper Ontology) เป็นออนโทโลยีที่ประกอบด้วยเบสคลาส และกำหนดคุณสมบัติเพื่ออธิบายคลาส หรือกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างคลาส โดยออนโทโลยีในระดับนี้สามารถนำไปใช้งานได้ในทุกโดเมนทั่วไป เช่น คลาส fish

ออนโทโลยีสำหรับกิจกรรม (Task Ontology) เป็นออนโทโลยีที่พัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนองการทำงานของกิจกรรมต่างๆภายในงานหนึ่ง ๆ โดยเฉพาะ โดยอาศัยการ ถ่ายทอดคุณลักษณะเฉพาะของกิจกรรมจากออนโทโลยีระดับบน

ออนโทโลยีสำหรับโดเมน (Domain Ontology) เป็นออนโทโลยีที่ตอบสนองต่อโดเมนโดยอาศัย การถ่ายทอดคุณลักษณะเฉพาะของโดเมนจากออนโทโลยีระดับบน

ออนโทโลยีระดับโลคอล (Application Ontology or Local Ontology) เป็นออนโทโลยีที่ถูกจำกัดการใช้งานในโดเมนที่มีความจำเพาะเจาะจง (Specific domain)

2.7.3 ขั้นตอนในการพัฒนาออนโทโลยี

ขั้นตอนการพัฒนาออนโทโลยีประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลักคือ

2.7.3.1 กำหนดขอบเขตความรู้ และแนวทางของออนโทโลยี (Scope Determination) เริ่มแรกของการพัฒนาออนโทโลยี ต้องเริ่มจากการกำหนดขอบเขตและแนวทางที่สามารถตอบคำถามพื้นฐานให้ได้ เช่น โดเมนของออนโทโลยีจะครอบคลุมอะไรบ้าง ใช้ออนโทโลยีเพื่ออะไร ซึ่งคำตอบของคำถามเหล่านี้อาจเปลี่ยนไปตามระยะเวลาในขั้นตอนการออกแบบออนโทโลยี

2.7.3.2 การพิจารณาออนโทโลยีที่มีอยู่เพื่อนำกลับมาใช้อีก (Reuse Consideration)

2.7.3.3 การระบุเงื่อนไขในออนโทโลยี (Term Enumeration) พิจารณาเทอมทั้งหมดที่ต้องการสื่อถึงเรื่องใดบ้าง ประโยชน์ของการระบุเงื่อนไข เพื่อกำหนดขอบเขตของรายการหรือคำ (Term) ทั้งหมดเพื่ออธิบายรายการ (Statements) ของขอบเขตการทำงาน

2.7.3.4 การกำหนดคลาสและลำดับชั้นของคลาส (Class Definition)

คลาส (Class) หมายถึง คอนเซ็ปต์ที่อยู่ในโดเมนซึ่งประกอบด้วยส่วนต่างๆ ในการพัฒนาลำดับของคลาสที่นิยามได้แก่

1. วิธีแบบบนลงล่าง (Top-Down) คือ กระบวนการพัฒนาที่เริ่มจากการกำหนดนิยามของคลาสทั้งหมดในโดเมน และขอบเขตของคลาส
2. วิธีแบบล่างขึ้นบน (Bottom-Up) คือ กระบวนการที่เริ่มจากการกำหนดโดยระบุคลาส คลาสลูกจะถูกแยกกลุ่มออกมาก่อนจะถูกนำไปใส่คลาสแม่
3. วิธีแบบผสม (Combination) คือ การรวมวิธีบนลงล่าง และล่างขึ้นบนเข้าด้วยกันและกำหนดคลาสขึ้นมาก่อนและวางหลักกว้างๆ ไว้ก่อนจะระบุว่าจะอย่างไรเหมาะสม

2.4.4 ส่วนประกอบหลักของออนโทโลยี

การกำหนดข้อมูลเค้าร่างสำหรับการอธิบายข้อมูลเชิงความหมาย คือ การกำหนดออนโทโลยีระดับบนเพื่อเป็นโมเดลแสดงโครงสร้างการอธิบายข้อมูลเชิงความหมาย ซึ่งจะต้อง

กำหนดคลาส, พร็อพเพอร์ตี้ (Property) และเงื่อนไข (Restriction) สำหรับการอธิบายเค้าโครงร่างข้อมูลแม่แบบสำหรับการอธิบายข้อมูลเชิงความหมาย ซึ่งในการอธิบายข้อมูล ประกอบด้วย

1. คลาส หรือ คอนเซ็ปต์ เป็นตัวแสดงถึงความรู้ที่เราสนใจ และอธิบายได้ว่า คลาสต่างๆ บรรจอะไรไว้ในโดเมน คลาสเป็นส่วนที่จะต้องพิจารณาอย่างละเอียดในการพัฒนาออนโทโลยี

2. พร็อพเพอร์ตี้ หรือความสัมพันธ์ (Relation) หรือสล็อต (Slot) แสดงถึงการกำหนดความสัมพันธ์ (Relation) หรือคุณลักษณะของคลาส เพื่อเชื่อมโยงระหว่างคลาสด้วยการระบุค่าพร็อพเพอร์ตี้ ที่สามารถกำหนดได้ด้วยการประกาศให้เป็นค่าคงที่

3. ข้อมูลอินสแตนส์ (Instance Data) คือการอธิบายรายละเอียดของข้อมูลซึ่งใช้ข้อมูลเค้าร่างเป็นแม่แบบในการอธิบาย

การอธิบายข้อมูลเชิงความหมายที่นำไปใช้งานในโปรแกรมประยุกต์อาจจะเลือกอธิบายข้อมูลเค้าร่างเพียงอย่างเดียวก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นกับความจำเป็นในการออกแบบ และใช้งานออนโทโลยีในโปรแกรมประยุกต์

2.7 หลักการและภาษาเชิงความหมาย

2.8.1 RDF (Resource Description Framework) เป็นภาษามาตรฐานที่ได้รับการรับรองจาก World Wide Web Consortium (W3C) ซึ่งถูกนำมาใช้สำหรับการอธิบายลักษณะของข้อมูลและเป็นตัวกลางเชื่อมโยงระหว่างรีซอร์ส ภาษา RDF เป็นภาษาที่ใช้ในการอธิบายข้อมูลและความสัมพันธ์ของข้อมูล โดยอธิบายข้อมูลอยู่ในรูปแบบของประโยค RDF ที่ประกอบด้วย

- 1) Subject คือ Resource ที่ต้องการอธิบายซึ่งอ้างอิงได้ด้วย URI
- 2) Predicate คือ Properties หรือคุณสมบัติของที่ต้องการอธิบาย
- 3) Object คือ Resource ที่แสดงค่าของ Properties

แต่ RDF มีข้อจำกัดในการอธิบายข้อมูล คือ ไม่สามารถอธิบายเงื่อนไขหรือความหมายของข้อมูลได้อย่างละเอียด ทาง W3C จึงได้นำเสนอ RDF Schema (RDFS) เป็นมาตรฐานที่ใช้ในการกำหนดนิยาม หรือกำหนดโครงสร้างของ RDF ในการอธิบายข้อมูล โดย RDFS จัดเตรียมโครงสร้างสำหรับการบรรยายลักษณะของข้อมูลในรูปแบบคลาส มีความสามารถในการอธิบาย

ตัวอย่างคำสั่งในการบรรยายโครงสร้างข้อมูลด้วย RDF

```
<?xml version="1.0"?>
<rdf:RDF xmlns:rdf=http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-syntax-ns#
xmlns:s="http://description.org/schema/">
<rdf:Description about="http://www.w3c.org">
<s:Seller>Sirima</s:Seller >
</rdf:Description>
</rdf:RDF>
```

2.8.2 RDQL (RDF Data Query Language) เป็นการสืบค้นข้อมูลบนโครงสร้างข้อมูลของ RDF ซึ่งคล้ายกับการดำเนินการของภาษาในการสอบถามข้อมูล (SQL) ของฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ โดยเมื่อรับคำสั่งมาจากโปรแกรมประยุกต์แล้ว RDQL ก็จะดำเนินการสืบค้นข้อมูลพร้อมกับส่งค่าซึ่งตรงกับเงื่อนไขกลับมายังผู้ใช้งาน

ตัวอย่างไวยากรณ์ของ RDQL

Select ?namefish

Where (?x , <http://www.loveuthai.com/owl/fish/fishmain.owl#namefish>, ?namefish)

2.8.3 ภาษา OWL (Web Ontology Language) เป็นมาตรฐานของ w3C และ Web Ontology Working Group (WebOnt) OWL ที่ถูกพัฒนาเพื่อเป็นส่วนขยายต่อจากภาษา RDF และ สืบทอดมาจากภาษาดีเอเอ็มแอล พลัส ออยด์ (DAML+OIL)

ภาษา OWL จัดได้ว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งในงานเว็บเชิงความหมาย (Semantic Web) ที่ใช้ในการบรรยายข้อมูลเชิงความหมาย สามารถกำหนดโครงสร้างข้อมูลในลักษณะลำดับชั้นและอธิบายข้อมูล (Metadata) ที่มีความสัมพันธ์ในระบบฐานข้อมูลได้ รวมทั้งสามารถรองรับการบรรยายข้อมูลเชิงตรรกะ ชนิดข้อมูล และตัวบ่งปริมาณได้ ทำให้ข้อมูลที่ถูกแทนที่นั้นมีความหมายมากยิ่งขึ้น ลักษณะการบรรยายจะอยู่ในรูปของคลาส คุณสมบัติของคลาส และความสัมพันธ์ของคลาส เพื่ออธิบายเอนทิตีและความสัมพันธ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น

2.8.3.1 การแบ่งประเภทของภาษา OWL แบ่งออกเป็น 3 ประเภท แต่ละประเภทถูกออกแบบให้เหมาะสำหรับการใช้งาน ในแต่ละกลุ่มการใช้งานดังนี้

ก) OWL LIFE ออกแบบมาเพื่อสนับสนุนการใช้งานเบื้องต้น จะมีการกำหนดโครงสร้างในรูปแบบลำดับชั้น และมีการบังคับใช้คุณสมบัติพื้นฐานในการกำหนดโครงสร้างข้อมูล ถูกออกแบบมาให้ง่าย ในการพัฒนาและมีการเตรียมฟังก์ชันการใช้งานต่างๆ เพื่อสำหรับเริ่มใช้งานการเขียน OWL ได้

ข) OWL DL ออกแบบมาเพื่อสนับสนุนการอธิบาย Logic Business Segment โดยใน OWL DL จัดให้มีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับการใช้งานด้านฐานข้อมูล และการแทนความรู้ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการอธิบายด้วยเหตุผลทางตรรกะ OWL DL สามารถบรรยายข้อมูล และโครงสร้างข้อมูล ในรูปแบบโครงสร้างภาษา OWL ด้วยข้อจำกัดของคลาสและคุณสมบัติของคลาสได้

ค) OWL FULL ออกแบบมาเพื่อสนับสนุนผู้ใช้งานที่ต้องการความครบถ้วนและมีโครงสร้างภาษาที่สมบูรณ์แบบ โดย OWL Full จะมีการผสมผสานกันระหว่าง OWL และ RDF Schema ผู้ใช้งานสามารถบรรยายข้อมูลในรูปแบบ RDF Schema ได้อย่างอิสระทั้ง OWL DL และ OWL Full ต่างก็สนับสนุนเซตของภาษา OWL ด้วยกันทั้งนั้น แต่มีข้อจำกัดของคุณลักษณะบางอย่างที่แตกต่างกันบนพื้นฐานของ RDF Schema โดย OWL Full จะมีการผสมผสานกันระหว่าง OWL และ RDF Schema โดยไม่มีการบังคับในส่วนการแบ่งคลาสการกำหนดคุณสมบัติ และค่าของข้อมูล ส่วน OWL DL จะมีข้อบังคับในการใช้ RDF การกำหนดคลาส การกำหนดคุณสมบัติ และค่าของข้อมูล เป็นต้น

OWL เป็นภาษาที่ถูกขยายความมาจาก RDF (RDF Semantic) ดังนั้นการบรรยายข้อมูลในลักษณะ OWL Ontology จึงบรรยายข้อมูลด้วยโครงสร้างของภาษา RDF Semantic หรือมีการแทนค่าข้อมูลในลักษณะของ RDF Graph ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มของ RDF Triples ในภาษา OWL จึงมีการบรรยายข้อมูลแบบผสมผสานกันระหว่างการใช้ RDF, RDFS, XML Syntax ซึ่งแบ่งตามประเภทของการใช้งาน ผลลัพธ์ที่ได้จะอยู่ภายใต้รูปแบบของ RDF Triples เอกสารของ OWL จะประกอบด้วยกลุ่มข้อมูลของ Namespace, Ontology Headers, Class, Property และรายละเอียดของข้อมูลต่างๆ ไฟล์นามสกุลที่ใช้ในการสร้างเอกสารเป็นไฟล์นามสกุล .rdf หรือ .owl

2.8.3.2 รายละเอียดส่วนประกอบต่างๆ ของไฟล์ .rdf หรือ .owl

ก) Namespace การกำหนด Namespace จะประกาศไว้ที่ส่วนเริ่มต้นของเอกสาร เพื่อเป็นการกำหนดกลุ่มในการอ้างอิงข้อมูล เอกสาร OWL ที่ถูกสร้างจะขึ้นอยู่กับการโครงสร้างที่ถูกนิยามด้วย RDF, RDFS, และชนิดข้อมูลของ XML Schema การเขียน Namespace จะประกาศไว้ภายใต้คำสั่งของ rdf

ข) Ontology Headers แสดงการอธิบายรายละเอียดเบื้องต้นของออนโทโลยี ว่าเป็นโครงสร้างข้อมูลเกี่ยวกับอะไรภายใต้โอลิเมนต์ `<owl:Ontology rdf:about="">` ประกอบด้วยคำสั่ง `<owl:versionInfo>` ใช้แสดงรุ่นของข้อมูลที่สร้าง คำสั่ง `<rdfs:comment>` ใช้แสดงส่วนการอธิบายหมายเหตุของข้อมูล คำสั่ง `<owl:imports rdf:resource="">` ใช้แสดงการอ้างอิงเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลว่ามาจากที่ใด

ตัวอย่างชุดคำสั่ง Ontology Header

```
xmlns="http://www.owl-ontologies.com/car.owl#"
xmlns:rdf="http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-syntax-ns#"
xmlns:rdfs="http://www.w3.org/2000/01/rdf-schema#"
xmlns:owl="http://www.w3.org/2002/07/owl#"
```

2.8.4 การอธิบายข้อมูลเชิงความหมายด้วยภาษาเชิงความหมาย มีขั้นตอนหลักในการอธิบาย ดังนี้

2.8.4.1 การกำหนดคลาสในการอธิบายคลาสในออนโทโลยี จะมีคลาสดั้งเดิมที่กำหนดคือ `owl:Class` โดยกำหนดให้ `owl:Class` เป็นคลาสใหญ่ที่สามารถครอบคลุม ทุกคลาสข้อมูลได้ ดังนั้นไม่ว่าผู้ใช้งานกลุ่มใดสร้างคลาสขึ้นมา จะเสมือนว่าเป็นสมาชิกอยู่ภายใต้คลาส `owl:Class` นี้ กำหนดคลาสใหม่ ซึ่งเกิดจากการสังเคราะห์โดยกำหนดความสัมพันธ์แบบซับคลาส เป็นการ

กำหนดชื่อคลาสอยู่ภายใต้คลาสอื่นๆ ความสัมพันธ์แบบซับคลาสทำให้เกิดคลาสทั่วไป (Generic class) และคลาสจำเพาะเจาะจง (Specific Class)

2.8.4.2 การกำหนดพร็อพเพอร์ตี้ การกำหนดพร็อพเพอร์ตี้หรือคุณสมบัติของคลาสใน OWL อาจกำหนดได้ 2 ประเภท คือ

ก) การกำหนดพร็อพเพอร์ตี้ด้วย owl:DatatypeProperty เพื่อกำหนดการอธิบายคุณสมบัติของคลาสที่เป็นค่าชนิดพื้นฐาน เช่น การอธิบายข้อมูลราคาของรถยนต์ ตามรูปที่ 2-15 ได้กำหนด owl:DatatypeProperty คือ “hasPrice” เป็นข้อมูลชนิดพื้นฐาน ในที่นี้คือ integer โดยมี rdfs:range เป็นตัวกำหนดเงื่อนไขว่าค่าคงที่ที่กำหนดขึ้นนี้จะต้องสอดคล้อง XML Schema

ข) การกำหนดพร็อพเพอร์ตี้ด้วย owl:ObjectProperty เพื่อกำหนดการอธิบายข้อมูลซึ่งต้องการอธิบายคุณสมบัติของคลาส ซึ่งเป็นรีซอร์ส (Resource) หรือกำหนดการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคลาส 2 คลาส

ค) การกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรีซอร์ส รีซอร์ส (Resource) หมายถึง คลาสที่มีการอ้างอิงได้ด้วยการกำหนด URL ซึ่งการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรีซอร์สเป็นการกำหนดเงื่อนไขโดเมน (Domain) และเรนจ์ (Range) ให้กับการอธิบายพร็อพเพอร์ตี้ที่เชื่อมโยงระหว่างรีซอร์ส ความสัมพันธ์ระหว่างรีซอร์สถูกส่งเคราะห์เพื่อนำไปใช้ในการอธิบายข้อมูลเชิงความหมายในออนโทโลยีระดับล่าง (Low-level Ontology) โดยไม่จำเป็นที่จะต้องกำหนดพร็อพเพอร์ตี้ขึ้นมาอีก อย่างไรก็ตามในการสังเคราะห์ (Derive) การอธิบายข้อมูลในออนโทโลยีระดับล่างสามารถที่จะกำหนดคลาสและเงื่อนไขขึ้นมาใหม่ได้เมื่อมีความต้องการในการอธิบายข้อมูลที่มีความจำเพาะเจาะจงมากขึ้นในระดับล่างลงไป

ง) การกำหนดเงื่อนไขสำหรับการอธิบายข้อมูลให้กับคลาสหรือพร็อพเพอร์ตี้ เป็นการกำหนดคุณสมบัติที่เป็นเงื่อนไขที่บ่งบอกความเป็นคลาส

จ) การอธิบายข้อมูลอินสแตนซ์ ข้อมูลอินสแตนซ์ คือข้อมูลจริงที่แสดงรายละเอียดของระบบสารสนเทศ

ฉ) การพิจารณาการอนุมานด้วยลักษณะของพร็อพเพอร์ตี้

2.8.4.3 ลักษณะพร็อพเพอร์ตี้ การกำหนดลักษณะของพร็อพเพอร์ตี้ในแง่มุมต่างๆ เพื่อให้เป็นเหตุและผล (Reasoning) การอนุมานคือ การใช้ความรู้ที่มีอยู่ในออนโทโลยีเพื่อค้นหาข้อเท็จจริง ซึ่งถูกสังเคราะห์จาก การพิจารณาข้อเท็จจริง (Fact)

ก) พร็อพเพอร์ตี้แบบผกผัน (Inverse Properties) การกำหนดลักษณะให้กับพร็อพเพอร์ตี้ให้เป็นพร็อพเพอร์ตี้ผกผัน เช่นกำหนด hasParent ทำให้อธิบายได้ว่า Jean มีลูกคือ Matthew ดังนั้นในการค้นหาข้อมูลถ้ามีการกำหนดชื่อว่า Mathew มีพ่อคือ Jean ดังนั้นสามารถอนุมานได้เพิ่มเติมอีก กล่าวคือ Jean มีลูกคือ Matthew ผ่านพร็อพเพอร์ตี้ hasChild

ข) พร็อพเพอร์ตี้แบบฟังก์ชัน (Functional Properties) พร็อพเพอร์ตี้ `hasBirthMother` ถูกกำหนดลักษณะแบบฟังก์ชัน 1 ต่อ 1 กล่าวคือ Jean จะมีแม่ผู้ให้กำเนิดได้เพียงคนเดียว นั่นคือ Peggy ดังกล่าวหากมีการระบุเพิ่มเติมว่า Margaret เป็นแม่ผู้ให้กำเนิดของ Jean เช่นกัน จากความสัมพันธ์ในลักษณะนี้จะสร้างข้อเท็จจริงใหม่ที่ว่า Margaret และ Peggy คือคนคนเดียวกัน ตามลักษณะของลักษณะพร็อพเพอร์ตี้แบบฟังก์ชัน

ค) พร็อพเพอร์ตี้แบบฟังก์ชันผกผัน (Inverse Functional Properties) พร็อพเพอร์ตี้ `isBirthMotherOf` ที่ถูกกำหนดลักษณะแบบฟังก์ชันผกผัน ซึ่งยังคงใช้ลักษณะแบบ 1 ต่อ 1 แต่ใช้พร็อพเพอร์ตี้เชื่อมโยงย้อนกลับไปยังประธานแทนยกตัวอย่างเช่นเดียวกับลักษณะแบบฟังก์ชันผกผัน แต่ใช้ความสัมพันธ์ `isBirthMotherOf` แทน ซึ่งอธิบายได้ว่า Peggy คือแม่ของ Jean และ Margaret คือแม่ของ Jean ฉะนั้นสามารถอนุมานได้ว่า Peggy และ Margaret คือบุคคลเดียวกัน ตามลักษณะแบบ 1 ต่อ 1

ง) พร็อพเพอร์ตี้แบบถ่ายทอด (Transitive Properties) พร็อพเพอร์ตี้ `hasAncestor` ถูกกำหนดลักษณะแบบถ่ายทอดกล่าวคือ เมื่อมีการกำหนดว่า Matthew มีบรรพบุรุษเป็น Peter และมีการกำหนดว่า Peter มีบรรพบุรุษเป็น William หากเป็นลักษณะของพร็อพเพอร์ตี้แบบถ่ายทอด จะทำให้ได้ข้อสรุปเพิ่มเติมได้ว่า Matthew มีบรรพบุรุษเป็น William ด้วยเช่นเดียวกัน

จ) พร็อพเพอร์ตี้แบบสมมาตร (Symmetric Properties) พร็อพเพอร์ตี้ `hasSibling` ถูกกำหนดลักษณะแบบสมมาตรกล่าวคือ เมื่อมีการกำหนดว่า Matthew เป็นญาติกับ Gemma ในทางกลับกันนั้นจะสามารถสรุปได้ ว่า Gemma ก็เป็นญาติกับ Matthew เช่นเดียวกัน หากมีการกำหนดพร็อพเพอร์ตี้แบบสมมาตร

2.8 RAP (RDF API for PHP) กับการพัฒนาเว็บเชิงความหมาย

เครื่องมือสำหรับการสร้างออนโทโลยีมีความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาออนโทโลยี ตั้งแต่การสร้าง การจัดเก็บข้อมูล การใช้งานในแอปพลิเคชัน จนกระทั่งการดูแลรักษาออนโทโลยี ซึ่งปัจจุบันมีเครื่องมือเป็นจำนวนมาก ที่ช่วยในการพัฒนาออนโทโลยี แต่ละเครื่องมือจะสนับสนุนการทำงานที่แตกต่างกัน เครื่องมือที่ได้รับความนิยมในการสร้างเอกสารเชิงความหมาย คือ Protégé ส่วนเครื่องมือที่ได้รับความนิยมในการพัฒนาแอปพลิเคชันได้แก่ RAP

RAP - RDF API for PHP เป็นเครื่องมือช่วยสร้างโปรแกรมประยุกต์เว็บเชิงความหมาย สำหรับผู้พัฒนาโปรแกรมด้วยภาษา PHP โดย RAP ถูกพัฒนาขึ้นในปี ค.ศ. 2002 จากโครงการเปิดเผยต้นฉบับของ Freie Universität Berlin และได้พัฒนาความสามารถขึ้นมาเรื่อยๆ โดยครอบคลุมทั้งในส่วนของการจัดการออนโทโลยีขั้นพื้นฐาน รวมไปถึงการคิวรีข้อมูลผ่านโมเดลออนโทโลยี ซึ่ง RAP สนับสนุนการกำหนดคิวรีด้วยภาษา RDQL และภาษา SPARQL ดังกล่าว

2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชนินทร (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้ กรณีศึกษาผู้ผลิตชิ้นส่วนคอนกรีตสำเร็จรูป โดยทำการศึกษาการพัฒนากระบวนการจัดการความรู้ขององค์กรผู้ผลิตชิ้นส่วนคอนกรีตสำเร็จรูป โดยนำแนวคิด KM Action Plan มาดำเนินการวางแผนการจัดการความรู้ และเริ่มดำเนินการจัดเก็บตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการเป็นระยะเวลา 6 เดือน งานวิจัยนี้สามารถนำหลักการการจัดการความรู้มาปรับปรุงกระบวนการผลิต นำเสนอโครงการใหม่ ๆ ที่จะสนับสนุนให้เกิดการจัดการความรู้ได้อย่างต่อเนื่อง

ลักขณา (2549) ได้ทำการศึกษาการใช้ Enterprise Portal Site เพื่อการจัดการความรู้ของพนักงานตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยทำการศึกษาพัฒนา Enterprise Portal Site และจัดทำ Enterprise Portal Site ที่เหมาะสมต่อการจัดการความรู้ของตลาดหลักทรัพย์จากผลการศึกษาพบว่า การจัดซื้อ Enterprise Portal Site เป็นทางเลือกที่ดีที่สุดเพราะมีเทคโนโลยีที่สนับสนุนการใช้งานในด้านการจัดการความรู้อยู่แล้ว

รวีกันต์ (2552) ได้ทำการศึกษาการประยุกต์เว็บเชิงความหมายในการสืบค้นความเชี่ยวชาญของนักวิจัย โดยนำเอาแนวคิดการสร้างออนโทโลยีมาจำแนกทักษะในความเชี่ยวชาญของนักวิจัยในแต่ละบุคคล โดยใช้ภาษา OWL ในการอธิบายถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยระบบทำการพิจารณาความเชี่ยวชาญ จากความเหมือนกันในการค้นหาข้อมูลนักวิจัย ที่มีทักษะสอดคล้องกับทักษะที่กำหนดไว้ในคิวรี และตรงกับในไฟล์ OWL จากผลการศึกษาพบว่า ระบบมีการจัดลำดับผลลัพธ์และมีความแม่นยำในการสืบค้น พบว่าค่าเฉลี่ยความแม่นยำอยู่ที่ 0.72 แสดงให้เห็นว่าแนวทางที่นำมาใช้ในการดำเนินงานนี้ทำให้ระบบการสืบค้นมีประสิทธิภาพดี

DAGLI และคณะ (2009) ได้ทำการศึกษาหาแนวทางการนำแนวคิดการจัดการความรู้มาใช้ในการบริหารงานมหาวิทยาลัย พบว่าหลายคณะไม่ได้ใช้เครื่องมือในการจัดการความรู้มาสนับสนุนการทำงานที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด จึงได้สรุปแนวทางให้ดำเนินการจัดการความรู้ โดยใช้เครื่องมือ Management Knowledge Tools โดยนำเอาหลักการการจัดการความรู้มาพัฒนากระบวนการโดยรวม ทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้

Rick Peck (2008) ได้ศึกษาผลการจัดการความรู้ในเรื่องโลกร้อน และก๊าซเรือนกระจกโดยทำการทดสอบความรู้ของนักเรียน ทั้งก่อนจัดการความรู้และภายหลังการจัดการความรู้ เพื่อหาผลเปรียบเทียบความรู้ที่ได้รับจากกระบวนการจัดการความรู้ และในอนาคตสามารถนำแนวทางการจัดการความรู้และการทดสอบความรู้ก่อนและหลังการจัดการความรู้มาใช้จัดการความรู้เรื่องอื่นๆ ต่อไป

Marie-Line Germain (2008) ได้ทำการวิจัยเรื่อง เพื่อศึกษาการจัดการความรู้เพื่อการบริหารงานองค์กร โดยนำความรู้ที่ผ่านกระบวนการจัดการความรู้ มาช่วยในการตัดสินใจ โดยทำการศึกษาจากนักวิจัยจำนวน 40 คน ที่ทำการวิจัยในแต่ละประเทศ เพื่อศึกษาผลของการทำงานที่ประสบผลสำเร็จในองค์กร ว่ามีส่วนในการนำเอาการจัดการความรู้มาใช้หรือไม่ และมีแนวทางในการใช้งานเช่นใด โดยศึกษาจากผลการดำเนินงานขององค์กรต่าง ๆ ทั่วโลก จากผลการศึกษาทราบว่า ประเทศอังกฤษ มีการจัดการความรู้ และความสามารถที่ดีกว่า ประเทศฟินแลนด์

Robert และคณะ (2007) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Using OWL to model biological knowledge เพื่อนำแนวคิดของภาษา OWL มาจัดการองค์ความรู้ชีววิทยา โดยนำเอาแนวความคิด OWL ที่บ่งบอกถึงการนำเอาตรรกะของข้อมูลที่สามารถระบุความสัมพันธ์ของข้อมูลระหว่างกันพัฒนาวงจรของข้อมูลให้กว้างมากที่สุด เพื่อตอบโจทย์ในแต่ละกรณี โดยยกตัวอย่างการระบุตัวแปรในโครงสร้าง OWL เช่น ชื่อ ชนิด ประเภท คุณลักษณะเฉพาะ คุณสมบัติ หน้าที่ กระบวนการที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น จากการศึกษาพบว่า เทคโนโลยี OWL สามารถตอบสนองต่อการจัดการความรู้ชีววิทยาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Natalia และคณะ (2008) ได้ทำการวิจัยเรื่อง OWL : An ontology – driven knowledge base for yeast biologists โดยทำการศึกษา การนำ OWL มาพัฒนาการจัดการความรู้ที่มีอยู่ในเว็บไซต์ในฐานข้อมูล โดยนำเอาแนวความคิด OWL มาวางกรอบภาพรวมและภาพย่อยๆ ในแต่ละประเด็นเพื่อศึกษาความเหมาะสมของการนำมาใช้ในแต่ละเหตุการณ์ว่ามีความแตกต่างกันเช่นใด พร้อมวางแผนกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานการจัดการความรู้ออกมาเป็นบริบท ที่กำหนดไว้แล้วดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าว เพื่อพัฒนา OWL ที่สอดคล้องกับข้อมูลที่มีอยู่ จากผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาโครงสร้างเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้คอมพิวเตอร์สามารถตัดสินใจเองได้ และมีแนวคิดที่สอดคล้องตามโครงสร้างที่มนุษย์ได้ออกแบบไว้ การพัฒนาโครงสร้างจึงถือเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง สามารถเชื่อมโยงฐานข้อมูลมากมายให้อยู่ในโครงสร้างเดียวกัน จึงเป็นโครงสร้างที่ใหญ่ขึ้นด้วย

Rose (2004) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Building and using a medical ontology for knowledge Management and cooperative work in a health care network โดยนำเอา OWL มาใช้ในการบริหารงานสุขภาพของโรงพยาบาล โดยได้ทำการออกแบบโครงสร้าง OWL ที่สามารถใช้งานได้จริงทั้งภายในโรงพยาบาลและนอกโรงพยาบาลเพื่อนำเอาบริการสุขภาพสู่ประชาชนได้มากที่สุด โครงสร้างภาษา OWL ได้ระบุข้อมูลที่เกี่ยวกับสุขภาพ ไม่ว่าจะเป็นชื่อโรค ชื่อผู้ป่วย อาการ ลักษณะของโรค ตลอดจนชื่อยารักษาโรค ที่เกี่ยวข้อง ประวัติของผู้ป่วย และข้อมูลอื่นๆ ที่สำคัญ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่สามารถวิเคราะห์อาการของผู้ป่วยได้โดยอาศัยโครงสร้าง OWL ที่แพทย์ได้แสดงความเห็นไว้ เป็นโครงสร้างที่ถ่ายทอดจากประสบการณ์ของแพทย์ เมื่อมีการนำเข้าข้อมูลก็จะมีการแสดงผลลัพธ์ที่ไม่แตกต่างจากการสอบถามจากแพทย์ นอกจากนี้การพัฒนาโครงสร้าง OWL

จำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ความสัมพันธ์ของโครงสร้างสามารถสนับสนุน
เกิดวงจรข้อมูลที่ตอบสนองต่อความต้องการได้อย่างแท้จริง

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัย

ขั้นตอนวิธีดำเนินงานวิจัยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ทางภาษา
และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์สู่สังคมฐานความรู้ประกอบด้วย

- 3.1 การวิเคราะห์ความต้องการของระบบงาน
- 3.2 การออกแบบโครงสร้างฐานข้อมูลออนไลน์
- 3.3 การพัฒนาโปรแกรม
- 3.4 ขั้นตอนการทดสอบระบบ

3.1 การวิเคราะห์ความต้องการของระบบงาน

3.1.1 วิเคราะห์ความต้องการ และการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิเคราะห์ความต้องการของการพัฒนาต้นแบบฐานข้อมูลการจัดการความรู้ทางภาษา
และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์สู่สังคมฐานความรู้ และเก็บรวบรวม
ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทชน ภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ จากเอกสารทั้งที่ทางราชการ
จัดทำขึ้น จากรายงานการวิจัย เอกสารที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

13.1.2 การวิเคราะห์ความต้องการของระบบ

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่ม
ชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์สู่สังคมฐานความรู้ วิเคราะห์ความต้องการของระบบโดยการ
เก็บรวบรวมจากภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ (Interview) แบบไม่เป็นทางการ (Non formal
Interview) การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key
informants) ที่เกี่ยวข้องกับภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์
นอกจากนี้ยังเก็บข้อมูลโดยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non participant observation) ในการเก็บ
รวบรวมข้อมูลในแง่มุมต่างๆ รวมถึงสภาพทั่วไปของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทำ
ให้สามารถกำหนดขอบเขต และออกแบบความสัมพันธ์ของข้อมูลโดยใช้หลักการของออนไลน์
มาพัฒนาระบบ ในการจัดการอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลในระบบ และสามารถพิจารณา
การอนุมานเพื่อค้นหาข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกัน โดยพิจารณาได้จากความสำคัญของข้อมูลเชิง
ความหมายจากการวิเคราะห์ความต้องการในการใช้งานออนไลน์ สามารถสรุปได้ดังนี้

1) ออนไลน์สามารถอธิบายแนวความคิดความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

2) ออนไลน์สามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

3.2 การออกแบบโครงสร้างฐานข้อมูลออนไลน์

1) กำหนดขอบเขตของออนไลน์

ในการพัฒนาต้นแบบฐานข้อมูลความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ด้วยเทคโนโลยีออนไลน์โดยสร้างฐานความรู้ด้วยโปรแกรมโปรเจกต์ 4.10 ให้มีเนื้อหาครอบคลุมข้อมูล ดังนี้

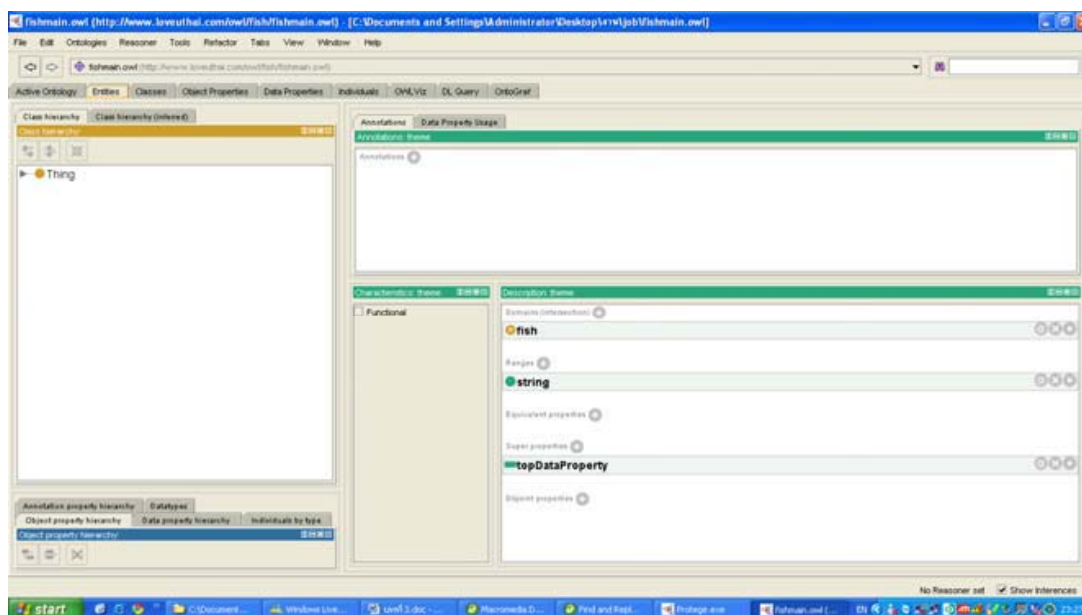
2) ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาตรวจสอบความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ หลังจากได้ออกแบบวงจรความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์เสร็จสิ้นแล้ว และได้ให้ที่ปรึกษาตรวจสอบในเบื้องต้นแล้วนั้น จากนั้นได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา

3.3 การพัฒนาโปรแกรม

การพัฒนาการสร้างต้นแบบการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ผู้ตั้งคณฐานความรู้นี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก คือ การสร้างออนไลน์และกำหนดค่าอินสแตนซ์ และการพัฒนาหน้าเว็บแอปพลิเคชัน

3.3.1 ขั้นตอนการสร้างออนไลน์

ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรมโปรเจกต์ 4.1 ซึ่งเป็นโปรแกรมที่มีลักษณะเป็น GUI (G) รูปที่ 3.1 แสดงหน้าจอของโปรแกรมโปรเจกต์

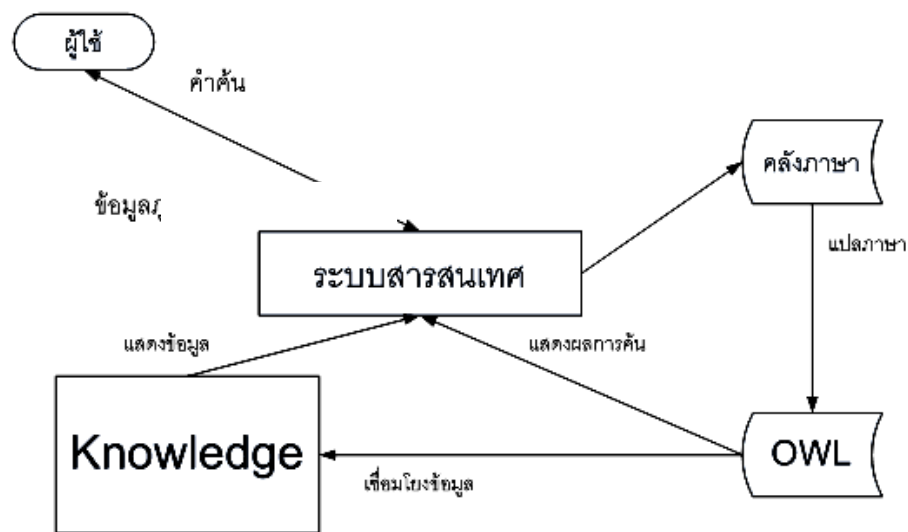

รูปที่ 3.1 หน้าจอของโปรแกรมโปรทีเจ

3.3.2 การพัฒนาเว็บไซต์แอปพลิเคชัน ขั้นตอนนี้สร้างเพื่อให้ผู้ใช้งานระบบทดสอบว่าออนโทโลยีที่ผู้วิจัยได้ออกแบบ มีการแสดงความสัมพันธ์ของข้อมูลต่างๆ ได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน ซึ่งดูจากผลของการคิวรีออนโทโลยี โดยให้ผลลัพธ์แสดงผลออกมาในรูปแบบของเว็บไซต์แอปพลิเคชันเพื่อที่จะให้ผู้ใช้งาน (User) สามารถทดลองใช้งานได้สะดวก

ปัญหาพิเศษนี้ได้ใช้ภาษา PHP เป็นภาษาที่ใช้ในการเขียนเว็บไซต์แอปพลิเคชัน โดยนำมาใช้เป็นภาษาหลักในการเขียนเว็บไซต์แอปพลิเคชัน ในส่วนของการติดต่อออนโทโลยี ได้ใช้ RAP (RDF API for PHP) มาเขียนเพื่อคิวรีข้อมูลจากออนโทโลยีที่อยู่ในรูปแบบภาษา OWL

1) รูปแบบในการหาข้อมูล โดยการระบุคำสำคัญ (Keyword Search) ในส่วนนี้จะค้นหาข้อมูลโดยระบุคำสำคัญสิ่งที่ผู้ใช้งานระบบต้องการค้นหา ระบบจะนำคำสำคัญดังกล่าวไปแปลคำภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษตามกระบวนการตามรูปที่ 13.2 แล้วไปค้นหาตามคำสั่งในตัวอยางการแสดงผลไวยากรณ์ของ RDQL ที่ใช้ในการค้นหาในข้อที่ 2)

รูปที่ 3.2 ขั้นตอนการแปลภาษาไทย เป็นภาษาอังกฤษ

2) ขั้นตอนการสืบค้น

เมื่อมีการระบุคำสำคัญในการค้นหา ในขั้นตอนนี้ใช้ RDQL ที่เป็นการสืบค้นข้อมูลบนโครงสร้างข้อมูลของ OWL แต่ก่อนที่จะสามารถใช้ RDQL นี้ได้เราต้องประกาศเรียกใช้

ตัวอย่างการแสดงไวยากรณ์ของ RDQL ที่ใช้ในการค้นหา ชื่อ ชื่อทางวิทยาศาสตร์ และชื่ออื่นๆ โดยระบุคำสำคัญในการค้นหา

```
SELECT ?type, ?posts , ?typese
WHERE                                     (?x
,
<http://www.loveuthai.com/owl/fish/fishmain.owl#.$_GET['namep'].>,
?type)
AND ?type ~="/. $_GET['namefish'] ./i"
USING rdf FOR <http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-syntax-ns#>
rdfs FOR <http://www.w3.org/2000/01/rdf-schema#>
xsd FOR <http://www.w3.org/2001/XMLSchema#>
owl FOR <http://www.w3.org/2002/07/owl>
vcard FOR <http://www.w3.org/2001/vcard-rdf/3.0#>
v FOR <http://sampleVocabulary.org/1.3/People#>
```

3.3.3 ขั้นตอนการทดสอบระบบ

หลังจากได้พัฒนาระบบเสร็จ และผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญด้านเทคนิคเรียบร้อยแล้ว จึงนำมาวิเคราะห์หาค่าความแม่นยำ (Precision) และค่าความระลึก (Recall) แล้วนำมาเปรียบเทียบกับค่าความเหวี่ยง (F-Measure) เพื่อวัดประสิทธิภาพในการค้นหาข้อมูลของระบบ พร้อมกับได้นำระบบไปทดลองเพื่อหาค่าความพึงพอใจของผู้ใช้งานหลังได้ใช้งานระบบดังกล่าวที่ได้ดำเนินการรวบรวมเรื่องราวการเลี้ยงปลาโดยการจัดเก็บข้อมูลในรูปแบบออนโทโลยีที่สามารถทำงานแสดงความสัมพันธ์ของข้อมูลได้อย่างถูกต้อง และตรงต่อความต้องการของผู้ใช้มากที่สุด

1) การกำหนดคำค้นใน ระดับ 0 และระดับ 1

คำค้นใน ระดับ 0 ได้แก่ ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ส่วนคำค้นในระดับ 1 ได้มาจากเนื้อหาย่อภายในเนื้อหาหลักใน ระดับ 0

2) การหาค่าความแม่นยำ (Precision) ของระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ คำนวณจากค่าของข้อมูลที่ผลลัพธ์ถูกต้องโดยพิจารณาจากข้อมูลผลลัพธ์เดียวกัน โดยทำการเปรียบเทียบการค้นหาข้อมูลทั้ง ระดับ 0 และ ระดับ 1

3) การหาค่าความระลึก (Recall) ของระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น คำนวณจากค่าของข้อมูลที่ผลลัพธ์ถูกต้อง โดยพิจารณาจากข้อมูลผลลัพธ์ที่ถูกต้องรวมกับข้อมูลผลลัพธ์ที่ถูกต้องแต่ไม่ได้สืบค้น โดยทำการเปรียบเทียบการค้นหาข้อมูลทั้งระดับ 0 และ ระดับ 1

$$\text{ข้อมูลผลลัพธ์ที่ถูกต้อง} + \text{ข้อมูลผลลัพธ์ที่ถูกต้องแต่ไม่ได้สืบค้น}$$

4) การหาค่าความเหวี่ยงของระบบ (F-Measure) ระหว่างค่าความแม่นยำและค่าความระลึก โดยจะคำนวณจากค่าความแม่นยำ (p) และค่าความระลึก (r) และนำมาหาค่าเฉลี่ยระหว่างค่าทั้งสองดังสมการ (3-3) โดยทำการเปรียบเทียบการค้นหาข้อมูลทั้ง ระดับ 0 และ ระดับ 1

$$F(r, p) = \frac{2pr}{p+r} \quad (13.3)$$

สำหรับค่าความพึงพอใจหาได้จากการประเมินของผู้ใช้ระบบ ผู้วิจัยจึงได้ทำแบบสอบถามประเมินหาความพึงพอใจของผู้ใช้ระบบ ดังนี้

5) สร้างแบบสอบถามเพื่อให้สอดคล้องกับรายละเอียด 3 ด้าน โดยให้ลักษณะคำถามเป็นตามมาตราส่วนประมาณค่า แบ่งเป็น 5 ระดับ มีการให้คะแนนแบบอันตรภาคชั้น ดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 คะแนนแบบอันตรภาคชั้น

เชิงคุณภาพ	เชิงปริมาณ
มากที่สุด	5
มาก	4
ปานกลาง	3
น้อย	2
น้อยที่สุด	1

6) นำแบบประเมินที่ได้รับทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของแบบประเมิน บันทึกข้อมูลลงคอมพิวเตอร์เพื่อประมวลผล เพื่อหาค่าสถิติพื้นฐาน

7) การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

ค่าสถิติที่ใช้ในการทดลอง

1) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean) หรือค่าเฉลี่ย (Mean)

จากสูตร
$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N} \quad (13.4)$$

เมื่อกำหนดให้

$\bar{X}$ = ค่าเฉลี่ยรวมของหัวข้อที่ประเมิน

$\sum X$ = ผลรวมของหัวข้อที่ประเมินที่ได้จากผู้ประเมินแต่ละท่าน

N = จำนวนตัวอย่างของผู้ประเมินทั้งหมดที่ประเมินปัญหาพิเศษ

2) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

จากสูตร
$$S.D. = \sqrt{\frac{\sum (X - \bar{X})^2}{n - 1}} \quad (13.5)$$

หรือ
$$S.D. = \sqrt{\frac{n \sum X^2 - (\sum X)^2}{n(n - 1)}}$$

เมื่อกำหนดให้

$S.D.$ = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$\bar{X}$ = ค่าเฉลี่ยรวมของหัวข้อที่ประเมิน

n = จำนวนตัวอย่างของผู้ประเมินทั้งหมดที่ประเมินปัญหาพิเศษ

3.4 การพัฒนาโปรแกรม

ในการวิจัยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์สู่สังคมฐานความรู้ เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชนใช้ระเบียบวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยเน้นการปฏิบัติร่วมกันและเรียนรู้ร่วมกันในการทำวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยสนับสนุนให้ชาวบ้านหรือตัวแทนในชุมชนเป็นคนสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับตนเองและชุมชน โดยการศึกษาเรียนรู้หาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาของชุมชนตนเอง โดยการร่วมกันวางแผน และกำหนดการดำเนินงานตามแผนหรือโครงการ พร้อมทั้งการปฏิบัติตามแผน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาได้ถูกต้องตรงตามความต้องการ มีวิธีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

1) การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน (Build-up Rapport) วิธีการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนที่ดีที่สุดคือการปฏิบัติตัวของนักวิจัยที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยนักวิจัยจะเข้าร่วมกิจกรรมทุกอย่างของชุมชนซึ่งเป็นเครื่องช่วยให้นักวิจัยสามารถทำความเข้าใจโลกทัศน์ของชาวบ้านได้ลึกมากขึ้น

2) การสำรวจ ศึกษาชุมชน (Surveying and Studying Community) เป็นขั้นตอนของการศึกษาข้อมูลที่เป็นลักษณะทางกายภาพ และแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ ภายในชุมชน รวมถึงการศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านประชากร สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและการเมือง โดยผู้วิจัยจะใช้แบบสังเกต สมุดบันทึก และถ่ายภาพสถานที่ต่าง ๆ

3) คัดเลือกชุมชน (Selecting Community) โดยทั่วไปแล้วการคัดเลือกชุมชนจะยึดหลักการเลือกชุมชนที่ด้วยโอกาสในการพัฒนา (Disadvantage Community) เพื่อเป้าหมายในการยกระดับคุณภาพชีวิตและสร้างโอกาสความเท่าเทียมในการพัฒนากับชุมชนอื่น

4) การเข้าสู่ชุมชน (Entering Community) ข้อมูลชุมชนนับเป็นสิ่งสำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการนำมาประกอบการพิจารณาตัดสินใจกำหนดพื้นที่ดำเนินการ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวควรเป็นข้อมูลที่มีรอบด้าน สำหรับแหล่งข้อมูลในขั้นตอนนี้จะมาจากส่วนราชการเช่น

5) การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชน ในขั้นตอนนี้จะเป็นการนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์สู่สังคมฐานความรู้ถ่ายทอดให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ

6) การติดตามและประเมินผลโครงการ (Monitoring and Evaluation Phase)

คณะผู้วิจัยจะร่วมกับชาวบ้านที่เป็นผู้ร่วมงานวิจัย ทำการตรวจสอบข้อมูลที่เป็นผลของการวิจัยว่าครบถ้วนถูกต้องหรือไม่ จากนั้นจะมีการจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ และจัดเวทีชาวบ้าน เพื่อนำเสนอผลการวิจัยเพื่อเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัยกับชุมชน รวมถึงการสานต่อให้ชาวบ้านนำผลของการวิจัยไปดำเนินการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชุมชนต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์สู่สังคมฐานความรู้ โดยจัดเก็บข้อมูลในรูปแบบออนไลน์ได้กำหนดการค้นหาคำสำคัญที่พิจารณาการอนุมานข้อมูลในออนไลน์

4.1 ต้นแบบฐานข้อมูลระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์สู่สังคมฐานความรู้

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์สู่สังคมฐานความรู้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีการศึกษารวบรวม และจัดเก็บข้อมูลความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม เป็นการกระตุ้นให้คนในท้องถิ่นมีความสนใจและมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเองด้วยความรัก ความผูกพัน ได้ร่วมกันสืบสาน สร้างสรรค์และพัฒนาสังคมวัฒนธรรม และข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษารวบรวมสามารถนำมาใช้ประกอบการพัฒนาท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย ตลอดจนผู้ที่สนใจสามารถสืบค้นข้อมูลชุมชนหรือศึกษาเรื่องราวของมรดกศิลปและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อการอนุรักษ์ เผยแพร่ และสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพราะวัฒนธรรมท้องถิ่นถือเป็นรากฐานที่สำคัญของวัฒนธรรมโดยรวมของชาติ ซึ่งเกิดมาจากปรัชญา ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปกรรมของบรรพบุรุษที่ได้สั่งสม เลือกรร ประปรัง แก้ไข พัฒนาแล้วมีความเหมาะสมไปตามเหตุและปัจจัยแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ ตลอดจนกลุ่มคนชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน สิ่งเหล่านี้เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ มาเป็นแนวทางในการออกแบบระบบฐานข้อมูล โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การออกแบบผลลัพธ์ (Output design) ดังแสดงในรูปประกอบที่ 4 ซึ่งประกอบด้วย

- 1.1 เมนูหลัก ทำหน้าที่ รวบรวมชุดคำสั่ง คำอธิบายการใช้งานข้อมูลเกี่ยวกับผู้จัดทำ การสืบค้นข้อมูล การเพิ่มข้อมูล การแก้ไขและลบข้อมูล

- 1.2 คำอธิบายการใช้งานข้อมูล เป็นรายการแสดงรายละเอียด เกี่ยวกับคำอธิบายการใช้งานข้อมูล

1.3 สืบค้นข้อมูล เป็นรายการสืบค้นหาข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่น สามารถสืบค้นได้จากการเลือกเมนูสาขาวัฒนธรรมท้องถิ่น และการใส่คำค้นชื่อวัฒนธรรมท้องถิ่น

1.4 การเพิ่มข้อมูล เป็นรายการทำงานเกี่ยวกับการเพิ่มรายการวัฒนธรรมท้องถิ่นลงในฐานข้อมูล

1.5 การแก้ไขข้อมูล เป็นรายการทำงานเกี่ยวกับการแก้ไขข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นลงในฐานข้อมูล

1.6 การลบข้อมูล รายการนี้ทำงานเกี่ยวกับการลบข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นภายในฐานข้อมูล

2. การออกแบบข้อมูลนำเข้า หมายถึง การออกแบบเพื่อจัดเก็บข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่น ประกอบด้วย เลขทะเบียน ชื่อวัฒนธรรมท้องถิ่น สาขาวัฒนธรรมท้องถิ่น เนื้อหาโดยสังเขป หมายเหตุ รูปภาพ ดังตัวอย่างในรูปประกอบที่ 5

3. การออกแบบแฟ้มข้อมูล หมายถึง การออกแบบแฟ้มเพื่อจัดเก็บข้อมูล โครงสร้างแฟ้มข้อมูล เป็นการออกแบบโครงสร้างแฟ้มข้อมูลเพื่อจัดเก็บข้อมูล วัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดเพชรบูรณ์ ดังตัวอย่างในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ลักษณะโครงสร้างข้อมูลที่จัดเก็บ

รายการข้อมูล	ชื่อเขตข้อมูล	ชนิดของข้อมูล	ความยาว
เลขทะเบียน	RecNo	Text	10
ชื่อวัฒนธรรม	Name	Text	50
สาขาวัฒนธรรม	CulType	Text	50
เนื้อหาโดยสังเขป	Substance	Memo	-
หมายเหตุ	Note	Memo	-
รูปภาพ 1	Small Pic	OLE	-
รูปภาพ 2	Middle Pic	OLE	-
รูปภาพ 3	Large Pic	OLE	-

4. การออกแบบฟังก์ชันการทำงานของระบบ เป็นขั้นตอนการเขียนผังงาน ในส่วนต่างๆ ของระบบฐานข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวทางในการเขียนชุดคำสั่ง โดยมีการออกแบบ เมนูหลัก คำอธิบายวิธีการใช้ระบบฐานข้อมูล การสืบค้นข้อมูล การเพิ่มข้อมูลใหม่ การแก้ไขข้อมูลเดิม และการลบข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.2 รายการเลือกสืบค้นข้อมูล ทำงานเกี่ยวกับการค้นหาข้อมูล โดยค้นหาจากการเลือกเมนูสาขาวัฒนธรรม และการพิมพ์คำค้นจากชื่อวัฒนธรรม

4.3 รายการเพิ่มข้อมูลใหม่ ทำงานเกี่ยวกับการเพิ่มรายการข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นลงในฐานข้อมูล

4.4 รายการเลือกแก้ไขข้อมูล ทำงานเกี่ยวกับการแก้ไขข้อมูลและปรับปรุงข้อมูลวัฒนธรรมในฐานข้อมูล

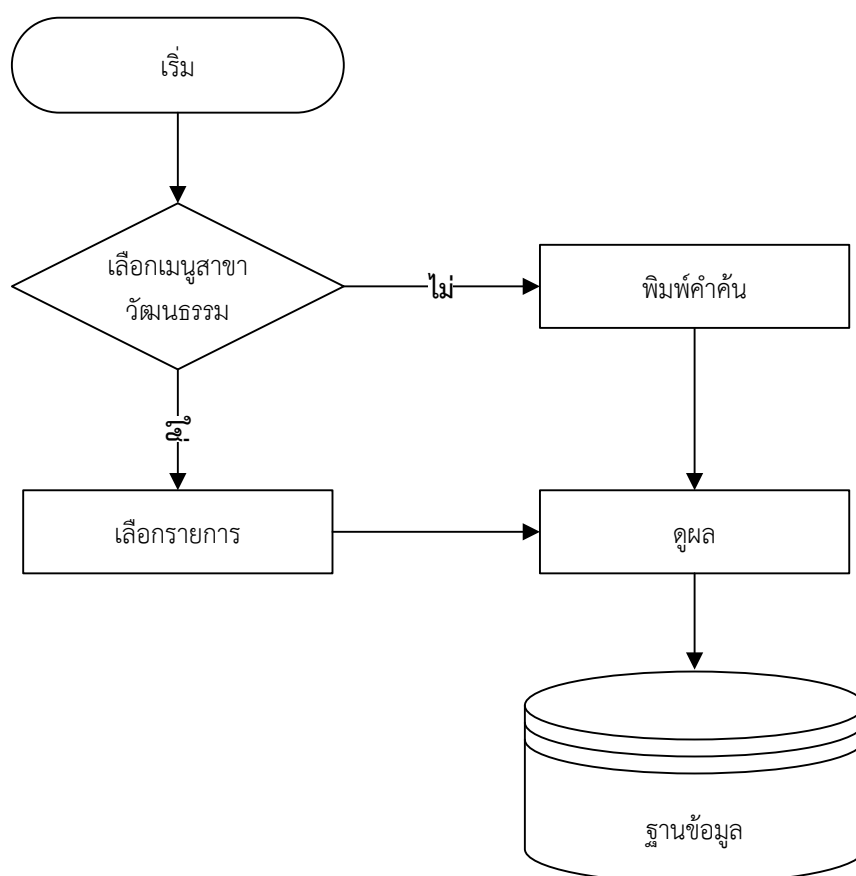
4.5 รายการลบข้อมูล ทำงานเกี่ยวกับการลบข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นออกจากฐานข้อมูล

4.6 จบการทำงาน หมายถึง ยกเลิกการทำงานทั้งหมด

การพัฒนาระบบ

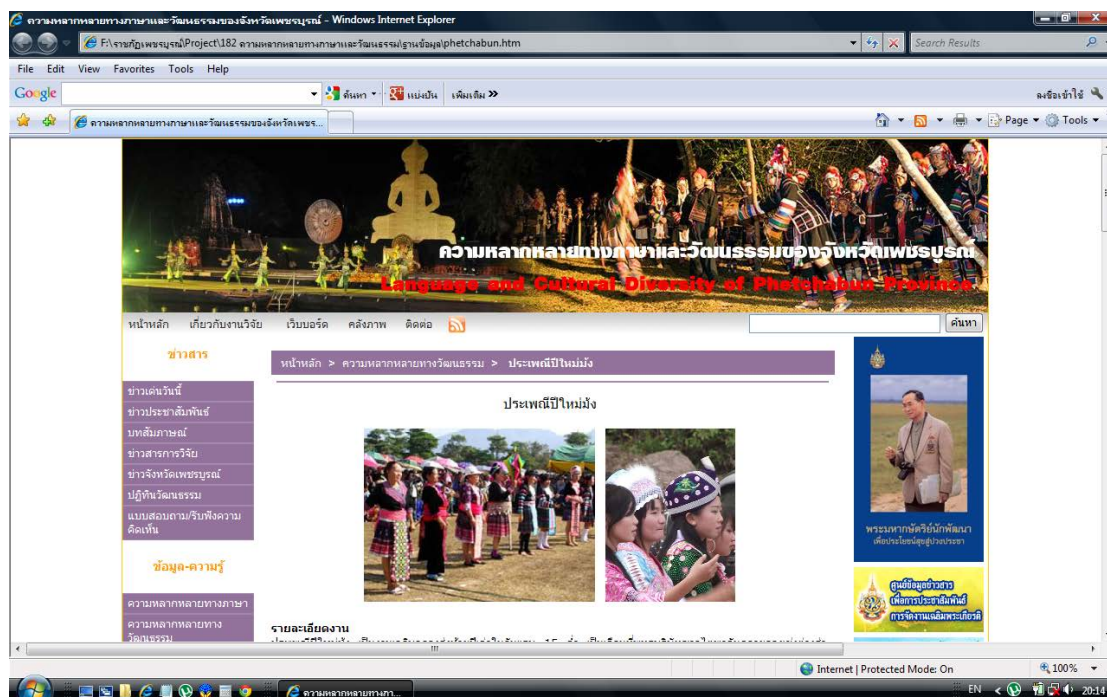
การพัฒนาระบบฐานข้อมูลภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. การเขียนผังงานและเขียนชุดคำสั่งส่วนที่ใช้สำหรับติดต่อกับผู้ใช้ เป็นการสร้างระบบการสืบค้น ซึ่งสามารถค้นได้จากการเลือกเมนูสาขาวัฒนธรรม หรือพิมพ์คำค้นชื่อวัฒนธรรมลงในช่องค้นหา ดังแสดงขั้นตอนในรูปที่

รูปที่ 4.1 แผนภูมิวิธีการสืบค้นข้อมูลสำหรับผู้ใช้

เมื่อเขียนผังงานส่วนผู้ใช้เสร็จแล้ว ก็มาสร้างชุดคำสั่งตามที่ได้ออกแบบไว้ เช่น การสืบค้นข้อมูลของผู้ใช้ เมื่อผู้ใช้ติดต่อกับระบบฐานข้อมูลโดยใช้โปรแกรมค้นดู Internet Explorer โปรแกรมจะเปิดหน้าจอแรกของระบบฐานข้อมูลเพื่อให้ผู้ใช้เลือกรายการ ดังภาพประกอบ 4.5

รูปที่ 4.5 หน้าจอแรก

ผู้ใช้งานสามารถเลือกรูปแบบการสืบค้นข้อมูล ได้จากการเลือกเมนูสาขาวัฒนธรรมทางด้านซ้ายมือ มีลำดับขั้นตอนดังนี้ เมื่อผู้ใช้งานเลือกเมนูสาขาวัฒนธรรมท้องถิ่นแล้ว โปรแกรมจะแสดงหน้าจอให้ผู้ใช้งานเลือกรายการดังภาพประกอบ 8 เลือกรายการใดรายการหนึ่งแล้วกดปุ่ม “รายละเอียด” เพื่อดูรายละเอียดของข้อมูล ดังภาพประกอบ 10 และกดปุ่ม ◀ เมื่อผู้ใช้งานต้องการยกเลิกรายการ โปรแกรมจะกลับไปยังหน้าจอแสดงรายการอื่นๆ แต่ถ้าผู้ใช้งานเลือกวิธีการสืบค้นข้อมูลจากการพิมพ์ คำค้นชื่อวัฒนธรรมท้องถิ่นลงในช่องค้นหาด้านขวามือ เมื่อผู้ใช้งานพิมพ์คำค้นลงไปแล้วกดปุ่ม “ค้นหา” โปรแกรมจะค้นหาข้อมูลแล้วแสดงผลการค้นหาดังภาพประกอบ 9 เมื่อผู้ใช้งานเลือกการรายการเพื่อดูรายละเอียดของข้อมูล ดังภาพประกอบ 10 และกดปุ่ม ◀ เมื่อต้องการยกเลิกรายการ

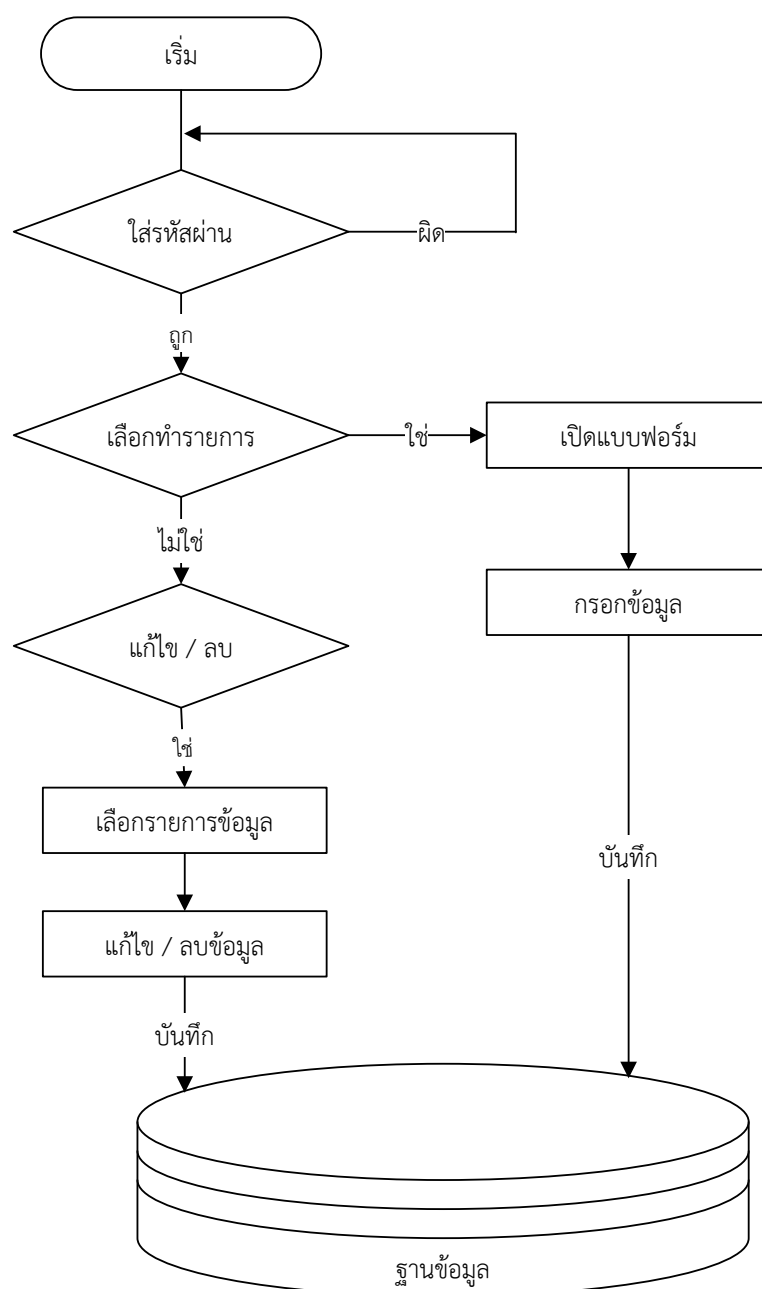
การจัดทำชุดคำสั่งส่วนที่ใช้ติดต่อกับเจ้าหน้าที่นั้น จะมีการกำจัดการเฉพาะผู้ใช้งานที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลระบบ เช่น การเพิ่มข้อมูล การแก้ไขข้อมูล การลบข้อมูล การจัดทำคำสั่งในชั้นนี้จึงต้องให้ผู้ใช้งานใส่รหัสผ่านด้วย โดยมีขั้นตอนดังนี้ เมื่อผู้ใช้งานสามารถติดต่อกับฐานข้อมูลได้แล้ว โปรแกรมจะแสดงหน้าจอเป็นรายการแรก (รูปที่ 7) เลือกปุ่ม ⓘ แล้วจะปรากฏหน้าจอให้ผู้ใช้งานใส่รหัสผ่าน (Password) ดังรูปที่ 12 ตามแผนภูมิลำดับขั้นตอนในรูปที่ 10

2. การเขียนผังงานและเขียนชุดคำสั่งส่วนที่ใช้สำหรับติดต่อกับเจ้าหน้าที่ ซึ่งเป็นชุดคำสั่งต่างๆ ดังต่อไปนี้

2.1 การเพิ่มข้อมูล Append/Add

2.2 การแก้ไขข้อมูล Edit

2.3 การลบข้อมูล Delete

รูปที่ 4.6 แผนภูมิขั้นตอนการเพิ่ม/แก้ไข/ลบข้อมูล

4.2 ผลการฝึกอบรม

ผู้วิจัยได้จัดอบรมเรื่อง การเสริมสร้างขีดความสามารถทักษะและเทคนิคในการจัดการความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ได้ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ไปทดลองอบรมให้กับนักศึกษา และบุคคลที่สนใจทั่วไป โดยมีผู้เข้ารับการอบรมจำนวน 50 คน โดยการจัดฝึกอบรมขึ้นระหว่างวันที่ 25 มิถุนายน 2559 ที่หอประชุมคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ซึ่งสามารถรองรับการฝึกอบรมได้ประมาณ 100 คน

การจัดการฝึกอบรมมีวิทยากร 2 คน และมีผู้ช่วยวิทยากร 3 คน ทำหน้าที่ช่วยเหลือวิทยากรในการจัดกิจกรรมกลุ่ม สำหรับการฝึกอบรมในแต่ละหัวข้อวิชา โดยแบบประเมินการฝึกอบรม แบบวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม แบบสังเกตการปฏิบัติงานจริงของผู้ผ่านการฝึกอบรม แบบประเมินผลการฝึกอบรม คู่มือวิทยากร กิจกรรมการละลายพฤติกรรม และคู่มือผู้เข้ารับการฝึกอบรมแสดงในภาคผนวก ซึ่งผลของการทดลองใช้การฝึกอบรมฝึกอบรม สรุปได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์จากแบบทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม

การทดสอบ	n	$\bar{X}$	S.D.	t-Value
ก่อนการอบรม	100	23.22	3.24	
หลังการอบรม	100	29.73	3.67	0.360

จากตารางที่ 4.2 ปรากฏว่า ผู้เข้ารับการอบรมได้คะแนนก่อนการอบรมมีค่าเฉลี่ย 23.22 คะแนน และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมซึ่งมีค่าเฉลี่ย 29.73 พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้เพิ่มมากขึ้นหลังจากได้รับการอบรมไปแล้ว

ผลการประเมินการฝึกอบรมจากผู้เข้ารับการอบรม หลังจากดำเนินการทดลองใช้การฝึกอบรมฝึกอบรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผู้เข้ารับการอบรมได้แสดงความคิดเห็นด้านความพึงพอใจต่อการเข้ารับการอบรมครั้งนี้ โดยประเมินภาพรวมของการฝึกอบรมในประเด็นต่างๆ ดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นต่อการฝึกอบรม

รายการ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. วิฤตทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์	2.56	0.93	มาก
2. ความหลากหลายทางภาษาของจังหวัดเพชรบูรณ์	2.57	0.97	มาก
3. ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์	2.46	0.95	ปานกลาง
4. ฐานข้อมูลความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม	2.47	0.87	ปานกลาง
5. การอนุรักษ์และสืบสานภาษาและวัฒนธรรมในท้องถิ่น	2.64	0.86	มาก
6. การบริหารจัดการภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ยั่งยืน	2.45	0.98	ปานกลาง
7. ทูตทางภาษาและวัฒนธรรมกับ โลกยุค โลกาภิวัตน์	2.53	0.89	มาก
8. คุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการท่องเที่ยว	2.47	0.93	ปานกลาง
9. ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน	2.57	0.85	มาก
10. ภูมิปัญญาพื้นบ้านกับการปลูกฝังพฤติกรรมทางจริยธรรม	2.63	0.85	มาก
11. ประชาคมอาเซียนกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม	2.59	0.95	มาก
12. ภาวะผู้นำของผู้เข้ารับการอบรม	2.58	0.92	มาก
13. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้เข้ารับการอบรม	2.42	0.93	ปานกลาง
14. การประสานงานของผู้เข้ารับการอบรม	2.52	0.89	มาก
15. วิทยากรแต่ละหัวข้อวิชาของการฝึกอบรม	2.51	0.96	มาก
16. การนำเสนอของวิทยากรแต่ละหัวข้อการฝึกอบรม	2.40	0.92	ปานกลาง
17. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้เข้าฝึกอบรม	2.42	0.94	ปานกลาง
18. การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าฝึกอบรม	2.68	0.85	มาก
19. เอกสารการฝึกอบรม	2.58	0.78	มาก
20. สื่อประกอบการฝึกอบรม	2.45	0.92	ปานกลาง
21. สถานที่สำหรับฝึกอบรม	2.49	0.97	ปานกลาง
22. อาหารและเครื่องดื่ม	2.48	0.87	ปานกลาง
23. ระยะเวลาในการฝึกอบรม	2.62	0.99	มาก
เฉลี่ย	2.53	0.91	มาก

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกรายการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก โดยระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าฝึกอบรมมีระดับความคิดเห็นมีค่ามากที่สุด และเมื่อพิจารณาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานส่วนใหญ่ของความคิดเห็นทุกประเด็น มีค่าไม่เกิน 1 แสดงว่า ความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมไม่มีความแตกต่างกันมากนักในทุกประเด็น

สำหรับผลการประเมินคู่มือการฝึกอบรมสำหรับผู้เข้ารับการอบรมหลังจากดำเนินการทดลองฝึกอบรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผู้เข้ารับการอบรมได้แสดงความคิดเห็นด้านความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมที่ใช้ในการอบรมครั้งนี้ โดยผลการประเมินภาพรวมการฝึกอบรมฝึกอบรมในประเด็นต่างๆ สรุปไว้ในตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นต่อคู่มือการฝึกอบรม

รายการ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. หัวข้อวิชาในการฝึกอบรม	3.25	1.26	มาก
2. เทคนิควิธีการที่ใช้ในการฝึกอบรม	3.07	1.22	มาก
3. จำนวนผู้เข้ารับการอบรมครั้งนี้	3.01	1.22	มาก
4. สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม	2.46	0.89	ปานกลาง
5. เอกสารคู่มือการฝึกอบรม	3.42	0.86	มาก
6. สถานที่ฝึกอบรม	3.27	1.00	มาก
7. ระยะเวลาในการฝึกอบรม	3.42	0.94	มาก
8. รูปแบบการนำเสนอในคู่มือ	3.34	0.97	มาก
9. ความยากง่ายของเนื้อหาการฝึกอบรม	3.39	0.87	มาก
10. แบบทดสอบความรู้ผู้เข้าอบรม	2.63	0.85	มาก
เฉลี่ย	3.13	1.01	มาก

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกรายการมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ยกเว้นรายการ ระดับความคิดเห็นต่อสื่อที่ใช้ในการฝึกอบรมที่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อพิจารณาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานส่วนใหญ่ของความคิดเห็นทุกประเด็น มีค่าไม่เกิน 1 แสดงว่า ความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมไม่มีความแตกต่างกันมากนักในทุกประเด็น

บทที่ 5

สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์สู่สังคมฐานความรู้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างๆ ที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อจัดทำฐานข้อมูลความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อร่วมมือกับกลุ่มชนต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมตามความสนใจและความพร้อมของแต่ละชุมชน เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถทักษะและเทคนิคในการจัดการความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของทุกหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อการอนุรักษ์และสืบสานความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมตลอดจนอัตลักษณ์ของกลุ่มชนต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ จากการศึกษาสามารถสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการอนุรักษ์และสืบสาน ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ในอนาคต ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

ความหลากหลายทางภาษาของจังหวัดเพชรบูรณ์

ภาษาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นสมบัติอันล้ำค่าที่บรรพชนได้มอบให้แก่ลูกหลาน การศึกษาความหลากหลายทางภาษาจึงเป็นการศึกษาความหลากหลายของวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชนชาตินั้นๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ โดยไม่มีข้อกำหนดซึ่งอาจจะมีสาเหตุมาจากสภาพภูมิประเทศ ความแตกต่างของกลุ่มสังคม ซึ่งภาษาจะพิจารณาเฉพาะภาษาพูดเท่านั้น ส่วนภาษาเขียนถือว่าเป็นผลที่ได้จากภาษาพูด เป็นสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้บันทึกภาษาพูด จังหวัดเพชรบูรณ์ มีประชากรที่เป็นคนพื้นบ้านซึ่งพูดภาษาถิ่นที่แตกต่างกันแต่ละท้องที่ นอกจากนี้ยังมีประชากรที่อพยพจากส่วนต่าง ๆ ของประเทศไทยใช้ภาษาถิ่นเดิมของตน และชาวไทยภูเขาที่พูดภาษาของ เผ่าตน จึงทำให้วัฒนธรรมทางภาษาถิ่นของเพชรบูรณ์มีความหลากหลาย ภาษาถิ่นที่ใช้กันในจังหวัด เพชรบูรณ์ สรุปได้ดังนี้

1. กลุ่มภาษาถิ่นไทยกลาง เป็นภาษาที่ใช้พูดทั่วไปในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ เพราะเพชรบูรณ์เป็นเมือง ที่มีประชากรมาจากหลายท้องที่อพยพเข้ามา จึงใช้ภาษาถิ่นไทยกลางในการสื่อสาร แต่การใช้ภาษาจะมีศัพท์ภาษาเดิมผสมผสานกันบ้าง

2. กลุ่มภาษาถิ่นไทยอีสาน เป็นภาษาที่ใช้พูดทั่วไปเช่นเดียวกับกลุ่มภาษาไทยกลาง เป็นภาษาลาวสำเนียงหนึ่งส่วนใหญ่เป็นภาษาไทยถิ่นในสาขาเวียงจันทน์ (Brown, 1965) ส่วนใหญ่อพยพมาจากจังหวัดต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ขอนแก่น อุดรธานี ชัยภูมิ นครราชสีมา ร้อยเอ็ด มหาสารคาม เป็นต้น

3. กลุ่มภาษาไทหล่ม เป็นภาษาถิ่นที่ใช้กันทั่วไปในเขตอำเภอหล่มเก่า อำเภอหล่มสัก อำเภอน้ำหนาว เป็นภาษาไทยถิ่นในสาขาหลวงพระบาง ภาษาไทหล่มมีการใช้ศัพท์คล้ายกับภาษาไทยอีสาน แต่แตกต่างกันที่ สำเนียง ภาษาไทหล่มจะมีสำเนียงคล้ายกับภาษาลาวที่ใช้พูดในเมืองหลวงพระบาง เนื่องจากประชากรในเขตพื้นที่นี้ส่วนใหญ่เป็นคนท้องถิ่นเดิมที่อพยพมาจากเมืองหลวงพระบาง ประเทศลาว

5. กลุ่มภาษาจีน เป็นภาษาที่ใช้ในชุมชนชาวจีนที่ประกอบการค้าตามย่านการค้าที่สำคัญของจังหวัด ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มจีนแต้จิ๋วและไหหลำ เป็นภาษาหนึ่งในตระกูลภาษาจีน หมิ่น-หนาน จัดเป็นหนึ่งในตระกูลภาษาของฮกเกี้ยน ส่วนใหญ่อพยพมาจากเขตเฉาซานในภาคตะวันออกของมณฑลกวางตุ้งของประเทศไทย

4. กลุ่มภาษาลาว เป็นภาษาที่ใช้กันในกลุ่มลาวพวน ลาวเงี้ยว ลาวครั่ง โดยมากอาศัยกระจายกันอยู่ในบริเวณเขตอำเภอหนองไผ่ อำเภอบึงสามพัน อำเภอวิเชียรบุรี อำเภอศรีเทพ อำเภอชนแดน อำเภอวังโป่ง โดยที่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้กวาดต้อนชาวลาวเชื้อสายต่างๆ มาอยู่ในจังหวัดลพบุรี และจังหวัดพิจิตร (ประภัสสร, 2530 : 212-213) แล้วจึงอพยพย้ายถิ่นมาอยู่ในจังหวัดเพชรบูรณ์

5. ภาษากลุ่มชาวบน หรือญ้อกูร (Nyah Kur) หรือ เนียะกุล (Nia Kuol) ชาวบนเป็นกลุ่มชนดั้งเดิมของเพชรบูรณ์ สืบเชื้อสายมาจากละว้า มีภาษาพูด เป็นภาษาชาวบน จัดอยู่ในตระกูลมอญ-เขมร เป็นภาษาย่อยของมอญโบราณ ที่พูดอยู่ในสมัยอาณาจักรทวารวดี ซึ่งเป็นอาณาจักรที่เก่าแก่ที่สุดในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย (ปรีชา อุยตระกูล, 2529 : 1-2) ซึ่งคำศัพท์แตกต่างไปจากภาษากลุ่มอื่น ๆ ปัจจุบันประชากรเชื้อสายชาวบนเป็นชนกลุ่มน้อย มีชุมชนอยู่ที่บ้านน้ำเลา บ้านห้วยไคร้ อำเภอเมือง และบ้านท่าด้วง อำเภอหนองไผ่

6. ภาษากลุ่มชาวเขา ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดเพชรบูรณ์มีรูปร่างคล้าย กะทะ มีภูเขาล้อมรอบ ทุกด้าน จึงมีประชากรส่วนหนึ่งอาศัยอยู่บนเขา ภาษาที่ชาวเขาในจังหวัดเพชรบูรณ์ประกอบด้วยภาษาม้งขาว ภาษาม้งเขียว อาศัยอยู่ที่ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ นอกจากนั้นก็จะบภาษาเข่า ภาษาลีซอ ภาษามูเซอ ภาษาจีนฮ่อ อาศัยอยู่ที่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์

ส่วนใหญ่ประชากรของจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นคนไทย ที่อพยพโยกย้ายมาจากพื้นที่อื่น ดังนั้นประเพณีและวัฒนธรรมส่วนใหญ่จะคล้ายคลึงกับประชากรบนพื้นที่ราบทั่วไป เช่น ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ ประเพณีสงกรานต์ เข้าพรรษา และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ประเพณีอุ้มพระดำน้ำ ประเพณีเส็งกลอง ล่องโคมไฟ ใหว้พ่อขุนผาเมือง งานกาชาดมะขามหวานนครบาลเพชรบูรณ์ ประเพณีบุญบั้งไฟพญายอ ประเพณีแข่งเรือยาวหล่มเก่า ประเพณีบุญบั้งไฟเดือนหกและผิดาโม และมีประเพณีการแข่งขันเรือภูเขา ที่บ้านมาตุลี ตำบลหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ แต่บนพื้นที่อำเภอเขาค้อจะมีชาวไทยภูเขาอีก 2 เผ่า คือ เผ่าม้งและเผ่าลีซอ ที่จะมีประเพณีที่แตกต่างออกไป ดังต่อไปนี้

ประเพณีชาวเขาเผ่าม้ง ตำบลเจ็กน้อย ได้แก่ **พิธีกินข้าวใหม่** เป็นพิธีฉลองการเก็บเกี่ยวและแสดงความขอบคุณต่อเทพเจ้าที่ได้มอบผลผลิตและอาหารที่อุดมสมบูรณ์แก่เขาตลอดทั้งปี **พิธีลงสีดา** เป็นพิธีเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องการถ่ายชีวิตระหว่างคนกับสัตว์มักเป็นคนที่เจ็บป่วยหรือที่มีความเคราะห์ร้ายดวงไม่ดี **พิธีใส่กำไลคอ** เป็นพิธีที่ทำกับเด็กที่เกิดใหม่ในทันทีที่เกิด การล้อมกำไลคอถือว่าการล้อมศักดิ์ชีวิตของคนที่เกิดมาในโลกมนุษย์ ไม่ให้ดับสูญไปในช่วงเวลาอันไม่สมควร **ประเพณีปีใหม่** เป็นงานเฉลิมฉลองส่งท้ายปีเก่าในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 12 ทางจันทรคติ และวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 1 หรือเดือนอ้าย เป็นวันขึ้นปีใหม่ประจำปี เพื่อการอนุรักษ์และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง โดยการพบปะ สังสรรค์กัน ในหมู่ผู้หลักผู้ใหญ่ หนุ่มสาวจะเล่นโยลูกช่วง ตีลูกขนไก่ จัดงานเป็นระยะเวลา 3-9 วัน

ประเพณีชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ ประกอบด้วย **ประเพณีการแต่งงาน** ในการแต่งงานของชาวเขาเผ่าลีซอ จะแต่งเป็นเลขคู่เท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นสินสอด ทองหมั้น วันที่จัดงาน ก่อนแต่งงานผู้หญิงต้องไปอยู่กับฝ่ายชายก่อน 1 วัน การสู่ขอจะมีการตั้งขันโตกเจ็กกัน และทำหมั้นมาากันกันและใช้กระดาสีขาวมานับเป็นดอกไม้ **พิธีงานศพ** จะมีคนคอยประกาศว่ามีคนตาย ถ้าผู้ตามเป็นบิดา ให้ลูกไปขอขมาแต่ละบ้านเพื่อให้ไปช่วยงานศพ โดยใช้ธูปปัก 2 ดอก บริเวณหน้าบ้าน ถ้าตามตามธรรมชาติไม่เป็นโรคอะไรให้ทำการฝัง แต่ถ้าตามด้วยโรคร้ายแรงหรืออุบัติเหตุให้ทำการเผา **พิธีแข่งม้ง** จะตรงกับวันที่ 3 ของเดือนที่ 3 จะทำตรงบริเวณหลุมฝังศพของคนตาย ทำ 3 ปีซ้อน **ประเพณีปีใหม่** จะจัดตรงกับวันตรุษจีน วันแรกจะทำขนมไหว้เจ้า คือ ขนม ป้าป้า มีส่วนผสมคือข้าวเหนียวหนึ่งใส่สา ตอนเย็นจะมีการละเล่น คือการเต้นเป็นวงกลมจับมือกัน เรียกว่าเต้น ว้อะเคียะ จะทำการละเล่นที่ศาลเจ้าพ่อ

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ มีประเด็นที่ควรนำผลจากการศึกษามาอภิปรายผลการวิจัยดังต่อไปนี้

ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมเป็นประเด็นที่สำคัญของการวิจัยในยุคการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสิ่งแวดล้อม โดยจะเห็นได้ว่า นักวิชาการทางสังคมศาสตร์โดยเฉพาะนักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยามีความสนใจปรากฏการณ์ทางความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น ความหมายที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลุ่ลัษณ์ทางวัฒนธรรม และผลกระทบของการพัฒนาประเทศที่มีต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม ดังนั้นการวิจัยซึ่งเป็นกระบวนการเรียนและพัฒนาองค์ความรู้จึงมีความสำคัญที่สุดที่จะเข้าใจความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมที่แท้จริง ทั้งนี้ทำให้เห็นผลสะท้อนของการพัฒนาที่เห็นพลวัตรของการปรับตัวของความหลากหลายทางวัฒนธรรมตลอดจนเมื่อมีผลงานวิจัยแล้ว ต้องส่งเสริมให้คนในชุมชนนำองค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติเพื่อการพัฒนาชุมชนต่อไป อย่างไรก็ตามความคาดหวังของการวิจัยอนาคตที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมยังต้องดำเนินต่อไป จนกระทั่งปัญหาของการพัฒนาจะค่อยๆ หมดหรือลดน้อยลงในที่สุด

ในปัจจุบันไม่มีใครปฏิเสธได้ว่าทุกสิ่งในโลกนี้ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไม่มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มีสภาพมั่นคง หากแต่ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา สังคมและวัฒนธรรมก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน ไม่มีสังคมและวัฒนธรรมใดหยุดอยู่กับที่ โดยแท้จริงตลอดเวลามีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเสมออันเป็นลักษณะธรรมชาติของสังคมมนุษย์ (สนธิ สมัการ. 2542 : 2) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระบบความสัมพันธ์ของบุคคลที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นพวกเดียวกันเป็นการเปลี่ยนแปลงในกรอบกำหนดขอบเขตสิทธิและหน้าที่ที่บุคคลจะปฏิบัติต่อกันได้จากที่เคยกำหนดอยู่ก่อนการเปลี่ยนแปลงของสังคมมีทั้งในระดับจุลภาค ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมส่วนบุคคลที่เกิดขึ้นอยู่เป็นปกติ แต่ในอัตราและความมากน้อยแตกต่างกันตามท้องที่แล้วแต่โอกาสหรือกาลเวลา เช่น ในเรื่องค่านิยมหรือคุณค่าทางจริยธรรม การแต่งกายมารยาท และการใช้ภาษา การเปลี่ยนแปลงในระดับนี้จะเปลี่ยนไปอย่างช้า ๆ ในรูปแบบของสังคม

5.3 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

- 1) ควรจะศึกษาแนวทางความเป็นไปได้ในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ชุมชนเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และเป็นการรองรับหลักสูตรการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยอาจจะศึกษาจากชุมชนที่มีการจัดตั้งขึ้นก่อนแล้ว ซึ่งมีทั้งชุมชนที่ตั้งสำเร็จและล้มเหลว โดยมีปัจจัยหลายอย่างเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น เรื่องของผู้นำงบประมาณ สถานที่ การเก็บรวบรวมสิ่งของ เป็นต้น และข้อค้นพบเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ในชุมชนอื่นๆ อย่างมาก
- 2) ควรศึกษาเรื่องการจัดแหล่งศิลปวัฒนธรรมเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยปลูกฝังให้ชุมชนและนักท่องเที่ยวเรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและกันเพื่อความสัมพันธ์อย่างมีสันติ
- 3) ควรศึกษาเรื่องหลักสูตรศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อใช้ในการเรียนการสอนระดับต่างๆ และเป็นแนวทางในการสอนศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อไป
- 4) ควรจะศึกษาเรื่องของคุณค่าเรื่องของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อความมั่นคงของสังคม โดยเชื่อมโยงให้เห็นว่าศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นทำให้สังคมมีความมั่นคงทางด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และความมั่นคงทางจิตใจในแง่มุมใดบ้าง ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อสถานการณ์ปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- Al-Harbi, A.H. (1994). First isolation of Streptococcus sp. From hybrid tilapia (*Oreochromis niloticus* x *O. aureus*) in Saudi Arabia. *Aquaculture* 128: 195-201.
- Brickley Dan, Guha R.V. RDF. (2011). Vocabulary Description Language 1.0: RDF Schema. [Online] [cited 2011, February 2] Available from: <http://www.w3.org/TR/rdf-schema/>.
- Christain B. and Radoslaw O. (2004). RAP: RDF API for PHP. [Online] 2004. [cited 2011, January 12] Available from : <http://citeseer.ist.psu.edu/732216.html>.
- Christybapita, D., M. Divyagnaneswari, and R. Dinakaran Michael. (2007). Oral administration of *Eclipta alba* leaf aqueous extract enhances the non-specific immune responses and disease resistance of *Oreochromis mossambicus*. *Fish & Shellfish Immunology* 23 : 840 – 852.
- Dagli Gokmen. Silman Fatos. Birol Cem. (2009). A Qualitative Research on the University Administrators' Capacity to Use Management Knowledge Tools (The Case of TRNC Universities). Educational Consultancy, Ltd (EDAM).
- Deborah L. McGuinness and Frank van Harmelen. (2004). OWL Web Ontology Language Overview. [Online] 2004, February 10 [cited 2011, February 6] Available from : <http://www.w3.org/TR/owl-features/>.
- Eldar, A., Bejerano, Y. and Bercovier, H. (1994). *Streptococcus shiloi* and *Streptococcus difficile*: two new streptococcal species causing a meningoencephalitis in fish. *Current Microbiol.* 28: 139-143.
- Geneontology. (2011). An Introduction to the Gene Ontology. [Online] [2011, January 20] Available from: <http://www.geneontology.org/GO.doc.shtml>.
- Guimarães, A.T.B., H.C. Silva de Assis, and W. Boeger. (2007). The effect of trichlorfon on acetylcholinesterase activity and histopathology of cultivated fish *Oreochromis niloticus* *Ecotoxicology and Environmental Safety* 68: 57 – 62.

G. Guarino. (1998). "Formal Ontology in Information Systems." Guarino N. 1st International Conference on Formal Ontology in Information Systems (FOIS'98). Trento, Italy. IOS Press, Amsterdam.

Jesse James Garrett. (2005). Ajax: A New Approach to Web Applications. [Online] 2005, February 18 [cited 2010, November 12] Available from : <http://www.adaptivepath.com/ideas/essays/archives/000385.php>.

Klakhang C. (2008). Ajax (Asynchronous JavaScript and XML). NECTEC. [Online] 2008, May 16 [cited 2010, April 11] Available from: <http://wiki.nectec.or.th/giti/Knowledge/Ajax>.

Klyne Graham, Carroll Jeremy J. (2011). "Resource Description Framework (RDF)" Concepts and Abstract Syntax. [Online] [cited 2011, February 11] Available from : <http://www.w3.org/TR/rdf-concepts/>.

Marie-Line Germain. Ruiz Carlos Enrique. (2009). Expertise: Myth or Reality of a Cross-National Definition?. Journal of European Industrial Training. v33 n7 p614-634.

Natalia Villanueva-Rosales. Michel Dumontier. (2008). OWL : An ontology – driven knowledge base for yeast biologists. Carleton University.

Plant Ontology™ Consortium. (2003). Plant Ontology. [cited 2010, October 29] Available from : <http://www.plantontology.org/index.html>.

Protégé Project. (2011). What is protégé?. [Online] [cited 2011, January 1] Available from: <http://protege.stanford.edu/index.html>.

Raphael V., Daniel O., Steffen S., Boris M. [Online] [cited 2011, January 12] KAON SERVER A Semantic Web Management System. The Twelfth International World Wide Web Conference, May 20–24, 2003 Budapest, Hungary.

Rick Peck. (2008). Study of the Effects on Student Knowledge and Perceptions of Activities Related to Submetering the 6th Grade Wing of a Middle School, to Displaying the Carbon Footprint, and to Efforts to Reduce Energy Consumption and Greenhouse Gases. [Online] [2010, October 20] Available from: <http://www.eric.ed.gov>

Robert Stevens. Mikel Egaña Aranguren. Katy Wolstencroft. Ulrike Sattler. Nick Drummond. Matthew Horridge. Alan Rector. (2007). Using OWL to Model Biological Knowledge. School of Computer Science. University of Manchester.

Rose Dieng-Kuntz. (2004). Building and using a medical ontology for knowledge management and cooperative work in a health care network. INRIA, ACACIA Project.

Seaborne Andy. [Online] [cited 2011, February 6]. RDQL - A Query Language for RDF. Available from : <http://www.w3.org/Submission/2004/SUBM-RDQL-20040109>

Swartout B. Patil R. Knight K. Russ T Toward. (1997). Distributed Use of Large-Scale Ontologies, Ontological Engineering. AAAI-97 Spring Symposium Series. 138-148.

Thomas Gruber. (1993). A translation approach to portable ontologies. Knowledge Acquisition, 5(2): 199-220.

Tim Berners-Lee. Semantic Web on XML. [Online] [2011, January 25] Available from: <http://www.w3.org/2000/Talks/1206-xml2k-tbl/slide1-0.html>

_____. The Semantic Web. Scientific American Magazine. Retrieved March 26, 2008. Wikipedia. Ontology (information science). [online][2011, January 20] Available : [http://en.wikipedia.org/wiki/Ontology_\(information_science\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Ontology_(information_science))

_____. Accuracy and precision. [online][2011, January 20] Available: http://en.wikipedia.org/wiki/Accuracy_and_precision

_____. Precision and recall. [online][2011, January 20] Available: http://en.wikipedia.org/wiki/Precision_and_recall

ก่อ สวัสดิพานิชย์. (2517). “เทคโนโลยีทางการศึกษา”. ประมวลบทความเกี่ยวกับนวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา. กรุงเทพฯ: อรุณสภาลาดพร้าว.

กานภัส สุขสม, มารุต บุณรัช, เทพชัย ทรัพย์นิธิ และ พรฤดี เนติโสภาคกุล. (2553). การพัฒนาออนไลน์สำหรับระบบให้คำแนะนำการบริโภคอาหารตามโภชนาการเฉพาะบุคคล. กรุงเทพฯ: ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ.

ชนินทร สรรพกิจบำรุง. (2550). การจัดการความรู้ กรณีศึกษาผู้ผลิตชิ้นส่วนคอนกรีตสำเร็จรูป. วิทยานิพนธ์ วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

ประเวศ วะสี. (2534). การศึกษาชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น: ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ฝ่ายเผยแพร่ กองส่งเสริมการประมง กรมประมง. (2550). การเลี้ยงปลานิลในกระชัง. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. (2554). พระราชดำรัสเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ครบ 75 พรรษา. [ออนไลน์]. [สืบค้น วันที่ 5 มกราคม 2554] จาก <http://kanchanapisek.or.th/speeches/2002/1204.th.html>.

รวีกานต์ ปันณะรัส. (2550). การประยุกต์เว็บเชิงความหมายในการสืบค้นความเชี่ยวชาญของนักวิจัย. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิทยาการคอมพิวเตอร์ ภาควิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์และสารสนเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

ลักขณา เสงสุทร. (2549). ศึกษาการใช้ Enterprise Portal Site เพื่อการจัดการความรู้ของพนักงานตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. การค้นคว้าอิสระ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิโรจน์ ศรีโสภา และคณะ. (2544). จากหลักการสู่แนวปฏิบัติ การประเมินคุณภาพภายนอกตามมาตรฐานการศึกษาชาติ. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.

ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ. (2553). ระบบสนับสนุนการบำรุงรักษาออนไลน์ โอที โลยี. [ออนไลน์]. [สืบค้น วันที่ 10 พฤศจิกายน 2553] จาก naist.cpe.ku.ac.th/iknow/report/report2007/six.pdf.

ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ. (2544). แนวทางการจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

สิริรัตน์ ประกฤติกรชัย. (2550). การสร้างต้นแบบออนไลน์ของพืชสมุนไพรไทย. สารนิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิทยาการคอมพิวเตอร์ ภาควิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์และสารสนเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

สุกัญญา กองแก้ว. (2549). การพัฒนาฐานความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ/ทัณฑสถานด้วยเทคโนโลยีออนไลน์ โอที โลยี. สารนิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ ภาควิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต

แบบสัมภาษณ์

ชุมชน..... อำเภอ.....

ชื่อ-สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์.....

วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... เริ่มเวลา..... สิ้นสุดเวลา.....

บริบทชุมชน

ประวัติความเป็นมา

.....

.....

.....

ลักษณะทางกายภาพ

.....

.....

ลักษณะทางชีวภาพ

.....

.....

ลักษณะประชากร

.....

.....

.....

ลักษณะทางเศรษฐกิจ

.....

.....

.....

ลักษณะทางสังคม

.....

.....

.....

ภาษา

.....

.....

.....

.....

ความเชื่อ

.....

.....

.....

ประเพณี

.....

.....

.....

วัฒนธรรม

.....

.....

.....

.....

ข้อจำกัด

.....

.....

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

หากไปทำกิจกรรมที่กลุ่มอำเภออื่น มีความคิดอย่างไร

.....

.....

.....

.....

แบบสังเกต

การร่วมกิจกรรมชุมชน..... อำเภอ.....

1. การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

.....

.....

.....

.....

2. การพูดคุยสนทนากัน

.....

.....

.....

.....

3. การทำกิจกรรม

.....

.....

.....

.....

.....

4. การนำเสนอความคิด

.....

.....

.....

.....

.....

5. การแก้ปัญหา

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข แบบประเมินความคิดเห็นต่อคู่มือการฝึก

แบบประเมินความคิดเห็นต่อคู่มือการฝึกอบรม

ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรม ชื่อ นามสกุล.....

คำชี้แจง การประเมินความคิดเห็นต่อคู่มือการฝึกอบรมให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง □
ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

5 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับมาก

3 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับน้อย

1 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด

รายการ	ระดับความเหมาะสม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. หัวข้อวิชาในการฝึกอบรม					
2. เทคนิควิชาที่ใช้ในการฝึกอบรม					
3. จำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรม					
4. สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม					
5. เอกสารคู่มือการฝึกอบรม					
6. สถานที่ฝึกอบรม					
7. ระยะเวลาในการฝึกอบรม					
8. รูปแบบการนำเสนอในคู่มือ					
9. ความยากง่ายของเนื้อหาการฝึกอบรม					
10. แบบทดสอบความรู้ผู้เข้าอบรม					

ภาคผนวก ค แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ชื่อ.....นามสกุล.....คะแนน.....

คำชี้แจง แบบทดสอบมีทั้งหมด 30 ข้อ โปรดตอบคำถามทุกข้อโดยทำเครื่องหมาย ✓ หรือ ✕ ลงหน้าหัวข้อที่ท่านพิจารณาว่าถูกต้องเหมาะสมมากที่สุด

-1) ทูทางสังคมหมายถึงกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์สินค้าโดยการแปลงสภาพปัจจัยนำเข้าให้เป็นผลผลิตโดยมีต้นทุนต่ำ
-2) ประสิทธิภาพการผลิตของแรงงาน คือ ยอดการผลิตต่อสมาชิก 1 คน
-3) องค์ประกอบของการผลิต คือ ผู้ปฏิบัติงาน วัตถุดิบ วิธีการ เงิน
-4) กระบวนการผลิตเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อกำลังการผลิต
-5) จุดคุ้มทุนคือระดับหรือปริมาณการผลิตที่ทำให้ธุรกิจมีรายได้เท่ากับต้นทุนที่เกิดขึ้น
-6) แผนผังแบบจัดตามกระบวนการผลิตเป็นการจัดผังให้หน่วยผลิตที่หน้าที่เดียวกันให้อยู่เป็นกลุ่มเดียวกัน
-7) การพยากรณ์ในธุรกิจคือการคาดคะเนหรือประมาณปริมาณความต้องการของสินค้าหรือบริการในช่วงเวลาอนาคต
-8) สัดส่วนการส่งผลต่อการผลิตโดยตรง ของเครื่องจักรหรือผู้ปฏิบัติงาน คือ อัตราของที่ดี
-9) สัดส่วนของวัตถุดิบที่แปรเปลี่ยนไปเป็นผลิตภัณฑ์ คือ อัตราทางตรง
-10) 5ส ในสถานที่ทำงาน คือ สะสาง สะดวก สะอาด สุขลักษณะ และ ตั้งการ
-11) คน วัตถุดิบ เครื่องจักร เป็นทรัพยากรทางการบริหาร
-12) การปรับปรุงในสถานที่ทำงานอย่างหนึ่งคือการเก็บรวบรวมสิ่งที่ไม่จำเป็น
-13) การบริหารการทำงานนั้นมีกลไกการดำเนินการตามแผนและกลไกการปรับปรุง
-14) กระดานใบสั่งงาน หมายถึง การควบคุมกระบวนการ
-15) การสร้างทุนทางวัฒนธรรมของชาวนบประกอบด้วย การควบคุมความก้าวหน้าของงาน การควบคุมกำลังผลิตส่วนเกิน และสินค้าทางวัฒนธรรม
-16) ความหลากหลายทางวัฒนธรรมประกอบด้วย การวางแผนขั้นตอน การวางแผนหน่วยงาน และการวางแผนกำหนดการ
-17) ต้นทุนการผลิตประกอบด้วยค่าวัตถุดิบ ค่าใช้จ่าย และค่าจ้างทำภายนอก

-18) สินค้าทางวัฒนธรรมประกอบด้วยสินค้าทางวัฒนธรรม ต้นทุน และการส่งมอบงาน
-19) สินค้าคงเหลือหมายถึงสินค้าและวัสดุต่างๆ ที่ธุรกิจมีไว้เพื่อรอนำไปใช้ประโยชน์
-20) สินค้าคงเหลือแบ่งออกเป็นวัตถุดิบ ชิ้นส่วนและส่วนประกอบย่อย วัสดุสิ้นเปลือง
งานระหว่างทำหรือสินค้านำระหว่างผลิต สินค้าสำเร็จรูป
-21) ค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาสินค้าเป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการมีสินค้าคงเหลือ
-22) สินค้าคงเหลือเพื่อขาด หมายถึง สินค้าคงเหลือส่วนที่สำรองไว้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิด
การขาดแคลนสินค้า การผลิตหยุดชะงัก
-23) บุคคลที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ เป็นบุคคลที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
-24) บุคคลที่พอใจกับสรุปที่ตนเองมีอยู่ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์น้อย
-25) ฝึกนิสัยฟังตนเองให้มากที่สุด จะช่วยพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นได้
-26) ผู้นำดี สมาชิกดี การจัดการดี ทำให้การทำงานเป็นกลุ่มประสบความสำเร็จ
-27) บทบาทของสมาชิกกลุ่มที่ดี ควรให้ความร่วมมือในการทำงาน
-28) การออกคำสั่ง เป็นลักษณะของการประสานงานที่ดี
-29) บุคคลใดที่พูดให้คนอื่นเข้าใจตามที่ต้องการได้ สามารถสื่อความหมายได้ดีที่สุด
-30) สมาชิกกลุ่มทำงานตามสบาย กลุ่มทำงานมีประสิทธิภาพมากที่สุด

ภาคผนวก ง แบบสังเกตการปฏิบัติงานจริงของผู้ผ่านการฝึกอบรม

แบบสังเกตการปฏิบัติงานจริงของกลุ่มชาวนที่ผ่านการฝึกอบรม

ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ชื่อ.....นามสกุล.....

คำชี้แจง การประเมินผล ให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ที่ตรงกับระดับการปฏิบัติของท่าน

- 5 หมายถึง ท่านมีการปฏิบัติ มากที่สุด
 4 หมายถึง ท่านมีการปฏิบัติ มาก
 3 หมายถึง ท่านมีการปฏิบัติ ปานกลาง
 2 หมายถึง ท่านมีการปฏิบัติ น้อย
 1 หมายถึง ท่านมีการปฏิบัติ น้อยที่สุด

ข้อ	พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
1	<u>ด้านทุนทางสังคม</u> มีทุนทางสังคม					
2	มีการจัดทำทุนทางวัฒนธรรม					
3	มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม					
4	มีการสร้างทุนทางสังคมของชาวนการผลิต					
5	มีการสร้างทุนทางวัฒนธรรมของชาวน					
6	มีสินค้าทางวัฒนธรรมการผลิต					
7	มีการพัฒนาในมิติเศรษฐกิจชุมชน					
8	มีการจัดการการจัดการความรู้ภาษาและวัฒนธรรมชาวน					
9	มีการจัดระบบข้อมูลการผลิต					

ข้อ	พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
	ด้านภาวะผู้นำ					
1	มีความสามารถในการเป็นผู้นำและผู้ตาม					
2	มีความสามารถในการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น					
3	มีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาการผลิต					
4	มีความสามารถพูดเพื่อสื่อความหมาย					
5	มีความสามารถในการช่วยเหลือผู้อื่นได้					
6	มีความสามารถในการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล					
7	มีความสามารถในการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น					
8	มีความสามารถในการปรับตนเองให้เข้ากับผู้อื่นได้					
	ด้านความคิดสร้างสรรค์					
1	มีการเสนอความคิดที่แปลกใหม่					
2	มีการเปิดเผยข้อดีข้อบกพร่องของตนเอง					
3	มีการอภิปรายและแสดงความคิดเห็น					
	ด้านการประสานงานกลุ่ม					
1	มีความสามารถที่จะระดมความคิดจากกลุ่มได้					
2	มีความสามารถในการสร้างบรรยากาศที่ดีของกลุ่ม					
3	มีความสามารถในการร่วมมือกับกลุ่ม					
4	มีความสามารถในการเป็นสมาชิกกลุ่มที่ดี					
5	มีความสามารถในการสร้างการยอมรับภายในกลุ่ม					
6	มีความสามารถในการพูดให้ความรู้ทางการผลิต					
7	มีความสามารถในการรวบรวมข้อมูลทางการผลิตเพื่อนำมาใช้แก้ปัญหาคาการเกษตร					

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้ประเมิน

ภาคผนวก จ แบบประเมินผลการฝึกอบรม

แบบประเมินผลการฝึกอบรม

ชื่อ.....นามสกุล.....

เพศ.....อายุ.....ปี

คำชี้แจง โปรดขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างตามความคิดเห็นของท่าน

ท่านคิดว่า ท่านได้รับประโยชน์จากหัวข้อวิชาต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด

เรื่อง	ระดับของประโยชน์			เหตุผล
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
มีทุนทางสังคม				
มีการจัดทำทุนทางวัฒนธรรม				
มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม				
มีการสร้างทุนทางสังคมของชาวบนการผลิต				
มีการสร้างทุนทางวัฒนธรรมของชาวบน				
มีสินค้าทางวัฒนธรรมการผลิต				
มีการพัฒนาในมิติเศรษฐกิจชุมชน				
มีการจัดการการจัดการความรู้ภาษาและวัฒนธรรมชาวบน				
มีการจัดระบบข้อมูลการผลิต				
ภาวะผู้นำของผู้เข้ารับการอบรม				
ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้เข้ารับการอบรม				
การประสานงานของผู้เข้ารับการอบรม				
วิทยากรแต่ละเนื้อหาการอบรม				
การนำเสนอของวิทยากรแต่ละเนื้อหาการอบรม				
การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้เข้าอบรม				
การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าอบรม				
เอกสารการฝึกอบรม				
สื่อประกอบการฝึกอบรม				
สถานที่สำหรับการฝึกอบรม				
อาหารและเครื่องดื่ม				
ระยะเวลาในการฝึกอบรม				

ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะอื่นๆ

[illegible]

แบบประเมินผลวิทยากร

ชื่อ.....นามสกุล.....

ชื่อวิทยากร.....

คำชี้แจง โปรดขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างตามความคิดเห็นของท่าน

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิทยากร

รายการ	ระดับความคิดเห็น				ข้อเสนอแนะ
	ดีมาก	ดี	พอใช้	ควรปรับปรุง	
1. ความรอบรู้ในเนื้อหาวิชา					
2. ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้					
3. การถ่ายทอดเนื้อหาวิชาให้เป็นที่น่าสนใจ					
4. การจัดลำดับความสัมพันธ์ของเนื้อหาวิชา					
5. ความชัดเจนในการบรรยาย					
6. การตอบคำถาม					
7. เทคนิค/วิธีการฝึกอบรมที่ใช้ในการถ่ายทอด					
8. การใช้วัสดุทัศนูปกรณ์					
9. การรักษาเวลา					
10. ความเหมาะสมของวิทยากรโดยส่วนรวม					

2. สิ่งที่ท่านประทับใจวิทยากรท่านนี้ที่สุด คือ

.....

.....

สิ่งที่วิทยากรท่านนี้ควรปรับปรุง คือ

.....

.....

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ง ประวัติคณะผู้วิจัย

1. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาภาภรณ์ วรรณ
2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3120600052935
3. ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ระดับ 8
4. หน่วยงานและสถานที่อยู่ติดต่อได้สะดวก

สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) : aphaprn@gmail.com

5. ประวัติการศึกษา

2536 ปริญญาตรี ครุศาสตรบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) วิทยาลัยครูเพชรบูรณ์

2542 ปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

(Library and Information Sciences) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

ระบบห้องสมุดอัตโนมัติ

การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ

7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

7.1 งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว

หัวหน้าโครงการวิจัย

- 1) “การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง ผิดาโชน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย”

แหล่งทุน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ปีงบประมาณ 2549

ผู้ร่วมโครงการวิจัย

- 1) “โครงการพัฒนาห้องสมุดมีชีวิต (Living Library) มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย”

แหล่งทุน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ปีงบประมาณ 2549

- 2) “การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นโดยใช้แท็บเล็ต” แหล่งทุน งบประมาณแผ่นดินประจำปี พ.ศ.2557 โดยผ่านการพิจารณาของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ